

De blijde stilte

F.J. de Clercq Zubli

bron

F.J. de Clercq Zubli, *De blijde stilte*. H.J.W. Becht, Amsterdam z.j. [1937]

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/cler019blij01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de [gebruiksvoorwaarden](#).

Deze afbeelding
wordt uit voorzorg
niet getoond

I

‘Rrrrrring, ring, ring. Rrrrrrrring, ring, ring....’ een roffel op onze voordeurbel roept Eegje in galop uit haar keuken. Ik hoor haar haastige stappen over de ganglooper.

‘Rrrrrriiiiing’ tot ‘t laatste moment houd ik vol.

Daar draait de deur met een ruk open.

‘Hallo, Eeg! Wat zeg je van zo’n concert?’

‘Wat je maar een concert noemt,’ gromt Eegje, ‘veeg je goed je voeten, Joep? ‘t Is zo’n smeerboel op straat en ik heb pas de gang geschrobd.’

Bereidwillig slier ik mijn vuile schoenen over de mat heen en weer; hele kluiten moddersneeuw kleven er aan.

‘Zo goed, Eeg? dan ga ik maar. Moeder is zeker binnen, hè?’

‘Ja, in de schrijfkamer, ik heb er net de thee klaar gezet.’ Ik glim van plezier, terwijl ik mijn ruige jas en m’n besneeuwde muts ophang aan onze overbeladen kapstok.

Héérlijk, thee in ‘t heiligdom, wat een contrast met de onherbergzame straat, waar een felle Noordooster je de natte sneeuw in ‘t gezicht striemt.

Met grote passen stap ik over onze rode vertrouwde gangloper, de huiskamer door, waar alleen warm-gezellig ‘t wandlampje brandt en ‘t haardvuur stil gloort achter de mica ruitjes en regelrecht naar de kleine zijkamer, waar Moeder is, ‘t heiligdom’ zeg ik altijd.

‘Dag Moeder, wat zit je hier knus!’

Moeder kijkt op van haar schrift. Haar haar zit helemaal in de war; daardoor merk ik, dat ze er echt ‘in’ is geweest, want dan grabbelt ze er altijd met vijf vingers door heen. Zo’n echt vertrouwde gewoonte. Maar als ik binnenkom is Moeder altijd direct weer ‘Moeder’ vol belangstelling voor al mijn schoolverhalen en vol zorg voor natte voeten en theedorst.

‘Dag Joepje! Kind, is ‘t al zó laat? Heerlijk, dat je er bent, ga gauw zitten daar bij de haard. Heb je ook natte voeten?’

‘Klets zijn ze,’ zucht ik, terwijl ik ijverig aan de veters pluk, want uitnodigend voor 't haardje staan, warm en zacht, mijn vuurrode muiltjes klaar.

Moeder schuift 't lage tafeltje met 't theeblad, waarop intiem 't theelichtje glimt, naast onze stoelen en gaat zelf tegenover me zitten bij de haard.

Zalig zitten we zo, meer dan gemakkelijk in de lage, brede fauteuiltjes, onze voeten roosterend voor de open haard. Helder flikkeren de vlammen op als ik er uit de houtbak wat blokjes opgooi, ze knetteren en spatten en lekken omhoog bij elke windvlaag, die door de schoorsteen buldert.

‘Hoe is 't geweest, Joepje?’ vraagt Moeder, terwijl ze me een dampend kopje thee aanreikt en een schaalje krakelingen voor houdt.

En dan ga ik vertellen, alles wat er al zo gebeurd is, van de onverwachte algebra repetitie, die zo miserabel lastig was, van 't programma voor de grote H.B.S. fuif.

‘O, ja’ schiet me opeens te binnen, ‘Henk vroeg of ik met hem wou souperen.’

‘Zo’ zegt Moeder ‘en?’

‘Nou, waarom niet?’ zeg ik onverschillig.

‘Ach, ik dacht, 't is nog zo lang van te voren,’ meer zegt Moeder er niet van.

Dat is zo heerlijk met Moeder, ze voelt altijd precies, wanneer ik niet goed hebben kan, dat er ergens over doorgepraat wordt. Zelf vind ik die uitnodiging eigenlijk ook maar half leuk. Veel joliger om met Greet en Peter en Jan en de hele club onder elkaar zo gewoonweg een stukje te eten op 't bal, dan zo'n echt souper, maar Henk heeft een manier van vragen, waarop je niet goed nee kunt zeggen. Hij laat je zo'n beetje merken, dat hij je leuk en vlot vindt en hij graag zeker wil zijn van 't leeuwenandeel van je dansen. Dat is toch ook wel leuk. ‘Nog een kopje, Joep!’ vraagt Moeder, uitnodigend de trepot hanterend.

Ik houd mijn kopje bij, dampend glijdt 't bruine straaltje er in.

‘Ben je opgeschoten, Moeder’ vraag ik, terwijl ik me rijkelijk voorzie van suiker. ‘Nou, dat gaat nog al’ zegt Moeder bedenkelijk.

‘Kunnen we al haast voorlezen, denkt U?’

‘O nee, nog lang niet, hoor! Heb je veel huiswerk, Joep?’

‘Ja, een bende goniosommen en een geschiedenisles en twee thema's; hè, toe, Moeder, mag ik er hier vast mee beginnen?’

‘Natuurlijk meiske, als je denkt, dat 't je niet afleidt, als ik bezig ben! Dan ga ik ook maar weer door.’

Moeder schenkt voor de derde maal mijn kopje vol en installeert zich dan weer achter de vertrouwde, met papieren overladen schrijftafel.

‘Joepje!’ knikt Moeder me nog even toe en dan buigt ze zich weer over haar schrift.

Ik zit stil naar haar te kijken; mijn gonioboek en kladschrift liggen open op mijn schoot, maar ik kijk er niet in.

Moeder heeft zo'n gezellige wilde hardos, dikke, blonde, kortgeknipte krullen waar 't licht van de studeerlamp een gouden glans over legt. Een vlok aan de linkerslaap is grijs. Dat is al zo geweest zolang ik me herinneren kan.

‘Hoe is 't mogelijk, dat Moeder altijd zo blijmoedig, zo echt gelukkig is,’ peins ik.

En ik denk aan mijn broertjes, die vlak na elkaar aan roodvonk zijn gestorven, toen ik nog een baby was. Toen heeft Moeder zeker die witte haarvlok gekregen.

Overigens is Moeder nog zo heerlijk jong, in alles stelt ze belang en er is eigenlijk niets, dat Moeder niet even enthousiast met me meedoet als ik zelf.

Kijk, nou schiet Moeder goed op; de pen vliegt over 't papier, haar linkerhand gaat omhoog, grijpt in haar krullen en woelt ze door elkaar. 't Is geen wonder, dat Paps en ik altijd direct kunnen zien of 't ‘heilig vuur’ gebrand heeft. Hè, ik kan me nu al verheugen op de voorleesavond. Altijd als Moeder weer een boek of een verhaal af heeft, leest ze 't mij voor, hier bij de haard. Dat zijn de heerlijkste avonden in mijn leven.

En dan vindt Moeder 't prettig, als ik ronduit mijn mening zeg. Maar ik kan nooit iets anders zeggen, dan dat ik ze heel, héél mooi vind, niet omdat Moeder ze geschreven heeft, maar omdat ze zo eerlijk zijn, zo wáár en zo vol van dat blijde, heerlijke, dat je ook overal om je heen in 't Leven ziet en dat

Moeder vooral overal weet te vinden. 't Blij is overal waar Moeder is en Moeder is in al haar boeken.

Enkele meisjes op school hebben me wel eens gevraagd, of ik 't niet vervelend vond, dat mijn Moeder schrijfster is, maar ik geloof, dat die er *niets* van begrijpen.

Andere Moeders teaën en bridgen misschien, de mijne schrijft en voor mij heeft ze altijd tijd.

Neen, 't is juist heel heerlijk! Als Moeder me voorleest en 't boek nog echt alleen van haar en mij is en van Paps, die, als hij eens wat vroeger klaar is met zijn patiënten, soms stil komt luisteren, dan voel ik me zó rijk, dat ik alle meisjes beklaag, die dat missen.

Moeder's pen glijdt over 't gladde papier, 't geeft zo'n zacht gezellig geluid, af en toe knitsert een spaander in de haard en om 't huis fluit de felle Novemberwind. O, al die geluiden, die zo'n innige sfeer geven aan Moeder's kamer.

Ik begin aan mijn goniosommen.

's Avonds als de sommen en de thema's af zijn en ik aan m'n geschiedenis wil beginnen, ontdek ik tot m'n schrik, dat ik m'n boek op school heb laten liggen. Wat nu? 't Er maar op wagen? Ik heb pas een beurt gehad. Of nog ergens een boek zien te lenen! Even op m'n knopen tellen! Maar ik heb een jumper aan, dus dat lukt niet. Trouwens 't lijkt me toch gewaagd. Ik zie er Willem de Zwijger best voor aan, om juist morgen onverwacht proefwerk te geven. Neen, dan maar even naar Greet. Hè, wat huilt die wind, zometeen waai ik nog de gracht in.

Ik daver de trappen af.

'Moeder, Paps, ik ga nog even naar Greet, ik heb m'n geschiedenisboek vergeten,' vertel ik, terwijl ik m'n hoofd om de deur van 't heiligdom steek, waar Moeder achter de schrijftafel zit en Vader met 't Tijdschrift voor Geneeskunde in de grote stoel voor de haard.

Hè, wat knus! Doodzonde, dat ik er nu op uit moet. Anders kom ik er altijd bijzitten, als mijn huiswerk af is.

'Kind, moet je door *dit* weer?' vraagt Vader bezorgd. Vader is altijd een beetje benauwd, waar 't mij betreft. Soms denk

ik, dat hij me wel in een glazen kastje zou willen bewaren. Moeder is nergens bang voor, geloof ik. Ook nu raadt ze alleen maar praktisch: ‘Joep, doe mijn overschoenen maar aan, die staan nog op de mat in de gang, anders worden je voeten weer klets!’ ‘Graag, hoor! Dàààààg. Tot zo!’

En twee minuten later sta ik op straat. De regen striemt me nog erger in m'n gezicht dan vanmiddag, de wind giert en gilt en jaagt zo vreselijk door de kale bomen van de laan, dat 't in hun takken letterlijk bruist.

Never mind! Ik sjaar m'n kraag omhoog, trek m'n muts ver over m'n oren en zet er een stevige pas in.

Toch wel heerlijk is 't die donkere hemel met die jagende wolken, die onophoudelijk voorbij de maansikkel stuiven. 't Is echt weer, om, met je handen in je zakken en je neus in de lucht, in je eentje te lopen lachen, omdat die wind met al z'n drukte en spektakel je toch niet de baas kan worden.

‘Fúúúúúút,’ fluit hij en kletst een paar natte, dorre blaren recht in m'n gezicht. Dat zijn toch zeker de allerlaatste van 't jaar. Eigenlijk ben ik toch blij met deze gedwongen tocht; 't warm-knusse heiligdom is dol gezellig, maar dit is ook heerlijk, deze gang door een wereld vol machtig, bruisend, juichend geluid. Ik heb er geen spijt van. Gelukkig, dat Greet niet ver weg woont, want ik doe er wel drie maal zo lang over met die tegenwind.

En ik loop te bedenken, hoe vaak Greet me al uit de brand geholpen heeft in die elf jaren, dat we nu al vriendinnen zijn. Vanaf de eerste dag op de lagere school, toen Greet met d'r blonde vlechtjes stijf op haar rug, achterdochtig bij mij in de bank schoof en de kennismaking begon met te critiseren ‘Wat een gek haar heb jij, net als mijn negerpop!’ waarop ik troefde: ‘en jij lijkt op een geit met twee staarten,’ dateert onze vriendschap.

We bekeken mekaar na deze kennismaking van top tot teen, ontdekten, dat we mekaar aankonden en toen stak Greet een rond dik pootje in haar schortezak, viste er een kleverig flikje uit en stopte dat in mijn mond, waarop ik dankbaar mijn vergelijking met de geit weer introk en Greet zei, dat ik toch *niet* op de negerpop leek, want die was zwart en ik blond. Vanaf dat uur hebben we al ons lief en leed samen gedeeld.

Natuurlijk hebben we er nog een hele zwerm vriendinnen bij en de klasclub, die bestaat uit de zeven meisjes van IV B is 't joligste, trouwste stel, dat je maar verzinnen kunt, maar Greet blijft toch de beste, mijn alter ego, zoals Peter zegt. Peter is Greet 's oudste broer van een en twintig jaar, die in Leiden voor dokter studeert. Jan, broer nummer twee, spreekt met een aanstellerige stem van 'verwante zielen'. Overigens zegt hij blij te zijn, dat we nooit kleverig doen. Hij is een jaar ouder dan Greet, maar door zijn buitensporige liefhebberij voor voetballen, hockeyen, zwemmen, nou ja eigenlijk voor alles, behalve voor school, is hij van 't jaar blijven zitten, zodat hij nu ook in de vierde zit.

Gelukkig in een parallelklas, want hij beweerde de schande om met ons in één lokaal te zitten, niet te overleven.

Ik hoop nu maar in vrede, dat Greet thuis is, of tenminste, dat ik haar boek kan vinden.

Vuurrood en met de haardos van een wilde, sta ik eindelijk op de stoep.

Greet doet me zelf open.

‘Zo Joep, wat kom je uitspoken?’

‘Niks,’ hijg ik, ‘alleen even je geschiedenisboek lenen.’

‘Zeg,’ snauwt Greet, ‘t is geen een April.’

‘Eén April???’ vraag ik oogknipperend, omdat ik geen verband kan leggen tussen die buitensporige datum en de geschiedenisles.

‘Houden jullie me niet voor de gek?’ vraagt Greet achterdochtig, maar ik kijk zo onnozel, dat Greet overtuigd is. ‘Zie je,’ legt ze uit, terwijl ze m'n drijfmatte muts uitklopt en ophangt, ‘een minuut geleden heb ik Kit binnengelaten, die ook om mijn geschiedenisboek kwam. Ik dacht natuurlijk, dat nou de hele club op de stoep zou staan.’

Ik schiet in de lach en stap de gezellige, lichte huiskamer binnen, waar Mevrouw met een hele stapel kapotte kousen en sokken naast 't theeblad zit en Mijnheer daar tegenover achter de courant.

Kit, al net zo rood en verwaaid als ik, troont op de divan. ‘Dag Mevrouw, Mijnheer, zo ouwe jongen, kom je mij in de wielen rijden?’

‘Hè?’ vraagt Kit.

‘Ja, ik heb ook m'n geschiedenisboek vergeten.’

‘Wat doen jullie fanatiek,’ vindt Greet afkeurend, ‘durf je 't er niet eens op aan te laten komen?’

‘Maar Greet,’ zegt Mijnheer verontwaardigd, ‘ik vind 't prachtig, dat ze liever door dit weer gaan, dan een les niet te leren.’ Maar ik houd niet van een onverdiende pluim. ‘Ik vind zulk weer juist zalig,’ ontnem ik hem de illusie, ‘en ik zou 't ook vast niet doen, als ik niet bang was, dat Willem de Zwijger een onverwachte repetitie zou opgeven.’

‘Precies,’ knikt Kit vol instemming, ‘dat dacht ik ook.’ ‘Wie is Willem de Zwijger,’ informeert Mijnheer van Raelte, lichtelijk geschokt door deze illustere bijnaam.

‘Nou, onze geschiedenisfrik natuurlijk,’ legt Kit uit, verbaasd over zoveel onkunde. ‘Hij heet Willem en hij zegt 't nooit vooruit als hij proefwerk geeft, dus is hij Willem de Zwijger.’ Mijnheer duikt haaastig achter z'n courant en Mevrouw lacht openlijk.

Ik geloof, dat Greet thuis in haar schoolverhalen de Keizer altijd geeft, wat des Keizers is, omdat Mijnheer in die dingen nogal streng is.

‘Maar hoe moet dat nu,’ vraagt Greet, ‘ik heb maar één boek’. ‘Ik geloof, dat Jan 't zijne vandaag niet nodig heeft,’ oppert Mevrouw vriendelijk. ‘Vraag dat dan ook maar te leen.’ ‘Ik zou je danken,’ schrik ik, ‘dat moet jij dan maar nemen, Kit, ik heb gisteravond de mouwen van z'n overjas dichtgenaaid.’

‘O, was *jij* dat,’ vraagt Mevrouw, wie een licht opgaat, ‘hij heeft een spektakel gemaakt vanmorgen; vreselijk!’

‘Hij beweerde, dat hij bijna z'n polsen gebroken had,’ grinnikte Greet, ‘en hij wou er mij al om aanvliegen.’

‘Nou zie je 't,’ berust ik, genietend, dat de mop zo goed opgegaan is, ‘*ik* kan me nu niet in 't hol van de leeuw wagen, voor geen tien Willem de Zwijgers.’

En Kit offert zich op, klimt naar boven en komt even later terug met Jan's, door tweejarig gebruik meer dan gehavend geschiedenisboek, waarna we verdwijnen, ik met Greet's exemplaar, dat er gelukkig een graadje netter uit ziet, onder m'n arm.

‘Zeg,’ vraagt Greet, als we de volgende morgen samen naar

school fietsen, 'wat moest Henk ter Laan gisteren van je.' 'Ach, niks bijzonders,' zeg ik schouderophalend, 'hij vroeg of hij met me mocht souperen?'

'Hè, souperen?? Wanneer?'

'Nou, op de H.B.S.-fuif.'

'Ach, hij is niet wijs, dat duurt nog anderhalve maand. Je hebt hem natuurlijk afgepoeierd.'

'Neen,' zeg ik een beetje verlegen, 'dat vond ik zo moeilijk, ik heb maar ja gezegd.'

'Joep! Uilskuiken! Wat heb je daar nou aan, zo'n echt souper dat is toch niks voor ons. Juist zo leuk om met de hele club en een paar leuke jongens desnoods, samen een stukje te eten. Dat moet nou eenmaal, anders val je van je graad op zo'n bal; maar om daar nou zo'n echt "souper" van te maken waar je voor gevraagd wordt en dan zo lang van te voren. Ajakkes, niks voor jou!'

Greet vindt 't niet leuk, dat had ik wel geacht. Ik vind 't óók niet leuk en ben eigenlijk woedend op me zelf, dat ik 't niet afgewimpeld heb.

'Al die opgeprikte fratsen,' moppert Greet door.

'Hè, schei nou uit,' smeeft ik, 'ik vind 't zelf ook lam immers.'

'Waarom deed je 't dan?' vraagt Greet logisch.

'Ach, nou ja, Henk kan je zo overrompelen en ik vloog er in,' zeg ik, voelend, dat 't weinig overtuigend klinkt. 'Toe Greet, komen jullie nou allemaal aan diezelfde tafel zitten dan wordt 't toch nog wel moppig.'

'Ik wil je met plezier helpen,' zegt Greet, direct bereid, 'maar of 't gaat, weet ik niet. We hebben 't geen van allen erg begrepen op die kennissen van hem. 't Is een flauw stel daar in IV A. Jan zegt 't ook, die maakt ze nou elke dag mee. Ze zijn alleen maar vlot en leuk, maar verder zijn 't leeghoofden. Soms proberen ze zelfs te *flirten*!' Dat is in Greet's ogen 't flauwste, wat op deze wereld mogelijk is en ik ben 't gloeiend met haar eens.

'Ik heb spijt als haren op m'n hoofd, dat ik er ingevlogen ben,' zucht ik en Greet, die nooit lievig doet, maar me altijd direct opmonteren kan, zegt vrolijk: 'Nou ja, schwamm drüber, we zullen je wel helpen, hoor, als 't zover is. Iedereen doet wel eens 'n stommiteit.'

‘Die hele fuif lijkt me overigens niks,’ zucht ik pessimist. ‘Wat 'n program is dat nou, je kunt echt merken, dat ze 't wel geloven dit keer.’

De gebruikelijke fuif van onze H.B.S.-bond bestaat dit jaar maar uit een heel bescheiden uitvoering met bal na. Een klein toneelstuk, waaraan maar een paar luidjes meedoen, een demonstratie van de gymnastiekclub en een orkestnummer. We verzamelen kracht en geld voor de reuze fuif volgend jaar, als onze bond een kwart eeuw (dat klinkt) bestaat. Greet en ik doen nu aan niets anders mee dan aan 't orkestje en daar spelen ze dan nog alleen maar dezelfde stukken als verleden maand op de uitvoering van de gymnastiekclub, zodat we niet eens hoeven te repeteren. En nù hebben we juist nog tijd. Volgend jaar grijnst 't eindexamen ons al toe. 't Is doodzonde, dat de H.B.S.-bond geen jaar eerder is opgericht.

II

‘Nou schei ik er mee uit!’ Met een plof zak ik in de luiste stoel, die 't heiligdom rijk is, m'n benen, zover ik ze strekken kan voor de haard en m'n armen slap over de stoelleuning. 't Is een Zaterdag na twaalf en we hebben van ochtend warempel *drie* proefwerken gehad, voor gonio, scheikunde en een onverwachte van Willem de Zwijger. En nou geef ik overal de brui van.

Moeder lacht: ‘Wat is er voor vreselijks gebeurd? Heb je negenenegentig strafsommen moeten maken, of heb je de reuzenzwaai aan de rekstok moeten leren?’

‘Was 't maar waar,’ brom ik ‘neen, drie, zegge *drie*! proefwerken op één ochtend. Ik noem 't gewoon afjakkeren.’

‘Ach, arme gejakkerde,’ plaagt Moeder. ‘Je verwacht toch zeker niet, dat ik medelijden zal hebben?’

‘Neen,’ zucht ik gelaten, ‘U vindt werken, geloof ik, 't gezondste wat je voor een mens kunt verzinnen.’

‘Ja,’ knikt Moeder vergenoegd, ‘en medelijden is een onding, daar heeft geen sterveling wat aan. Ik heb alleen koffie, lekkere verse, warme koffie, daar heb je veel meer aan.’ En Moeder

reikt me een heerlijk dampend kopje over, waarvoor ik ogenblikkelijk weer recht schiet. ‘Hmmm! Zalig Moeder!’ ‘Heb je 't goed gemaakt, dochtertje?’ vraagt Moeder, puur uit belangstelling.

En terwijl ik verslag uitbreng van de moeilijke scheikunde sommen en de onmogelijke geschiedenis-opgaven bedenk ik ondertussen, dat Moeders houding nooit ook maar in 't minst afhangt van mijn antwoord op zulke vragen.

Moeder luistert altijd vol belangstelling, maar ik krijg nooit een standje, als ik iets verknoeid heb, of een uitbundige pluim, als ik eens per ongeluk een hoog cijfer haal.

‘Mooi zo, Joep,’ zegt Moeder dan, en is 't misgelopen, dan hoor ik er nooit meer van dan: ‘Ja, dat is jammer.’

Ook bemoeit Moeder zich nooit met m'n huiswerk, vraagt niet: ‘ben je al klaar?’ als ik eens extra vroeg met een boek beneden kom, om te genieten in 't heiligdom. Moeder neemt stilzwijgend aan, dat ik natuúrlijk klaar ben, omdat ik anders niet aan m'n pretjes zou beginnen.

Connie, Kit en de andere clubleden lijkt 't geweldig makkelijk dit systeem, maar dat is 't toch helemaal niet, want nu Moeder er zo op vertrouwt, dat ik werk zo goed als ik kan, nu kom ik er niet gemakkelijk toe om maar zo'n beetje over een les heen te dansen, of m'n proefwerken te verknoeien. En ik geloof, dat Moeder meer met me meeleeft en met al m'n lessen, dan bijvoorbeeld de Moeder van Mies, die standje op standje krijgt voor slechte proefwerken en zo, en die 't op 't laatste niets meer schelen kan.

‘En nou heb ik er genoeg van,’ herhaal ik tot slot m'n eerste verzuchting. ‘Nu voer ik de hele Zaterdag geen steek meer uit.’

Paps, die net thuis komt en nog gehoed en gejest binnen stapt hoort nog juist de explosie.

‘Nou Moeder, dan moeten we maar wat anders verzinnen voor de Zaterdag,’ lacht hij. ‘Wat vindt je er van Joep, heb je lust om vanmiddag mee de praktijk in te gaan?’

‘Hoera,’ schreeuw ik en veer ineens recht overeind. Mee de praktijk in, met Vaders Fordje en tot slot, als alle patiënten bezocht zijn, dikwijls nog een tochtje hier of daar heen. 't Zijn glanspunten in mijn leven. Vooral, omdat ze maar zelden

voorkomen, want Vader vindt 't alleen goed, als hij toevallig eens weinig patiënten heeft en hij een beetje tijd en aandacht voor me hebben kan. Vader heeft een razend drukke praktijk. Hele dagen, vaak ook 's avonds en soms nog 's nachts is hij van huis en bijvoorbeeld in influenza- of mazelentijd zien we hem bijna niet en word je haast dol van de telefoontjes. Dus een dag met weinig patiënten, dat behoort tot de grote uitzonderingen.

Vader raadpleegt z'n lijstje en telt hardop: 'Dat is één, dat is twee, dat is drie.... Nou, als er geen boodschappen meer bij komen tussen de middag, dan heb ik vanmiddag maar zes visites. En als we nu direct na spreekuur gaan, dan....?'

Paps kijkt geheimzinnig en ik glimlach verwachtingsvol. Wat een zalige tocht zou Vader weer verzinnen na de zes visites. 'Kunnen we meteen koffiedrinken, Moeder,' vraagt Paps, 'dan begin ik vroeg; er zitten al mensen in de wachtkamer.' We trekken arm in arm met ons drieën naar de eetkamer, ik uitgelaten van plezier in 't midden.

't Theelichtje gloort knus. 't Tafellaken is helder wit en een zalig macaronischoteltje staat te dampen tussen de schaal vol boterhammen en de kristallen kaasstolp met 't vrolijke roodgele Edammertje er onder.

De zon giet hele plassen licht over al die heerlijkheden en ik heb 'n honger! en 'n plezier!! Wel voor tien geloof ik!

Je zult zien, 't wordt een fijne dag!

Als Paps in de spreekkamer verdwijnt, gluur ik stiekem even om de deur van de wachtkamer; gelukkig, 't is niet al te vol. Ik heb nog zowat een uur, denk ik; dat kan ik mooi besteden aan m'n werk voor Maandag, dan ben ik morgen fijn vrij. Ik heb wel gezworen, dat ik vandaag niets meer zou uitvoeren, maar ja, klaar is toch maar klaar, en 't is veel fijner uitgaan als je 't zaakje achter de rug hebt.

Dus klauter ik naar boven naar m'n gezellig kamertje, waar ik juist met Sinterklaas verleden week een allerleukst haardje heb gekregen, inplaats van 't potkachtje, dat er vanaf m'n kindertijd gestaan heeft. 't Is hier nu nog knusser dan vroeger. M'n haardje heeft een rode wang en ziet er zo uitlokkend uit, dat ik besluit met 't leerwerk te beginnen. Sommen en thema's moet ik wel aan m'n bureautje maken. Dat is anders ook een

glorie! Op een paar vrije Zondagen heb ik 't met behulp van Greet en Peter, die vreselijk handig zijn, van lege kisten en triplex in mekaar getimmerd. 't Is erg leuk en praktisch uitgevallen en maakt de hoek bij 't raam allergezelligst. Er zwerft altijd een onbeschrijfelijke rommel op en een werklampje en een miniatuur vaasje met bloemen. Nu, in deze tijd, zijn bloemen gewoon een ruïne voor m'n zakgeld, maar daar is nu eenmaal niets aan te doen; ik houd liever helemaal niets over voor alle mogelijke andere dingen, dan dat ik geen bloemen op m'n kamer heb. Op m'n boekenkastje staat een mooie tinnen kan met hel oranje lampionnetjes en op de vensterbank voor 't raam, dat uitziet over de brede laan met 't schelpen middenpad en de hoge kastanjabomen, kweek ik m'n cactussen en vetplantjes. Er staat een bloeiende azalea tussen en een stuk of wat cyclamen, rose, wit en donkerrood.

Ik nestel me in 't lage haardstoeltje met m'n aardrijkskunde boek, maar ik kijk meer naar de gloeiende kolen, dan in m'n atlas. 't Knettert en knapt zo gezellig daar achter 't mica. 't Is of 't vuur wat vertellen wil: een lang keuvelend verhaal. En buiten suist de wind door de wingerd langs de muur en een los zwierende rank tikt zachtjes tegen de ruit.

Levendig en helder in de ijle winterlucht klinken de straatgeluiden op, 't hoge tinkelen van een uitgelaten fietsbel, de roep van een paar spelende kinderen, een lawaaiïge claxon of 't zachte zoefen van 'n voorbij glijdende auto. 't Dringt door tot m'n kamertje en maakt 't er vrolijk en vol leven. Ik haal eens diep adem. Hè, wat een heerlijke dag!

En dan probeer ik me te verdiepen in de rivieren van Noord-Amerika tot Vader z'n donkerblonde bol, waar hier en daar al iets grijs doorheen schemert, om de deur steekt en vrolijk roept: 'Ben je klaar, collega?'

Zo noemt Vader me altijd als we samen de praktijk in gaan. Ik wil later ook dokter worden en Vader vindt dat, geloof ik, heerlijk.

In tien tellen ben ik reisvaardig, m'n dikste jas aan, m'n joligste muts op en we zoenen Moeder goedendag, of we minstens een wereldreis gaan ondernemen.

Dan klimmen we in de auto. Vader spreidt zorgzaam de plaid over m'n knieën, stopt me lekker in en geeft gas. 'Ssst'

bijna onhoorbaar zachtjes glijdt ons Fordje weg en ik graai gauw naar de claxonknop en jubel er een hele fanfare op, als afscheid aan Moeder, die ons in de voordeur staat na te wuiven.

‘Joep, hou je fatsoen, hoor!’ lacht Vader, ‘anders mag je nooit weer mee.’

‘Waar ga je eerst heen, Paps?’ informeer ik, als Vader de weg door de Bosjes indraait. Paps geeft me 't patiëntenlijstje en nu mag ik souffleren, waar we heen moeten.

Als Paps met een handige zwaai stil houdt voor een groot, deftig huis vist hij een boek uit z'n binnenzak en een doos hopjes en duwt me die in mijn handen.

‘Alsjeblieft. Tijdpassering! Anders ga je aan de auto knoeien,’ zegt Paps en is er uit gesprongen en 't bordes op gewipt voor ik tijd heb om te bedanken. Zo'n schat van 'n Vader toch. Dankbaar nestel ik me in m'n plaid, steek een hopje in m'n mond en sla 't boek open. 't Heet: ‘Aan de zoom van 't oerwoud’. O, van Albert Schweitzer, waar Vader altijd zó vol vuur over vertelt, dat ik er helemaal warm van wordt. Die merkwaardige man, die zo geniaal is, dat hij vrijwel alles kan, en die toch als hoogste levensdoel gekozen heeft om als dokter naar de wildernis van Afrika te trekken om daar zijn zieke medemensen te helpen. Ik vind 't zó prachtig en ben dolblij, dat Vader juist een boek over hem voor me meegenomen heeft. Als Paps terugkomt zit ik al helemaal verdiept en merk 't pas, dat hij er weer is, als 't portier dichtklapt.

‘Mooi, Joepje?’ glimlacht Vader.

‘O, pràchtig, Paps; pràchtig! wat ben je toch een schat. Hier een hop!’ En ik duw Vader er vlug twee tegelijk in zijn mond.

‘Ben je niet wijs, Joep!’ protesteert Vader, bijkans onverstaanbaar, ‘kijk hier moet ik er al weer uit, ik kan toch zo niet binnengaan?’

‘Spuug uit,’ raad ik practisch, m'n hand bereidwillig ophoudend, ‘dan bewaar ik ze wel voor zometeen.’

Paps trekt z'n neus op, maar zwicht voor de noodzaak en ik verdiep me weer in 't oerwoud.

De visites zijn òm voor ik 't weet, zo boeit me 't boek.

't Laatste bezoek duurt bijna een half uur, zonder dat ik er iets van merk. Als Vader daarna weer instapt staat z'n gezicht ernstig, maar in m'n opwinding merk ik 't nauwelijks.

‘O Paps, wat een prachtig boek! En dat 't nu allemaal echt gebeurd is! Ik zou wel zó willen beginnen te studeren en dan later ook naar Afrika!’

Vader lacht om mijn vuur en terwijl hij een veelbelovende weg inslaat, die naar de buitenwijken voert, zegt hij: ‘Eerst maar hard werken, collega, om je artsenbul te halen en dan zullen we verder zien. En zie je Joep, 't is natuurlijk prachtig, dat leven van dien man, maar als je waarachtig dokter bent met je hele hart en ziel, dan is 't altijd mooi, waar je ook werkt. Een zieke is overal 't zelfde: een mens, die je hulp en je meeleven nodig heeft, Joep!’

Ik knik ernstig, en begrijp heel goed, wat Vader bedoelt.

‘Later Paps,’ fantaseer ik, terwijl ik de plaid ook over Vaders knieën leg, ‘later gaan we ook samen de praktijk in, maar dan als jou assistent en niet meer alleen ter opluistering, zoals nu.’

Vader kijkt me aan, met een wereld van liefde in z'n ogen als hij zegt: ‘Wil je 't nu werkelijk, Joep, met je hele hart? Ik heb altijd gedacht, dat 't maar een kinderswens van je was, maar je bent nu haast zeventien jaar, over anderhalf jaar heb je eindexamen gedaan en dan sta je al voor de keus. Geloof je, dat 't je ernst is?’

‘Ja, Vader,’ zeg ik overtuigd. ‘U denkt misschien, dat ik zo'n dolle Dries ben, zo'n echte blaag, dat ik nog niet weet, wat ik wil, maar Paps heus, dat lijkt maar zo, van binnen weten we werkelijk wel, dat er ernstig werk gedaan moet worden in de wereld. 't Is Greet en mij heus ernst, Vader.’

‘Ja, dat is waar, Greet wil ook dokter worden, hè? Is dat nou, omdat jullie niet van elkaar kunt scheiden?’

‘Hè, Vader,’ zeg ik verwijtend, ‘waar ziet U ons voor aan? Zulke sentimentele schapen zijn we toch niet? Greet zou 't zonder mij ook gekozen hebben, want we weten veel te goed, hoe belangrijk zo'n keus is, hoor. Maar 't is natuurlijk wel erg leuk, dat we toevallig een zelfde richting uit willen. U gelooft toch wel Paps, dat 't me ernst is? Anders praat ik er liever niet meer over,’ besluit ik angstig.

‘Ja kind, ja hoor, ik weet wel, dat jij geen oppervlakkige bakvis bent, al kun je gek uit de band springen. En ik vind 't natuurlijk heel heerlijk, Joep, dat je vrijwillig dat vak kiest.

't Zou altijd m'n liefste wens zijn geweest als ik jongens gehad had....'

We zwijgen een hele poos en denken beiden aan de zoons, die Vader en Moeder maar zo kort gehad hebben. Ze zouden nu negentien en twintig jaar geweest zijn.... Ik geloof, dat ik heel goed begrijp, waarom Vader soms zo vreselijk bezorgd voor me kan zijn.

'Maar Vader,' zeg ik zachtjes, 'een meisje kan toch net zo goed dokter worden als een jongen?'

Vader lacht weer en knikt: 'Zeker Joepje, maar weet je ik kan me mijn kleine meisje maar niet voorstellen midden in 't harde leven, tegenover zo vreselijk veel lijden en zoveel misère, waar je machteloos tegenover staat. Je moet niet denken, Joep, dat je als dokter maar altijd helpen kunt. In heel veel gevallen sta je er bij zonder genezing te kunnen brengen. En dat is soms zo vreselijk hard.

Zonet nog was ik bij mensen, hun enig kindje is heel erg ziek en ik kan 't niet beter maken, Joep.'

'O, Vader, wat zielig!' zeg ik zacht.

'Ja kind, en nu kan ik er maar geen vrede mee hebben, dat mijn vrolijke Joep met zoveel verdriet kennis zal maken. Maar tegelijk vind ik 't een heerlijke gedachte, dat je 't wilt helpen verzachten. Als je er maar tegen kunt kind, als je er maar tegen kunt. Je bent zo gevoelig.'

'Vader,' zeg ik ernstig, 'geloof je niet, dat juist als je meevoelt met je patiënten, als je hun pijn en hun verdriet begrijpt, dat je dan juist pas een goede dokter kunt zijn. Verbeeldt je, dat je ongevoelig was, dan zou je toch nooit zo met je hele hart dag en nacht met je patiënten mee kunnen leven, zoals U.'

'Je hebt gelijk, Joep en als je er zo over denkt, geloof ik, dat je uit 't goede hout gesneden bent.'

'En Vader, ik denk ook niet, dat ik alleen maar verdrietig zou worden, als ik narigheid zie. Ik geloof, dat ik juist extra flink er door zou worden, en beter in staat om te helpen. Aan alleen maar medelijden heb je niks, zegt Moeder altijd.'

Vader glimlacht. 'Je lijkt soms zoveel op Moeder, Joep. Ik denk, dat 't wel gaan zal met jou. En als je werkelijk nog eens een goede, plichtgetrouwe medica wordt, die gelukkig is in haar werk, dan zal er niemand blijder en trotser zijn

dan je ouwe Vader!’ en Paps glimt al bij voorbaat.

‘Maar je moet me één ding beloven, Joep: dat als 't je niet bevredigt, of als je je toch niet opgewassen voelt tegen 't verdriet, waar je kennis mee maakt, je me dat eerlijk zegt. Al was 't vlak voor je laatste examen. Want er is niets op de wereld, dat Moeder en mij zo na ligt, als jouw geluk.’

Ik knik nadenkend, voel me zo innig veilig, dicht tegen Vaders hoge, sterke gestalte in de warme plaid.

‘Vader,’ zeg ik peinzend, ‘wat is dat grappig: Moeder en jij houden evenveel van me en U wilt me allebei graag heel gelukkig zien, maar ik heb soms 't gevoel, dat *U* dat wilt bereiken door alle narigheid ver van me af te houden en *Moeder* door me zo sterk te maken, dat ik tegen 't verdriet opgewassen ben!’

Vader lacht: ‘Je ziet scherp, Joep! En vertel me nu eens, wat is volgens jou de beste manier?’

Ik aarzel even en dan zeg ik beslist: ‘Die van Moeder, Paps, want U kunt me tòch niet in een glazen kastje bewaren en al kon U 't, dan zou ik bang zijn, dat dat kastje vandaag of morgen eens kapot ging en dan had ik helemaal niets.’

‘Philosoofje,’ lacht Paps: ‘Je hebt alweer gelijk, 't komt zeker, omdat ik nog maar steeds ons kleine meisje in je zie en me maar niet kan indenken, dat je al over studeren praat.’

‘En over chaufferen! Mag ik Paps? Toe? 't Is hier zo'n zalig stil eindje.’

En Paps zwicht. We wisselen van plaats en dan heb ik 't gladde wiel in handen en voel me den koning te rijk, als de ranke wagen gehoorzaamt aan de kleinste beweging van mijn handen.

‘De moderne vrouw,’ schudt Vader z'n hoofd.

‘Paps!’ juich ik, ‘over een jaar of zeven, neen acht hè, dan rijden we ook zo, maar dan mag *U* met *mij* mee en fuif ik U ook op hopjes en een mooi boek.’

‘Waarover zal dat boek handelen?’ lacht Vader.

‘Over vrouwenemancipatie,’ jubel ik, want daar hebben we 't op school net lang en breed over gehad.

En we rijden, tot we ergens in een naburig plaatsje een leuk cafétje ontdekken, waar Vader me fuift op roomijs en taartjes, zodat ik 's middags aan tafel bijna niets meer eten kan.

III

‘Hij is lek,’ zeg ik met een grafstem, terwijl ik de fietspomp van 't ventiel schroef. ‘Da's ook een koopje.’ ‘Laat mij nog es proberen, Joep,’ biedt Eegje bereidwillig aan.

‘t Geeft niks Eeg, kijk hier heb je warempel 't gat al. 't Is door en door; binnen- en buitenband. Wat nou?’

't Is Maandagmorgen kwart voor negen. De ongelukkigste tijd, die je bedenken kunt voor zo'n drama.

Eegje is één en al belangstellende deelneming en ook Moeder komt uit de eetkamer kijken wat er aan 't handje is.

‘Moeder, mag ik op Uw fiets?’ vraag ik, ‘of hebt U hem nodig?’

‘Dat zou niet erg zijn, Joep, maar hij is immers bij den reparateur voor die kapotte lantaarn. Zonde, dat je 't niet eerder ontdekte, dan had Vader je met de auto kunnen brengen.’

‘Ja,’ zucht ik, ‘maar wat nou?’

‘Met de tram natuurlijk,’ zegt Moeder, ‘hier heb je geld. Gauw maar, Joep, je komt vast te laat!’

En ik, ineens inziend, dat er niets anders op zit, neem overhaast afscheid en race naar de tram. Ik bof gelukkig, want die komt net aan. Scheef op de bank, klaar om weer weg te hollen, rij ik de drie haltes mee en dan, m'n hand aan 't handvat, spring ik al van 't balcon nog voor de tram helemaal stilstaat en, hoofdschuddend nagestaard door een paar oude heertjes, ren ik zo hard als ik kan naar school. 't Is in dit tempo nog wel een paar minuten en 't carillon van de toren begint net 't wijsje van 't volle uur te tinkelen. Kreeftrood, met haren, die kleven aan m'n voorhoofd stuif ik, natuurlijk toch nog te laat, de klas binnen.

Ze zitten allemaal al in de bank en Greet roept per ongeluk hardop: ‘Daar heb je 'r.’

De Driehoek (wat een geluk denk ik, dat we juist den Driehoek hebben) kijkt om van 't bord, waar hij net bezig is de sinusregel op te schrijven en trekt een streng gezicht. Maar ik weet wel, dat hij 't zo erg niet meent. De Driehoek is de aardigste leraar van de H.B.S., dat vinden we allemaal.

‘Uitgeslapen Joep?’ informeert hij belangstellend.

‘M'n band was lek, mijnheer, ik kon er echt niks aan doen,’ verdedig ik me.

‘Je had bij mij mogen stappen,’ biedt Bram van Leeuwen, die vijf huizen van ons af woont, een beetje te laat aan.

‘Bram, beteugel je ridderlijkheid tot na twaalf en Joep, ga maar gauw zitten. Dus jongelui de sinusregel luidt....’ Ik doe m'n best niet meer te hijgen; net ben ik een beetje op adem en begin ik wat belangstelling voor de sinusregel te krijgen als met een plof een geweldige prop op m'n bank tuimelt. Ik deins achteruit van schrik. De Driehoek heeft 't ook gehoord; zonder er een woord van te zeggen gaat hij naar mijn bank, grijpt 't projectiel en stopt 't in de kachel. De Driehoek leest nooit een briefje. Ik begin te begrijpen, dat 't een missive van Greet is geweest en uit haar wanhopig gezicht maak ik op, dat er iets gewichtigs in stond. Even later zie ik haar ijverig onder de bank bezig met een tweede epistel. De Driehoek doceert verder, of er niets gebeurd is en Greet pent fanatiek door. Dat wordt minstens een dubbele port brief. O, nu is 't klaar. En ditmaal wordt hij me via onze respectieve buurvrouwen overgereikt. Net bij de laatste étape van Connie naar Kit, dwars over 't gangetje, kijkt de Driehoek om en onderschept ten tweede male de zending, die ook weer in de kachel verdwijnt.

De Driehoek gaat er op z'n gemak bij zitten.

‘Greet, kom voor de klas.’

Met een slachtofferlijk uiterlijk sukkelt Greet voor 't bord.

‘Was 't een geheim, dat je Joep moest vertellen?’

‘Neen, Mijnheer,’ schudt Greet.

‘Vertel 't dan alsjeblieft vlug hier voor de klas, want voor ze dat weet, letten jullie geen van beiden op.’

De hele klas gichelt en zit in gespannen afwachting; de Driehoek heeft altijd originele straffen.

Greet, met een hoofd als een bes, staat te draaien voor de klas.

‘Vooruit Greet, we wachten, je zei, dat 't geen geheim was,’ animeert de Driehoek.

‘M'n ouders zijn in de Kerstvacantie vijf en twintig jaar getrouwd,’ onthult Greet p.p.

‘Gefeliciteerd. Maar wat heeft Joep daar zo zonder uitstel mee te maken?’

‘Dat gaan we met ons allen in Brussel vieren,’ vervolgt Greet m.f.

Ik spits m'n oren.

‘En ik mag Joep meevragen,’ besluit Greet fortissimo als een jubelkreet.

‘Nou, da's fijn, hoor!’ leeft de Driehoek mee, ‘en nou weet Joep er alles van, en nou geen flauwiteiten meer. Begrepen, Greet?’

‘Ja, Mijnheer.’

Greet trekt af en doet verder merkbaar haar best op de sinusregel en ik ook, want de Driehoek kan met onze hele klas, met onze hele school trouwens, doen wat hij wil.

Maar 't kost me bovenmenselijke inspanning. De niet te verwerken invitatie, die me op zo'n eigenaardige manier geworden is, maakt gewoon m'n hoofd op hol. Naar Brussel! Hemelse goedheid, wat een avontuur! Zouden Vader en Moeder 't goed vinden! Ach, waarom niet! Mijnheer en Mevrouw van Raelte zullen heus wel goed op me passen. Hoe lang zouden we gaan, één dag, twee dagen misschien? Ik kan 't gewoon niet verwerken en 't is een zegen, dat ik de hele morgen geen beurt krijg. Ik zou geen syllabe weten, geloof ik.

Om twaalf uur stuif ik op Greet af, met honderdduizend vragen. En als we even later arm in arm voortstappen, Greet met haar fiets aan haar vrije hand, vertelt ze me alle bijzonderheden.

‘Zie je, Vader en Moeder hebben 't land aan grote fuiven en om daar nou van af te zijn gaan we gezellig onder mekaar uit, en omdat wij geen van allen Brussel kennen en Vader en Moeder 't ons al zo lang beloofd hebben, gaan we daar nu heen. Ach, en Vader en Moeder hebben elkaar, en Peter en Jan ook, en toen vonden ze 't zo'n leuk idee om jou ook mee te vragen voor *mijn* gezelschp. Vindt je 't niet dol?’

‘Doller dan dol! Je ouders zijn engelen! Wanneer gaan we en hoelang?’

‘We gaan Zaterdagmorgen en komen Maandag weer terug,’ vertelt Greet.

‘O! Reusachtig,’ kraai ik verrukt. ‘Ik zal 't direct vragen thuis of ik mag.’

‘Natuurlijk mag je,’ voorspelt Greet, ‘zeg Joep, klim maar op m'n carrier, dan breng ik je thuis!’

Dankbaar spring ik op Greet's bagagedrager en zwiep lustig achter haar door 't drukke verkeer.

En ik måg! Gelukkig ik måg!

‘Joep, als je nou nog op tijd wilt komen, moet je heus opschieten,’ port Moeder, m'n kamer binnenstappend op de glorieuse morgen van de Brusselse reis. 't Is half acht en door de overgordijnen valt net 't eerste schemerlicht binnen. Van zes uur af ben ik al in touw, maar nóg kan ik niet klaar komen. Luidkeels zingend sta ik voor de spiegel en doe wanhopige pogingen om mijn kroesbol een wat meer Brussels cachet te geven. Ik heb er al brilliantine opgesmeerd met, behalve een buitengewone welriekendheid, waar Jan me de halve reis wel mee plagen zal, geen noemenswaard resultaat. En dat, nou glad gewatergolfde lokken in de mode zijn! Enfin, Greet is met haar twee lange, dikke vlechten ook zo onmodern mogelijk, dus staak ik mijn pogingen, zet voorzichtig 't nieuwe donkerblauwe hoedje op, dat Moeder me gaf bij de jolige donkerblauwe jurk, die ik Paps voor de reis heb afgezet. Ik vind mezelf erg netjes. Nou nog m'n goede jas en m'n handschoenen en ik ben klaar. Hè, ik voel me toch genoeglijker in m'n ruige schoolplunje. Maar ja, je gaat ook niet iedere week naar Brussel en we reizen tweede klas heeft Greet verraden.

‘Heb je je tandenborstel ingepakt, Joep?’ vraagt Moeder practisch.

‘O gunst, nee,’ schrik ik, ‘en mijn pyama ook niet.’ Moeder, hoofdschuddend, Beijvert zich om die hiaten in m'n koffer aan te vullen.

Ineens krijg ik reiskoorts. Stel je voor, dat ik nu iets vergeet! Al is 't maar voor twee dagen, je moet toch op alles voorbereid zijn.

‘Geniet maar flink, Joep,’ glundert Moeder, die al net zoveel plezier in de escapade heeft als ik zelf. ‘Vanavond gaan jullie dus naar de Opera. Kind, die is zo prachtig. Vader en ik zijn er vroeger ook eens geweest. We zullen aan je denken, hoor!’ ‘Ja Moeder!’ Hè, ik word er opgewonden van. Ik ben helemaal niet gewend om veel uit te gaan. Ik ga geregeld naar de jeugdconcerten, hier in de stad, maar verder is 't maar een doodenkele keer, dat Vader en Moeder me naar dergelijke

pretjes laten gaan; ik heb nog maar eens in mijn leven een opera gezien, Faust, en daar heb ik toen de halve nacht niet van geslapen, zó mooi vond ik 't.

‘Ik geloof, dat ze “Carmen” geven, Moeder. Kent U 't? Is 't mooi?’

‘O, enig!’ geniet Moeder, pakt een shawl uit m'n kast, slaat die om en begint met levendige gebaren een aria te zingen. Ik kijk verrukt. ‘Gunst Moeder, U had operazangeres moeten worden.’

Maar Moeder schiet in de lach en meteen pingelt 't klokje in Vaders spreekkamer beneden acht uur.

‘Hemel, je komt te laat,’ roept Moeder. ‘hier de tandenborstel, pyama! Wat nog meer? pantoffels, kimono, heb je nou alles?’

Met vereende krachten persen we 't keurige valiesje dicht, dat ik van Paps voor deze gelegenheid gekregen heb. Als ik anders met Vader en Moeder op reis ga is 't meestal voor een paar weken en dan gaat er zo'n bakbeest van een koffer mee, veel te groot voor een weekend.

Daar zoeft buiten een auto aan, staat stil voor de deur.

‘Daar zijn ze al!’ schreeuw ik uitgelaten en holderdebolder ren ik de trappen af met m'n koffertje, gevolgd door Moeder, met m'n handschoenen, die ik in 't laatste moment natuurlijk toch nog vergeten heb. Peter staat op de stoep, pakt m'n koffertje aan en dan neem ik afscheid van Moeder, of ik haar in minstens veertien dagen niet meer zien zal, schudt Eegje's hand als een pompzwengel en wip in de auto, een grote zevenzits limousine, die ons naar 't station zal brengen.

Vader is heel vroeg weggeroepen, dus heb ik van hem al afscheid genomen.

Mevrouw van Raelte steekt haar hoofd nog even uit 't portier en verzekert Moeder ten overvloede, dat ze goed op me zullen passen.

‘O, daar ben ik van overtuigd,’ lacht Moeder. ‘Veel plezier! En Joep, kalm aan hoor! Dáááág.’

‘Dááááág,’ onder een uitgelaten zakdoekgewapper glijdt de auto weg.

Aan 't station, als we al lang en breed in de coupé zitten, zalig tweede klas met groen fluwelen kussens, zie ik ineens warempel

Paps bekende figuur 't perron opkomen en spiedend langs de wagons lopen.

‘Hier, Paps, hier,’ gil ik.

Vader lacht, steekt z'n hand op en loopt vlug op onze coupé af.

‘Wat enig!’ roep ik, want ik had er helemaal niet op gerekend.

‘Ik had wat vergeten,’ lacht Paps en reikt drie grote dozen zalige bonbons door 't coupéraam.

‘Voor elk van de drie dames,’ glundert hij.

‘Hoera,’ schreeuwt Greet en ik buig me zover ik kan over de ruit en kan zo precies bij Paps' kruintje voor een bedankzoen.

‘Zul je voorzichtig zijn, rakker?’ vraagt Vader bezorgd.

‘Niet verdwalen hoor, vlak bij Mijnheer en Mevrouw blijven en niet tegen de portieren leunen.’

‘D'r is er hier geen,’ zeg ik verontwaardigd, ‘dit is een wagon met een gangetje.’

‘O ja! gelukkig! En vooral niet tussentijds uitstappen.’

‘Paps,’ plaag ik, ‘denk aan 't glazen kastje!’

Vader lacht. ‘Nou, als je dan maar oppast! Dag kind, heel veel plezier!’

Paps stapt achteruit, want zacht, onmerkbaar bijna, komt de trein in beweging en langzaam, maar al gauw sneller en sneller glijden we onder de overkapping weg en komen in het stralende licht van een prachtige winterdag.

We wuiven tot we niets meer kunnen onderscheiden van Vaders wapperende zakdoek.

't Is een dolleuke reis. Er is zo geweldig veel te kijken en Jan, die vreselijk veel weet van treinen en wissels en al die geheimzinnige dingen geniet van zijn tijdelijke meerderheid en vertelt ons al zijn wijsheid. En we vinden alles belangwekkend.

Als we de spoorbrug over de Moerdijk over gaan, hangt hij levensgevaarlijk uit 't raam en kijkt z'n ogen uit.

't Is ook prachtig! Boog na boog flitst ons voorbij, telkens denk je, dat 't de laatste is en dan komt er nog een. Hoe is 't mogelijk, dat mensen zo iets gemaakt hebben!

En op enige afstand ligt de tweede brug, voor 't gewone verkeer. Als speelgoed zien we er de autotjes over glijden.

Jan is in extase! ‘Zie je! dat is nou ingenieurswerk,’ schreeuwt hij opgewonden. ‘Jullie dokters, wat moest je zonder ingenieur beginnen, jullie auto's bouwen we, jullie bruggen bouwen we.’

‘Over welke dokters heb je ‘t?’ onderbreekt Mijnheer bedaard.

‘Nou Peter! En Joep en Greet hebben dat vak ook al in hun bol.’

‘En wie zijn die “we”, die bruggen bouwen?’

Jan houdt zich direct koest.

Hij wil later ingenieur worden, maar na zijn fiasco in de vierde geneert hij zich nu toch wel een beetje voor z'n hovaardij.

‘En bovendien,’ zegt Peter bedaard, ‘waar schreeuwen jullie ‘t eerst om als jullie een ongeluk krijgt met je eigen machines? Om den dokter.’

‘O, zo!’ beamen Greet en ik.

En daarmee is ‘t debat gesloten.

Om half elf drinken we een kopje koffie in de restauratiewagen. Wat een enige onderneming is dat, eerst de tocht door de schuddende wagon en dan telkens door de verbindingstunneltjes, waar de bodem onder je allergriezeligst heen en weer wiebelt, in de volgende. Mevrouw, die niet erg sportief is (wat een verschil met Moeder denk ik) durft de stap haast niet te nemen en maakt van elke harmonica een excursie op zichzelf.

Eerst stapt Peter er over en pakt z'n Moeders hand. Met de andere houdt ze krampachtig die van Mijnheer vast en zo, aan weerskanten ondersteund, waagt Mevrouw met een gillette de sprong onder een hoeratje van ons allemaal. Drie van die evenementen scheiden ons van 't restauratierijtuig en tot beloning krijgen we allemaal taartjes bij de koffie, want door de opwinding heeft natuurlijk niemand behoorlijk ontbeten.

In Essen hebben we een lang oponthoud.

‘Da's voor de douane,’ weet Mijnheer en een rilling van avontuurlijkheid gaat door me heen. ‘Douane’ is zo'n indrukwekkend woord en ik vind 't geval heimelijk een beetje griezelig, als er twee geuniformde mannen met gewichtige petten, onze coupé instappen. 't Grote valies van Mijnheer en Mevrouw, dat er buitengewoon soliede en betrouwbaar uitziet, krijgt zonder geopend te worden een krabbel met krijt dwars over 't deksel; dat van mij schijnt ook een onschuldige indruk te maken. Maar Greet, Peter en Jan moeten hun bezittingen bloot leggen. 't Valt me op, dat Jan dat met grote tegenzin

doet, maar als zijn koffertje open is verwondert me dat niet meer, want de chaos is onbeschrijfelijk. De douane schijnt 't zaakje ook niet te vertrouwen, want terwijl Greet en Peter dadelijk weer hun eigendommen in 't net mogen tillen, worden Jans' bezittingen een voor een uit de rommel gevist en bekeken.

‘Rien, rien,’ tracht Jan met een pover mondje Frans hun plichtsbeseft te remmen, maar zonder resultaat. Tenslotte komen ze aan de bodem, waarop als laatste stuk van z'n garderobe een paar lakschoenen liggen.

‘Die zijn voor Carmen,’ zeg ik hardop. En dan komt 't grote ogenblik, dat de douane z'n vingers in de tenen stopt en er twee pakjes sigaretten uithaalt. Jan is vuurrood.

Mijnheer van Raelte nog een nuance roder.

Daar zal wat voor hem zwaaien, want Jan, die er bij de douane invliegt, heeft dit bedrieglijk transport alleen maar gekozen ter eere van zijn Vader, van wie hij vóór zijn eindexamen niet roken mag. Hij vliegt er dus dubbel in en kijkt lang niet vrolijk.

De douane raast en scheldt in 't Frans, Papa doet mee in 't Hollands en Jan's hoofd, met grote verongelijkte ogen, draait als een windwijzer van de een naar de ander en fluistert timide en afwisselend: ‘Oui’ of ‘Ja, Papa.’

Totdat ik, ondanks bovenmenselijke pogingen, me niet meer in kan houden en in een knallende schaterlach uitbarst. En gelukkig, de rest lacht mee.

Mijnheer, onder de verzachtende invloed van 't zilveren feest, betaalt de boete, die Jan naderhand uit z'n spaarpot zal moeten vergoeden en de douanen confisceren de sigaretten. Jan kijkt zuur.

‘Jij zult je smokkelneigingen in 't vervolg wel beteugelen,’ meent Peter effen en ik zeg bemoedigend, ‘nou kun je die rommel meteen netjes overpakken.’

Antwerpen, Mechelen en eindelijk tegen half één stomen we 't grote station in Brussel binnen.

‘Gare du Nord,’ roept Mijnheer en een voor een springen we op 't perron.

‘Wat een gek station,’ vind ik, ‘heel anders dan bij ons!’

‘Een kopstation is 't,’ weet Jan, die weer praats begint te

krijgen, nu 't douaneavontuur op de achtergrond raakt, 'die zijn altijd zo.'

We schuifelen langzaam achter de stroom reizigers door de smalle uitgangen en dan ineens staan we op een enorm plein.

'Vooruit! op verkenning!' commandeert Mijnheer en ons Brussels avontuur begint. Allereerst stappen we naar ons hotel, dat aan 't grote plein ligt. Greet's Vader praat een heleboel met een oerdeftige mijnheer aan een groot, volgeladen bureau en de mijnheer verwijst ons weer naar een ander gewichtig personage met een ongelooflijke hoeveelheid gouden tressen op z'n blauw lakense borst. Hemel, wat een deftige beweging is dat hier.

'Zeg,' vraag ik fluisterend aan Greet, 'is dat een generaal, of zo iets?' Maar Greet, die 't radde Frans wat beter kan verstaan dan ik, met mijn chronische vier, onthult nuchter: 'dat is de portier.' Van den portier worden we voorts gestuurd naar een even zwaar gegalonneerd jogje, dat de lift bedient en die een zwierig petje afneemt, als hij ons met een buiging in zijn zwevend voertuig noodt. Je komt heus onder de indruk van zoveel pracht en ik begin te veronderstellen, dat 't zilveren feest Mijnheer heeft verlokt tot allerlei buitenissigheden, want ik geloof heus, dat we hier in 't duurste hotel van Brussel zitten. We suizen hemelwaarts, een tweede livrei-jongen vergezelt ons met de bagage, alsof we zelf niet bij machte waren de miniatuur weekend koffertjes te torsen. Ik begin er lacherig van te worden. Steeds hoger stijgen we, al vier prachtige hekken, die de liftruimte afsluiten van de verschillende verdiepingen hebben we al onder ons gelaten. Waar ter wereld komen we terecht? Net als ik griezelige vermoedens begin te krijgen, dat de rem weigert en we zometeen met lift en al door 't dak geschoten zullen worden, stopt ons zwevend kamertje voor 't vijfde hek.

Als we uitstappen kiert één ogenblik de afstand tussen lift en begane grond onder onze voeten en ik duizel van 't peilloze gat. Maar éénmaal in de gang, waar alweer een dikke smyrna looper je voetstappen mollig opvangt, vergeet je helemaal, dat je zo hoog boven de aarde bent. Achter een keurig kamermeisje aan, in 't zwart, met een onberispelijk gestreken schortje voor, stappen we achter elkaar naar onze kamers.

't Zijn er drie. De middelste en grootste is bestemd voor Mijnheer en Mevrouw, rechts ligt 't domein van de jongens en links dat van Greet en mij.

‘Kijk eens Joep, wat enig!’ schreeuwt Greet, terwijl ze levensgevaarlijk uit 't raam hangt. In een ogenblik lig ik naast haar op m'n knieën, m'n hoofd zover mogelijk buiten boord. Onze kamer ziet precies uit op 't grote stationsplein, maar vanaf deze hoogte lijkt alles heel anders. De auto's en trams lijken speelgoed en 't is net of alles kriskras door elkaar schiet. 't Gekrioel van mensen en vehikels is onbeschrijfelijk en je begrijpt niet, hoe we de moed zullen hebben, daar straks over te steken.

Maar in onze kamer ontdekken we nog veel meer moois. Een enorme vaste wastafel, die wel bijna een badkuip lijkt met veel marmer, nikkel en spiegelglas en een prachtig glimmend houten lits jumeaux, waarin Greet en ik vast geen kussengevecht durven te organiseren, met een beeldige rose satijnen sprei. Een rose zijden lampekap en een rose zijden koord met kwast, om 't licht uit te trekken completeert deze rose pracht, waarin 't beslist zonde is om een oog dicht te doen.

‘Meisjes,’ komt Mevrouw onze kamer binnen, schrikkend als ze ziet hoe halsbrekend Greet uit 't raam bungelt. ‘Meisjes, knap je nu gauw wat op, dan gaan we lunchen. Greet, als ik je nog één keer zo uit dat raam zie hangen, krijgen jullie een andere kamer, zonder uitzicht.’ En resoluut sluit Mevrouw 't venster.

We wassen onze handen, poetsen onze bekoelde gezichten schoon, kammen onze pruiken op en trekken onze jurken recht. Ziezo, klaar is Kees.

Buiten onze deur wachten de jongens al en Mijnheer en Mevrouw.

Mijnheer, deskundig, drukt op een knop bij 't lifthek en even later verschijnt weer de vergulde liftboy in z'n zwevende kooi en loodst ons veilig naar beneden, waar we tenslotte een prachtige eetzaal binnenstappen vol spiegels en verguldsel, smetteloos damast en kleurige bloemen. Ik heb nog nooit zoiets beleefd!

Na 't eten gaan we er op uit, bekijken de stad, 't prachtige marktplein met de schitterend oude gevels, 't Stadhuis, 't Palais de Justice, de Saint Gudule. 't Is haast te veel op eens,

maar ik geniet bovenmatig. Een mooi, oud geveltje brengt me altijd in vervoering en voor een mooi gebouw kan ik een kwartier lang stil staan met m'n hoofd scheef, dus kan ik hier m'n hart eens ophalen. Tegen vieren, als 't te donker wordt om buiten nog veel te onderscheiden, trekken we op voorstel van Peter naar 't Natuurhistorisch Museum, waar hij ons rondleidt en alles uitlegt, alsof hij er een dagelijks bezoeker was. 'Hoe weet je dat toch allemaal,' vraag ik vol bewondering, na de uitleg over 't skelet van een of ander voorwereldlijk monster, dat Peter in vervoering brengt.

'Gelezen,' zegt hij en dan vertelt hij er nog een hele massa bij over 't leven van al die dieren in de oertijd. 't Is reusachtig interessant en de middag is om voor we 't weten. In optocht trekken we langs de Boulevards weer naar ons hotel. 'Zeg,' fluistert Greet aan tafel in m'n oor, 'moet je eens kijken, ik voel me heus kaal naast al die dames hier,' en ze wijst veelbetekenend op haar mond. 't Schijnt hier mode te zijn om je lippen knalrood te verven, zodat je gewoon niet weet wat je ziet, zo clownachtig als 't staat.

'Vindt *jij* 't mooi?' vraag ik met opgetrokken neus.

'Nee, maar ik denk, dat ze ons hier wel erg provinciaals zullen vinden.'

'Dan maar provinciaals,' berust ik, 'ik wil die viezigheid niet op m'n gezicht hebben.'

En 's avonds trekken we naar de opera! Op een prachtplaats, helemaal voor in de zaal, zitten we op een rijtje. We amuseren ons met kijken naar alle ingewikkelde toiletten en krullige coiffures, de een al fantastischer dan de ander, die de zaal binnenkomen en als plotseling de lichten voor de helft uitgaan en 't orkest schallend en triomphantelijk de heerlijk, krachtige, frisse ouverture inzet, knijp ik Greet van plezier in de armen.

'Vindt je 't fijn, Joep?' lacht Mijnheer, die 't net ziet.

'O!' zucht ik, 'U weet niet *hoe* ik geniet!'

't Scherm gaat op.

We hebben genoten!

Greet en ik denken er eenvoudig niet over om te gaan slapen.

We doen 't nog eens dunnetjes over en ik stel Carmen voor en Greet Don José.

Ik heb de spreij van mijn bed als een shawl over m'n pyama heen gedrapeerd en Greet 's vuurrode corsage in m'n haar achter m'n oor gestoken. Sotto voce ter ere van Mijnheer en Mevrouw, die in de kamer naast de onze slapen, zing ik alle wijsjes, die ik onthouden heb en acteer er zo uitbundig bij, dat Greet haar rol vergeet en op de rand van ons bed voor de tweede maal van Carmen geniet.

‘Hoe kun je 't zo,’ bewondert ze. ‘Nou de slotscène, Joep!’

Ik begin tussen mijn tanden 't voorspel te neuriën met de tragische mineurklanken, waar ik bij de echte voorstelling gewoon koud van werd.

En dan vertoon ik, zoveel mogelijk met brokstukken onthouden muziek, 't treurig einde. Net op 't moment, dat Carmen in elkaar zakt, getroffen door 't verraderlijk staal, steekt Mevrouw Van Raelte haar hoofd om de deur. ‘'t Is prachtig, Joep, maar nou moeten jullie heus gaan slapen meisjes, jullie hebt morgen nog een druk dagje en je brengt 't hotel in opschudding met die aria's.’

Vijf tellen later liggen we in bed, zalige, zachte hotelbedden zijn 't en Greet trekt 't licht uit.

‘Fijne dag, hè, Joep?’

‘Reuzefijn, Greet. Dáááág!’

‘Dáááág!’

Wat zal ik Vader en Moeder veel te vertellen hebben, als ik weer thuiskom. Ik ga de hele Carmen voor ze opvoeren en de loopjes, die ik me niet meer herinner, weet Moeder nog wel. De muziek nog nazingend in mijn hoofd, val ik tenslotte in slaap.

De volgende dag is 't eigenlijk *de* feestdag. We hebben allemaal onze cadeaux voor 't zilveren bruidspaar in onze koffertjes meegesmokkeld en aan 't ontbijt worden ze gegeven, opengemaakt en bewonderd. 't Is dolgezellig. Een hele stapel gelukstelegrammen, ook van Vader en Moeder luistert het geheel nog meer op.

't Ontbijt op zich zelf in zo'n groot hotel is enig. We kijken onze ogen uit en Jan verschrikt de kellners door acht pistolets

te verorberen. Ze zijn hier blijkbaar niet gewend aan Hollandse honger.

We gaan vandaag allerlei bezienswaardigheden van Brussel bekijken voor zover we dat gisterenmiddag niet gedaan hebben.

Peter wil alweer naar 't Natuurhistorisch Museum, waar de skeletten van voorwereldlijke dieren een buitengewone aantrekkingskracht voor hem schijnen te bezitten.

‘Wat heb je nou aan die dooie beesten,’ critiseert Jan. ‘Neen hoor, ik wil weer wat nieuws zien.’

‘Je kunt beter één ding goed bekijken, dan alles half,’ vindt Peter bedwaard.

't Einde van 't lied is, dat we ons in groepjes splitsen en ieder z'n zin krijgt. Maar over de avondindeeling zijn we 't nog zo gauw niet eens. Er wordt een prachtig concert gegeven en ik watertand van 't programma, maar Jan is weer obstinaat.

‘Gisteren ook al muziek en nou weer. Gisteren was 't tenminste nog met toneel er bij, maar vandaag is 't natuurlijk hoempa-hoempa, hoempapa, met wat gezaag er tussendoor.

‘Jan's synoniem voor een orkest,’ legt Peter ter verduidelijking uit.

‘Wat wou jij dan, naar een circus soms?’ vraagt Greet nijdig.

‘Desnoods, maar 't liefst naar een fijne bioscoop bijvoorbeeld.’ Maar gelukkig is 't bruidspaar op onze hand en Jan zoekt troost bij een enorme portie hors d'oeuvres, want we zitten aan 't diner, bij deze strijd.

Ach hemel, wat een zaligheden strelen vandaag mijn niet verwende tong. Ik weet waarlijk niet, hoe al dat goedje heet, dat ik op m'n bord heb.

Greet smult ook, ze knipoogt eens tegen mij over haar glas Eau de Spa en beweert, dat ze nooit meer hutspot zal willen eten na deze dag.

‘t Zal toch wel moeten, meisje,’ meent de bruid en Greet Zegt gelaten, ‘dan nu maar extra profiteren’ en bedient zich voor de derde maal.

Om acht uur zitten we in de concertzaal te wachten op wat, voor mij tenminste, 't gloriepunt van deze dagen is.

Eerst krijgen we de ouverture uit Mendelssohn's Midsommernachtstraum, dan een stuk van Debussy, dat ik niet ken,

daarna een cello-concert van Dvorak en tot slot de vijfde van Beethoven. Ik ga er echt voor zitten. Muziek is 't allermooiste, dat ik ken en Moeder heeft me beloofd, dat ik na 't eindexamen een abonnement krijg voor de Mengelberg-concerten.

De spelers zitten al allemaal op hun plaatsen, de blaasinstrumenten schieten vonken uit hun koper, de man bij 't slagwerk zet zich vast in postuur en de violen worden zachtjes gestemd. Twee harpen staan helemaal links in 't orkest en brengen me in vervoering. O, die parelende harpklinken, die ik door alles heen kan onderscheiden!

Daar komt de dirigent aan, zeker een heel geliefde, want alle mensen beginnen te klappen als razenden. Maar als hij zijn stokje heft wordt 't doodstil in de zaal. Een ogenblik wacht hij tot alle spelers klaar zijn; mijn wangen gloeien en ik zit ademloos van verwachting. Dan daalt snel en zeker de dirigeerstok en heel hoog en fijn beginnen de violen 't sprookjesachtige lied, waarin ik altijd de elfen hoor zingen, hóór ook, hoe de kleine aardgeesten en dwaallichtjes dwaze bokkesprongen uitvoeren. Met schitterende ogen zit ik te genieten en als 't uit is zucht ik van genot.

‘Vindt je 't mooi, Joep,’ vraagt Peter hartelijk.

‘Prachtig, ik geniet gewoon,’ zeg ik en ik bedenk, dat de opera gisteren, maar vooral dit, vanavond, de glanspunten van onze hele Brusselse reis voor me zijn. Wat een prachtig orkest! Heerlijk, dat ik na 't examen ook geregeld gaan mag. Voor ik uitgedacht ben begint 't stuk van Debussy, dat, vreemd en modern, me eerst wat onwennig aandoet, maar dat ik tenslotte toch ook heel mooi vind.

En daarna komt 't cello-concert. Peter speelt ook cel en heel vaak accompagneer ik hem op muziekavondjes thuis. Een cel kan zingen als een mens, jubelen en juichen en snikken. Van alle instrumenten vind ik die wel 't allermooist.

Dikwijls als ik heel stil zit te luisteren heb ik 't gevoel, of een cel kan verhalen over dingen zó hoog, zó mooi, dat ik 't onmogelijk helemaal begrijpen kan.

Hoe zou 't zijn dit concert?

O, daar komt de solist. De mensen klappen uitbundig; 't is zeker een grote beroemdheid. En dan begint 't orkest een machtig lied en de cel valt in en zingt en zingt.... 't Doet me

denken aan een mens, die alleen staat tegenover de wereld, het orkest, die met die wereld samen jubelen kan, maar er ook mee vechten, mee worstelen, mee snikken.... Maar de mens, de eenzame mens kun je steeds volgen in zijn diep bewogen leven, waarvan de eenzame cel verhaalt....

Ik zit doodstil, zó verloren in 't wonder, dat ik gehoord heb, dat ik vreselijk schrik, als de mensen klaterend beginnen te klappen. Hè, waarom doen ze dat nou? Al dat harde, ruwe lawaai na zoiets moois. Hoe kunnen ze nu denken, dat ze een kunstenaar belonen door zo gauw mogelijk de indruk weer weg te nemen, die hij in onze gedachten gemaakt heeft. Peter zit met z'n armen over elkaar. 'Waarom klap je niet?' vraag ik zachtjes.

'Ik vind 't zonde,' zegt Peter kort en ik knik hem toe, blij, dat hij 't net zo voelt als ik.

En dan komt 't heerlijkste van alles: Beethoven's vijfde symphonie. Ik ken die heel goed, van de gramfoon, maar ik heb het nog nooit door een echt orkest horen spelen.

De dirigeerstok daalt en daar klinkt al 't waarschuwendende dreigende motief, dat telkens en telkens in elk thema weer voorkomt. O, die violen in 't juichende eerste deel en in de finale. 't Is als een lied van krachtige triomphantelijke jonge mensen, die alles aandurven, 't hele leven aandurven.

Bij 't vorige stuk had ik nog een voorstelling er van hòe ik 't zag, maar dit stuk is alleen muziek, die ik hoor en begrijp, zonder dat ik er ook maar één gedachtebeeld aan hoeft te verbinden. Ik neem alles in me op en geen noot, geen klank ontgaat me. Elk instrument: de violen, de cellen, de hobo's allen hebben ze me hun eigen verhaal te vertellen en dat verhaal is zo krachtig, dat mijn wangen er van gaan gloeien en ik kaarsrecht zit van enthousiasme.

't Is bijna uit, de finale voert op naar een hoogtepunt en dan, nèt als je denkt, 'nu is 't afgelopen' komen luchtig en licht als speelse kindertjes de oude thema's weer achter elkaar aangehuppeld, dansen langs ons heen en dan pas begint 't echte einde.

Voor de laatste toon verstorven is spring ik op en hol de zaal uit tot grote schrik van Mevrouw, die denkt, dat ik opeens niet goed word, maar ik *wil* 't applaus niet horen, dat los

knettert en al 't mooie diepe vernietigt. Peter zal 't wel begrijpen en hun geruststellen.

Daar komen de mensen al naar buiten en mijn luidjes ontdek ik ook al gauw.

Mevrouw komt een beetje verschrikt op me af: ‘Wat is er kindje, is 't alleen om 't applaus?’

‘Ja, ik vind 't zo dood jammer,’ knik ik, ‘al dat lawaai.’

Mijnheer stelt voor nog ergens te gaan zitten om iets te gebruiken, maar Mevrouw is bezorgd over onze nachtrust. Eigenlijk tot mijn grote vreugde gaan we regelrecht door naar ons hotel. De muziek zingt nog zo in mijn hoofd, dat ik nergens anders aandacht meer voor heb.

En als we elkander goedennacht wensen zeg ik dankbaar: ‘Mijnheer, Mevrouw ik dank U héél erg voor deze tijd, vooral voor vanavond, dat was zó prachtig. Dank U wel!’

‘Greet,’ zeg ik even later, als we naast elkaar liggen en 't licht al uit is: ‘Greet, weet jij eigenlijk wat muziek is? Ik bedoel, kun je begrijpen hoe 't komt, dat 't ons zó ontroeren kan?’

‘Neen,’ zegt Greet aarzelend, ‘je weet wel alles precies van trillingsgetallen en grondtonen en harmonieën en zo, maar verder niets.’

‘'t Is zo gek’ peins ik, ‘een componist heeft een gevoel en zonder woorden, zonder beelden, alleen met klanken kan hij dat gevoel geven aan anderen, die er open voor staan. En hoe dat gaat weet niemand. Ik heb vanavond bijvoorbeeld Beethoven heel goed begrepen, veel beter dan als zijn bedoeling me in woorden gezegd was geworden, want dan had ik me er een voorstelling van gemaakt en nu heb ik 't regelrecht gevoeld, net alsof ik één ogenblik Beethoven zelf was op 't moment, dat hij al die mooie melodieën hoorde en opschreef.’

‘Ja,’ zegt Greet weer, ‘t is een groot wonder.’

‘Lijkt 't jou niet iets ontzettends om doof te zijn, Greet?’

‘Hè, doof? Ja, ik heb er nog nooit over gedacht. Ja, 't zal wel erg zijn. Maar blind is dunkt me nog erger.’

‘Nou,’ zeg ik bedenkelijk, ‘nooit meer muziek horen. Denk eens aan Greet, zou dat niet vreselijk zijn.’

‘Ja,’ mompelt Greet slaperig en dat is vanavond 't laatste, wat ik van haar hoor. En dan slaap ik ook eindelijk in en ik

droom, dat ik dirigent ben van een groot, gróót orkest en dat ik het alles kan laten spelen, wat ik wil. En ineens kan ik niets meer horen, want een vreselijk grote rookwolk uit een locomotiefpijp omhult me helemaal en verstikt elk geluid. Met een gil van schrik word ik wakker. En dan sust Greet me slaperig, dat 't maar een nachtmerrie is, haalt een glaasje water voor me, en vijf minuten later slapen we weer, ditmaal rustig en vast met onze bollen samen op één kussen.

IV

De Brusselse reis ligt al weer achter ons en Greet en ik raken nog steeds niet uitgepraat over alles wat we beleefd hebben. Bij Vader en Moeder vind ik een buitengewoon belangstellend gehoor voor al m'n avonturen. Vooral de hèropvoering van Carmen, de eerste avond in 't heiligdom, oogst grote bijval. Moeder fungeert daarbij voor Don José, voor stierenvechter, of voor soldaat al naar believen en Paps leunt genietend achterover in een fauteuil en beweert, dat hij nooit van z'n leven meer naar een opera gaat, omdat hij de opera in huis heeft.

Als we tenslotte na de moord puffend in een stoel vallen, ik wrijvend over m'n rug, die ik bij mijn natuurgetrouwe dood lelijk gestoten heb, zegt Moeder ineens: 'Zeg Joep, als jij nu zo dolveel van muziek houdt, dan moesten we je dat Mengelberg abonnement dit jaar maar vast geven met Sinterklaas.

Zóveel tijd zal 't je toch niet kosten.'

'Hoera,' gil ik, 'hiep, hiep, hoera!'

'Als Vader 't goed vindt,' besluit Moeder en Paps kijkt bedenkelijk. Met één sprong zit ik op zijn knie. 'Hè, toe maar Vader, heus ik zal me de overige avonden half dood werken en een prachtig eindexamen doen! Toe maar! Er is niets dat ik liever zou willen hebben.'

En Vader lacht, heeft er geloof ik geen ogenblik in ernst aan gedacht om te weigeren en bedingt alleen, dat Carmen nog

eens van a tot z opgevoerd wordt, wat ik met alle soorten van genoeg doen doe.

't Is de avond van de H.B.S-fuif.

De voordrachten hebben we achter de rug. Gelukkig, want 't was een povere vertoning. Alles liep wel goed van stapel, maar 't was zo allerbescheidenst van opzet, dat ik me gewoon geneerde voor een troep gymnasiasten, die achter ons zaten en zich erg medelijdend uitlieten over 't 'kindergedoe'. Ik zat met de hele klasclub op een rijtje vlak voor de Gym. jongens, die alleronhebbelijkst hardop zaten te critiseren, zodat we woord voor woord verstonden. In m'n hart moest ik ze gelijk geven, maar natuurlijk kon m'n gloeiende liefde voor onze H.B.S bond maar niet zo goedschiks de aanmatiging van die gymnasium-joggie's verduwen en ik zei hardop tegen Greet, Con en de andere meisjes: 'Zeg lui, 't was maar een klein stukje, maar ze speelden goed, hè? helemaal geen gehengel op den souffleur, zoals verleden week bij die Gym.-fuif.' De pijl trof doel. Op de laatste Gym.-uitvoering had de souffleur zó moeten gillen, dat we hem halverwege de zaal nog konden horen.

't Was één moment stil achter ons. Toen zei een van onze tegenstanders tegen z'n vrienden: 'Zeg, volgend jaar hebben ze hun vijf-en-twintig-jarig feest. Die toneelclub van hun mag nou al wel vast beginnen te repeteren, anders komt er niks van terecht.'

Als aangeschoten draaien we ons alle zeven tegelijk om, woedend over zo'n belediging, maar Rie sust bedaard: 'Zeg lui, maak nou geen ruzie met die jongetjes, ze zijn maar met hun achten,' waarop de jongetjes, die vandaag kennelijk voor 't eerst een lange broek aan hebben, purperrood worden en verder hun mond houden.

En nu zijn de stoelen aan de kant geschoven en er wordt geraspte kaars gestrooid, midden in de zaal stelt zich een jolige roodgerokte band op en dan begint 't gespring, zoals Jan van Raelte 't altijd noemt.

Henk stapt direct op me af, buigt allerbeminlijkst en voert me met veel zwier ten dans. Hij kan zo enig praten, vlot en leuk en ik sloof me uit om hem even vlot en adrem te antwoorden.

Bij de volgende dans komt Peter op me af. Hij buigt niet, maakt geen strijkages, maar zegt gewoon: ‘Dans je met me, Joep?’ en dan zwaaien we weg. Peter danst enorm, beter nog dan Henk, zekerder en leniger. Dat komt zeker, omdat hij zo muzikaal is en de muziek en 't rhytme meer voelt dan hoort. Peter is zo gezellig en gewoon, we halen allerlei leuke voorvallen op van onze Brusselse reis en ik voel me zo op m'n gemak en heb zo'n pret, dat de dans uit is voor ik 't weet. Hè, ik wou eigenlijk, dat Henk me maar niet voor dat malle souper gevraagd had. Al die gekke fratsen lijken me ineens zo opgeschroefd en onwaar.

En dan had ik met Greet en Peter en Jan en alle anderen gewoon bij elkaar kunnen zitten.

Ajàkkes, wat een gezeur.

En toch.... en toch is 't ook wel weer leuk, dat Henk, de vrolijke, vlotte, overal gevierde Henk me zo laat merken, dat hij me aardig vindt.

Bah, eigenlijk ben ik toch een echt schaap!

De avond is leuk.

Maar toch ànders leuk dan andere avonden.

‘Volgend jaar vraag ik je weer voor 't souper, Joep!’ zegt Henk aan 't eind als we afscheid nemen.

‘Ga je gang,’ zeg ik vaag en heimelijk hoop ik, dat hij zich in de loop van 't jaar nog eens zal bedenken.

‘Dáág, tot ziens, hoor!’

V

‘Joep,’ zegt Moeder op een middag, als ik bezig ben me klaar te maken voor school, ‘Joep, ik geloof, dat ik vandaag heel hard zal opschieten!’

Moeder lacht zó geheimzinnig en ze voegt er zó veelbetekenend bij: ‘Heb je deze dagen veel huiswerk?’ dat ik 't direct begrijp en met een daverend: ‘hiep, hiep, hoera!’ m'n tas de lucht in smijt. Moeders boek is klaar en nu krijgen we een serie heerlijke avonden, samen in 't heiligdom, als Moeder voorleest en ik stil zit te luisteren in de grote stoel voor de haard.

Wat een geluk, dat de repetitie's achter de rug zijn en er dus weinig huiswerk is. En de afspraak met Greet en Connie om beschrijvende meetkunde te repeteren (we zijn daar geen van drieën helden in) stel ik uit. Moeders voorleesavondjes gaan bij mij vóór alles.

‘Vanavond al, Moeder?’ vraag ik verlangend.

‘Ja, hoor!’ lacht Moeder, ‘ik denk 't wel.’

En ik spring op m'n fiets en race weg, want 't is weer onhebbelijk laat en wuif Moeder toe, uitgelaten van plezier over de komende avonden.

‘Zeg lui,’ roep ik Connie en Greet toe, die net op de speelplaats samen staan af te spreken, wanneer we zullen repeteren.

‘Zeg ik kan de eerste avonden niet, hoor!’

‘Hè, waarom?’ vraagt Greet verbaasd.

‘En jij was juist zo fanatiek,’ verwijt Connie. ‘Moet je naar Amerika?’

‘Neen,’ zeg ik, ‘maar ..re....’ Ik vind 't moeilijk om 't aan Connie uit te leggen.

Greet weet van die avonden alles af, maar Connie,.... die vindt 't alleen maar gewichtig, dat Moeder schrijfster is en haar boeken achter een winkelruit liggen. Of ze zal begrijpen, *hoe* heerlijk 't is als Moeder mij 't boek voorleest, of eigenlijk haar gedachten aan mij geeft, zodat ik 't gevoel heb, of Moeder me iets heel moois toevertrouwt, dat weet ik niet.

En aarzelend leg ik uit: ‘Ja zie je, Moeder heeft een nieuw boek af en nu gaan we 't samen lezen.’

‘O, Joep, wat heerlijk voor je,’ zegt Greet direct, warm begrijpend.

‘Neen, natuurlijk, hoor, dan stellen *wij* 't een paar dagen uit.’ Connie, die eerst de reden maar half gegrond vindt, begrijpt na Greet's uitroep wel, dat 't iets heel bijzonders voor me is en probeert zich in 't geval in te denken.

‘Wat grappig lijkt me dat,’ zegt ze peinzend. ‘Hoe ziet zo'n boek er wel uit voor 't gedrukt is?’

‘Nou gewoon, een hele bende schriften met een massa doorhalingen en verbeteringen er in,’ vertel ik.

‘Weet je,’ zegt Con nadenkend, ‘ik had me een schrijfster altijd een beetje griezelig voorgesteld, zo met zo'n knoedeltje haar midden op haar hoofd en een vreselijk geleerd

gezicht, helemaal niet zo leuk en gezellig als jouw Moeder, Joep.'

Ik glim van trots en als de bel gaat, spreken we nog gauw even af, dat we zullen repeteren, zodra ik Moeders boek uit heb. Om vier uur trap ik zó hard naar huis, dat Greet me amper bij kan houden en thuis sluip ik stilletjes 't heiligdom binnen, waar Moeder met een verwilderde pruik en afwezige ogen schrikt bij mijn komst.

'Is 't al zó laat, Joepje?'

'Stil maar,' fluister ik om de Muze niet te verjagen, 'werk maar rustig door. *Ik* schenk thee vandaag en ik heb ook verder toch geen praattijd, ik moet meteen aan m'n huiswerk beginnen, want ik heb voor vanavond een afspraak.'

'Met wie?' vraagt Moeder een beetje verbaasd.

'Met 't Gelukskind,' zeg ik effen.

't Gelukskind is de titel van Moeders nieuwe boek.

'Rakker,' lacht Moeder, 'ik schrok al!'

'Ja?' vraag ik verrast, 'zou 't U ook spijten, als 't niet door ging vanavond?'

'Maar natuurlijk, Joepje,' zegt Moeder ernstig, 't is voor mij minstens even heerlijk als voor jou. Zie je, in zo'n boek probeer je 't beste neer te leggen, van wat er in je is en je zou zo graag willen, dat anderen het net zo zullen aanvoelen, als je 't bedoeld hebt. 't Is heus o, zo heerlijk voor me om jouw oordeel te horen, te zien of je me begrepen hebt, of ik in jou dezelfde snaar heb doen trillen, die in me zelf dit lied gezongen heeft. Begrijp je dat niet, Joep?' Moeder heeft peinzend gesproken, met iets heel warmes in haar stem.

En Moeder's vertrouwen maakt me zó gelukkig, zó innig blij en trots, dat ik me met een kleur als vuur over 't theeblad buig.

'Hier Moeder, een extra lekker kopje.'

En dan duik ik in een stoel met m'n Natte Hist. boek en Moeder's pen glijdt weer zacht schurend over 't papier, steeds sneller en sneller.

Haar ogen vliegen automatisch langs de regels, maar ze hebben een blik, of ze heel iets anders zien, of ze kijken in een wereld, die *zij* alleen ziet en die ze tracht uit te beelden in woorden en zinnen en hoofdstukken, voor ons, die 't eenmaal lezen en er gelukkig door worden zullen.

Eindelijk, 't is bijna zes uur en ik ben net klaar met m'n laatste som, hoor ik een geweldige kras en als ik opkijk ontdek ik, dat die staat onder 't woord 'Einde' in Moeders schrift, omgeven door een aureool van sputters.

Om half acht, als we 't eten achter de rug hebben en Moeder haar pruik wat getemd en de inkt van haar vingers geschuurd heeft, tijgen we naar 't heiligdom, waar Eeg al weer verse thee heeft klaar gezet.

'Denk er aan, Eeg, dat ik niemand kan ontvangen vanavond,' zegt Moeder, terwijl ze een zakje zaligheden op een schaal strooit.

En terwijl ik er onbescheiden direct een handjevol van in m'n mond stop, bedenk ik, dat Moeder nooit smoesjes verzint van 'niet thuis', of 'hoofdpijn', of zoiets, maar eenvoudig zegt, dat ze niet kan ontvangen.

Vijf minuten later zitten we ieder in een stoel, onze voeten vlak voor 't vuur, 't theeblad en een grote schaal vol zoute pinda's naast ons en dan slaat Moeder 't eerste schrift open van de hele stapel, die naast haar ligt en begint te lezen met haar klankrijke en toch zachte stem. Haar handen gebaren er bij, haar gezicht is jong en enthousiast en langzamerhand verdwijnt voor mij de hele kamer, mijn hele leven en zie ik, ademloos, alleen nog maar de wereld langs mij glijden van 't Gelukskind, de heldin van Moeders boek.

Eigenlijk is 't helemaal geen Gelukskind, tenminste niet, wat je daar gewoonlijk onder verstaat. Allerlei tegenslag en een groot verdriet bij de dood van haar moeder krijgt ze te dragen. En toch, en tòch, ik weet niet hoe 't afloopt, maar er is iets in dat meisje, dat haar toch tot een gelukskind maakt.

Een grote blijdschap van binnen zou ik 't willen noemen, een blijdschap, die ik zo goed ken en die ik ook zo vaak in Moeders ogen zie, Moeder, die toch ook zo heel veel verdriet gehad heeft.

't Lijkt mij nu nog wel, of 't verlies van Lieske, 't Gelukskind, véél erger is dan enig ander verlies, dat je lijden kunt; verbeeld je: je Moeder verliezen! Maar soms, als ik zie, hoe innig Moeder mij soms aan kan kijken, dan voel ik toch wel vaag, dat Moeders toch nog altijd meer van haar kinderen houden, dan een kind kan begrijpen. En Moeder heeft er twee verloren,

haar beide kleine zoontjes, en tòch is Moeder blij, een gelukskind, Moeder ook, net als Lieske....

De avond is om voor we 't weten.

Als Vader om half elf binnenstapt, moe van een hele avond hard werken, schrikken we allebei, dat 't al zo laat is.

‘Gauw naar bed, Joep!’ zegt Moeder, ‘morgenavond gaan we verder, nog twee avonden zullen we wel nodig hebben voor 't lezen.’

‘Hè, heerlijk, hoe langer hoe liever.’

Op school kan ik de volgende dagen m'n hoofd nauwelijks bij m'n werk houden en na vieren hòl ik naar huis om m'n huiswerk te maken en piano te studeren, om toch vooral, vooràl m'n avonden vrij te hebben. En zodra we dan weer zitten bij de knappende houtblokken in 't haardje en 't glimmende theelichtje, als de suizende wind in de schoorsteen alles nog inniger en warmer maakt, haalt Moeder de schriften te voorschijn en dan verdwijnt alles om ons en is er alleen nog maar 't Gelukskind en haar moeilijk leven.

Vandaag is 't de laatste keer.

Er liggen nog maar drie schriften naast 't theeblad. Ik ben ademloos van spanning, hoe 't aflopen zal. Toen we gisteren ophielden met lezen had Lieske juist haar eindexamen gedaan en nu staat ze voor een vreselijke keus. Ze wil zo graag in de letteren studeren en haar Vader vindt 't goed. Maar haar tante, die na Moeder's dood 't huishouden gedreven en Lieske en haar drie jongere broertjes en zusjes verzorgd heeft, gaat trouwen en nu moet Vader een vreemde hulp in huis nemen om de kleintjes op te voeden. En al zegt Vader er niets van, toch voelt Lieske nu, dat 't eigenlijk haar plicht is thuis te blijven en voor alles te zorgen, zoals ze wist, dat Moeder 't graag gehad zou hebben. Wat lijkt me zo'n keus vreselijk moeilijk en ik ben zó benieuwd hoe 't afloopt. Ik hoop maar, dat, als Lieske besluit om haar plicht te doen, en 't is zo'n flink kind, dat ik daar geen ogenblik aan twijfel, er dan op 't laatst nog iets tussenbeide komt, bijvoorbeeld, dat 't huwelijk van die tante niet doorgaat, of dat er nog een andere tante komt opduiken, of zo iets.

Dan zou dat offer niet nodig zijn. 't Lijkt me zo verschrikkelijk! Stel je voor, dat er iets tussenbeide kwam, waardoor ik geen dokter kon worden!

Enfin, zo iets zal er wel in 't verhaal gebeuren, want Moeders boeken eindigen altijd met een blij slot.

't Is heel stil in de kamer. Niets hoor je dan Moeder's stem, die zo innig de laatste hoofdstukken voorleest. Muisstil, met grote wijde ogen luister ik toe. Lieske geeft haar studie op en er komt niets tussenbeide.

En tòch is 't niet naar, tòch voel ik me blij en bevredigd, want ze begrijpt in die laatste hoofdstukken, dat 't grote geluk, dat ze altijd in zich omgedragen heeft, niet kwam, omdat ze zo'n heerlijk leven had vroeger met Moeder en Vader en met 't vooruitzicht te mogen werken en doen zoals ze wou, maar omdat ze 't leven en de zon en de bloemen alles om zich heen liefheeft en van alle mooie dingen 't blijde en heerlijke ziet. Met schitterende ogen en warme wangen luister ik ademloos toe en als eindelijk Moeder's stem zwijgt is 't een hele poos doodstil.

En dan zeg ik met een zucht van verrukking: 'O, Moeder, wat pràchtig, wat prachtig mooi. Dit is 't allermooiste boek, dat U nog ooit geschreven hebt! En toch eindigt 't heel anders, dan ik gehoopt had.'

'Wat had jij dan gehoopt, Joepje?' zegt Moeder met die stille glimlach, die ze altijd heeft, als ze nog nadenkt over haar werk.

'Nou,' zeg ik vaag, 'ik dacht zo, dat er op 't laatst iets gebeuren zou, dat 't niet meer nodig was, dat ze thuis bleef en ze toch kon gaan studeren.'

'Zou je dat meer bevredigd hebben, Joep?' vraagt Moeder en ze kijkt me zo onderzoekend aan, dat 't me ineens een warm blij gevoel geeft. Moeder stelt prijs op mijn oordeel, ik kan Moeders kameraad zijn. Even denk ik na: 'Neen.... neen, ik geloof het niet,' zeg ik dan overtuigd. 'Neen, want ik zou dan 't gevoel hebben, dat er altijd later nog weer eens iets ergs met haar gebeuren kon en dan zou 't niet echt een Gelukskind zijn. Zo'n toevalligheid lijkt meer op een bofje, dan op geluk. Nu maakt 't slot me echt blij.'

'Waarom, Joep? kun je dat onder woorden brengen?'

Weer denk ik heel ernstig na. 'Ja,' zeg ik langzaam, 'ik geloof, dat ik 't gevoel heb, dat, nu ze eenmaal zóveel verdriet en tegenslag heeft kunnen dragen, zònder haar "geluk" te verliezen er ook niets meer kan zijn, dat haar van haar stuk

zal kunnen brengen. Ze is nu eigenlijk véél meer een “gelukskind”, dan als alles haar maar mee gelopen was.’

‘Je ziet scherp, Joep,’ zegt Moeder en kijkt peinzend in 't vuur,’ en ik ben o, zo blij, dat je me begrepen hebt, want juist dàt heb ik willen uitdrukken in dit boek. Zie je, zulke toevalligheden en bofjes komen in 't werkelijke leven niet veel voor en waarom zou je ze dan beschrijven? 't Echte leven, 't leven van iedere dag, is zó mooi, dat je 't helemaal niet hoeft te verfraaien, of op te smukken. Dat is net zo dwaas, als wanneer je een prachtige lelie zou willen “versieren” met een bonte papieren strik. Als je iets waarachtig moois wilt uitbeelden, houd je dan aan 't leven, zoals 't is en zoals 't in je leeft. Mooier kan 't niet.’

‘Geloof U dan, Moeder, dat er *niets* is, geen enkel verdriet, dat je niet dragen kunt? Dan zou je eigenlijk nooit ergens echt bang voor hoeven te zijn.’

‘Neen, Joep, dat hoef je ook niet. Als je van 't leven houdt, zoals je er van houden moet, als je een waarachtig kunstenaar wilt zijn, dan is er niets, dat je niet aandurft. Dàt ontdekte Lieske, een waarheid, die veel mooier is, dan als ze om haar moeilijkheden was heengedraaid en er door een toeval was uitgered. 't Leven liefhebben, Joep, betekent dóór alles heen, éérlijk alle dingen, mooie en moeilijke onder de ogen zien en dan tòch weten, dat alles goed is, zoals het is.’

Ik zit stilletjes te luisteren, antwoord helemaal niets. Als Moeder zo praat, zó rustig en zo half tot zichzelf, half tot mij, alsof ze 't zelf prettig vindt haar gedachten onder woorden te brengen en ze zo zelf nog beter te begrijpen, dan zegt Moeder vaak dingen, die me later soms weer te binnen kunnen schieten en helpen.

Dat heb ik al zo vaak gemerkt.

‘En bovendien,’ gaat Moeder peinzend voort, ‘doet 't er toch ook feitelijk niets toe, wat de omstandigheden van je leven trachten te maken, als 't èchte leven binnen in ons maar zuiver is.’

‘Hoe bedoelt U dat, Moeder?’ vraag ik voorzichtig.

Moeder aarzelt even.

‘Dat is heel moeilijk te zeggen, Joep, maar ik wil 't toch proberen, omdat wij elkaar altijd zo heel goed begrepen hebben.

Kijk, alle dingen om ons heen, waar we zó van houden, jij even goed als ik, de bloemen, de wind, de zon, de mensen, vooral de mensen met al hun wonderlijk tegenstrijdige eigenschappen, zijn allemaal uitingen van het Leven. Tenminste zo voel *ik* het.'

Ik knik instemmend. Ja, als ik er vroeger eens over nadacht heb ik 't vaag ook zo gevoeld.

'Maar wij zelf,' gaat Moeder voort, rustig haar woorden zoekend om 't mij toch maar zo duidelijk mogelijk te maken, wat ze bedoelt, 'wijzelf zijn ook uitingen van dat zelfde leven. En daar Joep, waar dat Leven in ons schijnt op te wellen is het volkomen zuiver. Pas als wij ons door dingen van buiten, door andere mensen, door tegenslag, door allerlei omstandigheden, gelukkige evengoed als moeilijke, laten beïnvloeden, pas dan wordt 't Leven troebel. En nu gaat 't in de wereld voor mijn gevoel maar om één ding: ons bewust te worden van 't zuivere onvertroebelde Leven binnen in ons zelf. Dan zullen we nooit meer toestaan, dat 't verduisterd wordt door onze omgeving of onze omstandigheden. Dàt is 't hoogste geluk, Joep!'

'Hebt U.... kent U dat Leven, Moeder?' vraag ik zachtjes. Moeder kijkt me aan. In haar ogen ligt zo'n blijde glans, dat ze niet eens hoeft te antwoorden.

'Het is niets geheimzinnigs, Joep! 't Is dàt, wat in alle mensen leeft en dat alle mensen zouden kennen, als ze zich maar niet lieten overweldigen door de stroom van 't leven, dat van *buiten* tot ons komt, onze omstandigheden dus, maar juist, omdàt 't in ieder van ons leeft kan nooit één mens 't een medemens geven. We moeten 't allemaal zoeken en vinden in ons zelf.'

'Bedoelt U God, Moeder?' vraag ik voorzichtig, want ik voel, ook al begrijp ik 't nog niet volkomen, dat wat Moeder mij nu zegt 't allerhoogste betreft, dat ik in mijn gedachten maar benaderen kan.

'Ieder mens, Joep, die dat zuivere Leven vindt, zal er een andere naam aan geven, die past bij zijn speciale aard en 't geeft je niets, of ik jou al vertel hoe *ik* het noem. Want op 't ogenblik zelf, dat dit Leven werkelijkheid voor je wordt rijst vanzelf de naam in je, die voor jou enigszins kan uitdrukken,

wat 't voor je betekent. Alle mensen, die zich van dit alles bewust worden, Joep, zijn gelukskinderen, *hoe* hun omstandigheden ook zijn.'

't Haardvuur knettert bij een plotselinge windstoot, de vonken stuiven omhoog de schoorsteen in. We kijken er naar, zwijgend en vol gedachten.

Dan zeg ik zachtjes: 'Ik *voel* precies wat U bedoelt, Moeder; ik hoop zo, dat ik 't ook nog eens helemaal *begrijpen* zal.' 'Dat is 't àlterhoogste, wat ik voor je te wensen heb, mijn Lieveling.'

O, zouden er wel ooit twee mensen zoveel van elkander houden als Moeder en ik?

VI

De volgende dag vragen Greet en Connie, of ik al tijd heb voor onze ijverige plannen. Ik heb m'n hoofd nog wel vol van Moeders woorden, van Moeders boek, maar natuurlijk ben ik nu direct van de partij. Ze hebben al zo lang op me gewacht en we hebben 't ook hoog nodig, want we snappen geen van drieën veel van al die projectievlakken. 's Avonds om half acht staan Greet en Connie bij ons op de stoep. Vader, die net op z'n avondronde uitgaat, doet hen open. 'Zo jongedames, wat komen jullie voor kattenkwaad uithalen?'

'Kattenkwaad?' Connie is één en al verontwaardiging, 'we komen werken!' zegt ze hevig gebelgd en houdt Paps 't boek onder de neus.

'Allemensen,' lacht Paps, 't is menens! Neem me niet kwalijk, hoor!'

'Neen, Mijnheer,' zegt Greet laconiek, 'ik kan 't zelf ook niet geloven.'

'Nou, dan wens ik jullie veel succes, hoor!' lacht Vader.

'Dag meisjes!'

'Dag, Mijnheer!' 'Dag Paps. Dáááág!'

De deur slaat achter Vader toe en ik loods mijn collega's de trap op naar boven. Als Moeder een kwartiertje later mijn

kamertje binnen stapt met een blaadje met drie kopjes en een schoteltje flikken, zitten we vol ijver met onze boeken open voor ons, Greet op de divan, Con in de vensterbank en ik achter m'n schrijftafel. Con manoeuvreert onhandig met drie dictionnaires, die de projectievlakken moeten voorstellen en doet haar best ons iets uit te leggen.

‘Nou, 't is me nog zo klaar als koffiedik,’ verklaart Greet tenslotte.

‘Is 't niet anders geworden, nadat ik 't heb uitgelegd?’ vraagt Con ongelovig.

‘Jawel,’ zucht ik, ‘nu snap ik er helemáál niets meer van.’ Connie smijt de dictionnaires met een plof op de grond en verklaart, dat we uilskuikens zijn.

‘Zo,’ lacht Moeder, die de verzuchting net hoort, ‘dat klinkt niet erg hoopvol. Wat doen jullie?’

‘Beschrijvende,’ zucht ik. ‘En we snappen 't geen van drieën.’

‘Brrrr’ rilt moeder. ‘Nou, misschien helpt dit wel.’

‘Ik zal 't direct proberen, Mevrouw,’ ijvert Connie, met een ernstig gezicht, drie flikken tegelijk in haar mond stoppend, ‘voor de wetenschap heb ik alles over!’

‘Dat merk ik,’ lacht Moeder en gaat de kamer weer uit.

‘Zeg,’ oppert Greet, luier dan lui op de divan uitgestrekt, met haar kopje in haar ene hand en een half dozijn flikken in haar andere, ‘zeg, 't begint me gruwelijk te vervelen. Ik stel voor den Driehoek te vragen om 't ons drietjes eens na vieren uit te leggen, dan zij we er ineens goed achter.’

‘Zou hij willen?’ aarzelt Connie.

‘Vast wel,’ zeg ik overtuigd. ‘De Driehoek is een bovenste beste. Ik had al m'n hoop op jou gevestigd, Con, maar jij snapt er ook niet veel van, merk ik.’

‘Zeg,’ komt Greet met een nieuw idee op de proppen, ‘weet je, waar ik zo naar verlang, als ik zo'n hele avond gezwoegd heb?’

‘Jullie bent hier nog geen half uur,’ breng ik bescheiden in 't midden.

‘Hou je mond, Joep, ik ben er uitgeput van!’

‘Hier, een flik,’ presenteert Con gul, als universeel geneesmiddel.

Greet neemt er nogmaals zes van 't schaalpje en gaat

onverstoorbaar voort: ‘Als ik zo vreselijk gezwoged heb, krijg ik zo'n reuze lust in de grote vakantie. Weet je, lui,’ en Greet schiet ineens rechtop van enthousiasme, ‘we moesten een dól leuk plan verzinnen. 't Is de laatste gezamenlijke vakantie. Volgend jaar hebben we al eindexamen gedaan.’

‘Puik,’ roep ik, tuk op malligheid, ‘wat zullen we doen?’

‘Zullen we eens met de hele club gaan,’ oppert Connie, blijkbaar benauwd, dat Greet en ik er met ons beiden op uit willen trekken.

‘Natuurlijk!’ vind ik ‘met z'n zevenen.’

‘Ik weet wat,’ juicht Greet. ‘We bellen de anderen op om subiet hier te komen.’

‘Als Joep's Moeder 't goed vindt,’ oppert Con, ‘we kwamen hier nota bene om te werken.’

‘Joep's Moeder vindt alles goed,’ beslist Greet. ‘Vooruit Joep, naar de telefoon.’

We stuiven in vliegende vaart de trap af en de spreekkamer in, waar de telefoon op Vaders bureau staat. Rie en Kit hebben geen telefoon, maar Ems en Mies wel en die moeten hen dan maar oppikken. Eerst Mies dan maar.

‘Hallo, hallo! met Joep Verstraete.’

‘.....’

Wat een ongezellig mens lijkt me die moeder van Mies. Ze weet niet eens of Mies wel thuis is. ‘Ik zal eens gauw kijken,’ zegt ze vaag. Stel je voor, dat ik uit zou gaan, zonder 't even aan Moeder te zeggen! Niet omdat Moeder dat van me eist, ik mag doen en laten wat ik wil, maar eenvoudig omdat ik 't gezellig vind. O, daar heb je Mies.

‘Hallo, zeg Mies, of je direct bij me kunt komen?’

‘Waarvoor? is er brand?’

‘Daar hebben we jou niet bij nodig. Neen, ik zeg er niets van, je moet subiet komen en onderweg Rie opduikelen!’

‘'t Is toch geen Aprilmop?’ vraagt Mies achterdochtig ‘O, neen ik vergis me, 't is pas Februari. Ik kom, hoor!’

‘Puik, adio!’

Connie loopt onderwijl met opgetrokken neus langs Vaders instrumentenkast, waar, keurig onderhouden, alle mesjes en schaatjes liggen te blinken achter 't glas.

‘Ah, bah! hoe jullie zin kunnen hebben in zó'n vak!’ rilt ze,

‘ik begrijpt 't gewoon niet. Ik val al van m'n stokje, als ik een wondje zie bloeden.’

‘Aardige dokter zou je zijn,’ prijs ik, ‘zo bijzonder nuttig voor de patiënten als de dokter er uit puur meegevoel ook bij gaat liggen.’

‘Nou, juist daarom,’ berust Con, ‘ik zal me maar bij een tammer vak houden.’

‘Wat dan bijvoorbeeld?’

‘Nou rechten of zo iets,’ zegt ze vaag. Heel erg diep gaat 't geloof ik niet bij haar. Ondertussen heeft Greet Ems al opgetrommeld, die belooft te komen en Kit mee te tronen.

Dus trekken we de spreekkamer weer uit en stappen nog even bij Moeder binnen om de veranderde plannen te vertellen.

‘We schoten niets op, Moeder,’ leg ik uit, ‘we hielpen mekaar van de wal in de sloot en nou zullen we 't den Driehoek vragen. En de rest van de club komt nou direct ook, om vakantie-plannen te maken.’

‘Er komen er nog vier,’ vertelt Connie diplomatiek en Moeder begrijpt de stille wenk en stopt me de rest van de flikken, een zakje vol, in m'n hand.

Tien minuten later zit de hele club op mijn kamer.

‘Nou, en wat moesten we nou?’ vraagt Kit.

‘Heb je de honderdduizend getrokken of zo iets, dat je zo'n alarm slaat?’

‘Greet heeft een plan,’ kondig ik aan ‘een reuzeplan! Vooruit Greet, kom er mee voor de draad!’

‘Ach,’ verklaart Greet, ‘we hadden zo hard geblokt.’

‘Ehem,’ kucht Connie.

‘We hadden zo hard geblokt,’ herhaalt Greet met een vernietigende blik op Con, ‘dat ik ineens een reuze lust kreeg in de grote vakantie.’

‘Heb je dat alleen als je blokt?’ informeert Mies, ‘dat heb ik chronisch.’

‘Stil nou! en toen dacht ik, dat 't leuk zou zijn om eens iets extra moppigs te verzinnen voor ons alle zeven. 't Is de laatste grote vakantie voor 't eindexamen, zie je.’

‘Hoera,’ brult Mies en smijt een kussen de lucht in. ‘Hoera, een reuze plan!’

‘Maar wat wil je dan beginnen?’ vraagt Rie practisch.

‘En wou jij zo onder mekaar gaan zonder chaperòòòòòne?’ kweelt Ems.

‘Pa zal me zien aankomen,’ zucht Kit, ‘die is zo ijselijk conservatief en die ziet me al minstens geschaakt, als we er zo op ons eigen houtje op uittrekken.’

‘Onzin,’ vindt Greet, ‘t kan heus best en 't is veel leuker onder elkaar. Wie heeft een plan?’

‘Met een boot de Rijn af,’ dweept Rie, die dat het vorig jaar met haar familie gedaan heeft. ‘Daar is 't zo bééééldig.’

‘Ajakkes! zo conventioneel,’ critiseert Mies.

‘En veel te duur,’ vindt Con practisch, die maar een heel bescheiden zakgeld heeft.

‘Met z'n allen ergens in pension,’ oppert Mies.

‘Ook te duur!’

‘En zo tam, niks avontuurlijk!’

‘Wat wou jij dan, een tocht naar de Karakoroem, of zo iets?’

‘Ik weet wat: thuis blijven en van hier uit telkens samen een grote tocht maken,’ verzint Kit, nog steeds beducht voor huiselijke tegenwerking van buitenissige plannen.

Maar dat voorstel vindt niet de minste bijval.

‘Kamperen,’ stel ik voor.

‘Ja, dat had ik ook gedacht,’ beaamt Greet enthousiast.

‘Hoera,’ schreeuwt Mies weer en voor de tweede maal zwaait 't kussen de kamer door, ditmaal terecht komende midden in de flikken, die naar alle kanten stuiven.

‘En hoe wou je dat dan doen,’ vraagt Kit, ‘als ze allemaal weer rustig zitten na 't algemene gegrabbel naar 't verstrooide lekkers.’

‘Nou, gewoon in tenten, dat is erg goedkoop en reuzeleuk!’ verklaar ik. ‘Dat doe ik ieder jaar.’

‘En ik ook,’ zegt Greet, ‘t is ongelooflijk fijn.’

‘t Lijkt me hemels,’ dweept Mies, ‘als we allemaal maar mogen.’

‘Ik mag in der eeuwigheid niet,’ voerspelt Kit somber.

‘Dan vragen we 't bij jou thuis 't allerlaatst, dan kunnen ze 't niet meer weigeren,’ verzint Ems, die nogal vindingrijk is op zulk gebied.

We redeneren wild dooreen, de meest avontuurlijke

plannen worden verzonnen, gecritiseerd en weer afgekeurd. 't Eind van 't lied is, dat we afspreken ons vakantieplan in principe op kamperen te zullen houden, maar dat we later nog de bijzonderheden zullen bespreken. Voorlopig moeten de anderen maar beginnen, om ze thuis een beetje voor te bereiden op onze avontuurlijke plannen, want we vrezen, dat er vooral bij Kit en Rie wel een massa tegenwerking zal zijn. Greet en ik mogen stellig, wij kamperen ieder jaar en vooral als we ergens in een kampcentrum gaan, is 't zo veilig mogelijk en hoeven we er zeker geen oudere bij te hebben.

‘Als ik maar overga,’ zucht Rie benauwd, ‘dan is er al veel gewonnen.’

‘En als jullie allemaal mogen kan Pa moeilijk op z'n eentje neen zeggen,’ hoopt Kit, ‘ik zal vast beginnen allerlei verhalen te vertellen over kamperende mensen.’

‘Hier,’ zeg ik, haar een kiekalbum in de hand stoppend, ‘kieken van ons laatste kamp, neem maar mee ter illustratie.’

‘Nou,’ besluit Greet de vergadering, die wegens 't vergevorderd uur, 't is warempel al over tien, noodzakelijk uit elkaar moet, ‘nou, over een paar maanden houden we nog een echte vergadering om alles op poten te zetten. Deze tijd gebruiken jullie maar om ze thuis te bewerken.’

Met veel lawaai stommelt de club de trap weer af, duikt in jassen en mutsen, groet Moeder en stapt de straat op, arm in arm, alle zes op een rijtje.

‘Adio,’ schal ik hen na.

‘Adio,’ klinkt 't terug door de heldere vriesnacht en dan sluit ik de deur met een bons en trek fluitend naar 't heiligdom, waar ik Moeder gauw nog even verslag uitbreng van ons groots vakantieplan.

‘Wat enig, Joep,’ zegt Moeder direct enthousiast meelevend.

‘Een reuzeleuk plan. Je kunt onze tent wel gebruiken. Daar kunnen er misschien wel drie in.’

‘Moeder,’ vraag ik een beetje aarzelend, ‘vindt U 't niet ongezellig, ik ga anders elk jaar met U?’

‘Maar kind,’ lacht Moeder, ‘als jij dat prettig blijft vinden, zullen we heus nog wel vaker met ons beidjes gaan kamperen. Ik vind 't toch immers heerlijk, als jij geniet met de club. Daar hoor je toch bij. En 't is veel leuker voor jullie om onder

elkaar te gaan. Als je in een vertrouwd kampeercentrum gaat of op een particulier terrein, dan kan dat ook heel best.'

Ik bepeins voor de zoveelste maal hoe anders Moeder is dan alle andere Moeders. De rest van de club was bang, dat ze *niet* zonder toezicht zouden mogen gaan, maar Moeder, die van die dingen de praktijk kent en kampeert als de beste, heeft alles zelf onderzocht en vindt 't juist beter, als we alleen gaan en prettiger voor ons.

Zou Moeder 't nu heus niet één ogenblikje akelig vinden, dat ik haar voor 't eerst achterlaat en met de vriendinnen uittrek in ons dierbaar tentje.

Ik kijk Moeder tersluiks eens aan. Glimlachend zit ze in 't vuur te kijken, maar alsof ze mijn gedachten voelt, draait ze zich plotseling om.

'Wat is een mens klein, Joep, als zijn geluk afhankelijk is van wat anderen doen, al zijn die anderen hem nòg zo lief. Ik heb 't heerlijk gevonden' t kamperen met jou en ik hoop, dat we dat nog heel vaak samen zullen gaan doen. Maar je moet nooit denken, dat ik nu geen ander vakantiepretje zal hebben, lieverd, hoor! Ik zal 't precies even heerlijk vinden om bijvoorbeeld nu wat langer met Vader op reis te gaan, want die wou toevallig juist dit jaar twee weken in plaats van één week uitgaan. Hij heeft 't zo druk gehad! Dus meisje, maak maar fijn plannen en pieker niet over mij. Of denk je soms, dat ik jaloers ben op je vriendinnen?'

Ik schiet in een lach om dat gekke idee! Moeder jaloers! Stel je voor!

En opgelucht zoen ik haar goedennacht, trek naar boven en val in slaap, boordevol plannen voor de vakantie.

En ik droom allergriezeligst van ontzettende avonturen, tenten, spinnen, onweersbuien en stieren.

VII

't Is een van de drie zomerse dagen in Februari, waar we, volgens de oude spreekwijze recht op hebben, maar die je altijd weer verrassen.

Al een poosje is er vaag iets in de lucht geweest, iets, dat je niet beschrijven kunt, maar dat je de zekerheid geeft, dat 't nu gauw Lente gaat worden.

't Licht wordt sterker, er komt af en toe iets zoels in de wind en de kleur van de hemel kan soms van dat ontroerend tere blauw zijn, zoals je dat alleen in 't h le vroege voorjaar ziet. Maar vandaag is er toch heus echt Lente in de lucht. De wind is gedraaid en komt pal uit 't Zuiden, de knoppen aan de bomen lijken wel zichtbaar te zwellen en de zonnestraal, die juist over mijn lessenaar valt is heus al warm.

Ik staar zo ingespannen naar buiten, naar de strakblauwe hemel en de ranke, met dikke knoppen beladen takken, dat ik niet hoor, hoe Willem de Zwijger me vergeefs tracht te bewegen m'n les op te zeggen.

'Joep, dan toch,' stoot Kit, mijn buurvrouw, me aan, terwijl Willem de Zwijgers liniaal met een kletterende slag op m'n bank neerdaalt.

Ik spring op van de schrik.

'Wat zit je toch te suffen', tiert Willem verwoed, 'ik heb je al drie maal beschreeuwd om je les op te zeggen.'

't Is zulk mooi weer,' waag ik schuchter me te verdedigen. Maar dat is olie in 't vuur. Willem de Zwijger heeft klaarblijkelijk nooit last van 'de zomer in 't hoofd' en kan er zich niet in verplaatsen.

Voor hij aan zijn verontwaardiging verder lucht kan geven begin ik maar gauw met de les.

'Cromwell's regering kenmerkte zich....'

O, 't kan me geen steek schelen, waar die regering zich door kenmerkte. Ik zie alleen maar de blauwe hemel en 't gouden licht, de dikke knoppen, de helle, witte wolken en 't uitgelaten spel van een troep dolle mussen op een zonnige tak. 't Blijde gekwetter, 't fijne gesjilp en 't suizen van de wind maakt m'n hoofd op hol en de warmte van de lichte zonnestraal op mijn bank kan ik voelen dwars door de wol van m'n trui heen.

Machinaal dreun ik m'n les op en Willem de Zwijger krabbelt met een nijdig gedicht een pover vijfje achter mijn naam in 't schrift.

De volgende beurt is voor Bram en ik benut die tijd door haastig een paar woorden op een papiertje te krabbelen en die missive, tot een prop gedraaid, op Greet's bank te mikken.

‘Ga je mee, straks, na de pianoles?’ staat er op.

Greet leest met opgetrokken wenkbrauwen, begrijpt me direct en knikt enthousiast van ja!

Fijn, Greet gaat mee, we gaan echt lente vieren, ergens, waar 't mooi is, 't doet er niet toe waar!

Direct na de koffie maak ik me klaar voor de les. ‘Moeder,’ roep ik om de deur van 't heiligdom, ‘na de les ga ik met Greet wandelen!’

‘Best hoor!’ lacht Moeder, ‘lente in je hoofd, Joepje?’

‘Nou,’ zucht ik, ‘gewoon niet om uit te houden was 't op school!’

‘Wai maar fijn uit, Joep!’ zegt Moeder. ‘Dááág!’

‘Dááááág,’ weg draaf ik, mijn muziektas, waar de helft uit wappert los in m'n hand, zonder muts en met m'n mantel fladderend om me heen, want ik ontdek ineens met schrik, dat 't al heel laat is.

Buiten adem kom ik op les.

De tijd kruipt om.

Anders vind ik dit uur altijd even heerlijk, maar 't is vandaag net, of er alleen maar juichende melodieën in mijn hoofd zingen en ik onmogelijk mijn dansende vingers netjes in de rij kan dwingen voor alle gamma's en études, die vandaag wel 't hele uur in beslag lijken te nemen.

‘Wat bezielt je toch, Joep?’ vraagt Mijnheer tenslotte verontwaardigd, als ik voor de vierde keer struikel over een ingewikkeld accoord in een étude.

‘Je hebt je hoofd er niet bij!’

‘Hè, toe, Mijnheer, laat U me nu maar mooie stukken spelen vandaag, U zult eens zien, hoe goed die gaan; al die saaie oefeningen ook....!’

Maar mijnheer is onvermurwbaar en als eindelijk de étude foutloos uit mijn vingers glijdt en ik helemaal baloorig

geworden ben is 't uur om en kan ik weer naar huis gaan. Maar eenmaal op straat ben ik niet meer te houden.

Ik draaf zo hard ik kan naar huis, laat m'n muziek slingeren op 't hoekkastje, pak m'n fiets, spring er op en sta vijf minuten later, vuurrood en hijgend bij Greet op de stoep.

Greet staat al klaar om mee te gaan en we zeggen nog vlug even binnen goedendag. Mevrouw maakt zich bezorgd over onze mutsloze onderneming, maar daar zijn we nu eenmaal aan gewend.

Naast elkaar fietsen we de laan af, de Bosjes door, naar 't strand. We hoeven helemaal niets af te spreken; op zo'n dag weten we allebei, waar we heen willen: naar 't strand en de duinen.

Op de boulevard is 't nog winters stil, maar enkele mensen zijn er toch, die, net als wij, genieten van de eerste mooie dag. We bergen onze fietsen in een rijwielstalling en stappen arm in arm 't strand op. O, die geluiden aan zee. Die suizende, fluitende, loeiende Zuid-Wester, die bruisende branding en de schorre krijs van een zeemeeuw, scherend over de golven. 't Is een lied, een juichkreet, een hoogtijzang van de natuur! Met wijde ogen en oren, die alles opvangen, lopen we voort, genietend van de kracht en de wijde schoonheid van 't leven om ons heen....

‘Greet,’ zeg ik eindelijk, ‘begrijp jij nu ooit, hoe er mensen kunnen zijn, die klagen en mopperen, dat de wereld zo akelig is en de mensen zo slecht en al dat gezeur meer?’

‘Neeéén,’ aarzelt Greet, ‘ik zèlf zou 't, geloof ik, ook niet gauw zo zien, maar misschien als je veel verdriet had, of als je ongelukkig werd of zo, misschien, dat 't dan toch wel erg moeilijk is om alles zo te blijven zien als wij nu.’

‘Ach,’ zeg ik kijkend met schitterende ogen over de machtige zee, ‘ach, al heb je zèlf ook een groot verdriet, al deze mooie dingen *blijven* toch, 't wordt toch ieder *jaar* weer lente en er is altijd wind en zee en bossen en bloemen en muziek en alles,’ besluit ik met een gebaar dat alles omvat.

‘'t Is er toch net zo goed en als je 't dan niet ziet, dan ligt 't toch aan je zelf?’

‘Ja,’ zegt Greet, ‘dat is ook zo en ik heb ook gloeiend 't land, hoor, aan dat pessimistische gezeur van sommige

mensen. En dan heb je ook nog boeken, waar zulk gezanik in staat!’

‘Als ik nog ooit eens een boek zou schrijven, zou 't altijd vol staan van de mooie dingen van 't Leven, want alleen *die* zijn echt *waar* en zijn de moeite waard om gedrukt te worden. Dat zegt Moeder altijd.’

‘Ja,’ vindt Greet nadenkend, ‘daarom zijn zeker je Moeders boeken ook zo mooi. Ze geven me altijd zo'n echt blij gevoel, als ik ze gelezen heb.’

‘Lijkt 't je niet heerlijk, Greet,’ peins ik, ‘om zo iets te kunnen? Boeken schrijven meen ik, of schilderen of componeren of zo. Als ik me zo gelukkig voel, zo helemaal boordevol met al 't mooie en gezonde en krachtige, dat ik om me heen zie, dan heb ik maar spijt over één ding: dat ik geen enkele manier weet, om 't uit te drukken, 't uit te beelden. Voor me zelf en ook voor anderen, die misschien niet zo in de gelegenheid zijn om 't zó intens te genieten!’

‘En je muziek dan, Joep?’

Ik denk aan de verknoeide études van vanmiddag, maar die hebben er niets mee te maken.

‘Ja, zeg ik, ‘met m'n muziek kan 't beetje, een héél klein beetje, maar een echte kunstenaar, wat moet *die* gelukkig zijn!’ De wind waait zwierend Greet's vlechten voor haar uit, haar ogen schitteren en haar wangen zijn rood en fris. ‘Ach,’ zegt ze, ‘t kan wel heerlijk zijn om al dat geluk wéér te geven, maar om 't te kunnen voelen, Joep, echt helemaal je één er mee te kunnen voelen, dàt is toch eigenlijk nog veel mooier.’ ‘O, ja,’ zeg ik haar arm nog steviger in de mijne nemend, innig gelukkig, dat we elkaar zó begrijpen, ‘maar Greet heb je nooit 't gevoel, dat je houdt van de héle wereld, van alle mensen en alle dingen en dat 't je dáárom zo'n verdriet kan doen, als je soms merkt, hoe de mensen vaak ongelukkig zijn en 't geluk, dat er is, gewoon voorbij lopen? Als ik blij ben, zoals nu, heb ik 't gevoel, dat 't niet helemaal goed is, zolang ik 't niet delen kan met álle mensen!’

Zwijgend lopen we voort langs 't verlaten strand en laten de wind stormen door ons verwarde haar.

‘Kijk eens,’ zegt Greet opeens, wijzend op een eenzame figuur, die ons van de andere kant snel nadert, ‘wie is dat?’

Ik tuur en tuur. 'Ja warempel,' roep ik, 'dat is Peter.' 'O, die is zeker ook aan 't uitwaaien, net iets voor hem!' lacht Greet.

Met lange forse passen komt Peter op ons af. Hij loopt te kijken over de zee en langs de horizon en let helemaal niet op ons, tot we vlak bij hem zijn. Dan ineens herkent hij ons.

'Zo, rakkers, wat komen jullie hier doen?' lacht hij.

't Zelfde als jij, uitwaaien!' zeg ik, want ik zie aan zijn ogen, dat hij net zo genoten heeft als wij.

'Gaan jullie mee naar huis?' stelt Peter voor, 'wat muziek maken! Ik heb er zo'n zin in!'

Greet en ik kijken elkaar aan. Peter heeft wèl precies 't zelfde gevoeld. Meer dravend dan lopend stuiven we terug.

In de huiskamer bij de Van Raelte's plof ik op de pianokruk neer en speel Mendelssohn's Frühlingslied nog voor ik m'n jas heb uitgetrokken en daarna 't Frühlingslied van Sinding en alle andere lenteliederen, die ik bedenken kan. Peter heeft me m'n jas afgenomen, zoekt behoorlijk muziek bij elkaar en haalt z'n cel te voorschijn. Dan gaat Greet aan de piano zitten. Peter speelt cel en ik zing onze oude repertoire trio's en 't schalt juichend door 't huis.

Mijnheer en Mevrouw komen aangelopen en gaan zitten genieten in de rieten serrestoelen.

En we spelen, tot opeens Vader in de kamer staat en ik met grote schrik ontdek, dat 't al kwart over zes is.

'Ja,' zegt Paps lachend, 'we dachten 't wel, dat je hier was. Op zo'n mooie dag wordt Joep altijd dol en vergeet haar tijd!' voegt hij er verklarend bij, 'en voor we ons ongerust maakten, wilden we je maar eerst hier even zoeken.'

Overhaast nemen we afscheid en als ik naast Vader in ons grijze Fordje naar huis tuf, vraag ik berouwvol: 'Was je ongerust, Paps en boos?'

'Ongerust een heel klein beetje,' knikt Vader me toe, 'maar boos, ach dat is toch eigenlijk een woord dat in *ons* woordenboek niet thuis hoort, wel mijn dochterke?'

En ik sla twee armen om Vaders hals, zodat we groot gevaar lopen tegen 't trottoir op te rijden.

O, morgen hagelt 't misschien weer, met gierende wind en sneeuwstormen, maar déze lentedag hebben we toch gehad en hem genoten, zo innig genoten, dat de muziek er van nog nazingt in mijn oren en 't licht er van straalt in mijn blijde ogen. O, als alle mensen toch eens zó gelukkig konden zijn!

VIII

't Is bijna vier uur.

Traag en dreinerig is de middag omgekropen. Alles liep vandaag verkeerd, m'n aardrijkskundebeurt heb ik glansrijk gemist, een algebra-proefwerk grondig verknoeid en ik heb een hoofdpijn.... niet te beschrijven. En ik ben er helemaal niet aan gewend, want ik heb nooit hoofdpijn anders. 't Bonst gewoon.

Ik hoop, dat ik geen beurt voor 't bord krijg, want ik geloof niet, dat ik er iets van terecht breng.

Laatst heb ik eens een dame tegen Moeder horen zeggen, dat ze zich zo 'grieperig' voelde. Moeder heeft gloeiend 't land aan dat woord en ik niet minder. Moeder zegt altijd: 'een gewoon mens is verkouden, maar een gewichtig en interessant mens is 'grieperig.'

Ik ben niet vaak ziek geweest in mijn leven, maar ik zit nu te overwegen, of, wat ik nu voel, ook 'grieperigheid' kan zijn. Allemensen, wat klopt en bonst dat in mijn hoofd. En koud dat ik 't heb! Zou de verwarming niet aan zijn? O, daar heb je 't al: 'Joep, kom 's voor 't bord en maak deze som eens voor?' vraagt de Driehoek.

Moeizaam sta ik op, zó duizelig, dat ik 't liefst maar weer zou gaan zitten, maar met 'n: 'nou geen aanstellerij als je blijft', vuur ik mezelf weer aan, pak het krijt en schrijf de onmogelijke vorm op 't bord.

'En nou uitwerken. Vooruit Joep! Je kunt hem toch wel eerst herleiden?'

't Wordt me groen en geel voor m'n ogen en de letters dansen op 't bord. Werktuigelijk schrijf ik op:

Deze afbeelding
wordt uit voorzorg
niet getoond

verder kom ik niet.

Ik kan niets meer bedenken. ‘Scheelt er wat aan, Joep?’ vraagt de Driehoek vriendelijk, ‘je bent zo bleek.’

‘Ik heb zo'n hoofdpijn, Mijnheer,’ zeg ik toonloos, niet meer in staat me te houden of er niets is.

Greet kijkt me een beetje verschrikt aan en de Driehoek zegt goedig: ‘Ga maar gauw weer zitten, Joep, of wou je ook liever naar huis?’

Maar ik schud van neen. Dank je lekker. Moeder aan 't schrikken te maken door zo vroeg thuis te komen. En dan zo'n bombarie! 't Is zó vier uur.

Ik luister niet meer naar de rest van de som, die Bram nu in mijn plaats op 't bord voorrekent.

Eindelijk! snerpnd rinkelt de schoolbel door de gang.

Greet is in één sprong uit de bank en bij me. Ze zeurt niet, beklaagt me niet, maar helpt me vlug en kordaat m'n tas inpakken en me klaar maken. Samen fietsen we zwijgend naar huis.

Het bonst zo in m'n hoofd, dat ik nauwelijks m'n stuur recht kan houden, 't toeteren en lawaaïen van de auto's weergalmt pijnlijk.

‘Als dat nou is, wat je “grieperig” noemt, dan is 't geen pretje,’ lucht ik rillend m'n gemoed.

‘Ben je niet wijs,’ zegt Greet verontwaardigd, ‘aan zo iets onmogelijks doe jij niet. Jij mankeert òf niets, òf je bent echt ziek. “Grieperig”, stel je voor, daar ben jij toch geen kind voor. Hier, zet je kraag op, je bibbert van de kou!’

't Is me een raadsel, *hoe* ik thuis gekomen ben, maar eindelijk staan we toch voor de bekende huisdeur.

Eegje schrikt als ze mijn ontredderd voorkomen ziet en Moeder, die op haar waarschuwing direct komt aanlopen, grijpt me ontsteld onder m'n arm: ‘Joep, lieveling, wat is er?’ ‘Niks, een beetje hoofdpijn,’ klappertand ik, terwijl de ene rilling na de andere langs m'n rug glijdt.

Maar Moeder pakt me kordaat beet aan de ene kant en Greet grijpt m'n andere arm en zo sukkelen we de trap op naar m'n kamertje.

Ze kleden me uit, trekken me een warme pyama aan en dan voel ik de koele lakens om me heen.... een warme kruik aan m'n voeten.... ik hoor wat fluisteren, voel een stille zoen

van Greet op m'n bonzend hoofd en dan alleen nog maar Moeders hand.... Moeders warme, sterke hand.... en dan niets meer....

Ik ben ziek geweest; nogal erg geloof ik, en héél lang; hoe lang precies weet ik niet eens, maar de dag, dat ik rillend en akelig uit school kwam en direct naar bed moest, sneeuwde en hagelde 't en nu zit de kastanje voor m'n raam al vol teer groen blad.

Vandaag voor 't eerst is me dat pas opgevallen, want van alle dagen daarvóór herinner ik me heel weinig en belangstelling voor iets om me heen had ik helemaal niet. Ik herinner me flauw, dat Moeder altijd bij me was en dat Paps telkens tussen twee patiënten thuis kwam om naar me te kijken. Arme Paps, ik geloof, dat 't voor een dokter nog veel erger is dan voor een andere Vader, als hun kinderen ziek zijn. Ze weten zo precies wat er allemaal voor narigheid van komen kan. Maar nu zal hij wel gauw helemaal gerust zijn, nu word ik weer beter, dat voel ik heel duidelijk. Die nare gloeiende band om mijn hoofd is weg en de pijn ook.

Zou ik erg achter gekomen zijn in de klas! 't Lijkt me buiten al voorjaar en wie weet hoelang 't nog duurt, voor ik weer naar school mag.

Wat een geluk, dat ik nù juist ziek ben geweest, nu ben ik vast weer helemaal beter voor de grote vakantie. Stel je voor, dat ik niet had mogen kamperen. Teverden lig ik rond te kijken. Wat is mijn kamer toch gezellig, zelfs nu er op de tafel een heel regiment witgebefte apothekersflesjes en allerlei ziekenrommel staat, is 't hier toch knus. M'n nieuwe haardje heeft een rode wang, het is dus buiten nog niet helemaal voorjaar. Moeder is naar beneden om een of ander lekker schoteltje voor me te brouwen, als ze terugkomt zal ik toch eens vragen naar de datum en wat ik eigenlijk gehad heb.

Wat is 't stil om me heen. Merkwaardig hoe ze dat hebben klaar gespeeld om zo alle storende geluiden uit mijn kamer te houden. Zelfs onze venijnige voordeurbel, die een hoog irriterend fel geluid heeft, hoor ik niet. Zeker omwikkeld. En Paps en Moeder en Eegje, die zo net ook even om 't hoekje kwam kijken, spreken met doffe fluisterstemmen. Ik zal ze

zeggen, dat dat nou niet meer nodig is; ik wil nu maar 't allerliefst zo gauw mogelijk weer gewoon zijn, 't begint me knapjes te vervelen.

Hè, wat schrik ik; daar doet Moeder in eens de deur open, ik had haar helemaal niet gehoord en achter haar komt Paps. Die schat, hij is pas een uur geleden weggetuft.

‘Dag Paps,’ wuif ik hem toe, ‘ben je er al weer? Je patiënten zullen lang moeten wachten de laatste tijd.’

‘Jij bent toch óók mijn patiënt,’ lacht Paps, ‘al zou je 't niet meer zeggen zo'n praat als je hebt!’ En hij stapt op m'n bed af, in z'n ene hand de stethoscoop, in de andere een enorme doos bonbons.

‘Steek dat andere ding maar weer in je zak,’ stel ik voor, met een verrukte blik op de doos. ‘Ik ben nou helemaal beter.’

‘Kalmpjes aan, Joep,’ waarschuwt Paps, ‘t is met jou altijd hollen of stilstaan. Vorige week herkende je ons nog niet eens en nu wil ik wedden, dat je me wilt vragen of je op mag staan.’

‘Geraden,’ knik ik vergenoegd, Moeder een bonbon presenterend.

‘Nou, maar ik verzeker je, dat je weer precies even hard om zou rollen, Joep! Er is geen sprake van, hoor! Je moet werkelijk eens wat geduld leren hebben, wervelwind.’

‘Moeder, de hoeveelste is 't,’ vraag ik benauwd, want ik denk na Paps' preek met schrik aan ons zomerkamp.

‘Dertien April, hoe dat zo?’

‘Allemensen!’ schrik ik, ‘al haast Mei? Paps, ik mag toch alsjeblieft wel kamperen in de grote vakantie?’

‘Dat zullen we nog eens zien, Joep. Dat duurt nog ruim drie maanden, dus je hebt nog aardig de tijd om aan te sterken. Als je je nou maar bedaard houdt en precies doet wat ik zeg.’

‘Ja, Paps,’ zeg ik zoet.

En dan wordt Vader weer dokter; hij voelt m'n pols, luistert naar mijn hart en is, geloof ik, tevree.

‘Zeg Paps,’ vraag ik, als hij klaar is met 't onderzoek, ‘is 't nog nodig, dat jullie zo blijft fluisteren en alles zo griezelig stil in mijn kamer houdt?’

Paps en Moeder kijken elkaar opeens aan, snel als in een schrik. Dan kucht Paps een paar maal en zegt dan nadrukkelijk: ‘Joep, typhus is geen grapje, meisje en 't is veel beter voor

je, dat voorlopig de uiterste rust om je heen is, de eerste tijd....' Paps kucht weer en zwijgt.

Er is plotseling iets om me, iets, dat ik niet begrijp en dat zich afspiegelt op Paps gedicht. Hij lacht tegen me, maar om zijn mond ligt een trek, die hem ouder maakt en nu valt 't me op, dat hij grijzer geworden is in deze weken.

En Moeder, als ik naar Moeder kijk schrik ik van de blik, waarmee ze mij aanziet. Er ligt zo'n liefde in en zo'n verdriet, dat ik 't gevoel heb, of er iets heel ergs op mij af komt; maar als Moeder merkt, dat ik haar betrap heb, kijkt ze direct weer gewoon. Ze lacht, schudt m'n kussen op, stopt me lekker in en zegt: 'En nu moet onze grote dochter verstandig zijn en slapen gaan. Vader zegt, dat rust 't allerbeste voor je is!'

'Ja,' beaamt Paps, kloppend op de bonbondoos, met een poging om een grapje te maken, 'en flink eten!'

'Dag, Joep, lekker slapen, hoor!'

'Dááág,' roep ik.

De deur wordt heel zacht dichtgetrokken en ik ben alleen. Behalve de geopende bonbondoos op 't tafeltje naast me is alles in de kamer precies als voor de komst van Vader en Moeder en toch is er iets veranderd.

't Is of de kamer minder licht, minder vrolijk is, of komt 't door 't onbestemde, nare gevoel in me, dat mij de dingen om me heen zo anders doet zien.

Telkens zie ik weer Paps grijze haar voor me en Moeder! O, Moeders ogen! Ik probeer met mezelf te redeneren, dat 't verbeelding was en 't heel natuurlijk is, dat Vader en Moeder nog van streek zijn nu ik blijkbaar zo erg ziek ben geweest. Typhus, dus! Neen, dat is geen kleinigheid. 't Is toch heus geen wonder, dat er een zorgelijke trek op hun gezicht ligt, Vader en Moeder, die al zoveel te dragen hadden, toen hun jongetjes stierven.

Maar 't wil niet weg, 't gevoel van iets dreigends, iets, dat iedere minuut nader komt.

Ben ik nog zo zwak? Of is 't die afschuwelijke, door niets verbroken stilte, die als een doffe wand om me heen staat, die me zo vreemd opgewonden maakt. 't Benauwt en beklemmt me zó, dat ik met een ruk overeind ga zitten. 't Deksel van de bonbondoos valt er van op de grond....

Plotseling zit ik doodstil. Mijn ogen worden heel groot en met afgrijzen kijk ik naar 't blauwe deksel op de gele mat voor mijn bed. Het is groot en van stijf karton en de vloer voor mijn bed is alleen bedekt door een Chinese mat. De val moet een plof gegeven hebben....

En ik heb niets gehoord!

O, God! Bliksemsnel schiet me de geschiedenis te binnen van een patiënt van Vader, een jonge man, die óók typhus had gehad en daarna....

Ik durf 't niet uit te denken, 't kan niet, dat kán toch niet. Zóó iets afschuwelijks....

Ik móet zekerheid hebben niet door Moeder of Vader, die me misschien willen sparen, maar zèlf.

Bovenop de ombouw van mijn bed staat mijn wekker, die me in schooltijd iedere morgen behoedt voor te laat komen. Ik grijp hem, windt hem op en laat hem aflopen,...

De wekker trilt en rinkelt in mijn handen, maar inplaats van de snerpende doordringende toon hoor ik alleen een dof gerammel, alsof hij afliep in Eegje's kamer aan 't andere eind van de gang.

Ik zet hem af en staar voor me uit met ogen, die niets zien. Nu is 't dreigende werkelijkheid geworden, nu wéét ik. En met een snik, radeloos en wanhopig, val ik met mijn gezicht in m'n kussen.

Ik ben doof.

Ik weet niet hoe lang ik zo gelegen heb. Instinctief trek ik 't kussen over mijn hoofd, zo dat ik de afschuwelijke doffe stilte niet meer als abnormaal voel. Zó met de zware, zachte kapokvracht over mijn oren zou ik vroeger ook niets hebben kunnen horen. En telkens opnieuw komt als een golf van ellende 't troosteloze van mijn ontdekking over me. Ik kan 't niet geloven, ik *wil* 't niet geloven. Zou 't nog weer over gaan, later als ik er helemaal weer bovenop ben, of zou 't misschien juist erger worden? Die man, die patiënt van Paps is ook nooit beter geworden. Hij liep later met een hoorn! Oóóóóó!

Dáárom is Vader zo grijs geworden en stonden Moeders ogen zo bedroefd. Dáárom is 't me net of ze allen gefluisterd hebben, voor mijn rust, terwijl ze misschien wie weet hoe

hard geschreeuwd hebben om zich voor mij verstaanbaar te maken. En zal ik nu zó voort moeten leven, zó als één, die altijd de welwillendheid van anderen nodig zal hebben, ik die altijd 't liefste de dingen zelf opknap.

Maar ach, misschien vergis ik me ook wel, misschien is 't lang zo erg niet als ik wel dacht en is 't alleen maar wat dof in mijn oren door de wekenlange koorts. Ik hef mijn hoofd op en tik met mijn nagel tegen de houten ombouw, maar als ik merk, hoe hard ik moet trommelen vóór ik 't hoor golft de wanhoop weer aan. O, neen, ik heb me niet vergist, het is alles bittere, afschuwelijke waarheid.

En dan begint 't denken en piekeren van voren af aan.

‘Joep!’

Moeders hand ligt op mijn schouder.

Ik schrik op! Jakkas, wie weet hoelang Moeder daar al staat en mijn verdriet gezien heeft.

Ze schrikt van mijn betraand gezicht.

Haastig zet ze 't schoteltje, dat ze in haar hand houdt op tafel en komt op de rand van mijn bed zitten.

‘Joepje, wat is er lieveling?’

Ik boen met m'n laken m'n ogen droog en ben eerst van plan om niets te zeggen, Moeder niet bedroefd te maken; maar dan komt 't verlangen om zekerheid te krijgen zo sterk bij me boven, dat ik 't niet onderdrukken kan.

‘Moeder,’ vraag ik gespannen, ‘moeten jullie nu èrg hard schreeuwen om je verstaanbaar voor me te maken?’

Moeder schrikt.

‘Wat bedoel je daarmee, Joep?’

En met m'n ogen stijf gericht op mijn boekenkastje om toch vooral Moeder niet te tonen, dat de tranen er weer indringen zeg ik toonloos: ‘Die mijnheer van Gelder, die patiënt van Paps, Moeder, weet je nog wel, die ook typhus had?’

Moeder knikt.

‘Weet je nog, toen hij beter werd? Toen was hij doof. En ik geloof, ik weet.... dat ik....’ verder kom ik niet.

Moeders arm ligt om me heen, Moeders gezicht nat van tranen ligt tegen 't mijne.

‘Joep, mijn lieveling, zó erg als met hem is 't met jou niet en

zal 't wel nooit worden, hoop ik, maar ik vrees wel, dat je je blijmoedige geestkracht héél nodig zult hebben in de komende tijd.'

Nu weet ik 't helemaal zeker. Zwiggend ga ik liggen.

'Ik ga slapen, Moeder, ik ben moe.'

Weer dekt Moeder me toe en stopt me in.

Weer sluit de deur zich geruisloos achter haar, maar ditmaal weet ik, dat het geen zorgvuldige inspanning betekent.

Ik hoor 't immers niet.

Langzaam gaan de dagen voorbij. Ik mag nog steeds niet opstaan, misschien Zaterdag.

't Zijn nare dagen, ondanks Moeders blijmoedige zorg en Vaders lieve verwennerij.

Telkens en telkens hinderen mij nieuwe nog onvermoede gevolgen van mijn doofheid en nu ik het eenmaal weet, begrijp ik niet, dat ik ooit die eerste dag deze doffe, benauwende stilte kon aanzien voor de rust van de werkelijke afwezigheid van geluiden.

Stilte, rust, doen vaak weldadig aan, maar wat ik nu doormak *is* geen stilte, het is een niets. Een doffe glazen wand lijkt er om mij te staan, waardoor heen ik het leven en bewegen om mij heen duidelijk kan zien, maar waarvan de geluiden niet tot me doordringen. Af en toe bekruipt me een razende lust om een kopje aan scherven te gooien, of een of ander voorwerp kletterend tegen de haard om toch maar iets te horen.

En een vraag, die ik niet durf te stellen uit vrees voor 't antwoord pijnigt me uur na uur. Ik zou willen weten of dit zo blijven zal, of 't nog genezen kan en wanneer. Vader is o, zo lief, hij spreekt zo hoopvol en zo bemoedigend, maar ik ben nu eenmaal een dokterskind en ik weet maar al te goed, dat er vele dingen zijn, die ook een dokter niet voorspellen kan. Eindelijk na vijf dagen verman ik me en als Paps tussen de middag even bij me zit, vraag ik zo langs m'n neus weg: 'Wat denkt U, Paps, zou ik nu altijd zo slecht te beschreeuwen blijven?'

'Ik weet 't niet, lieveling,' zegt Vader, terwijl hij zachtjes mijn hand streelt. 'Ik wou er graag een oorspecialist in consult bij roepen. Die weet er toch altijd meer van en dan zal hij je wel gauw opknappen.'

Ik zie aan Vaders gedicht, dat hij héél luid spreekt, toch heb ik grote moeite hem te verstaan.

‘Goed,’ knik ik, ‘maar Paps kan 't dan heel gauw gebeuren?’ 's Avonds nog, direct na 't eten komt er een aardige, dikke, gezellige heer de kamer binnen stappen op de voet gevolgd door Moeder en Paps.

't Is de oorspecialist.

Hij komt gemoedelijk bij me zitten en begint een praatje, gelukkig spreekt hij heel duidelijk en langzaam, zodat ik hem goed verstaan kan. Een beetje griezelig vind ik 't geval toch wel, ik heb nog nooit een andere dokter gehad dan Paps. ‘Zó, is dat nu 't patiëntje, dat een beetje hardhorend is?’ vraagt hij belangstellend.

Ik meesmuil. Een beetje hardhorend noemt hij dat!

‘Ik ben nauwelijks te beschreeuwen,’ zeg ik beslist.

‘Nou, nou, nou,’ sust de dokter, ‘dat zal nog wel mee vallen. Laten we maar eens kijken.’

Dan worden mijn oren geïnspecteerd, betast, bedrukt en daarna moet ik allerlei woorden, letters en cijfers nazeggen op verschillende afstanden.

Moeder staat achter me, maar ongemerkt kan ik haar toch zien in de spiegel boven de wastafel en ik weet daardoor precies hoe vaak ik er naast ben. Als ik iets goed nazeg ontspant zich telkens haar gezicht, als ik 't mis heb, en dat is in vier van de vijf gevallen zo, glijdt er een trek van zorg over en daarna luistert ze met nog meer gespannenheid.

O, Moeder, ik hoef eigenlijk niets meer te vragen, jouw gezicht heeft me al alles gezegd.

Nu komen er nog proeven met 't enorme zakhorloge van Dr. van Bemmél: *op* m'n oor, *naast* m'n oor, *achter* m'n oor, maar ik hoor niets van 't tikken. Eindelijk na een kwartier is 't afgelopen.

Doodmoe tuimel ik weer in 't kussen terug. Ajakkes, wat een miserabel slap wurm ben ik nog! Zou ik ooit weer kunnen zwemmen en tennissen en hockeyen? Mijn oren suizen.

Dr. van Bemmél neemt afscheid.

‘Dag, beste meid, gauw beter worden, hoor!’

Ik knik maar, te moe om wat te zeggen.

Dan gaan ze alle drie de deur uit.

Ja, nu weet ik, dat ze in Vaders spreekkamer zijn en er praten over mij en ik lig hier boven en wacht mijn vonnis af. Wat zou hij er van vinden? 't Duurt tien minuten, een kwartier, dan zie ik 't schijnsel van zwenkende autokoplampen tegen de huizen aan de overkant en ik begrijp daaruit, dat Dr. van Bommel vertrokken is.

Maar Vader en Moeder komen nog niet. Zouden ze nog steeds beneden zitten; zouden ze overleggen, hoe ze zich nu moeten houden en hoeveel ze tegen mij zullen zeggen over de mening van den specialist?

En ineens is 't me of ik ze kan *zien*, zoals Moeder en Paps nu samen zijn. Toen mijn Grootmoeder, Paps' Moeder, stierf, was ik dertien jaar en ik zal nooit vergeten, hoe ik uit school thuis komend Vader en Moeder aantrof. Paps achter z'n schrijftafel z'n hoofd voorover op z'n armen en Moeder, héél sterk en oneindig teder, stond achter hem, haar arm om zijn hals. En nu zie ik hen weer zo, 't is of ik er bij ben en plotseling weet ik ook héél zeker, dat Vader me wil sparen, 't wil verzwijgen, me tegen beter weten in zal willen spreken van beterschap, Vader in zijn beschermende, tedere liefde.

En Moeder! Neen, Moeder zal me de waarheid zeggen. Moeder heeft me nog nooit een leugen verteld.

't Leven liefhebben, Joep, betekent: dóór alles heen, éérlijk alle dingen, mooie en moeilijke onder de ogen zien en dan tòch weten, dat alles goed is zoals het is.'

't Is of ik 't Moeder weer hoor zeggen als op die ene avond, die me nu al zo lang geleden schijnt. Neen, Moeder zal me niets verzwijgen.

En voor 't eerst sinds ik ontdekte, dat ik doof ben, komt er iets van rust over me, als ik aan Moeder denk met haar sterke liefde.

Buiten schemert 't, in mijn kamertje vervagen langzaam aan alle omtrekken tot wazige lijnen.

Doodmoe van alle inspanning val ik in slaap.

Als ik wakker word is 't volkomen avond. De overgordijnen zijn dicht, de schemerlamp op de schoorsteen schijnt zacht en gezellig over alle dingen in 't rond. De tinnen kan met donkerrode tulpen schiet speelse vonkjes uit haar gave ronding.

In 't lage stoeltje voor de haard zit Moeder en staart in 't vuur. Haar hoofd is in de schaduw, maar over haar smalle, sterke handen, die stil in haar schoot gevouwen liggen, valt 't warme lamplicht.

Ik lig er een poosje stil naar te kijken voor ik haar roep.

‘Moeder.’

‘Dag Joepje, kind, wat heerlijk, dat je geslapen hebt. Ben je wat uitgerust?’

‘Ja hoor, hoe laat is 't al wel niet?’

‘Half negen, wacht ik kom gezellig bij je zitten,’ en Moeder trekt haar stoel bij 't hoofdeinde van mijn bed. ‘Paps moest nog even naar een patiënt.’

‘Moeder,’ vraag ik, ‘waar is Eegje?’ Want ik weet, dat ons gesprek, nu Moeder zo moet schreeuwen, wel op haar kamertje gehoord kan worden en dat wil ik niet.

‘Eegje is beneden, we kunnen gerust praten,’ zegt Moeder, die me direct begrijpt.

Ik knik zwijgend en verzamel al mijn moed; nu of nooit denk ik. ‘Wat zei de dokter, Moes?’

Even is 't heel stil tussen ons en ik weet, dat 't voor Moeder nu even moeilijk is als voor mij. Dan grijpt Moeder mijn hand en zegt rustig: ‘Zo doof als nu zul je wel niet blijven, Joep; al naarmate je zelf weer sterker zult worden zal je gehoor ook verbeteren, maar hardhorend zul je wel altijd blijven.’ Ik heb niet anders verwacht, me er al deze dagen op voorbereid, en nu is 't tòch of ik een slag krijg, die me versuft. Doodstil blijf ik liggen, m'n ogen wijd open, starend naar 't witte plafond.

Eindelijk vraag ik zachtjes: ‘Zal ik gewoon normaal spreken nooit meer verstaan?’

En Moeder zegt ernstig: ‘We zullen allemaal proberen rustig en duidelijk te spreken, Joep, dan zal 't best gaan.’

‘Maar ik *wil* niet, dat iemand zich voor me opoffert en afslooft,’ jammer ik.

‘Niemand dènkt over een opoffering’ zegt Moeder nadrukkelijk. ‘Als jij onze vrolijke, eerlijke Joep blijft, die nu, juist door haar eerste grote leed, nòg sterker en blijmoediger zal worden, zullen we allemaal zoveel prijs stellen op jouw meeleven en jouw opinie, dat 't geen ogenblik een offer zal zijn, om een

beetje te letten op onze stem. Dat zal heus van zelf gaan. En dan moet je ook bedenken, dat er hele goede hulpmiddelen zijn.'

'Een hoorn?!' schrik ik, met zó'n afschuw in mijn stem, dat ik er zelf door ontdek hoe vreselijk *die* gedachte me aldoor gekweld heeft.

'Ja, ook een hoorn of een ander instrument,' zegt Moeder rustig, 'maar dat is 't voornaamste niet, ik bedoel nu eigenlijk 't liplezen.'

'Liplezen? Wat is dat?'

Ik vind 't een griezelig woord. Vaag verbind ik 't met vingertaal en de zielige gebaren en onbeheerste klanken, die ik wel eens bij doofstommen heb gezien en gehoord.

Zou ik nu ook....?

Maar Moeder vertelt: 'Ja Joep, ik wist 't ook zo precies niet, maar Dr. van Bemmelen heeft 't allemaal uitgelegd. 't Schijnt, dat 't werkelijk mogelijk is om, door te kijken naar de mond van een spreker hem te verstaan, vooral als je, zoals bij jou gelukkig, toch altijd nog wel wát opvangt.'

'Dat zal ik nooit kunnen,' zeg ik beslist.

'Ja, maar daarom moet je er ook les in krijgen. Zo gauw je weer helemaal beter bent zullen we er werk van maken. 't Schijnt werkelijk een enorm hulpmiddel te zijn.'

Ik heb er weinig fiducia in, maar enfin, je kunt 't nooit weten en in elk geval is 't niet zo vreselijk als zo'n afschuwelijke hoorn, waarmee je er uitziet als een stokoud vrouwtje.

Als ik me in die geest tegen Moeder uitlaat is zij 't echter niet met me eens.

'Ja Joep, natuurlijk is 't veel mooier als je zó kunt liplezen, dat je geen instrument nodig hebt, maar dat zal zo gauw wel niet gaan en bovendien lijkt 't me ook erg vermoeiend. Ja, waarom denk je bij zo'n hoorn ook dadelijk aan ouderdom? Er zijn toch jònge mensen en kinderen genoeg, die doof zijn.' 'Ja,' bepeins ik, 'dat *is* ook eigenlijk wel gek, maar je hoort er zo zelden over. Ik heb er nog nooit één ogenblik over gedacht, hoe een doof mens zich in 't leven voelen moet.'

'Nee Joep, ik ook niet, maar ik geloof, dat alle leed, wát dan ook, in de grond dezelfde oorzaak heeft,' zegt Moeder peinzend en kijkt in 't vuur.

‘En ook, dat de manier om er boven uit te groeien altijd 't zelfde is.’

‘Hoe dan, Moeder?’

‘Ja, dat kan ik niet zeggen, Joep, en al zou ik 't kunnen, dan zou 't je nog niet veel helpen, want *die* weg moet door ieder mens zelf gevonden worden, geloof ik, anders heeft 't geen waarde. Maar we moeten allemaal beginnen om ons verdriet eerlijk en helemaal onder 't oog te zien. Als je jezelf voor de gek houdt breekt 't je toch op.’

‘Geloof U dan heus, Moeder, dat je nooit zó ongelukkig kunt worden, dat er niet tòch nog een weg is om er bovenuit te groeien en helemaal in vrede met jezelf te komen?’

‘Ik weet 't zeker, Joep!’

‘Bedoelt U, dat je er in moet berusten, omdat er nu eenmaal niets aan te veranderen is?’ vraag ik aarzelend, want zelf voel ik onbestemd, dat dit niet is wat Moeder bedoelt.

Moeder's ogen wenden zich van 't vuur en richten zich vol op mij. ‘Joep,’ zegt ze en ik weet, dat ik de diepe ernst van haar blik mijn leven lang niet zal vergeten, ‘beloof me één ding: dat je nóóit zult berusten. Ik zie liever, dat je je verzet en vecht als een razende, liever zie ik je zielsongelukkig en wanhopig, dan dat je op *die* wijze berust. Want dan ben je op 't dode punt van waaruit je de weg naar 't werkelijke geluk niet meer bereiken kunt. Zolang je vecht zoek je ook en heb je de kans die weg te vinden. Nooit berusten, Joep “omdat 't toch niet anders kan”, dat is zelfbedrog, maar door inzicht aanvaarden leren, werkelijk blijmoedig aanvaarden, zó, dat je 't leven dankbaar aanneemt, juist zoals 't tot je komt en je je lot niet eens anders zouwt wensen, zelfs al kòn je 't veranderen.’

‘Geloof U dat zoiets mogelijk is, Moeder?’ vraag ik weifelend.

‘Ik wéét 't,’ zegt Moeder vast.

Ik kijk naar de spierwitte haarvlok in Moeder's blonde krullen. Neen, van Moeder zijn dit geen frasen....

Wij zwijgen lange tijd en kijken naar de gloed in de haard. O, het is zeker heel, héél moeilijk 't leven, dat nu voor me komen gaat; het zal zeker nog véél meer problemen en verdriet brengen, dan ik nu nog kan overzien, hier, van uit mijn kamer, waar iedereen me verwent. Hoe 't later zijn zal, als ik weer in 't gewone leven moet staan, zó gehandicapt, zó

geschonden voor altijd, daar kan ik me nù nog niet eens een voorstelling van maken en toch, al weet ik nu zeker, dat ik nooit meer beter zal worden, er is nu iets van rust en vertrouwen in me gekomen, die er nooit geweest zou zijn, als ze mij de waarheid verzwegen hadden.

Moeder heeft me nog nooit een onwaarheid gezegd, dus ook nu niet. Als Moeder wéét, dat elk leed te overwinnen is, dan zal dat ook wel zo zijn en ik wil mijn hele leven wel vechten om die weg te vinden.

Mijn vingers glijden in Moeders sterke, warme hand en zo blijven we stilletjes kijken naar 't schijnsel van 't vuur tot Paps thuis komt en z'n patiënt een lange nachtrust voorschrijft. De dag is voorbij.

De moeilijkste van mijn leven.

IX

Twee weken glijden voorbij.

Ik heb veel tijd om te denken, nu ik uur na uur stil lig en naar buiten kijk, waar hoog in de heldere voorjaarslucht de witte wolken drijven. De kastanjebladeren groeien van tere, rimpelig-groene vingertjes tot forse handen en de kaarsjes worden langer en langer en staan op openspringen.

's Middags zit ik in een warme kimono een paar uurtjes voor 't raam en geniet van 't gezicht op de bloeiende kastanjes in 't middenpad. Naar 't drukke, snelle verkeer kijk ik maar liever niet. Het is zo vreemd en doods de auto's en karren geluidloos langs mij te zien schuiven, alleen een hoornsignaal of een claxon dringt dof en klankloos tot me door en als er een grote vrachtwagen langs dreunt *voel* ik 't dekkeren meer dan ik 't hoor.

Maar de kastanjes staan er juist als ieder jaar, krachtig en verjongd. Diep in je hart maakt 't je blij, die sterke groene pracht van hun bladeren.

Vandaag mag Greet voor 't eerst een kwartiertje komen en, 't is gek, ik zie er verschrikkelijk tegen op.

Hoe zou Greet 't vinden nu zo met me te moeten praten. Zou ze 't in haar hart niet afschuwelijk vinden altijd te moeten schreeuwen? Nooit meer eens iets te kunnen zeggen, dat een ander niet hoeft te weten.

Natuurlijk zal ze niets laten merken, maar de gedachte, dat Greet misschien uit medelijden mijn vriendschap zal vasthouden is me ondragelijk. Zo'n saaie Piet als ik nu ben. Leuke fluistergrappen in de klas, vlotte, gezellige bomen met een heel clubje op de kamer van een van ons, 't is alles voor mij onmogelijk geworden, denk ik. Dat gemis is heus al erg genoeg; als ik er nu ook mijn vrienden door moet verliezen.... Rusteloos schuif ik heen en weer in de grote gemakkelijke stoel, vol kussens, waarin Moeder me heeft geïnstalleerd.

Telkens kijk ik naar buiten om te zien, of ik Greet's waaiende vlechten boven haar oude fiets nog niet zie aankomen en ondertussen draai ik me telkens om naar de deur. Nu ik geen voetstappen meer hoor oft knarsen van de deurknop, kan ik zo vreselijk schrikken, als er plotseling iemand achter me staat.

En de angst voor de schrik is eigenlijk nog erger dan de schrik zelf; 't maakt me gejaagd en zenuwachtig. Ik zal Moeder vragen mijn stoel morgen andersom te zetten.

Dr. van Bommel, die af en toe nog eens komt kijken, zegt, dat ik me mettertijd aan al die dingen zal leren aanpassen en mijn andere zintuigen voor mijn verloren gehoor zullen inspringen. Volgens hem *voelen* doven als er iemand hen nadert. Ik moet 't eerst nog zien! Een vrachtwagen, die langs daverd, ja, maar een mens, die voorzichtig een deur opent....!

Ik wou nu maar, dat Greet kwam en onze eerste ontmoeting achter de rug was.

Natuurlijk weet ze 't al van mijn oren door Moeder en misschien ziet ze er wel even erg tegen op als ik.

Ik tuur voor de zooveelste maal de laan af en ditmaal zie ik heus Greet's jolige figuur met trappende benen en wapperende vlechten pijlsnel op haar afgeleefde fiets 't huis naderen.

Ze springt van 't zadel en belt. Nu ik weet, dat er gebeld wordt, meen ik ook flauw 't gerinkel te horen, maar ik kan 't me ook verbeelden.

Greet verdwijnt in huis, de fiets, achteloos neergezet tegen

't hekje, glijdt uit en valt op de grond, maar ze schijnt zich er niets van aan te trekken.

Wat duurt 't lang, wat vreselijk lang! Zouden Moeder en Greet nu eerst nog met elkaar praten? Over mij? Bah, wat ellendig is dat. Of lijkt 't me maar zo'n eeuwigheid nu ik zo vreselijk verlang.

Ik span me in tot 't uiterste om iets te horen; nù geloof ik toch vast, dat ik de trap hoor kraken, voetstappen op de gang. Maar de deurknop blijft roerloos, ik heb me toch vergist. Dan opeens, net als ik er niet op reken, vliegt de deur open en Greet, warm, blozend en met verwarde haren staat op de drempel. 'Joep!' gilt ze.

Ik zeg niets, steek m'n beide handen uit, ik kàn niets zeggen. We zijn niet erg zoenerig, maar als Greet me in de gaten krijgt in de vracht dekens en kussens is ze in drie stappen bij me; haar armen om me heen en haar mond aan m'n oor zegt ze zacht: 'Joepje, o, ik ben zo verschrikkelijk blij, dat je weer beter bent.'

't Is of een pak van m'n hart valt; hoe kon ik er zó tegenop zien? Ik zelf denk nauwelijks meer aan mijn erge ziekte, die toch zó was, dat niemand meer durfde hopen, dat ik weer beter zou worden. Voor mij is dat allemaal bijzaak, die ik telkens vergeet voor dat ene grote, vreselijke gevolg er van.

Hier, Greet, schijnt dat niet te tellen, denkt er niet eens aan. Voor haar ben ik 'beter' en ze is er dankbaar voor.

Ik wil iets zeggen, haar uitleggen, vragen of ze 't niet erg vindt nu ze altijd luid zal moeten praten, maar ik ben zo raar geworden in deze weken, er zit een dikke prop in mijn keel en als ik wat wil zeggen bibbert mijn stem zo, dat ik maar gauw mijn mond houdt. En dan pakt Greet een stoel, komt vlak naast me zitten en begint te praten, te praten aan één stuk door. Over school, over de leeraren, over de meisjes, over proefwerk, over thuis, Peter, Jan, over alles en alles waar ik zo vreselijk naar verlangd heb en waar ik zó'n belang in stel, dat ik voor 't eerst na m'n ziekte alle misère vergeet en me slap lach om de nieuwste klasse-avonturen.

Als Moeder na een kwartier om de hoek kijkt, zit ik rechtop met schitterende ogen te luisteren.

'Ik kwam je eigenlijk wegsturen,' lacht Moeder, 'maar je

bent zo'n beste verpleegster, dat ik je nog maar een poosje zal laten begaan.'

'Greet,' zeg ik, als Moeder de deur weer achter zich gesloten heeft, 'ik ben bang, dat ik blijf zitten van 't jaar!'

'Ben je niet wijs,' schrik Greet, 'waarom?'

'Nou, ik ben nu al acht weken thuis en 't duurt stellig nog wel vier voor ik weer naar school mag. Zie je, Paps zegt, dat 't me nu wel erg zal vermoeien, en dan denk ik ook, dat ik wel niet zo vlot alles begrijpen zal als vroeger.'

Greet denkt even na.

'Hoor eens Joep, als jij blijft zitten weet ik geen raad; stel je voor, niet meer samen in de klas.'

'Nou juist daarom,' zeg ik sip, 'en dan doen we volgend jaar niet gelijk eindexamen en dan niet gelijk naar Leiden. Jakkas, ik zou 't lam vinden, zeg!'

'Joep,' zegt Greet beslist, 'je laatste rapport was puik, véél beter dan 't mijne. Als ik nu voortaan elke middag na vieren kom en je al 't werk breng, dat we overdag gemaakt hebben, dan kun jij dat de volgende dag allemaal door nemen, en als je weer op school bent vragen we, of we naast elkaar mogen zitten en dan zal ik wel alles herhalen of opschrijven, wat je niet verstaan hebt.'

't Is haar eerste toespelling op mijn doofheid.

'Greet,' vraag ik zachtjes, 'vindt je 't niet lam om altijd zo... met mij....?'

'Ik vind 't lam voor jou,' zegt Greet, 'maar ik kan me jou niet voorstellen voor goed in de put door iets, wat dan ook.'

'Ik bedoel voor jou,' aarzel ik, 'of jij 't niet akelig vindt opgescheept te zitten met zo'n.... zo'n half mens, zo'n saaie Piet. In je hart vindt je 't misschien heel erg om zo'n vriendin te houden.'

'Joep!!' Greet's ogen vlammen, zó verontwaardigd kijkt ze me aan. 'Joep! zou *jij* 't soms zó voelen als ik....'

'Neen,' schud ik heftig, 'o, nee, vast niet!'

'Waarom denk je 't dan van mij? Hoor eens, Joep, ik begrijp 't wel en ik ben er ook niet boos om, dat je zulke gekke dingen zegt. Voor jou is 't vreselijk en 't legt een stempel op je hele leven en daardoor ook op 't onze, maar als je denkt, dat ik je vriendin bent om alle leuke dingen, dan heb je 't mis. *Jij*

blijft immers Joep en.... nou ja, ik vind 't idioot als vriendinnen mekaar liefdesverklaringen moeten doen. Je snapt me wel!' En ik snap haar best, opperbest!

'En Joep, als ik 't eens een keer vergeet, dan hoef je niets te zeggen, frons dan maar even je wenkbrauwen, dan praat ik wel harder.'

'Moet je erg gillen?' vraag ik benauwd.

'Neen, 't valt me reuze mee,' verzekert Greet, maar nu zie ik, dat ze jukt.

't Zal wel beter worden,' zeg ik en dan vertel ik haar alles wat ik zelf weet over de hoorn en 't liplezen. Greet vindt 't ook mysterieus. Ze zucht er van. 'Wat hoor je toch een hoop vreemde dingen als je met iets nieuws in aanraking komt. 't Zal nog wel even duren voor ik jou toestand helemaal begrepen heb,' piekert ze.

't Zal nog héél lang duren, voor ik die zelf begrepen heb,' zeg ik zacht.

En dan komt Moeder om Greet naar huis te sturen en mij in bed te stoppen. Als ik in slaap val lijkt de wereld me alweer een beetje lichter toe.

Heerlijk, morgen komt Greet weer en overmorgen en elke dag. En ze is niet de vriendin van de dolle, vrolijke, goedhorende blaag, die ik acht weken geleden nog was, maar van Joep, en Joep ben ik, nu en altijd en dat kan geen gebrek ter wereld veranderen.

De dagen gaan nu veel sneller.

's Morgens maak ik de sommen en leer de lessen, die Greet me de vorige dag gebracht heeft en 's middags na 't rusten is 't al haast vier uur en dan komt ze zelf in haar gewone racetempo, zodat ze vijf minuten er over al hijgend en vuurrood in m'n kamer staat.

Moeder heeft dan thee gezet op mijn theetafeltje en sinds eergisteren dribbel ik zelf al weer rond om in te schenken. Dan vertelt Greet eerst alle moppen en dwaasheden, alle nieuwtjes van school en daarna gaan we aan 't werk, ik vraag alles, wat ik niet begrepen heb 's morgens en Greet legt uit. Als ze 't zelf ook niet weet, schrijft ze 't op, om 't de volgende dag aan den Driehoek of 't Wetboek te vragen, want als ik iets

niet begrepen heb, dan gaat 't over Staatsinrichting of Beschrijvende Meetkunde; daar zijn ze in die twee maanden zo geweldig mee opgeschoten, dat ik er geen hoogte meer van krijgen kan. Overigens valt 't me nogal mee en ik begin heus hoop te krijgen, dat ik misschien tòch nog, al is 't dan op 't nippertje, over zal gaan.

Als ik nu op school de lessen in 's hemelsnaam maar kan volgen; ik kan toch niet van de leraren vergen, dat ze om mij alleen zullen gaan schreeuwen. Als ik me hierover tegen Moeder uitlaat stelt ze me gerust: 'Je hebt dan toch immers je instrument al.'

Een rilling gaat door me heen. De gedachte in de klas te zitten met zo'n gevaarte van een hoorn is haast nog erger. Moeder gaat door, of ze niets van mijn afschuw merkt: 'We zullen Paps eens vragen, of je al sterk genoeg bent om er een uit te zoeken, die 't best bij je gehoor past. Dat is een erg vermoeiend werkje, zegt Dr. van Bemmél.'

En Paps vindt 't goed.

's Avonds nog komt er een grote kist vol instrumenten, ter beschikking gesteld door de Vereniging ter Bevordering van de belangen van Slechthorenden (daar had ik nog nooit van gehoord), waarvoor Dr. van Bemmél dadelijk heeft gezorgd. Hij zelf komt ook om raad te geven en de voorstelling begint. Mijn hemel! Wat een soorten, de een al gekker dan de ander. 't Is goed, dat Dr. van Bemmél ons in dit labyrint wat wegwijs maakt, want zelfs Paps, de dokter, staat hulpeloos bij deze verzameling.

Er zijn bekerachtige toestellen en hoorns en trompetten en pollepels en nog veel meer. Ik vis een instrument uit de chaos, dat veel lijkt op een koptelefoon: een band met twee kleine hoorntjes er aan. Dat ding lijkt me nog 't minst onflatteus, wel kweek zelfs, net een marconist.

'Zou dit iets zijn?' vraag ik, hoopvol 't gevalletje tussen duim en wijsvinger ophoudend.

Dr. van Bemmél schudt zijn hoofd. 'Veel te zwak,' zegt hij. 't Ziet er toch tamelijk stevig uit,' weerstreef ik, 't ding heen en weer buigend.

't Verstèrkingsvermogen is te zwak,' verbetert de dokter. 'Dat is voor mensen, die maar licht slechthorend zijn.'

O ja, dat is waar ook, er zijn natuurlijk heel wat graden van doofheid. Hoe erg zou 't bij mij wel zijn en wat voor een verschrikkelijk ding zou nu voor *mijn* oren wèl sterk genoeg zijn?

Ik zoek niet meer. Lijdzaam wacht ik af, moe en verdrietig.

‘Hier probeer dit eens,’ zegt Dr. van Bemmelen en haalt een grote schildpaddenhoorn uit de kist, wel dertig c.M. lang.

‘Dat ding?!?’, met afschuw neem ik 't gevaarte aan.

‘En hoe nu?’

Voozichtig duwt de dokter 't oorstuk in mijn linker oor. Vol spanning kijken Moeder en Paps toe.

‘Kun je me zo verstaan?’ hoor ik plotseling een zware nasale stem roepen.

Ik schrik vreselijk, laat 't ding haast vallen. Weken lang is alles stil geweest om me heen, stemmen klonken zacht en fluisterend en 't plotselinge sterke geluid is nu pijnlijk irriterend.

De dokter lacht goedmoedig, steekt de hoorn weer in mijn oor. ‘Dat viel je niet mee, hè?’ lacht hij vaderlijk, ‘en ik sprak toch heus heel gewoon.’

‘Schreeuwde U niet?’ vraag ik ongelovig.

‘Neen, ik sprak duidelijk, meer niet, nietwaar?’

Paps en Moeder beamen 't.

Daar rinkelt iets schel venijnig; pijnlijk vertrek ik mijn gezicht.

‘Dat is de voordeurbel, Joep, hoor je dat nu?’ vraagt Moeder verheugd.

Maar ik leg gedecideerd de hoorn neer.

‘Dat houd ik niet uit,’ verklaar ik beslist, ‘'t is om gek te worden, zo'n kabaal!’ Mijn lippen trillen en ik zit gewoon te bibberen. Het geeft niets of ik me zelf al uitscheld voor laf mormel, ik mag blij zijn, dat er geen tranen te voorschijn komen.

Moeder kijkt me ontsteld aan.

Dokter van Bemmelen gaat vlak bij me zitten en zegt op zijn duidelijke, langzame manier, die zo heerlijk is om te verstaan: ‘Luister eens, meisje, die gehoorzenuwen van jou hebben in acht weken geen sterke trillingen opgevangen en nu opeens hoor je weer normaal. Ja heus, je kijkt zo ongelovig, je denkt, dat 't meer dan normaal was, maar wat jij nu met die hoorn hoort, is nog niet eens zo sterk, als wat je vroeger in je gewone

leven hoorde. En dat is een allerakeligste sensatie, wanneer die zenuwen opeens weer gewoon geprikkeld worden, maar daar moeten ze aan wennen; elke dag een beetje langer tot je eindelijk je hoorn net zolang achtereen kunt gebruiken als je wilt. 't Moeilijkste is, om je in beide werelden op je gemak te voelen: in onze luidruchtige wereld en in jouw stille wereld. Dat moet je leren. Probeer 't nu nog eens. We zullen niet te hard praten.'

En werkelijk, nu gaat 't wat beter, ik schrik niet meer en luister in de grootste verbazing naar de stemmen van den dokter, van Moeder en Paps. Ze klinken erg gek, onnatuurlijk en resonerend als in een onmetelijke hal geroepen, maar ik versta alles, woord voor woord. En ik begrijp, hoe dit een grote rust moet wezen, als ik eenmaal aan 't hernieuwde lawaai gewend zal zijn. Hoe is 't mogelijk! Heb ik heel mijn leven in zó'n geroezemoes geleefd? Leven Vader en Moeder daarin en Greet en Peter en alle goed horende mensen?

Moeder en Paps overleggen verder 't een en ander met Dr. van Bemmelen, maar ik laat m'n hoorn in m'n schoot zinken en tuur stilletjes wat voor me heen.

Vanmiddag nog heb ik me heilig voorgenomen om 't instrument, dat we kiezen zouden diep in m'n kast te stoppen en 't er zo min mogelijk weer uit te halen. Maar nu weet ik wel beter. Nu, nu ik heb ondervonden, hoe ik hiermee weer midden in 't volle leven kan staan, zonder anderen lastig te vallen, zonder te raden, zonder dodelijk vermoeid te worden door 't halve verstaan.

Hoe erg de hoorn ook is, ik zal voor de verleiding bezwijken, de verleiding om weer mee te doen, zo goed en zo kwaad als 't kan, weer te verstaan en gewoon te zijn.

Ik zie me zelf al zitten op school! Hoe vlot m'n haar ook zit, hoe 'n gezellige jurk ik ook draag, altijd zal daar dat ouwelijke, opvallende instrument zijn, dat me tot een ander dan alle anderen stempelt. Een onbegrepene stellig, want niemand weet, wat doof zijn betekent, zomin als *ik* 't vroeger ooit vermoed heb. Uitgelachen misschien om dwaas misverstaan en altijd met een hoorn, in een schoolblousje, in een fijne baljurk, altijd die grote, zware hoorn vlak in front, als een oud, oud vrouwtje! En ik ben pas zeventien jaar!

O, waarom moest dit nu zo zijn?

Zo zoetjes aan word ik nu weer helemaal de oude; voorzover dat kan dan altijd. Ik bedoel, dat ik weer gewoon door huis loop en ook weer buiten ben geweest. O, die eerste wandelingen, gearmd met Moeder op 't middenpad onder de hoge kastanjes, iedere dag een eindje verder en eindelijk zelfs tot aan de Bosjes. Daar was 't een sprookje van uitbottend lenteleven. Zo teer groen, wonderlijk transparant of ze zelf lichtgeven zijn de blaadjes nooit anders, dan in 't voorjaar. Diep en geheimzinnig is de geur van de donkere aarde, waarop nog de dikke laag bladeren van 't vorig jaar ligt te veranderen in vruchtbare humusgrond.

We hebben nog gekeken, of we al paddenstoelen konden vinden, maar er stond nog niet veel bijzonders. Morieljes, die eigenwijze vroegertjes groeien hier niet en de vroege ridderzwammen staan meer in de weilanden en op grazige plaatsen. 'Moeder, zullen we morgen met de tram naar de weilanden achter de ijsbaan gaan,' bedacht ik, 'misschien vinden we al wel St. George ridderzwammen.'

'Als Vader 't goed vindt,' beloofde Moeder. En Vader vond 't goed.

En zo trekken we er de laatste dag voor ik weer naar school mag op uit; voor 't eerst weer samen in de tram. Onze oude, veelgebruikte paddenstoelenmand tussen ons in. In de tram zit ik stilletjes te genieten van alle oude plekjes, waar we langs schuiven en van 't levendige van de in- en uitstappende mensen. Hè, heerlijk is dat toch na al die stille weken in mijn kamer, waar de buitenwereld en 't stadsleven ver gehouden werden.

't Dwarrelt me wel een beetje door 't ongewone, maar doordat ik niet veel hoor maakt 't me toch niet erg moe.

Moeder zit zwijgend naast me, knikt me alleen af en toe lachend toe; één keer vraagt ze me zonder woorden, maar door de mimiek van haar gezicht, of ik ook moe word.

'Neen, hoor!' lach ik, 'ik vind 't fijn.'

Heerlijk toch, dat Moeder zich zo in mijn gevoel kan verplaatsen. Wat zou 't akelig zijn, als ze trachtte met me te praten; òf ik zou er niets van verstaan en me er voor moeten

inspannen, of de hele tram verstond 't mee en ik zou me vreselijk generen. Behaaglijk kruip ik in mijn hoekje. Stil glijden de huizen en grachten langs mij. Auto's en fietsen schieten voorbij, af en toe hoor ik dof een claxon loeien en over alles valt 't zonlicht, stralen zon, hele plassen zon, over straten en huizen en mensen. 't Is voorjaar, 't wordt zomer, alles wordt weer goed.

Bij 't eindpunt stappen we uit en gearmd lopen we nog een flink eind, tot we de laatste huizen van de stad achter ons hebben. We stappen voor 't eerst weer in ons geliefkoosd tempo: één, twee, één, twee, als op de gymnastiekles.

Hè, wat heerlijk dat weer te kunnen en ik word er niet eens erg moe van. En we stappen voort langs de buitenwegen en tenslotte door de landpaadjes langs rimpelende, hel-blauwe slootjes en uitbottende knotwilgen, langs weilanden, glanzend groen en vol goudgele, hoge boterbloemen en stralende madelieven. Die kijken op naar de hemel, of ze niet genoeg kunnen krijgen van de wijde lucht en 't warme, milde voorjaarslicht. Ik begrijp precies waarom ze zo staan, 't is me of ik zelf een van hen was en op mijn geheven hoofd de levengevende stralen voel neerdalen. En dan weer ben ik een van de ranke, wiegende grasjes, die zwieren en zwaaien van blijdschap op de adem van de frisse lentewind.

Of zo'n oude knotwilg, die z'n spichtige takken vol spitse, helgroene blaadjes naar de blauwe hemel strekt, of 't klare slootje, dat de wind in allerlei speelse rimpeltjes blaast,

Het is zó goed, zo blij en zo innig dit verkeer met alle lentedingen om mij heen. 't Is me of ik opgenomen ben in een goede, heerlijke gemeenschap met al wat is, ook met Moeder, die stil, met blijde ogen uitkijkt over 't lichte land. Voor deze gemeenschap zijn geen woorden nodig, voel ik plotseling in innige dankbaarheid; dit kan alleen gevoeld worden.

Als we thuiskomen ontdekken we, dat we helemaal vergeten hebben paddenstoelen te zoeken.

's Avonds, vóór 't naar bed gaan, leg ik net als vroeger m'n schooltas klaar met alle nodige boeken. Nu is 't vreemde, eenzame leven dan toch afgelopen, nu ga ik dus weer 't oude opvatten, maar o, hoe anders is alles. Ik heb het gevoel of

ik wel evenveel maanden ben thuis geweest, als 't weken waren en ik in die tijd veel ouder geworden ben. Zou ik ooit weer kunnen opgaan in alle leuke dwaasheden, in huiswerk en repetitie's, nu ik een levensles te leren heb gekregen, waarvan ik vaag besef, dat ze ernstiger en betekenisvoller is, dan alle proefwerken van de wereld. Zal ik ooit weer helemaal één zijn met alle luidjes van de klas, ik, met mijn hoorn?....

Bultig puilt m'n tas er aan één kant door uit, 't slot kan er niet door sluiten en boven uit de rand steekt nog net 't puntje van 't oorstuk.

Ik zucht diep.

Neen, makkelijk zal 't niet zijn, maar ik verlang tòch.

Ik verlang naar school, naar Greet, naar alle luidjes, naar héél 't gewone leven.

Morgen! Morgen al!

‘Moeder, wek je me vooral bijtijds?’ roep ik nog even naar beneden, als ik ouder gewoonte, na 't ordenen van m'n tas m'n wekker wil opwinden en bedenken, dat ik hem toch niet hoor. Ja, wèl anders zal 't leven zijn, waar ik weer inkom, dan ik 't vroeger kende, maar ik verlang tòch. 't Zal wel gaan.

X

‘Joep!’ Moeders hand heeft me nog maar nauwelijks aangeraakt of ik ben al klaar wakker en schiet overeind in bed. Half acht wijst de wekker. Ik zoen Moeder goedenmorgen en zwaai mijn benen buiten boord. Hè, heerlijk, de zon schijnt, dat is dubbel feestelijk.

‘Joep,’ remt Moes, terwijl ze de kamer uitgaat, ‘leg 't nu wat bedaard aan en kom op je gemak nog even met ons ontbijten. Anders ben je weer moe, vóór je op school aankomt.’ Op m'n dooie gemak begin ik me te wassen. Ik heb alle tijd, want ik hoef niet zoals vroeger gewoonlijk naar passende kleren te zoeken. Alles ligt al klaar: nieuwe kousen, gepoetste schoenen, m'n gele lievelingsjumper. 't Laatste kam ik m'n haar, trek de scheiding; wild kroest 't naar alle kanten. Hè, ik wou, dat ik net zulke krullen had als Moeder, wat moet je nu beginnen met kroeshaar!

En terwijl ik zo voor de spiegel sta en tevreden ben over 't effect van de gele jumper, bekruipt me de lust te zien, hoe de hoorn zal staan. Voorzichtig haal ik hem te voorschijn uit m'n tas, steek 't oorstuk in m'n oor en kijk weer in de spiegel. Als een grote, donkere vlek ligt hij tegen de fleurige jumperwol, opvallend en storend. Dan draai ik me om, stop 't ding diep weg, onder in de tas. Zeuren helpt toch niets.

Beneden in de ontbijtkamer, waar de morgenzon vrolijk over 't witte tafellaken glanst en Moeder gezellig achter 't theeblad troont, eet ik nog een paar boterhammen, maar uitsluitend om Moeder te plezieren, want ik kan van louter opwinding nauwelijks eten.

Daar komt Vader beneden.

‘Zo, Joepje, heerlijk kind, dat je weer zo vroeg bij de hand bent. Nu vooral kalm aan; zometeen zal ik je met de auto brengen,’ zegt hij, z'n patiëntenlijstje raadplegend.

‘Hè, Paps,’ schrik ik, ‘alsjeblieft niet. Greet zou me komen halen. Ik wil zo vreselijk graag weer gewoon zijn. Mag 't?’

‘Toe dan maar,’ bezwijkt Paps, ‘maar kalm aan Joep, hoor, *goed* uitkijken en telkens je spiegel gebruiken, denk er aan.’

Ik knik, voel me beklemd door 't onwennige van 't oude leven, dat toch zo verwarrend veel nieuwe complicaties heeft. 't Heeft lang geduurd vóór Vader toestemde, dat ik weer gewoon zou fietsen; 't leek hem *te* gevaarlijk. Dr. van Bemmelen raadde toen aan, om een rood-wit schildje achterop te bevestigen; dat betekent ‘slechthorend’, zei hij, net zoiets als de witte wandelstok voor de blinden.

Maar dat heb ik beslist geweigerd. Liever nooit meer fietsen dan zó, met een insigne, dat je voor iedereen stempelt tot een, die anders is dan anderen, tot een beklagenswaardig mens en je zelf voortdurend herinnert aan je gebrek. Ik zou je danken! Moeder begreep me wel, wist gelukkig raad.

‘Neen, Joep moet maar voor zichzelf zorgen; als ze zo'n schild draagt, gaat ze vertrouwen op een ander, op de chauffeurs, die achter haar rijden en die misschien niet eens weten wat zo'n schild betekent. Neen, laat ze maar een flinke spiegel op haar stuur nemen, waarin ze de hele straat achter zich kan zien.’

Ik had Moeder kunnen omhelzen om die oplossing.

En zo prijkt er nu voor op m'n stuur een enorme motorspiegel en over een poos zal ik er zeker zó aan gewend zijn, dat ik me niet meer zo angstvallig voel. Voorzichtig moet ik natuurlijk altijd wel blijven.

Moeder kijkt op, ze hoort iets. 'Daar is Greet' waarschuwt ze en ik spring op, drink haastig m'n kopje thee leeg en zoen Moeder en Paps goedendag of ik een wereldreis ga ondernemen. En twee minuten later sta ik op straat, m'n fiets aan de hand, de tas achterop en dan glijden we weg, zwaaiend naar Moeder en Vader, die ons voor 't zijraam nakijken, tot we om de hoek verdwijnen. Greet rijdt links van me. Ze zegt er niets van, maar ik voel, dat 't geen toeval is. Zo vangt ge 't verkeer als 't ware voor me op. 't Is alles nog zo onwennig en onzeker. Nu eens kijk ik zo krampachtig in m'n spiegel, dat ik niet let op oneffenheden in de weg voor me en dan weer vergeet ik 't helemaal en schrik dan telkens van auto's, die zonder voorbereidend gesnor, plotseling langs me schieten. Bij zijwegen bel ik hard en rijd heel langzaam, kijk eerst omzichtig om de hoek en als 't terrein veilig is rijd ik pas verder.

Ik denk aan onze vroegere onbesuisde racetochten, onbewust op m'n hoede met al m'n zintuigen en angstig kijk ik weer naar Greet, hoe ze *dit* nu wel vinden zal. Zeker lam! zo'n gestumper. Maar Greet knikt me stralend toe! 'Fijn hè?' gilt ze zo hard, dat een paar voorbijgangers omzien. Maar ik heb 't verstaan en ben o, zo blij!

We naderen de school.

Uit de verte zie ik al de gezellige volte op de plaats; daar heb je de rode muts van Mies van Duren en daar gearmd 't hele rijtje van onze klas Connie, Kit, Rie en Ems. Als ze Greet en mij in de gaten krijgen stormen ze op ons af.

'Dag Joep, dag Joep,' schreeuwen ze zó enthousiast, dat ik 't versta en ze dringen om me heen en vragen van alles door elkaar. Ik straal van plezier.

Van de andere kant van de plaats komen een paar jongens aan: Jan van Raelten, Bram van Leeuwen en Henk. 'Dag Joep,' zegt Jan, hartelijk m'n hand schuddend. Henk doet ook erg uitbundig en zegt iets, dat ik niet versta.

Plotseling voel ik me zo radeloos. Wat moet ik nu doen, direct vertellen aan ieder, die 't horen wil, dat ik doof ben, jammerlijk

doof en afhankelijk van hun aller goede wil, of kordaat de hoorn, die afschuwelijke, ouwelijke hoorn uit m'n tas vissen en ten aanschouwe van de hele school in m'n oor duwen, of.... raden dan maar. 'Ja,' zeg ik onzeker, 'ik ben weer helemaal beter.'

Ik ben er naast, zie 't aan de verbaasde, onthutste gezichten om me heen en schaam me verschrikkelijk. Gelukkig gaat net op dat ogenblik de bel en gearmd met Greet stap ik naar boven. Ziezo, nu weten ze 't meteen allemaal.

O! O! O!

Als we de klas binnenkomen, stapt de Driehoek joviaal hartelijk op me af!

'Dag, Joep,' zegt hij warm, 'kind, we zijn blij, dat je er weer bent. Nou niet weer zulke kunsten uithalen, hoor! Hier, ik heb je maar een plaatsje gegeven vlak voor me, anders verdwijn je misschien weer. Greet wil je wel gezelschap houden is 't niet?' Greet knikt ijverig van ja en begint direct haar oude bank, die ze met Connie deelde, leeg te pakken en haar bezittingen over te dragen naar haar nieuwe standplaats. Ik zou de Driehoek kunnen omhelzen. Misschien zal 't allemaal wel gemakkelijker gaan, als ze 't weten en me een beetje helpen willen. Ik zeg geen woord, maar knijp zijn vingers haast fijn in mijn dankbaarheid en schiet haastig op m'n nieuwe plaats, vlak voor 't leraars tafeltje. Zou ik 't misschien zo.... Als ze wat duidelijker spreken en Greet souffleert.... misschien, dat ik dan.... die afschuwelijke hoorn....

'Gegeven een kubus, die met één punt rust op 't 2de projectievlak....' doceert de Driehoek. 't Gaat, waarempel, 't gaat! Ik moet wel geweldig opletten en af en toe ontgaat me ook wel een woord, maar 't geheel kan ik toch wel volgen. Maar begrijpen doe ik niets, ik heb veel te veel moeite, om alles te verstaán, dan dat ik ook nog de zin van de woorden kan vatten. Misschien went dat nog wel, ik wil 't nog volhouden, als ik asjeblieft maar niet.... o, die vreselijke hoorn....

'En nu zal ik 't jullie op 't bord voortekenen,' redeneert de Driehoek.

'Kijk, hier is de kubus....' hij draait zich om, stapt naar

't bord en ik hoor niets meer dan verwarde, doffe klanken. Radeloos kijk ik rond, o, hoe zal ik ooit op school nog iets kunnen leren. 't Kan niet, zo gaat 't niet. Ik word doodmoe en 't geeft me niets.

Ik zie hoe Greet haastig alles, wat de Driehoek zegt voor me opkrabbelt op een kladje.

Trouwe, goeie Greet! Op zo'n manier zal ze ook niet veel opsteken van de les. Ik wil niet, nee, vast niet, ik wil niemand tot last zijn, vooral jou niet, Greet, ouwe jongen; ik moet zegrave;lf voort kunnen, op twee benen door 't leven gaan, niet laf zijn, nòòit laf zijn.

Thuis in de veilige beslotenheid van hulpvaardigheid en liefde heb ik weinig dapperheid nodig gehad, maar nu, nu ik in 't normale leven sta, dat z'n gewone gang gaat, nu moet ik me schrap zetten, want ik *wil* niet ondergaan. Ik wil me er doorslaan.

‘Durven Joep, 't leven áándurven.’ 't Is of ik Moeders stem hóór, nadrukkelijk in 't verwarde gegons om me heen.

‘Je hebt gelijk Moeder, zelf doen; niemand kan 't leven voor me dragen, zelfs U niet en Vader niet en Greet niet. *Ik* alleen kan 't en daar in m'n tas zit 'n sterk wapen. Ik moet durven, ik *wil* durven.

Met m'n tanden op elkaar duik ik onder m'n bank, trek de enorme bruine hoorn uit m'n tas en duw met trillende handen 't oorstuk in m'n oor.

Strak tuur ik naar 't bord, *voel* de verbaasde, nieuwsgierige, medelijdende ogen aan alle kanten op me gevestigd. Als ik schichtig even om me heen zie betrap ik ze; haastig en quasi onverschillig kijken ze dan weer voor zich. O, zou er iemand ter wereld kunnen begrijpen hoe vreselijk *dit* is? Nu ben ik voorgoed anders dan alle anderen. ‘Dat dove meisje uit IV B’. ‘Dat kind met die hoorn’.

‘Als we nu de kubus neerslaan in de drie projectievlakken...’ nasaal maar nadrukkelijk duidelijk klinkt de stem van den Driehoek nu in m'n oren. Ik verstà, vlot, zonder inspanning, ik kan 't *horen* vergeten en alleen maar aan 't *begrijpen* denken, net als vroeger. Een grote ontspanning komt over me. Oplettend volg ik de tekenende hand van den Driehoek, z'n rustig, verklarende stem.

Misschien kan ik toch nog meekomen en met Greet samen overgaan.

Ik luister, teken, verdiep me in de zonderlinge stand van de op één punt balancerende kubus en kom er helemaal *in*.

De kogel is door de kerk, ik ben anders dan alle anderen, maar ik kan meekomen, op eigen kracht, al is 't dan met een hoorn. Ach, misschien valt alles nog wel mee!

Ik ben nu al een beetje gewend. Ruim een week ben ik weer op school en ik ben niet meer zo doodmoe als in 't begin. De eerste dagen kwam ik zo verschrikkelijk moe thuis, dat Paps op 't punt stond om me nog een maandje van school te houden; maar Dr. van Bemmelen zei, dat 't alleen maar kwam van de hoorn, die ik nu uren achtereenvolgend gebruik en die alle geluiden zo meedogenloos hard overbrengt. Ik ben zo gewoon geraakt aan de rust en de stilte van mijn dovenleven. Maar langzamerhand wende 't en nu, na tien dagen, vindt Paps, dat ik wel een begin kon maken met de bewuste lipleesles.

Vanavond ga ik er voor 't eerst heen. Direct na vieren maak ik m'n huiswerk af. 't Is gelukkig niet veel, vier goniosommen en een geschiedenisles en daarna, dadelijk na 't eten stap ik naar m'n nieuwe juffrouw toe.

't Is een prachtige Meiavond.

De zon straalt nog zo hoog en helder of ze er voorlopig nog niet over denkt onder te gaan, er ligt iets innigs en milds in dat warme licht, en de luwe wind, die nu en dan door m'n haar blaast is zacht als een liefkozing. De voortuintjes zijn één stralende pracht van bloemen, grote, spierwitte plakken van de arabis liggen als plassen melk over de stenen van rotspartijtjes en de botergele doronicums wiegelen op hun lange, taaie stengels, als vlinders in de wind. Spelende kinderen in fleurige, kleurige zomerkleren rennen over 't middenpad en in m'n verbeelding hoor ik hun blijde stemmen in de stille lucht.

Voorjaar! Alles wordt weer nieuw en jong. Alles wordt weer hoopvol en krachtig, ook ik zelf. Met vlugge, lange passen loop ik de korte weg naar 't huis van de lipleesonderwijzeres. 'Kom boven,' roept een heldere, duidelijke stem boven aan de trap van 't bovenhuis, waar ik aanschel. Vlug klauter ik omhoog.

‘Ik ben Joep Verstraeten,’ stel ik mezelf voor.

‘En ik ben Juffrouw Melano,’ zegt de heldere stem en een kordate handdruk stelt me helemaal op m'n gemak.

‘Kom binnen, kind.’

Uit de nauwe, donkere gang komen we plots weer in 't warme licht van de Meiavond, die volop door de open balkondeuren van de grote, lichte kamer binnendringt.

‘Kom binnen en welkom hier.’ Juffrouw Melano wijst me een stoel aan, waarin ik met m'n rug naar de open deuren gekeerd zit. ‘Zeker om me niet af te leiden,’ bedenk ik, terwijl ik me er op installeer. 't Is gelukkig een zalig gezellige fauteuil, waar je zo helemaal in weg zinkt en dat stelt me een beetje op m'n gemak, want eigenlijk vind ik 't geheel nog een griezelige onderneming.

Ik kijk eens rond in de vrolijke, lichte kamer. 't Behang is zacht crème en 't houtwerk helder oranje geschilderd. Er hangen mooie platen aan de muur in fijne, sprekende tinten en de hele kamer staat vol planten. Een geur van gras en bloemen stroomt binnen door de wijd open balkondeuren. Mijn nieuwe lerares ruimt de gezellige boekenchaos op 't tafeltje wat bij elkaar en onwillekeurig moet ik lachen, als ik haar zie en aan de voorstelling denk, die ik gisteravond met Greet van haar heb gemaakt.

Juffrouw Melano! De naam suggereerde ons onvermijdelijk een lange, donkere, statige dame met een Italiaans voorkomen. En inplaats daarvan is 't een heel tener, slank en blond persoontje, wel een hoofd kleiner dan ik, dat nu om me heendraait en de kamer nog gezelliger probeert te maken, dan die al is. Helblond, sluik haar, dat als een helm sluit om haar fijne schedel en grote, schitterende, oplettende, grijze ogen zijn de dingen, die me 't meest opvallen aan m'n nieuwe lerares, als ze zich eindelijk neerzet in een stoel recht tegen over me. ‘Ja, zie je, 't is altijd zo'n rommel hier en ik had je pas over een half uur verwacht,’ verontschuldigt ze zich vrolijk. haar stem is helder en duidelijk verstaanbaar. Ze moet dus wel luid gesproken hebben. Toch zie je niets op haar gezicht van inspanning of ‘extra je best doen’, wat me bij anderen soms zo redeloos driftig kan maken, inplaats van me dankbaar te stemmen.

‘Gunst,’ schrik ik, ‘ben ik te vroeg?’

‘Hindert niets hoor,’ lacht ze jolig, ‘ik zal wel te laat gijn! Nu gaan we eerst eens een beetje kennis maken. Zit je prettig zo?’

‘Ja,’ knik ik, tot dusver erg in mijn schik met 't verloop van de les, waar ik eerst zo tegenop zag. ‘Wat een prachtig uitlicht hebt U hier!’

‘Ja hè, jammer, dat je er met je rug naar toe moet zitten, maar als je in 't licht kijkt, kun je niet zo goed mijn gezicht zien. Zie je wel, zo met je rug naar 't raam en 't volle licht op mijn gezicht, hoef je je ogen niet zo in te spannen. Je moet altijd zorgen, dat je zó gaat zitten, als je met iemand moet praten.’

Ik knik maar, kijk een beetje beduusd bij deze nieuwe complicatie. Zou ik ooit van m'n leven durven zeggen aan een of andere mevrouw, waar ik op visite ben, dat ik liever een andere plaats wil hebben dan ze me toebedeelt, omdat ik anders 't gesprek niet kan ‘zien’?

Juffrouw Melano schijnt mijn gedachten te raden.

‘Valse schaamte is 't grootste struikelblok voor alle slechthorenden,’ zegt ze ernstig. ‘Als je, zowel tegenover je zelf, als tegenover anderen, rond voor je gebrek durft uitkomen is er al heel veel vergemakkelijkt.’

Ik kijk haar eens goed aan, haar gezicht is nog jong, maar gedecideerd en toch vol humor. Ze ziet er uit of ze heel precies weet, waarover ze spreekt en onwillekeurig vraag ik: ‘Bent U zelf ook doof?’

Juffrouw Melano schudt haar hoofd: ‘Neen, gelukkig niet en ik ben daar iederen dag van mijn leven dankbaar voor, want door mijn werk weet ik, hoeveel verdriet er geleden wordt, als je je gehoor moet missen. Maar ik weet ook, dat er héél veel overbodig leed geleden wordt, dat er niet zou zijn, als je maar eerlijk de dingen onder de ogen durft zien.’

‘Dat zegt Moeder ook,’ knik ik nadenkend.

‘Is Moeder ook slechthorend,’ vraagt Juffrouw Melano.

‘Neen, maar Moeder zegt, dat 't geldt voor èlk verdriet en èlke beproeving, die tot je komt,’ zeg ik, peinzend over 't merkwaardig feit, dat ik hier nu ben en binnen vijf minuten met Juffrouw Melano zit te bomen over dingen, waar ik anders alleen met Moeder en soms een enkele keer met Greet over

praat. Ik weet niet, hoe 't komt, maar plotseling heb ik 't warmblijde gevoel, dat 't kleine, blonde leraresje daar tegenover me een hèle grote rol in mijn leven zal gaan spelen. 'Ik zal erg m'n best doen,' beloof ik, 'maar op 't ogenblik begrijp ik nog niet eens wat liplezen eigenlijk is.'

En dan begint de les.

Juffrouw Melano legt me van alles uit, hoe de letters en klanken allen met een bepaalde mondstand gepaard gaan en hoe je die allen kunt leren afzien en samenvoegen tot woorden. 'Dat leer ik nooit,' zeg ik beslist. 'Ja, zo'n enkele letter misschien, maar hele woorden en zinnen er van vormen...!' 'Neen, kind, dat moet je ook niet proberen,' weerlegt Juffrouw Melano vol vuur.

'Speel je piano?'

'Ja,' knik ik.

'Nou, als je een muziekstuk voor je ziet, ga je dan ook noot voor noot uitknobbelen, of speel je dan direct de bedoeling, die er in 't stuk ligt? Of als je een mooi boek leest, denk je dan nog aan iedere letter apart, die 't samenstelt? Zo gaat 't nu met liplezen ook. Als je je maar goed oefent, ga je de letters tenslotte mechanisch afzien en combineren.'

'Maar dat is toch veel moeilijker, dan met letters en noten,' protesteer ik.

'Ja, dat is 't ook en helaas leent zich ook lang niet iedere mond er toe om er makkelijk van af te zien, maar daarom ook moet je je nòg meer dan met boeken of muziek verplaatsen in de géést van 't gesprokene. Denk niet: "O, ik ben doof! Laat ik toch krampachtig elke gevormde letter afzien, onthouden en bij de volgende voegen." Dan ben je na vijf minuten doodmoe en je verstaat niets meer. Aan *begrijpen* kom je helemaal niet toe. Neen, stel je open voor de bedoeling, de gedachtengang van je partner, lééf in hem, kruip als 't ware in zijn gedachten, let op zijn mimiek, zijn gebaren en combineer onbewust dat alles met wat je ogen aflezen van zijn mond en met de resten en brokstukken, die je gehoor nog opvangt. Vergeet je kwaal, vergeet je zelf, stel je open voor de ander, voor alles om je heen, dan zul je eens zien hoe groot, hoe bijna volkomen 't contact kan blijven met de wereld buiten je.'

Peinzend kijk ik voor me.

Openstellen! Zoals voor de madelieven in 't weiland en voor de knotwilgen en 't blauwe slootje, waar ik zó één mee was, dat ik voelde hoe de frisse voorjaarswind de oppervlakte in rimpels blies.

Zo openstellen dus, ook voor mensen.

Zou Juffrouw Melano dat menen?

Als ik opkijk, zien haar heldere, grijze ogen me recht aan. 't Zal wel gaan, Joep, met jou,' zegt ze warm. 'Ik zie 't aan je ogen, jij zult midden in 't volle leven blijven staan, ook al zou je volslagen doof worden.'

En die woorden zingen na in mijn hoofd de hele avond. Als ik allang thuis ben en Vader en Moeder alles vertel van de moeilijke, ingespannen les, die daarna volgde.

Maar van die woorden zeg ik niets, aan niemand, zelfs niet aan Moeder. Eerst moet ik ze zelf helemaal begrepen hebben. Begrepen ook, welk een verantwoordelijkheid ze op mijn schouders leggen en wat een inspanning en zelfbeheersing. Dat kan ik nu zelfs nog niet overzien.

In 't volle leven blijven staan....

O, ik zou 't zo zielsgraag willen. Zou 't mogelijk zijn.... en hoe....?

XI

We hebben vanavond vergadering bij Greet aan huis over de kampeertocht in de grote vakantie. 't Is Zaterdag en we hebben allemaal 'nachtpermissie' d.w.z. elf uur thuis. Connie en Ems, die 't dichtst in de buurt wonen, komen me halen en staan opeens met veel drukte achter me aan tafel. We zijn laat met 't eten, omdat Paps zoveel patiënten had.

Moeder biedt hun ieder een portie pudding aan, die ze met graagte aanvaarden. Connie vooral, de eeuwig hongerige, schraapt binnen twee minuten de laatste restjes bij elkaar. Ze praten met Moeder en ik geloof werkelijk, dat Connie om 't recept vraagt, tenminste Moeder schiet opeens in de

lach en zegt iets van 'opschrijven'. Dat lees ik van haar lippen.

'Vooruit, Joep, ben je klaar,' roept Ems, 'we hebben zoveel te bepraten vanavond.'

Ze spreken nu blijkbaar luid, want ik kan 't weer volgen. 'Wat gaan jullie toch voor avonturen uitbroeien?' informeert Vader achterdochtig, 'jullie maken toch geen àl te gekke plannen.'

'Gek, Paps? Hoe kom je er bij! We gaan alleen maar kamperen.' 'Dat vind ik al gek genoeg,' critiseert Paps met een zucht. 'Wie gaat er nu in een tent slapen als hij een lekker bed en een behoorlijk dak boven z'n hoofd heeft!'

'Ik,' zeg ik fier, 'en Connie en Ems en Greet en de hele club en Moeder anders ook, als ze de kans krijgt!'

'Vast,' glundert Moeder, die er tot nu toe ieder jaar een week met me uitgetrokken is en van wie ik 't kamperen in de perfectie geleerd heb.

'Nou ja, Moeder!' knipoogt Paps, dat is net zo'n dolle Dries als jullie, ik bedoel: 'ernstige mensen.'

'Heila!' dàt laten we ons niet zeggen, Moeder voorop, Connie, Ems en ik er achteraan rennen Paps na, de suite door, de tuin in en we vangen hem eindelijk op de bank onder de bruine beuk, waar hij hijgend en blazend op neerploft, terwijl ik dreigend de tuinslang, die Moeder heeft laten liggen na de avondspoeierij, op hem richt.

'Gauw zeggen, dat we nooit gekke dingen uithalen!'

'Nooit gekke dingen uithalen,' beaamt Paps met een schuine blik op de tuinslang.

'Dat we altijd wijze besluiten nemen,' souffleert Ems.

'Altijd wijze besluiten,' herhaalt ons slachtoffer.

'En ik geef bij voorbaat m'n toestemming voor alles, wat jullie vanavond zult besluiten,' profiteer ik van de gelegenheid.

'Neen, neen ben je wel wijs, Joep,' komt onze gevangene in opstand.

Ik frutsel wat aan 't kraantje van de tuinslang en Paps retireert ogenblikkelijk met een haastig: 'Ja, ja toe maar, als 't niet àl te gek is.'

'Hoera!' schreeuwen we opgewonden en voeren in triomf onzen gevangene met ons mee naar de serre,

terwijl Moeder zich een ongeluk staat te lachen onder de beuk. ‘Zo, en nou opgemarcheerd, plagen,’ roept Paps en in twee minuten staan we op straat en trekken arm in arm af in de richting van Greet's huis.

Vandaag niet op de fiets, want Connie, die de onuitroeibare gewoonte heeft om, met haar boek open op 't stuur, nog op weg naar school haar lessen te leren, heeft gisteren een aanrijding gehad en nu is haar fiets bij den reparateur. We hopen, dat ze nu haar circusmanieren zal afleren, want we verwachten allemaal haar nog eens in stukken en brokken van de grond op te moeten rapen.

‘Kan je nèt denken,’ snuift Con verachtelijk, ‘t was gisteren helemaal niet mijn schuld. Die vent keek niet uit.’

‘Neen, stil maar,’ sust Ems, ‘jij bent de gepersonifieerde voorzichtigheid.’

Ik loop in 't midden. Als Ems praat, die links van me gaat, kan ik haar best verstaan. Als Con praat moet ik mijn hoofd helemaal naar haar toe wenden, maar dat doe ik al zo automatisch, dat ik 't nauwelijks meer merk.

Ze denken er allemaal ook zo trouw aan, om duidelijk te spreken, die goeie beste jongens. Als er één 't eens even vergeet, hoef ik nooit iets te zeggen, want dan is er altijd wel een van de anderen, die haar met een por of een snauw attent maakt op haar verzuim. En ze doen 't niet als een opoffering, dàt is zo heerlijk.

‘Natuurlijk niet,’ vindt Con, ‘we vinden 't zelf veel te fijn, als jij gewoon kunt meedoen.’

En dus doe ik ook heel erg m'n best om af te lezen en te verstaan met of zonder hoorn en niet te tonen, dat ik er moe van word en vooral nooit te mopperen, als ik de kluts toch kwijt raak, want natuurlijk versta ik toch nog lang niet alles.

Ik voel me zo dankbaar, dat me nog zoveel gelaten is, 't weer is zo stralend mooi, de vergadering vanavond zal zo dolgenoegelijk zijn en de kampeerderij zelf zo'n zaligheid, dat ik van pure malligheid loop te springen en de grootste dwaasheden verzin. ‘Joep, schei uit, ik ben flauw van de lach,’ snikt Ems, als we tenslotte op Greet's stoep staan.

‘Er komt niets van de vergadering terecht, als jullie zo begint,’ zegt Connie bestraffend. ‘Wel foei, wel foei.’

Op ons luid gebel steken plotseling vier hoofden uit 't raam van Greet's kamertje en een daverend gejuich verwelkomt ons en jaagt de voorbijgangers een doodschrik op 't lijf.

Achter elkaar stommelen we de trap op naar Greet's kamer. Als we langs hun domein komen steken Jan en Peter hun hoofd om de deur en smeken of ze mee mogen; ze hebben koekjes gezien op Greet's theeblad en aardbeien met slagroom en bieden onderdanig hun diensten aan.

‘Ben je mal,’ Connie is verontwaardigd, ‘we hebben helemaal geen jongens nodig. Wat denk je wel!’

‘Nou, dan niet,’ lacht Jan en Peter zucht gelaten iets over de moderne, zelfstandige vrouw. ‘Joep, ben jij ook zo akelig zelfstandig?’ informeert hij met verheffing van stem.

‘Nog veel erger dan Con,’ verzeker ik, ‘we kunnen 't puik alleen aan, de koekjes en de aardbeien en 't kamp ook.’

‘Pas maar op,’ voerspelt Peter somber, terwijl ze teleurgesteld aftrekken, ‘zo zonder mannelijk geleide worden jullie nog allemaal geschaakt.’

‘Behalve Connie!’ kraait Jan en keilt de deur dicht, voordat Con hem als een furie te lijf kan gaan over dit affront.

‘Zeg, komen jullie nog, of hoe zit dat,’ schreeuwt de rest van de club, als we eindelijk Greet's domein binnenkomen.

‘Je mag die lieve broers van jou wel in de gaten houden,’ waarschuwt Ems onze gastvrouw, ‘ze azen op 't lekkers.’

‘O, dat hebben we al op,’ stelt Greet ons gerust.

‘Op?’ schrikt Connie en ijlt naar de theetafel.

‘Nou 't scheelde geen haar, hoe komen jullie zo schandalig laat?’ We geven een verward relaas, waarnaar geen sterveling luistert en dan installeren we ons op de divan en in de enige fauteuil, die Greet bezit.

Ems en Rie, die telkens van de overvolle divan duikelen vergenoegen zich tenslotte met een kussen op de grond. Ik haal m'n hoorn te voorschijn en steek hem in m'n oor. De tijd is gelukkig voorbij, dat de anderen 't gek vonden, ze zijn er Goddank aan gewend. De eerste keer, dat ik 't ding op een clubavond gebruikte zaten ze er allemaal schuw naar te kijken, het duurde een hele poos voor de ware stemming er was. Nu schijnt niemand 't zelfs op te merken. Gelukkig! Ziezo, nu zal ik wel alles helemaal kunnen volgen.

‘Kijk es,’ dolt Mies en zwaait triomphantelijk een kussen boven haar hoofd in de geestige vorm van een hond, Greet's trots en glorie. ‘Kijk es, wat een dot van een Bonzo!’

‘Die nemen we mee,’ roept Kit, ‘voor de verdediging van 't kamp.’

Bonzo wordt van hand tot hand gesmeten en Mies als ‘belevendigende genius’ keft oorverdovend.

‘Houd je nou bedaard, zeg!’ verzoekt Greet en trommelt met een liniaal op de vensterbank. ‘We schieten zo niets op.’ Er komt wat rust.

Greet, de presidente, schraapt haar keel en steekt van wal: ‘Om te beginnen mogen jullie allemaal?’

Een verward geroep, waar niemand wat van verstaat is 't antwoord.

‘Sssst,’ sist Greet. ‘Stil nou, één voor één? Jij Con?’

‘Jawel, als ik overga.’

‘Jij Ems.’

‘Van 't zelfde.’

‘Jij Kit.’

‘Nou, bij mij vonden ze 't een gewaagde onderneming. Pa zei: “als ze allemaal mogen wil ik jou niet tegenhouden,” maar hij heeft het er helemaal niet op begrepen.’

‘Dan gaan we hem met ons allen overhalen,’ beslist Greet ‘en jij, Joep?’

‘Ik mag,’ zeg ik zonder enig voorbehoud, want ik weet wel, dat, zelfs als ik blijf zitten, Paps en Moeder me iets zò heerlijk niet onthouden zullen.

‘Mooi! En jij Mies.’

‘Vast! Als Bonzo mee mag om me te beschermen!’ juicht Mies, die niet van haar vondst kan scheiden en hem op haar schoot zo wild rondhopst, dat een echte hond haar allang aangevlogen zou hebben.

‘Jij, Rie?’

‘Als ik niet blijf zitten,’ zegt Rie benauwd. Ze is de enige van ons, waarvoor dit nog een twijfelachtige vraag is.

‘Nou daar zorg je dan maar voor!’ vindt Greet onbarmhartig.

‘En nou, waar gaan we heen. Wie heeft een plan?’

‘Ik,’ schreeuwt Kit, ‘we gaan trekken op de fiets. Tenten achterop en we gaan 't hele land bekijken!’

‘Ben je niet wijs,’ schrikt Greet. ‘Je kan wel horen, dat jij nog nooit eerder gekampeerd hebt; als je zo'n tent hebt opgeslagen en je eten gekookt hebt en zo, is je halve dag om en dan wou jij de tijd verder gebruiken voor rondracen en natuurlijk in jouw vliegtempo. Niks hoor! dan heb je er niets aan.’

We zijn 't allemaal met Greet eens.

‘Nou, zeg jij dan wat,’ berust Kit sans rancune.

‘Neen, we moeten een vast kamp hebben, liefst ergens op particulier terrein, of in een kampcentrum, dan kun je de tenten veilig achterlaten en zelf tochten maken, dat is veel fijner!’ vindt Greet.

‘Ik weet een prachtplek,’ kom ik op de proppen, ‘bij Ommen, in 't kamp Junne. Moeder en ik hebben er twee jaar geleden ook een week gekampeerd, 't was er zalig en een omgeving! Prachtig gewoon.’

‘Gekampeerd? Je Moeder? In een tent?’ verbaasd Rie zich.

‘O, Joep's Moeder doet alles mee,’ verzekert Greet en ik ben zo trots als een pauw.

‘Ik kampeer ieder jaar met Moeder,’ vertel ik, ‘dit is 't eerste jaar, dat ze niet met me meegaat. 't Is er zo prachtig in Ommen, ik geloof, dat er nergens zo'n schitterende natuur in ons land te vinden is. En een paddenstoelen! Vlak bij 't kamp weet ik een plekje, waar 't geel is van de cantherellen, we kunnen er elke dag een hele maaltijd aan hebben!’

‘Hmmm’ glundert Greet, die al even dol is op paddenstoelen als ik. Maar Connie en Rie trekken achterdochtige gezichten en beweren niet van plan te zijn zich door ons te laten vergiftigen.

‘Dan krijgen jullie sla met zand,’ belooft Greet gul. ‘Nou verder.’

In een half uur hebben we nu alles besloten.

We gaan naar Ommen, zoals ik voorgesteld heb en we blijven er veertien dagen. Zalig!

‘Hebben we tenten genoeg,’ vraagt Presidente Greet. ‘Wie heeft er een?’

‘Ik! ik mag onze tent gebruiken, Moeder gaat in die tijd toch met Vader op reis. 't Is een tweepersoons dubbeldaks tent, maar desnoods kunnen we er met z'n drieën in!’ verklaar ik.

‘Ik mag die van Peter te leen hebben. Dat is ook een tweepersoons. Wie volgt?’ En Greet slaat een uitnodigende roffel op tafel met een liniaal.

Maar niemand kan nog wat aanbieden. Mies, Rie en Kit hebben nog nooit in hun leven gekampeerd en Connie en Ems alleen eens in een grote groep met gehuurde tenten. ‘Nou enfin, niks aan te doen,’ beslist Greet, ‘dan maar sparen jongens om er een te huren.’

‘Je kunt ze daar op 't kampterrein wel krijgen,’ weet ik. En dan verklaart Greet 't zakelijk deel van de vergadering voor geëindigd en beginnen we aan de hap-hap.

De aardbeien met room zijn in no-time verdwenen. Mies eist een tweede portie voor Bonzo, maar Greet belooft ‘met Sint Juttemes’ en gaat thee schenken.

't Is een dolle avond en ik geniet bovenmenselijk, al ben ik erg moe van de inspanning om alles te verstaan.

Om kwart voor elf staat Kit's Vader, die nog van de oude stempel is en erg bezorgd voor z'n dochter, op de stoep en dat is 't sein voor een algemeen afscheid.

‘Hallo, ik breng jullie thuis,’ roept Peter als we zijn kamer weer langs komen.

‘Helemaal niet nodig,’ zegt Mies verontwaardigd. ‘Stel je voor! zo antiek.’

Maar Peter laat ze praten, lacht en schiet z'n jas aan, want 't is ondertussen fris geworden.

Voorop Kit en Ems ieder aan een arm van Kit's Papa, die onmiddellijk bewerkt wordt om toestemming te geven voor haar vakantie escapade. Mies, Con en Rie zijn een andere kant opgegaan en Peter en ik stappen in de achterhoede. 't Is zo prettig vertrouwd, zo gewoon en zo gezellig altijd met Peter. Ik voel me zo echt jolig en op m'n gemak met hem, zo heel anders dan bij voorbeeld met Henk, bij wie ik altijd 't gevoel heb, dat ik extra geestig en amusant moet zijn, omdat dit van me verwacht wordt. Maar bij Peter ben je gewoon jezelf.

‘Moe, Joep?’ vraagt Peter hartelijk en 't verwondert me alweer, dat hij begrepen heeft, wat alle anderen ontgaat. ‘Verschrikkelijk!’ beken ik, ‘maar 't was dol, dól leuk en 't komt alleen van de ongewone inspanning om alles te ver-

staan. Ik ben zo blij, Peter, jullie bent allemaal zo schattig voor me, jullie helpt me zo....!’

‘Je bent een kraan, Joep,’ zegt Peter warm. ‘Je houdt je zo dapper. Als ik je ooit met iets kan helpen, dan heb je 't maar te zeggen. Zul je daar altijd aan denken?’

Ik voel me ineens nog blijer dan ik al was, en knik. ‘Dank je Peter, dank je hartelijk.’

We zijn thuis.

XII

't Is nu volop zomer geworden. De overgang en de grote vakantie staan voor de deur. Greet en ik ploeteren en repeteren verwoed, maar op vrije middagen vliegen we toch uit en dwalen uren lang door de Bosjes of langs 't strand door de duinen. 't Is me, of 't nog nooit zo goed en gezellig geweest is tussen ons, als nu. We hebben altijd zoveel te bomen samen en zo, stijf gearmd, met haar mond dicht bij mijn linker oor (mijn beste), hoeft ze niet al te luid te praten. Ook zonder hoorn en zonder liplezen versta ik haar dan wel. ‘Ik vind heus, dat je beter hoort tegenwoordig,’ verzekert Greet op een dag, als we gearmd stappen langs 't strand, waar tussen de zee en de vloedlijn 't zand vochtig donker en stevig is en veerkrachtig aanvoelt onder onze voeten.

Er waait een krachtige Westenwind en 't schuim stuift ons om de oren, één trillend, wit klompje heeft zich vastgezet in Greet's haar als een vlinder. Onze lippen smaken zout.

Ik schud mijn hoofd. ‘Dat is verbeelding, ik schiet mooi op met liplezen, daarom denk je 't.’

‘Is 't heus?’ vraagt Greet ongelovig.

‘Ja, heus,’ verzeker ik, ‘ik kon 't ook eerst niet geloven, maar de tweede les al liet Juffrouw Melano me iets nazeggen met m'n ogen dicht en toen kon ik 't niet en met open ogen wel. Zóveel zie ik al van wat er gezegd wordt. Ze zegt, dat ik dat al direct ben gaan doen, toen ik doof werd. Dat gaat automatisch, de natuur compenseert zichzelf zoveel mogelijk.’ Greet denkt even na. ‘Dat is toch wel prachtig mooi,’ zegt ze ernstig.

‘Ja,’ knik ik, ‘dat is 't ook. Ik vind 't ook zo heerlijk voor op school, met m'n hoorn er nog bij kan ik nu wel meekomen.’ ‘Fijn, dat je overgaat,’ vindt Greet, de optimist.

‘Ik hoop 't tenminste van harte,’ zeg ik met een zucht.

‘Natúúrlijk ga je over, wij gaan weer samen naar een nieuwe klas net als ieder jaar. Kun jij je begrijpen, Joep, dat 't ons laatste is? Soms vind ik 't wel een beetje eng. Hoe zal dat zijn, als we gaan studeren. 't Is alles nu zo genoegelijk en vertrouwd. Ik ben blij, dat we samen gaan, Zie *jij* er nooit tegenop, Joep? Die lange studie.’

‘Ik niet,’ zeg ik beslist, ‘waarom? Vader zegt, dat als je vlot de H.B.S. doorkomt, je dan best in staat bent tot een academische studie en we hebben er al zó lang onze pinnen op gezet dokter te worden, dat 't ons heus aan doorzetting niet ontbreken zal. Trouwens, dat hangt toch ook allemaal van onszelf af.’

Greet knikt. Haar blonde vlechten fladderen in de wind en de schuimvlinder in haar haar klapwiekt of hij werkelijk leeft. ‘Zie jij ook nooit op, Joep, tegen al 't erge, dat we zullen zien en al dat verdriet en alle pijn en misère, waar zelfs de beste dokter niets aan kan verhelpen,’ zegt ze nadenkend. ‘Ja, natuurlijk wel, maar ik vind zoiets altijd erg onvruchtbaar. Je medemenssen hebben zo weinig aan zulk soort meevoelen. Weet je nog die juffrouw uit 't garen- en bandwinkeltje naast de school, toen dat kleine jongetje, dat overreden was, er werd binnengedragen? Ze had zóóóóó'n medelijden, dat ze van puur gevoel van haar stokje viel en geen vinger uitstak om 't arme schaap te helpen. Daar heb je niets aan. Vader zegt 't ook altijd, de enige manier, om een goed medicus te zijn is werken met je hele hart om te doen, waartoe je in staat bent en nooit te jeremiëren over wat buiten je vermogen ligt. En toch maar steeds zoeken naar nieuwe wegen om zoveel mogelijk te *kunnen* helpen.’

‘Je Vader is 't wel met hart en ziel, hè?’ zegt Greet.

Ik knik. ‘Ja, 't zit ons in 't bloed. Paps' Vader was ook dokter en zijn Grootvader ook. Hij vindt 't zo heerlijk, dat ik 't nu ook worden wil.’

Een poos lang lopen we zwijgend voort, genietend van de krachtige wind, die in ons gezicht blaast.

‘Wat buldert dat, hè?’ lacht Greet. ‘Wat een machtig geluid, zo samen met de branding.’

‘Nou!’ beaamt ik met een fijn lachje. Greet kan soms zo heerlijk vergeten, dat ik van al die grootse geluiden, waar we altijd samen zo van genoten, nu niets meer hoor, dan wat dof gemurmel, maar ik zou liever 't puntje van m'n tong afbijten, dan haar er aan te herinneren. Het is heerlijk, dat mensen zich zó gewoon bij me voelen, dat ze af en toe mijn gebrek vergeten.

Maar een grote weemoed komt bij haar woorden in me op. Wat zou ik 't graag nog eens horen, dat machtig concert van wind en golven, 't schorre krijsen van een hongerige zeemeeuw, 't zachte ruisen van de tot aan de vloedlijn uitvloeiende golfjes, en 't knitseren van de schelpen onder onze schoenen.

Ik weet nu dat alles nog zo goed, maar zal niet langzamerhand die herinnering verflauwen en de stille wereld voor mij de werkelijke wereld worden, waarin ik de geluiden niet eens meer missen zal?

Greet's stem wekt me uit m'n gepieker.

‘Ik wil later liefst kinderarts worden,’ zegt ze. ‘Hè, zo'n zaal vol van die gezellige pucken, die je verwennen kunt en gezond maken. Misschien zijn er wel verwaarloosde zieke kinderen bij, die je echt kunt opkweken. En jij, wat lijkt jou 't mooiste van 't vak? Wat wil jij gaan doen?’

‘Ik?’ zeg ik zacht, ‘ik wil oorarts worden, net als Dr. van Bemmelen. Een oorarts, die zelf doof is, wat zal *die* z'n patiënten goed begrijpen en ze kunnen helpen en steunen. En misschien zou ik nog eens een middel kunnen vinden, om doofheid te genezen. Maar dat zal wel niet,’ besluit ik met een zucht, ‘want dan was 't al wel lang gevonden.’

En dan keren we om en stappen terug langs 't strand, waar heel in de verte de badstoelen staan en de mensen krioelen. De wind, nu in onze rug, striemt onze rokken tegen onze benen aan en blaast 't haar in onze ogen, we stuiven vooruit. Hè heerlijk, wat een kracht, wat een vaart, wat een wijde verre, grijsblauwe hemel, wat een uitgelaten golven!

Met rode wangen en verwarde haren stap ik een uur later de

eetkamer in, waar Moeder en Paps, een beetje bezorgd, net aan tafel wilden gaan.

Paps zegt iets met bestraffend gezicht, maar ik versta hem niet. Daaruit merk ik, dat hij erg ongerust is geweest, want alleen als hij van streek is, vergeet hij luid te spreken.

‘Wat zeg je, Paps?’

‘Ach, niets bijzonders,’ roept Vader, z'n vergissing bemerkend en knikt me toe.

Moeder strijkt door m'n woeste pruik en zegt: ‘Ga maar gauw zitten, Joepje, je hebt zeker erge honger?’

‘Nou, als een paard!’ Ik zoen Paps op z'n kruintje, grabbel in Moeders krullen en plof op m'n stoel neer.

En dan vertellen we als naar gewoonte om beurten onze lotgevallen.

Paps heeft een heel ernstige patiënt, die vandaag gelukkig een klein beetje vooruit gegaan is. Terwijl hij er van vertelt, komt me weer mijn gesprek met Greet in de gedachten.

‘Paps,’ zeg ik, ‘nog een jaar of acht en ik neem de praktijk voor je waar, dan kun jij eens een strandwandeling maken, als 't zulk goddelijk weer is.’

Paps zwijgt, hij kijkt me wat verschrikt aan en ook Moeder kijkt op.

‘Heb je plannen gemaakt met Greet,’ vraagt ze, direct begrijpend.

Ik knik en vertel dan alles, wat we samen besproken hebben.

‘Hè, ik kan er soms naar verlangen 't eindexamen achter de rug te hebben, dan begint 't eigenlijk pas’, zeg ik vol vuur.

‘U vindt 't toch ook prettig, hè, Vader, dat ik Uw vak gekozen heb?’

Paps knikt, vaag en onzeker en begint over iets anders. Maar ik kan er zo gauw nog niet van afstappen en denk hardop: ‘Wat een prachtig werk is 't toch, wat je doet, Paps. Overal waar je komt breng je hulp en troost, altijd sjouw je en zwoeg je om anderen te helpen. Wilt U wel geloven, dat ik mezelf in geen ander vak kan indenken later?’

‘Maar,’ zegt Moeder ernstig, ‘er zijn nog heel wat meer mooie werkkringen, Joep. 't Doet er niet zo erg veel toe, wàt je doet, maar wel hòe je 't doet. Als je je hèlemaal geeft met 't beste, wat in je is, dan doe je altijd mooi en nuttig werk.’

‘Hoe bedoelt U dat, Moeder?’ vraag ik verwonderd. ‘U denkt toch niet, dat ik ooit een ander vak zou kiezen? U vindt 't toch goed, dat ik ga studeren?’

Paps kijkt hulpeloos naar Moeder. Er ligt verdriet in zijn ogen. In mij welt weer op, dat angstige voorgevoel van iets naars, dat komen gaat, een slag, die ik krijgen zal.

Moeders sterke, warme hand ligt om mijn koude vingers. ‘Joep,’ zegt ze ernstig, ‘soms gebeurt 't wel, dat 't leven zelf ons belemmeringen in de weg legt, zelfs van onze liefste wensen en ik weet niet.... of jij....’

Ineens begrijp ik.

Ik begrijp Moeder's ernst, Paps verdriet. Zou je.... zou je als dokter ook een scherp gehoor nodig hebben?

Uit Paps jaszak steekt 't puntje van zijn stethoscoop, waarmee hij de hartslag en de lengtoon beluisteren moet, en die beantwoordt stom mijn vraag. Natúúrlijk! een heel schèrp gehoor zelfs. Dat ik daaraan niet eerder gedacht heb!

‘Moeder!!’ m'n lippen trillen.

O, nu me goed houden, niet huilen hier, bij Paps en Moeder, die er al genoeg verdriet van gehad zullen hebben en die dit ogenblik zeker allang met angst hebben zien aankomen.

‘Moeder, mag ik opstaan, ik heb nog zoveel huiswerk?’

‘Ja, ga maar, lieveling; als je 't prettig vindt kom ik over een poosje bij je.’

Ik ren de kamer uit, de trap op en m'n eigen kamertje in, en daar, met m'n handen voor m'n ogen, waaruit niet te stelpen de tranen stromen, dringt 't langzaam in z'n volle omvang tot me door: geen dokter worden, geen leven later van toewijding en inspanning voor zieken en zwakken, niet studeren met Greet, al onze luchtkastelen, onze heerlijke plannen, onze toekomstdromen, alles ligt aan scherven. En ik huil tot ik geen tranen meer heb en ik stilletjes zit te kijken in de donker geworden kamer. O, wat afschuwelijke teleurstellingen, waar ik nu nog niet aan denk, zou die vreselijke doofheid nog na zich kunnen slepen? Ik durf 't leven nauwelijks meer aan, ik heb 't gevoel, of ik me telkens weer gereed moet houden voor een nieuwe teleurstelling, waar ik niet op gerekend heb. wat zou ik nu moeten beginnen na mijn eindexamen? Zou ik nog wel ergens voor deugen? Verpleegster, dat lijkt wel een

beetje op dokter; maar nee, dat gaat natuurlijk al evenmin, geen bel kan ik horen en alle zieken zouden moeten schreeuwen, als ze me iets vragen wilden.

Maar wat dan? Lerares? Ook onmogelijk natuurlijk.

Onnut ben ik, nergens zal ik bruikbaar voor zijn. En ik wil, ik *wil* toch met hart en ziel me geven aan nuttig werk, aan 'n werkkring, die mijn hele hart heeft. Waar zal ik dat vinden, ik die zo gehavend in 't leven sta? Maar ik *moet* doorzetten, niet wanhopen, dan wordt m'n leven zo troosteloos. 't Moet toch kunnen. Moeder zegt 't en Juffrouw Melano. In 't volle leven staan, dat betekent toch er aan deel nemen, nuttig werk doen met je hele wezen? Zou er wel één werkkring zijn, waar je je gehoor niet voor nodig hebt? Ik kan er op 't ogenblik geen enkele bedenken. Maar lang niet alle vrouwen hebben een eigen werkkring, de meesten zelfs niet, die hebben een huishouding, een man en kinderen en daar zijn ze dan toch eigenlijk even nuttig als in een beroep. Vroeger heb ik daar nooit zo erg veel over gedacht, maar nu word ik zo recht tegenover al die problemen geplaatst. Ach ja, er zijn dus toch ook heel veel gewone, goedgevoelde meisjes, die geen beroep kiezen, en toch later nuttig zijn in hun gezin en misschien wel erg gelukkig. Dat kan toch voor mij óók eenmaal komen. Of zou.... zou niemand zo'n doof meisje, zo'n dove vrouw....

O, God, nu durf ik niet verder doordenken, dat is *te* vreselijk, die gedachte is nog 't ergste van alles....

In 't donker staar ik voor me. 't Raamvlak is nog zwak verlicht en de silhouetten van de meubels steken er scherp tegen af. Ik merk, dat mijn handen pijn doen, zó stijf heb ik ze in elkaar geknepen. Aan een nauw merkbare trilling voel ik, dat er iemand binnenkomt en naast me staat.

Haastig kijk ik op.

‘Moeder!’

Geruisloos steekt Moeder 't kleine schemerlampje aan en plaatst 't zo, dat ik in de schaduw zit en 't volle licht valt op haar gezicht en op haar bewegende lippen.

Dankbaar merk ik, hoe dat alles me helpt, hoe ik al voldoende afzien kan, om met wat ik nog hoor, haar woorden op te vangen en nu niet iedere toevallige voorbijganger ons gesprek zal kunnen horen.

Ons gesprek! Kàn ik Moeder wel iets zeggen? Zou ik dit, wat ik nauwelijks zelf door te denken durf, kunnen zeggen aan een ander, zelfs aan Moeder?

't Is heel stil tussen ons.

Moeder kijkt in 't vuur. Haar gezicht heeft al veel rimpels en ook de grijze haarvlok maakt, dat we zien kunnen, dat zij niet zo jong meer is, maar anders, nog nooit is 't me zó opgevallen als nu, is haar gezicht zó jong, zó stralend, zelfs als ze ernstig kijkt, dat je helemaal vergeet, dat Moeder ouder is dan jezelf. Moeders ogen staan altijd blij, altijd diep gelukkig en begripend en opeens, voor ik 't weet, glijd ik op mijn knieën op 't hardkleed en zo, mijn hoofd in haar schoot, haar hand strelend door mijn haar, vertel ik haar alles, àlles ook zelfs die laatste vreselijke gedachte.

Als ik zwijg zitten we een poosje heel stil en dan begint Moeder te praten, zachtjes, maar langzaam en duidelijk. Onafgebroken kijk ik naar haar lippen, die me al zo heerlijk bekend zijn, en er ontgaat me geen woord.

'Joep,' zegt Moeder, 'ik begrijp je zo goed. 't Is heel natuurlijk, dat je over deze dingen denkt. Dat je de doktersstudie moet opgeven is heel héél moeilijk. Ik weet immers, hoe je dat en niets anders al jàren lang gewenst heb. Voor Vader is 't ook een grote teleurstelling, Joep, hij had je zo graag in 't werk gezien, dat hijzelf zo met hart en ziel doet. Maar er zal nog stellig wel een andere richting zijn, waarin een ferme meid zich nuttig kan maken en waar je je volkomen gelukkig in zult voelen als je je er in geleefd hebt.

Maar dat laatste, waar je van spreekt' Moeder wacht even en kijkt nadenkend voor zich.

Ademloos kijk ik haar aan.

Dan gaat ze ernstig voort: 't Is heel natuurlijk Joep, dat een meisje *die* bestemming voelt als de hoogste en gelukkigste in een vrouwenleven. Het zou abnormaal zijn, als je daar niet over dacht. Maar ik geloof, dat je jezelf zonder reden verdriet doet, als je denkt, dat je doofheid ook daarvoor een belemmering zou zijn.

Heb je ooit 't gevoel gehad, dat Vader of ik nu minder van je houden dan vroeger?'

'O, neen,' zeg ik met overtuiging, 'integendeel!'

‘En Greet?’

‘Greet ook niet, vast niet.’

‘Nou dan, Joep! Al wordt er vaak door veel mensen heel lichtvaardig omgesprongen met de liefde, die een man en een vrouw voor elkander moeten voelen, om met elkander te willen trouwen, diegenen onder ons mensen, die waarachtig zuiver voelen, weten toch wel, dat als je samen een gezin wilt stichten, daar in de eerste plaats een liefde voor nodig is, zó groot, dat zij die van Vader en Moeder en vriendin nog verre te boven gaat.

En dacht je, dat zó'n Liefde kon afstuiten op een gebrek? Hoe erg dat ook zou zijn? Vast niet! Zij zal er eer groter en inniger door worden, net als bij ons tegenover jou 't geval is geweest.

Neen Joep, ik geloof zelfs, dat in dit opzicht je doofheid je misschien nog voor teleurstellingen kan behoeden, want diegenen, die er door afgeschrikt zullen worden, hebben zeker niet die alles omvattende liefde voor je, die ik zo innig hoop, dat je eenmaal ontmoeten zult.

Flirt en coquetterie, ja, daarvoor zal je gebrek wel een belemmering zijn, maar jij bent er 't meisje niet naar, om dat te betreuren.

Maar voor 't allerbeste, dat 't leven een vrouw te bieden heeft, zal je doofheid zeker geen beletsel zijn.’

‘Geloof je dat heus, Moeder?’

‘Ik weet 't zeker, Joep!’

Weer zitten we een hele poos zwijgend. Zó intiem, stil, zonder spreken samen zitten, kan ik op de hele wereld alleen met Moeder. We zijn beide verdiept in onze eigen gedachten. Wat is 't toch gek, nooit heb ik me de toekomst eigenlijk anders voorgesteld, dan in een beroep als dokter en dat, ik zie 't nu in, nog maar in vage lijnen. En nu merk ik, dat ik 't verlies van die illusie, al valt 't me onnoemelijk zwaar, nog als te aanvaarden voel, terwijl ik dat andere leven met een eigen huis en eigen kinderen om heel veel van te houden en te verzorgen, een leven, dat ik nog nooit te voren eigenlijk ernstig overdacht heb, zo onmisbaar schijn te vinden, dat de gedachte, dat ook dat onmogelijk voor me zou worden, mij ondragelijk leek.

Wat een onverwachte kanten kun je toch in je zelf ontdekken. Maar Moeder heeft gelijk, ik voel 't, ik heb 't tè somber ingezien. Maar als 't eens anders was geweest, als mijn doofheid ook eens dāt offer van me gevraagd had, zou Moeder dan nòg geloven, dat er een weg is, die boven zo'n verdriet uitvoert? 't Is of Moeder voelt, wat ik denk.

‘Joep,’ zegt ze ernstig, ‘maar wat 't leven je ook zou vragen of ontnemen, je kùnt 't aanvaarden en gelukkig zijn, als je maar dūft.’

‘Moeder, wanneer heb je dat leren begrijpen? Heb je.... heb je daar lang voor gevochten? Was 't door.... door de jongetjes?’

Moeder kijkt me aan, haar ogen staan vol tranen. Ze knikt. En dan trekt ze me op haar schoot, als toen ik nog een klein meisje was, haar armen veilig om me heen, haar wang tegen de mijne.

‘Mijn meisje! Mijn eigen, enige meisje!’

We zijn over! Greet en Con en Rie, de hele club en ik ook.

Wel niet met zulke schitterende cijfers op m'n rapport, maar 't viel me toch mee en van den Dirrek kreeg ik een pluim, omdat ik 't, ondanks m'n lange absentie toch nog gehaald had. Greet was dolblij. Ze schudde me enthousaist door elkaar en gilde maar aanhoudend van: ‘Zie je wel, zie je wel, we blijven bij elkaar!’

Ik heb nog niet de moed gehad haar van mijn grote teleurstelling te vertellen. Vanavond misschien, als we alleen zijn.

Uitgelaten trekken we naar huis, arm in arm en dol van plezier! Vooral Rie, die net op 't kantje over is en voor wie onze kampeertocht daar helemaal vanaf hing, is niet meer te houden. Haar lange benen maaïen langs de straat, zo holt ze vooruit om 't blijde nieuws thuis te brengen.

‘Jongens, vanavond om acht uur bij mij voor de laatste afspraken. Denk er aan!’ herinnert Greet ons, tamelijk overbodig, want 't kamp staat nu in 't centrum van ons denken. Niemand zal 't vergeten!

‘Natuurlijk. Adio, tot vanavond!’

We stuiven uit elkaar. Greet en ik, die 't verst wonen springen op onze fiets en we trappen naar huis met blijde gezichten

en uitpuilende tassen vol boeken en rommel achter op de bagagedrager.

Ach, na die grote teleurstelling van de vorige week, komt 't er voor mij eigenlijk niet zo heel veel meer op aan of ik over ben of niet, maar toch ben ik er dolblij mee. 't Geeft een heerlijk gevoel, dat ik toch gewoon mee kan komen met de anderen, ook al kost 't me dan veel meer inspanning. En ik ben ook blij, dat ik dit laatste jaar toch weer met Greet samen zal zijn. 't Is al lam genoeg, dat we na 't eindexamen ieder een andere kant op moeten gaan. Ik kan nog maar steeds niet bedenken, wat ik daarna nu moet gaan beginnen. Overal moet je eigenlijk goed voor kunnen horen. Enfin, ik heb nog een vol jaar de tijd. Ik zal er me nu nog maar niet naar over maken.

Greet, die naast me fietst, stoot me aan en wijst met haar hoofd, dat ik naast me moet kijken. Haastig kijk ik om en ontdek Henk, die schijnbaar al een poosje naast me rijdt en vergeefs getracht heeft me te beschreeuwen. Ja, als je er ook niet op verdacht bent en dan in dat geroezemoes op straat.

‘Daáág,’ zeg ik.

Henk vraagt iets, waarvan ik de helft niet versta, en ik kan toch onmogelijk uit de chaos in mijn tas mijn hoorn opvissen.

‘Wat zeg je?’

Weer een verhaal, waarvan ik de clou niet versta. Jakkes, wat spreekt die jongen onduidelijk. Greet, die Henk nooit goed uit kan staan (hoe is 't mogelijk, *ik* kan nooit boos op hem worden, hij kan zo leuk en innemend zijn), Greet werpt hem een woedende blik toe en Henk antwoordt haar iets, sotto voce, met een gebaar van: ‘wie denkt daar nu ook altijd aan,’ om dan zó overdreven hard, dat de voorbijgangers omkijken, ons uit te nodigen voor een overgangsfuif bij hem thuis, morgenavond.

M'n eerste opwelling is te bedanken. Zo'n hele fuif, dat is toch niets meer voor mij. Juist, omdat ik 't vroeger zo heerlijk vond, heb ik er nu misschien dubbel verdriet over, als ik niet echt mee kan doen. Maar als Henk er bij voegt met dat ‘iets’ in zijn ogen, waar ik nooit tegen kan: ‘Ik vraag alleen maar de leukste luidjes van de klas,’ zeg ik blij ‘ja, graag.’

‘En jij, Greet?’

‘Ach, als ik niets anders te doen heb,’ zegt Greet onbeleefd.

‘Jij moet hier zeker rechts af, hè?’

En Henk blijft niets anders over dan inderdaad rechts af te slaan.

‘Dag Joep, Greet. Tot kijk!’

‘Dááág.’

‘Gelukkig,’ verlucht Greet als hij verdwenen is, ‘zo'n mispunt, hij denkt er nooit aan.’

‘Maar Greet,’ protesteer ik, ‘dat spreekt toch vanzelf, dat kan ik heus van niemand vergen. Jullie ja, mijn beste vriendinnen, maar dacht je, dat ik met alle anderen niet doorlopend last heb? Dat is toch doodgewoon. Je bent een schat, maar Juffrouw Melano waarschuwt me juist iedere keer weer opnieuw, om nooit onredelijk te zijn in m'n eisen. Ik word heus vaak genoeg woedend als iedereen zo fluistert en ik me doorlopend moet inspannen en 't dan vaak nòg niet versta, maar als ik zelf in jullie plaats was zou ik er ook zeker niet altijd aan denken.’

‘Nou maar als *ik* er bij ben zal 't *niet* gebeuren,’ en met een ruk zwaaien Greet's vlechten naar achteren op haar rug. ‘Dág, tot vanavond.’

‘Dááág,’ roep ik, ‘ik kom een beetje vroeger, hoor.’

‘Goed! Adio!’ en weg stuift Greet, full speed naar huis, waar ze wel blij zullen zijn met haar mooi rapport.

Ik spring van mijn fiets en bel aan. Nu ik zelf 't resultaat niet meer kan horen, heb ik geen lust meer in de aria's voor belsolo, die ik vroeger, tot Eegje's wanhoop, elke keer als ik thuis kwam, ten beste gaf. Ik bel nu kort en krachtig.

Moeder, stralend en verwachtingsvol komt me in de gang al tegemoet.

‘En Joep?’

‘Over, Moeder, fijn, hè?’

‘Prachtig, hoor! Kranig, meiske! Kom gauw binnen en vertel me er alles van.’

‘Daar komt juist Vader's kleine, grijze Ford om de hoek zwaaien extra vroeg vandaag, zeker ook ter ere van de overgang!’

‘En?!’ roept hij al van achter 't stuur.

‘Over,’ roep ik triomphantelijk.

‘Bravo! mooi zo,’ glimt Paps en omhelst me midden op de stoep, tot groot vermaak van een paar joggies op 't middenpad. ‘Onze kranige dochter ben je! Drie maanden ziek en dan nog over!’.

‘Nou maar 't rapport was niet zó schitterend,’ temper ik de algemene trots, waar ik me niets op m'n gemak bij voel. In stilte bedenk ik, dat iedereen 't heeft over die drie maanden ziekte. Dàt was op zichzelf heus zo erg niet. 't Waren de problemen daarna, die me 't meekomen in de klas zo moeilijk maakten, maar daar schijnt niemand aan te denken. Of zouden ze er alleen maar niet over praten? In elk geval voel ik me trots en gelukkig, dat die problemen me er niet onder gekregen hebben.

Gearmd tussen Vader en Moeder stap ik naar binnen. In de heerlijk, lichte eetkamer staat de koffietafel gedekt, extra lekker met warme, knappende luxebroodjes en een grote schaal helder rode kersen. Onder de tinnen koffiekkan, een ouderwetse met een kraantje, glimt 't waxinelichtje. De tuindeuren staan wijd open, 't grote, helgroene gazon met de kleurige border er omheen, straalt in de lichte zomerdag, alles is zo feestelijk en glorieus en ik voel me zó gelukkig, dat ik méé kan komen, dat ik geen buitenstaander, geen achterblijver hoeft te worden, dat ik van louter plezier de tuin in hol en wel driemaal 't grasveld om ren, tot grote verbazing van Eegje in de keukendeur.

‘Die Joep, die Joep,’ schudt ze haar hoofd, ‘je doet net of je andere jaren nooit overgegaan bent.’

‘Jawel Eeg! maar nòu, zie je, *nou* is 't pas extra fijn! Dat snap je misschien niet, maar *ik* wel! Hoera! Hiep, hiep, hiep, hoera!’.

's Avonds direct na 't eten spring ik op m'n fiets en koers naar Greet. Daar zijn ze nog allemaal in de fuifstemming ter ere van Greet en Jan, die ook over is, ditmaal, 't is ook voor 't tweede jaar, met prachtcijfers. Mijnheer en Mevrouw feliciteren ook mij met de bevordering en Mevrouw snijdt me nog een enorme punt van de feesttaart af, die me, we hebben thuis ook al iets dergelijks verwerkt, een beetje bezwaart.

Peter schudt m'n hand, of hij hem er af wil schudden. 'Prachtig. Joep! laat je niet kennen!'

'Je doet net, of je er nog één ogenblik aan getwijfeld hebt. Joep gaat toch elk jaar over?' lacht mevrouw, terwijl ze allen van tafel opstaan en ieder naar z'n eigen kamer trekt. Greet ook, om haar haar over te doen, dat ontoonbaar zit door de uitgelaten tocht van vanmiddag. Straks zullen we samen een eindje omstappen, vóór de vergadering. Nu nestel ik me zolang in m'n eentje in de grote tuinstoel in de serre en staar over het prachtige grasveld daarachter.

En ik bedenk onderwijl voor de zoveelste maal met een lichte verbazing, hoe weinig mensen iets weten en begrijpen van de moeilijkheden, die slechthorenden zo overvloedig op hun weg ontmoeten. De meesten schijnen, net als mevrouw, te denken, dat 't voor mij even eenvoudig is op school mee te komen als vroeger. Ik, die minstens de helft van m'n aandacht alleen nodig heb om de lessen te volgen, laat staan begrijpen.

Enfin, een half jaar geleden wist ik van die problemen ook niets. Eigenlijk verdiepen we ons toch maar zelden in de moeilijkheden van anderen. Wat weet ik nu bijvoorbeeld van de moeilijkheden van blinden en van kreupelen, van alle mogelijke misdeelden, ja, eigenlijk van alle mensen, die verdriet hebben? We leven maar zo heel egoïst in ons eigen kleine leventje, zonder ons open te stellen voor andermans zorgen en andermans geluk.

Openstellen! Wie gebruikte dat woord ook nog meer? O ja, juffrouw Melano, op die eerste lipleesles. Ik vond dat toen zo'n goed woord, dat zo echt uitdrukt, wat 't bedoelt: openstellen, je inleven in de bedoelingen, die de ander je met z'n woorden wil uitleggen, even spontaan als je de bomen, de bloemen, de slootjes en de wolken kunt aanvoelen, met een contact zo innig, dat je 't niet onder woorden kunt brengen. Dát bedoelde Juffrouw Melano stellig.

En misschien is 't wel datzelfde contact, dat maakt, dat je van de mensen niet alleen de woorden begrijpt, maar nog veel meer de gevoelens, die er achter leven en zou 't nu misschien niet juist dát begrijpen zijn, dat de mensen van elkaar zo nodig hebben?

Er zijn dus twee manieren van luisteren: 'van binnen

luisteren en luisteren met je oren en misschien was 't helemaal niet zo kwaad als de mensen allemaal wat meer op de eerste manier luisterden.

Ik moet zelf om mijn gedachten lachen: Als ik nog lang door-philosopheer zou ik nog tot de slotsom komen, dat wij slechthorenden daarom nog zelfs nuttig kunnen zijn in de gemeenschap.

Maar van *die* mening ben ik toch nog ver af!

Straks als Greet en ik wandelen moet ik haar vertellen, dat ik al vast voor de doktersstudie niet deug! Ik weet heus nog niet, hoe ik 't haar vertellen moet, 't zal haar zo verschrikkelijk spijten. Ik zie er ontzettend tegen op.

‘Joepje, wat zit je te filosoferen!’ Greet staat achter me naar me te kijken. Er ligt iets heel zachts in haar ogen en haar stem. Dat kan er tegenwoordig zo vaak in zijn en iemand, die haar alleen maar als de ontembare jolige Greet kent, zou het nooit bij haar verwachten.

't Geeft me altijd een heel warm gevoel van binnen.

Ja, Connie en Rie en Mies en de hele club zijn goede vriendinnen, maar Greet.... Neen, dat is toch de bovenste beste.

‘Ga je mee?’ vraag ik en steek m'n arm door de hare.

In een wip staan we op straat zonder mantel of muts, want 't is stralend, zacht weer.

‘Wat zit je haar nu beeldig!’ plaag ik ‘gewoon onherkenbaar. Waarom knip je 't toch niet af, je hebt er zo'n last van.’

‘Ach,’ zegt Greet, ‘vroeger wou ik 't dolgraag, maar Moeder vond 't gewoon een slag. Niet te overleven! en nu ben ik eigenlijk zo aan mijn staarten gewend, dat ik 't ongezellig zou vinden ze te missen. Heb jij vroeger nog lang haar gehad?’

‘Ik? Ben je niet wijs? Moeder zou geen raad weten, hoe ze 't had moeten kammen. Ik kan nu al vaak met moeite een kam er door halen. 't Is een wanhoop!’ zucht ik.

‘Ik vind 't enig, die kroeskop van jou,’ maar dat zegt ze om me te troosten. Hè, krullen, zoals Moeder heeft wat zou ik die graag hebben.

We bomen over koetjes en kalfjes verder, maar innerlijk raap ik al m'n moed bijeen om Greet de jobstijding te brengen. Ik weet zo goed, hoe zeer 't doet zo'n teleurstelling.

‘Kom Joep, we moeten terug,’ zegt eindelijk Greet als we bij de laatste huizen gekomen, geleund over een hekje, turen naar de weilanden aan de buitenrand van de stad. ‘Over een half uur komen de andere luidjes al.’

‘Nu of nooit,’ denk ik en zonder verder gepieker over een inleiding zeg ik pardoes: ‘Zeg Greet, zou je 't erg vinden, als ik niet met je mee ging studeren, voor dokter meen ik?’ Met een ruk draait Greet zich om en kijkt me recht aan: ‘Wat bedoel je?’

‘Ik bedoel,’ zeg ik toonloos, strak turend naar een traag wentelend molentje aan de horizon, ‘ik bedoel, dat je als medicus scherpe oren moet hebben en ik....’

‘t Is een poos stil tussen ons, heel in de verte schuift een trein langs de spoorbaan, spierwitte rookwolkjes achterlatend, als een fleurig spoor tegen de blauwe zomerhemel.

Dan zegt Greet: ‘Ik ben blij, dat je 't nu zelf weet, Joep, ik heb 't allang begrepen; die avond na onze strandwandeling schoot 't me opeens door 't hoofd, dat 't misschien voor jou.... zo'n stethoscoop....

Maar ik wou je niets zeggen, ik dacht, misschien valt 't nog mee. Ik had er ook geen moed toe eigenlijk om 't jou te zeggen.’

‘Ik ook niet,’ zeg ik zacht.

‘Wanneer heb *jij* 't geweten?’ vraagt Greet nadenkend.

‘Ook dien avond. Moeder heeft 't me gezegd, heel voorzichtig natuurlijk, maar ja....’

‘Dan hebben we mekaar dus een week lang voor de gek gehouden,’ bedenkt Greet, ‘dat moeten we maar nooit weer doen. Samen is 't toch veel makkelijker.’ Ze steekt haar arm door de mijne, nog steviger dan zo pas en we stappen naar huis.

Ik voel me honderd pond lichter dan op de heenweg en we hebben 't nu verder alleen maar over 't kamp.

Over de toekomst praten we niet meer. We weten beiden: dat komt later wel, als we allebei tijd hebben gehad om de verandering te verwerken. Hoofdzaak is, dat we elkaar hebben en dat zal zo blijven, ook al zullen onze wegen niet zo nauw samengaan, als we gehoopt hadden, want in een vriendschap als de onze, we hebben 't nog nooit zo sterk gevoeld als op dezen avond, kan niets op de wereld verandering brengen.

Zelfs doofheid niet.

Als we bij Greet's huis komen, staan Connie en Ems voor de deur en de rest van de club zeilt juist de hoek van de straat om, onder aanvoering van Rie, die nog steeds even uitgelaten is als vanmiddag en klaarblijkelijk nog maar niet in haar succes kan geloven. Ze heeft ook bar in haar rikketik gezeten de laatste maanden. Haar ouders zijn erg streng en als ze was blijven zitten, had ze vast niet mee mogen kamperen.

De vergadering is meer dan luidruchtig. Zelfs steekt halverwege Mevrouw van Raelten haar hoofd om de deur of we iets minder spektakel willen maken, want de voorbijgangers blijven stil staan voor 't huis om te zien, wat er gaande is. Maar als we tenslotte 's avonds om elf uur in een hele sliert naar huis stappen, is alles geregeld.

Vandaag over een week zullen we vertrekken en veertien dagen wegblijven en we gaan naar Junne, tussen de prachtige Ommense bossen en 't zal een tijd worden om nooit te vergeten.

De volgende avond om half acht komt Greet me halen. Ik ben juist bezig met Moeder onze tent te inspecteren, of alles wel in orde is voor 't grote kamp. Over de stokken hangt de binnentent en ik loop achterwaarts met de ene hoofdlijn, terwijl Moeder de andere vlak bij 't terras met een pen vastzet. Ik kom terecht in de border. Onze tuin is er blijkbaar te klein voor. Gek is dat. In de grote wijde bossen lijkt ons tentje een nietig dingske en hier op ons grasveld kan 't nauwelijks opgeslagen worden.

Met Greet's assistentie hebben we hem zo goed en zo kwaad als 't gaat in een wip opgezet. Als hij staat begint Moeder de inspectie, de lijnen 't eerste, ook 't dubbele dak, 't grondzeil, de strozakken, alles wordt nauwkeurig nagekeken, tot groot vermaak van Paps, die, tegen de beuk geleund met een sigaret in z'n mond, lachend staat toe te kijken.

‘Kan ze veilig gaan, Moeder?’ vraagt hij.

‘O,’ zegt Moeder met dat nonchalante vertrouwen, dat me zo'n heerlijk gevoel van zelfstandigheid en tegelijk verantwoordelijkheid geeft, ‘o, Joep kan best voor zichzelf zorgen, ik wou er alleen maar zeker van zijn, dat ze geen gezeur met

de tent krijgt, lekkage of zo. Dat is zo vervelend, maar 't is wel in orde, denk je ook niet, Joep?’

‘Puik,’ zeg ik en dan zachtjes zodat Moeder alleen 't hoort, ‘ik zal je missen, Moeder, in ons tentje.’

Dan bergen we 't hele geval weer in de zak en daarna ga ik me nog gauw even opknappen, terwijl Greet nog onder de hand de laatste punt van mijn overgangstaart, waar Vader gisteren op foof, verorbert.

Ik schuier mijn vuile handen schoon en sta te delibereren voor m'n kast welke jurk ik aan zal doen: de witte met de klaprozen, of de blauwe met witte moesjes. De blauwe maar, die valt zo leuk met die wijde poefmouwen. Henk vond laatst, dat blauw me zo goed stond.

Zo, nu m'n haar nog borstelen. Klaar is Kees!

O, nee, m'n hoorn nog! Die zou ik haast vergeten. Of zou ik hem maar thuislaten, dat lelijke ding! Maar met een zucht bedenk ik me, dat ik dan helemaal verloren ben in zo'n groot gezelschap en gelaten vis ik hem maar uit m'n schooltas, waar hij sinds gisteren nog inzit (thuis heb ik hem niet nodig) en stop hem in m'n avondtasje, waar hij natuurlijk een heel eind uitsteekt. En bij m'n blauwe jurk zal hij ook wel idioot staan.

Bah, wat een gezeur.

Nou enfin, dan maar wat minder leuk. En ik ren de trap af.

‘Dàg,’ steek ik m'n hoofd om de deur, ‘ga je mee, Greet?’

‘Dag Moeder-mijne, dag Paps.’

‘Veel plezier, jongens!’

Dan stappen we weg.

‘Zeg,’ begint Greet als we een eindje gelopen hebben, ‘wat heb jij toch een énige Moeder. Ik geloof, dat die zich nooit bezorgd over je maakt.’

‘O, heden, ja! over allerlei dingen van buitenaf wel, een ongeluk of zo iets, maar nooit over iets, waar ik zelf wat aan doen kan.’

‘Nou ja, dat bedoel ik ook. Zoals nou met dat kamperen. Moes is een schat, maar ze heeft me nu al zó vaak gezegd voorzichtig te zijn, dat ik er kriegel van wordt. Er zijn al kennissen gealarmeerd, die in de buurt van Ommen wonen om een oogje in 't zeil te houden en Moeder heeft helemaal

niet de minste fiducia in mijn zelfstandigheid. Dan *doe* je tenslotte malle dingen, als ze je dan toch voor onmondig aanzien.

Me dunkt, dat jouw Moeder jou, zonder een moment er over te piekeren, kalm naar Amerika zou laten gaan, als 't moest.'

'Vast,' zeg ik, 'Moeder is zo vol vertrouwen, dat ik zelf wel weet, wat ik doen en laten moet, dat ik er ook van overtuigd raak. Moeder heeft me altijd alles zelf laten doen. Geloof maar gerust, dat Paps onze hele zomer-escapade maar half aardig vindt, maar Moeder vond 't direct goed. 't Is de eerste maal, dat ik zonder Moeder kampeer.'

'Nou, maar ik geloof, dat jouw Moeder de stemming niet bederven zou. Ik zou haar heus wel mee willen vragen. Ze kan zo dol gezellig meedoen.'

'Ja,' beaam ik, 'ik heb 't haar ook al gevraagd, maar ze wilde er niets van weten. Moeder zei, ze hoorde er niet bij en 't zou voor ons veel leuker zijn onder elkaar.'

'Je Moeder is een schat!' zegt Greet uit 't diepst van haar hart en ik ben 't helemaal met haar eens.

Als we bij Henk binnenkomen ontdekken we, dat we de laatsten zijn. Tot m'n schrik zitten ze in 'n grote kring in de tuin. Dat is vreselijk. In de open lucht versta ik nog minder dan in een kamer.

We worden met gejuich begroet door de club, die in volle getale uitgenodigd is. Verder ontdek ik Bram van Leeuwen, Jan, Menno de Vries en nog twee vreemde jongens van 17 en 18 jaar, die zich ontpoppen als neven van Henk. Op z'n leuke, vlotte manier stelt Henk hen aan ons voor.

Dan wijst hij ons onze plaatsen, ieder aan een uiteinde van de kring en ik zit tussen Bram en een van de vreemde neven, wiens naam ik natuurlijk niet verstaan heb en die me een lichtelijk zelfvoldaan jongetje toeschijnt. Hij zit tot overmaat van ramp aan mijn rechterkant. Bram, aan mijn linker, heeft slechts oog voor Mies, die aan zijn andere zijde troont en die hij de laatste weken opvallend aantrekkelijk schijnt te vinden. De neef begint een gesprek, volkomen onverstaanbaar natuurlijk.

'Wat zeg je?' vraag ik benauwd.

Neef herhaalt z'n opmerking enigszins verbaasd, maar even onverstaaanbaar.

Wat nu?

Dese onbekende jongeling onmiddellijk aan z'n neus hangen, dat ik helemaal niet zo'n gezellige partner vermag te zijn, als hij zich (getuige z'n strijkages) van mij had voorgesteld en meteen zeggen, dat ik....; voor ik nog iets kan uitleggen heeft Mies mijn netelige toestand in de gaten. Ze geeft Bram een por en fluistert hem iets in, waarop Bram zich weer op zijn beurt naar mijn buurman overbuigt en ook hem iets vertelt, dat 's mans verbazing blijkbaar in hoge mate opwekt. Ik word hoe langer hoe roder en begin bloed te zien. Met alle plezier zou ik Bram en den neef met hun hoofden tegen elkaar bonzen bij hun hatelijk tête à tête.

Nou heb ik er genoeg van. Met één ruk heb ik de hoorn uit de tas gesjord en in mijn oor geduwd: 'Ik ben doof,' snauw ik mijn buurman toe, 'wat zei je zopas?'

'O juist,' brult de neef met z'n mond haast in de hoorn, zo pijnlijk hard, dat de hele kring opkijkt. 'Ik vroeg, of je ook wel eens in Amsterdam bent geweest. Daar woon ik namelijk.' Dus deze diepzinnige vraag is 't, die mij zo omslachtig geworden is en waarvoor ik zoveel benauwdheid heb uitgestaan. Moeizaam gaat ons gesprek nu voort, tot overmaat van ramp neemt de schemering hand over hand toe. Ach hemel, waarom denken de mensen toch in vredesnaam altijd, dat ze tegen een dove moeten schreeuwen. 't Is pijnlijk irriterend en 't zwelt in de hoorn tot een onduidelijk geschal. Als ze maar gearticuleerd en rustig spreken met een béétje stemverheffing, dat is voldoende.

Schuin tegenover me zit Henk, die er klaarblijkelijk niet over gedacht heeft, zijn plaats naast mij te kiezen. Hij vertelt schijnbaar een mop, want Connie, die naast hem zit, slaat in eens dubbel. Ook alle anderen zijn hevig aan 't redeneren en lachen, ze praten allemaal over en weer, 't is een waar kruisvuur. Connie wordt in de maling genomen met iets, ik weet niet wat en Henk vertelt weer een mop, waarnaar ze allemaal vol verwachting luisteren. Ik span me in tot 't uiterste, af en toe vang ik een woord op, maar de afstand is te groot, de tuinacoustiek te slecht en 't licht te schemerig; ik kan

geen verband leggen tussen 't opgevangene. Wat een leuk, geestig gezicht heeft Henk toch, maar zijn lippen (ik zie dat vanavond voor 't eerst) zijn dun en strak. Je kunt er niet veel van afzien. Wat moet ik toch voor een gezicht zetten? M'n hoorn opbergen en openlijk tonen, dat ik 't opgeef, òf me tot 't alleruiterste inspannen, òf de gulden middenweg kiezen: net doen, alsof ik alles versta? Ik kies 't laatste, om toch in 's hemelsnaam geen medelijden te wekken, geen spelbreker te zijn, storend en eenzaam, om geen hiaat te zijn in de gezellige gemeenschap. Ik krijg kramp in mijn wangspieren van de verwachtingsvolle glimlach, die ik er in navolging van de anderen op gegroefd heb. De mop nadert 't toppunt, de monden gaan al een beetje open om 't lachsalvo door te laten, dat zo dadelijk zal komen. Henk gesticuleerd allergeestigst.

Dáár komt de pointe!

‘Hà, hà, hà, hà,’ iedereen lacht daverend, ze vouwen dubbel en Rie en Kit lachen zelfs tranen.

Ik ook: Hà, hà, hà!’

‘Een prachtmop, hè? een prachtmop,’ prijst de neef opgewonden.

‘Prachtig,’ beaamt ik ‘kostelijk.’

O, deze eenzaamheid is bijna niet te dragen....

Ik help Henk's Moeder thee schenken en koekjes presenteren; en zo, in drukke bereddering en nagemaakte vrolijkheid, kruipt de avond teneinde.

De volgende dag heb ik weer lipleesles.

Ik ben al om zeven uur bij Juffrouw Melano, die als naar gewoonte eerst een geweldige boekenrommel moet opbergen voor ik een behoorlijk plaatsje en een makkelijke stoel aan de grote tafel kan krijgen.

‘Ziezo,’ roept ze eindelijk, als 't laatste boek in de kast verdwenen is, ‘ga zitten Joep.’ En dan begint de les. Allerlei letters, woorden en zinnen, die Juffrouw Melano zonder geluid te geven met haar lippen vormt, moet ik nazeggen, eerst terwijl zij en face voor me zit, dan en profile.

Na een half uur schenkt Juffrouw Melano me een kopje thee in, presenteert er een wafel bij.

‘Moe Joep? Wacht maar, nu zijn we klaar met 't inspannende gedeelte, straks, als je je thee ophebt, gaan we gewoon praten. Eerst de techniek en dan “luisteren” met je geheele aandacht, je weet wel.’

‘Jawel,’ zeg ik, ‘luisteren van binnen.’

Juffrouw Melano lacht. ‘Dat is een mooi woord er voor; ik zal 't onthouden voor andere leerlingen; 't is soms zo moeilijk om ze duidelijk te maken, h   ze nu precies moeten *luisteren* om te kunnen *verstaan*, dat ik erg blij ben met zo'n vondst. Ga jij nou lekker achterover leunen en uitblazen, terwijl ik nog een kopje thee inschenk.

‘t Is inspannend zo'n uur.’

Ik knik haar toe en kruip knus diep in m'n fauteuil. Wat innig gezellig is 't hier toch!

In een grote pul op een antieke haverkist staat een wilde pracht van goudgele rudbeckia's met fluweelbruin hart. In de drijfschaal op 't kleine tafeltje dobberen waterlelies smetteloos wit, met plompe, gave bladeren en goudglanzend hart. 't Milde avondlicht maakt alle tinten dieper, warmer; 't is zo'n stille avond, waarop je mussen hoort vechten en kwetteren in de struiken, 't zingen van een merel op een of andere hoge tak, de lach van spelende kinderen of de verre zang uit een van de huizen in de omtrek, zo ijl en hoog is de lucht.

Maar *ik* hoor niets. Voor mij is er alleen stilte, volkomen, diepe, zingende stilte en weldadig innig avondlicht.

‘Ach,’ denk ik, ‘dit is óók goed, zolang ik 't maar beleef met mijn hele wezen, zolang ik maar één kan zijn met de dingen en mensen om me heen. 't Wordt pas erg, ondragelijk, als ik alleen en afgescheiden sta van de buitenwereld, als ik, zoals gisteren er niet bijhoor, niet één ben met m'n omgeving. Dan is 't verschrikkelijk, veel en véél erger, dan ik ooit verwacht had, dat doofheid kon zijn.

Was 't maar altijd zo goed, zo vredig als hier.’

Onwillekeurig zucht ik diep.

‘Wel Joepje, wat is er aan de hand?’ vraagt Juffrouw Melano met die intense belangstelling in haar ogen, die 't je zo gemakkelijk maakt je hart uit te storten. En ik vertel van de misère van gisteravond. ‘Ik ga nooit weer naar zo'n fuif,’ eindig ik vastbesloten.

‘Joep,’ zegt Juffrouw Melano, ‘ik kan me best begrijpen, dat je 't ellendig vond, zo iets maken alle slechthorenden door en sommigen komen er nooit over heen. Die worden eenzelvig en verlegen. Maar van jou verwacht ik wat anders. 't Is natuurlijk wel goed, dat je precies weet, wát binnen je bereik ligt en wat je doen kunt, zonder voor jezelf en anderen hinderlijk te zijn, maar dan moet je wel heel eerlijk die grens trekken. Vooral niet je eigen kunnen onderschatten, dat is laf en ook niet overschatten, want dat is ook laf, namelijk een niet-durven-bekennen, dat je dit of dat niet meer kunt meemaken. Maar 't allermooiste is 't, als die isolatie, die je gisteren zo'n verdriet deed, je niet meer deren kan.’

‘Hoe kan dat ooit gebeuren,’ zeg ik, bijna onwillig om zó'n onmogelijkheid te overwegen.

‘Als je je zelf volkomen genoeg bent, Joep, ik bedoel niet in een egoïste zelfvoldaanheid, maar als je een innerlijke harmonie gevonden hebt, waarin al 't je omringende weerklank vindt, ook zonder woorden, dan zul je geen verdriet meer voelen om zo'n eenzaamheid, die dan toch alleen maar schijnbaar is, omdat er een *innerlijke* gemeenschap is. En een goed ding is altijd om je af te vragen *waarom* je nu precies zo'n verdriet had.

Was 't heus alleen, omdat je je eenzaam voelde, of ook een beetje, omdat je merkte, dat 't gesprek, de hele stemming, er niet onder leed, dat jij niet mee kon doen. Voelde je jezelf ook overbodig, gekwetst?

Neen, je hoeft geen antwoord te geven Joepje, denk er maar eens over na.

En dan is er nog iets, Joep; als je toegeeft aan 't gevoel van opzij-gezet-zijn, dan komt op een kwaad ogenblik de gedachte bij je op, dat de anderen zo'n pret hebben niet alleen zonder jou, maar ook ten koste van jou, dat ze iets onaardigs of belachelijks over je zeggen.’

‘Neen, dat denk ik vast nooit,’ zeg ik verontwaardigd. ‘Verbeeld je, ik zou 't zelf toch ook niet verzinnen kwaad te spreken van iemand, die niks terug kan doen! En iedereen is juist altijd zo lief voor me. Neen, daar hoef ik nooit bang voor te zijn.’

‘Ik hoop 't van harte, Joep. Blijf maar altijd zo denken, als je nu doet. Maar heel wat van je lotgenoten hebben er mee

te kampen en.... een gewaarschuwd mens geldt voor twee. Als ooit dat lelijke wantrouwen z'n hoofd opsteekt, herken 't dan direct en denk dan eens aan deze middag en vooral aan je eigen woorden van nu.'

'Wat is 't toch allemaal vreselijk moeilijk,' zucht ik.

'Je mag niet klagen, Joep. Je hoort toch nog tamelijk wat met je éne oor, er zijn zoveel volslagen doven moet je denken. En je hebt een uitgesproken aanleg voor liplezen. Bedenk eens wat een voordeel dàt is! Weet je wel, dat ik dit hele gesprek zonder stemverheffing heb gevoerd?'

'Ja??' vraag ik verbaasd. 'Ik heb 't allemaal zó goed opgevangen, ik dacht heus, dat ik 't *verstaan* had.'

'Nou zie je 't, je leest zó af, dat je je verbeeldt, dat je 't hoort; dat is de beste manier.'

'Ja, maar van *U* ook! U hebt zo'n makkelijke mond en U praat er ook helemaal naar. Bij anderen kan ik 't lang zo goed niet. Weet U wel, dat ik de mensen tegenwoordig indeel naar hun mond? Makkelijke en moeilijke; die met snorren en baarden zijn 't ergste van allemaal.'

Juffrouw Melano schiet in de lach.

'Ja, U lacht, maar 't is heus waar, als ik nu iemand voor 't eerst ontmoet, is 't eerste, waar ik naar kijk z'n mond; is die makkelijk en praat hij duidelijk, dan maak ik met plezier kennis, maar als 't iemand is met van die nare, dunne lippen of iemand, die zo binnensmond praat, of de woorden doorslikt, dan zie ik er elke keer weer tegen op, als ik 'm ontmoeten zal.'

'Heb maar vertrouwen in 't leven, Joep, dan zal 't best gaan met jou'.

'Kent U Moeder?' vraag ik plotseling.

'Neen, ik heb alleen met haar getelefoneerd over je lessen.'

'Ik wou, dat U elkaar leerde kennen,' zeg ik peinzend, 'ik geloof, dat U 't erg goed met elkaar zou kunnen vinden.'

'Dat wil ik heel graag, Joep, ik heb verschillende boeken van haar gelezen en ik zal 't erg prettig vinden nu eens in persoon kennis met haar te maken.'

'U lijkt op haar,' zeg ik, 'niet van buiten, maar van binnen. Komt U eens gauw? Of zal ik vragen of Moeder eens hier komt? Met mij mee bijvoorbeeld?'

‘Ik zal heel graag bij je Moeder komen, hoor, Joep. Vraag maar eens, wanneer 't haar schikt.’

Blij met dat gezellige, nieuwe plan stap ik even later naar huis door de stille, zoele avond.

XIII

Langs landelijke dorpjes, weilanden, heivelden en dennebossen boemelt ons locaaltje, op weg naar ons tijdelijk koninkrijk in Ommen. We zijn door 't dolle heen en verdringen elkaar voor 't raam.

Zonet zijn we met veel spektakel in Zwolle overgestapt in 't boemeltje richting Coevorden. Toen we er eindelijk goed en wel met alle bagage, dekenpakken en rugzakken inzaten, ontdekte Kit, dat ze haar kiektoestel in de sneltrein had laten liggen. Kit, er op af gestoven, draafde als een razende 't lange perron weer op; 't was nog maar twee minuten voor vertrektijd. De sneltrein was intussen natuurlijk allang weer gevlogen. Kit, radeloos, draafde weer terug, was net van plan 't aan te geven bij den stationschef, toen een niets vermoedende conducteur met 't verloren schaap langs haar stapte. Kit sprong toe, griste 't hem bijkans uit de hand en wou 't juist met een ‘dank U wel’ op een lopen zetten, toen de conducteur haar met een bars: ‘Hei, hei, wat mot dat?’ bij de arm greep en vast hield.

‘Laat me los,’ gilde Kit woedend ‘dat ding is van mij!’ De stationsklok versprong, nog maar één minuut.

‘Ik moet weg, m'n trein gaat direct,’ jammerde Kit, zich in allerlei bochten wringend om los te komen en nu pas ontdekkend, dat de man haar vermoedelijk voor een dievegge aanzag. ‘Hij is heus van mij.’

‘Wie bewijst me dat?’ snauwde de aangerande conducteur, zonder z'n prooi los te laten.

Zijn collega van onzen boemel keek z'n trein langs en maakte zich gereed om 't vertreksein te geven, toen Greet resoluut er uit sprong, gevolgd door ons allemaal natuurlijk.

‘Mijnheer, heus waar, dat ding is van haar en we moeten weg met de trein. Toe alsjeblieft, laat haar los.’

En toen dat geen resultaat had, omsingelden we 't tweetal met ons zessen en duwden hen met ons mee in de richting van onze coupé.

Onze eigen conducteur, een joviale dikkert, had, geloof ik, schik in 't geval en vond 't niet onaardig, dat zijn spichtige collega zo plotseling overrompeld werd.

‘Laat 'r toch gaan, Gijs!’ adviseerde hij, ‘je ziet toch, dat 't fatsoenlijke meissies bennen.’

Maar Gijs bleek niet te overtuigen. Toen sprong Greet op de treeplank, ik er achter aan en Connie en Rie, Mies en Ems en met vereende krachten rukten en trokken we aan Kit, zodat Gijs, al tegenspartelend, zich desondanks z'n prooi zag ontglippen.

Eindelijk, onder een hoeratje, schoot Kit los en tuimelde achterover tegen ons aan, gehavend, maar mèt 't kiektoestel. Op 't zelfde moment gaf onze vriend, de dikke conducteur, 't sein en we stoomden weg, met achterlating van den tierenden Gijs en tot leedvermaak van zijn dikke collega, die, even later onze kaartjes inspecterende, verklaarde, dat ‘die Gijs altijd zo'n halve gare dienstklopper was.’

Terwijl Kit uitblaast en Greet me de bijzonderheden van de woordenwisseling herhaalt, die me natuurlijk ontgaan zijn (ik zag alleen maar de worsteling) schuiven we uit 't kleiland van de IJssel naar de hoger liggende zandgronden langs de Vecht.

Mooi wordt 't hier, prachtig mooi: heivlakten met hier en daar verspreid wat teer-groene berkjes op zilverwitte stammetjes, dan weer golvende korenvelden vol korenbloemen, een stil boerderijtje met een hooimijt en een troep vreedzaam pikkende kippen, in een stroom van zomerzonlicht.

Vilsteren! Voor 't aardige, kleine stationnetje stopt wielknarsend de boemel.

Rie, die niet vaak uit de stad is geweest en last van reiskoorts heeft, wil er op staande voet uit, grabbelt overhaast naar haar bezittingen in 't net en herademt als ze hoort, dat we er nog niet zijn en ze nog even de tijd heeft.

Na Vilsteren kom ik op bekend terrein. Twee jaar geleden hebben Moeder en ik ook in Junne gekampeerd en de hele omgeving op de fiets verkend. Daar in de verte ligt 't aardige

boerderijtje, waar we een glas melk dronken en daar is het eikenbosje, waar we zoveel cantherellen gevonden hebben. Enthousiast sta ik de vriendinnen alles aan te wijden en we kunnen 't ogenblik nauwelijks afwachten, dat we er zijn zullen. 't Remknarsen begint al voorspellend. We sjarren vast alle volgepropte pakken uit 't net en maken ons klaar; eindelijk, daar zijn we er.

Achter elkaar stappen we op 't gezellige kiezelperronnetje en staan er net, temidden van de berg zakken en pakken, als 't treintje alweer weg puft en ons achterlaat als schipbreukelingen op een eiland. We zijn de enige reizigers voor Ommen blijkbaar. 't Is ook nog vroeg in 't jaar, half Juli, de grote toeloop van kampeerders begint pas in Augustus, maar die rust maakt 't juist dubbel fijn.

‘Vooruit’, commandeert ik, ‘eerst de fietsen oppikken, ik weet de weg wel. Hierlangs!’ en even later staan we op de weg en zwoegen en sjarren om alle bagage over de zeven fietsen te verdelen. We hebben allemaal een boordevolle rugzak en een pak dekens en bovendien nog de beide tenten van Greet en mij, maar na veel gezeul lukt 't toch en heel voorzichtig om ons evenwicht te bewaren, klauteren we op onze zwaar beladen vehikels en trappen weg.

‘Hierheen’, roep ik, ‘ik weet een binnenpad.’

Dan voert ik de karavaan binnendoor langs een hobbelige weg, waar we de grootste moeite hebben om op 't zadel te blijven zitten met onze zwungelende fietsen.

De club begint al verwoed te protesteren tegen 't gehops, maar als ze zien hoe sprookjesachtig mooi 't hier is, houden ze hun mond. Midden tussen roggevelden gaat 't paadje, je kunt de hoge aren in 't voorbijgaan aanraken, dan gaat 't een eindje door de hei, die al een beetje begint te kleuren en dan links om langs de gave glooiing van de Bestmer berg en over een karrepad met twee diepe sporen naar de hoofdweg. Als we die nog een klein stukje gereden hebben slaat links 't pad af naar 't kampeercentrum Junne. En daar ontdek ik ook opeens 't bosje van jonge eiken met de cantherellen, waar ik ze twee jaar geleden met manden vol plukte.

‘Stop!’ schreeuw ik ‘Cantherellen!’ Greet springt bij dit toverwoord direct van haar fiets; de anderen, die niets

van paddenstoelen afweten, kijken achterdochtig toe.

‘Joep, laat die rommel staan,’ zegt Connie met opgetrokken neus, ‘ik zou je danken, hoor, ik heb mijn leven te lief.’

‘Je bent niet wijs,’ vindt Greet. ‘Joep en ik kènnen ze toch. Maar ik vind ook wel, Joep, zullen we niet eerst even de tenten opslaan, we blijven hier nog veertien dagen!’

Ik berust en stap weer op met een weemoedige blik op de botergele gevalletjes tussen de dorre blaren op de grond. Even later zijn we in 't kamp en in 't gelukkig bezit van een derde tent, een rond puntmodel van zwaar, wit canvas en dan trekken we met ons hele hebben en houwen er op uit, om een mooi plaatsje te vinden. Er zijn nog weinig kampeerders en we hebben de mooie, vrije plekjes maar voor 't uitzoeken. We kiezen tenslotte een kleine, beschutte kom tussen een paar, met dennen bezette, heuveltjes. Er is precies plaats voor drie tenten en we gaan maar onverwijld aan 't werk om ze op te slaan.

Jongens, dat valt niet mee!

Behalve Greet en ik heeft geen van de club ooit zo'n karweitje bij de hand gehad en vooral Mies is vreselijk onhandig.

We besluiten eerst met de eigen tenten te beginnen en pakken maar direct de mijne uit 't foudraal.

Greet en ik houden de stokken vast, hangen de binnentent er over en lopen achterwaarts met een hoofdlijn, ieder naar een kant.

‘Moet je nou dáárin slapen?’ vraagt Mies achterdochtig, als 't hele geval nog slap en desolaat neerhangt, alleen steunend op de hoofdlijnen.

‘Hier, zeur niet, pak aan!’ commandeert Greet en duwt Mies een bosje pennen in de handen ‘help liever de lijnen vastzetten.’

Ook de anderen beijveren zich om te helpen, maar fraai is 't resultaat niet. Inplaats van netjes en regelmatig lopen de lijnen nu kris kras door elkaar, als de poten van een dol geworden waterspin. Greet en ik moeten alles weer over doen. Nu 't grondzeil nog en de gronddeken en daarna spannen we 't tweede dak over de stokken. Mies loopt nu bewonderend om ons jolig tentje heen en struikelt over een lijn, die met pen en al uit de grond vliegt.

‘Uilskuiken’ snauwt Greet. ‘Kijk uit je ogen. Jij bent 't ergste soort kampolifant.’

‘Wat is dat voor een ding?’ informeert Mies met opgetrokken neus.

‘Dat is een onnozele hals, die 's avonds in 't donker over je tentlijn struikelt,’ verklaart Greet, ‘jij rolt er nota bene op klaarlichte dag over!’

‘Jongens, opschieten,’ waarschuwt ik, ‘kijk eens naar de lucht.’

Warempel! de stralende, wat te hete zomerdag is van uiterlijk veranderd. In 't Westen zit een zware wolkbank, die hand over hand de hemel veroverd.

‘Allemensen,’ schrikt Greet, ‘we kunnen onmogelijk met z'n allen plus de bagage in die ene tent. Vooruit, als de grond natgeregend is vóór de tent staat, heb je die alle veertien dagen vochtig. Pak aan Con, maak die zak met mijn tent open. 't Is er net zo een als die van Joep; die kunnen jullie nu zelf wel opzetten, dan beginnen wij aan de grote tent.’

Terijl Connie, die 't handigst lijkt, 't opperbevel krijgt over 't optrekken van Peter's eigendom, beginnen Greet en ik aan de grote, grijze gehuurde. 't Wordt lang niet zo'n licht elegant tentje als de onze. Je kunt er rechtop in staan wat bij ons niet gaat en juist dat lage is zo knus gezellig. Maar hij is ruim en waterdicht en dat is veel waard.

In koortsachtige haast werken we voort, met een schuin oog op de al donker wordende hemel. 't Wordt vast een donderbui. Mies, die niets uitvoert, iedereen in de weg loopt en zich toch geweldig druk maakt, vraagt voor de zoveelste maal ongelovig, of mijn tentje heus een behoorlijk verblijf is in zulk weer.

‘Moeder en ik hebben er al heel wat buien in meegemaakt hoor!’ stel ik haar gerust. ‘Jij mag trouwens wel in deze tent slapen.’

Met forse slagen drijven Greet en ik om beurten de grote haringen in de grond, die de huurtent in bedwang houden. Juist als de laatste in de grond zit, schiet de eerste bliksemstraal door de loodzwarte hemel.

‘Gauw, gauw,’ schreeuwt Greet ‘berg de dekens! Alles in de kleine tenten en wij samen in de grote, vlug!’

‘Mèt de rugzakken,’ conditioneert Connie, ‘ik heb honger.’

Nèt, als ik, 't laatst van allen, de tentopening binnenglip, vallen de eerste druppels en in een ommezien regent 't in stromen.

‘Hè, hè’, hijg ik, ‘dat 's net bijtijds.’

Als haringen in een ton zitten we met ons zevenen in de drie-persoons tent met de rugzakken op onze schoot geperst. We doen de voorhang zoo ver mogelijk open, want 't is er binnen vijf minuten om te stikken.

Een beetje onwennig kijken Rie, Kit en Mies, de nieuwelingen, rond in de kleine ruimte.

‘Jullie worden wel direct gedoopt,’ grinnikt Greet.

‘Lekt dat nou niet zometeen,’ informeert Rie, met een argwanende blik op 't grauwe canvas, waarop onafgebroken de bui neerklatert. Zó daverend, dat zelfs ik 't duidelijk hoor. ‘Welneen, kind, hoe kom je er bij!’

Door de opening zien we precies mijn elegant, bruin tentje, dat licht en rank, maar stevig de bui opvangt.

‘Zometeen waait die hele tent van jou de lucht in,’ voerspelt Mies somber als een hevige windvlaag het linnen dak bol blaast en de lijnen spant als snaren.

‘Neen, dan vliegt nog eerder de mijne,’ zegt Greet benauwd, ‘want daarvan hebben *jullie* de pennen vastgezet.’

Maar gelukkig gebeurt nòch 't een, nòch 't ander.

We amuseren ons kostelijk, ondanks 't natte begin. Connie eet en steekt ons aan met haar honger. We hebben ook allemaal nog wat boterhammen bij ons van 's morgens, dus happen we toe.

Greet verkoopt malligheden en Mies duikt in haar rugzak en haalt er triomphantelijk Bonzo uit.

‘Hoe kom je daaraan?’ stuift Greet op.

‘Ja, als je dat eens wist!’ lacht Mies, ‘t heeft me twee repen gekost aan Jan. Ik kon niet van hem scheiden. Je moet bedenken, 't is de eerste keer, dat ik zo in 't open veld moet overnachten en nu voel ik me veel veiliger!’

We gieren 't uit.

Mies houdt Bonzo een kadetje met kaas voor z'n onbewogen snuit, aait hem, spreekt hem toe en plant hem tenslotte als waakhond voor de ingang.

‘De mascotte’, zegt ze plechtig en we roepen allemaal hoera

om 't lumineuse idee van Mies om Bonzo mee te smokkelen. ‘Zeg,’ vindt Greet, ‘t wordt op zo'n manier veel te laat om nog te kokkerellen. We moesten straks als 't droog is maar naar 't dorp fietsen en daar ergens een warm bord soep zien te krijgen en dan kopen we brood en boter en melk en eten hier nog boterhammen toe.’

‘Goed, maar eerst goten graven,’ zeg ik, ‘anders drijven we nog weg vannacht, we liggen hier precies in een kom.’

En als een uur later de bui voorbij is getrokken en de hemel weer stralend blauw zich over ons uitspant, graven we drie flinke sloten om elke tent één, om 't grondwater te verzamelen en zelf droog te blijven.

Mies snuffelt aan alle kanten om de mijne heen en pas als ze geen druppel vocht er in kan ontdekken, is ze tevree.

‘Nou geloof ik 't pas,’ zegt ze gerust gesteld.

Daarna peddelen we langs de hoofdweg, 't binnenpad is nu te modderig, naar Ommen en veroveren daar een ferm bord soep en in een winkeltje brood plus ingrediënten.

's Avonds besluiten we, moe van alle nieuwigheid, om vroeg te gaan slapen. We hebben moeite om Rie, Kit en Mies wegwijs te maken, die vele ongunstige bijzonderheden aan kamperen ontdekken.

‘Als er nou eens een spin over mijn gezicht kruipt vannacht,’ griezelt Kit, terwijl ze in haar pyamajasje glipt.

‘Stil laten kruipen,’ adviseert Greet, ‘wat doet zo'n beest nou voor kwaad?’

Mies plaatst Bonzo voor de ingang en beweert zich nu volkomen safe te voelen.

De ‘nieuwelingen’ hebben we de grote tent, waar ze tenminste rechtop in kunnen staan, aangewezen, bij wijze van overgang. Connie en Ems delen Greet's tent en Greet en ik de mijne.

Na veel gezoek en gezeur zitten we eindelijk allemaal in ons eigen domicilie. Fantastisch glijden de lichtcirkels van de zaklantaarns binnen langs 't canvas van de tenten. Op de grote tekent zich Kits silhouet grotesk af, op jacht naar eventuele spinnen.

Greet en ik kleden ons uit.

Dan haal ik mijn hoorn te voorschijn en leg hem naast me,

want nu ons lichtje uit is, kan ik natuurlijk niets meer verstaan en we willen nog een heleboel nabomen.

Maar we zijn zo moe van alle nieuwe, heerlijke dingen, dat we niet ver komen.

‘Vindt je 't niet fijn, Joep?’ vraagt Greet.

‘t Is volmaakt, ouwe jongen,’ zeg ik, en daarmee is 't afgelopen; met m'n hoorn nog in mijn hand val ik in slaap.

De volgende morgen voor dag en dauw word ik wakker. Je voelt de eerste nacht in een tent, dat je in een andere omgeving bent en juist dat wakker worden, zo heel vroeg in de morgen, is 't heerlijkste van 't kamperen. De zon is nog maar pas boven de horizon. Ik kan 't precies zien, want 't licht, dat m'n hele tentje transparant goudgeel doordrenkt, is in de richting, waar de zon staat, 't sterkst. De schaduwen van wiegende dennetakken tekenen zich af op 't tentzeil, niet scherp omlijnd, door 't dubbele dak, maar toch duidelijk genoeg om ze te herkennen.

Gauw, gauw de voorhang openmaken! Gewoonlijk hebben we die 's nachts niet dicht, maar na de regenbui was 't gisteren-avond wat al te vochtig.

Ik steek mijn hoofd naar buiten, laat 't rusten op mijn opgevouwen regenjas, terwijl de rest van me nog lekker warm in mijn slaapzak binnen boord blijft. O, wat onbeschrijfelijk heerlijk is dat!

Uit 't vochtige, zwaar bedauwde mos stijgt een heerlijke geur omhoog, die zich vermengt met de pittige harslucht van de dennen en de kruidige geur van heiplantjes, die hier en daar in bosjes verspreid staan. Zo koel en fris en zuiver beleef je de atmosfeer toch alleen maar zó, voor dag en dauw in een kamp, als je in die heerlijkheid wakker wordt en de hele nacht je longen gevuld hebt met die goddelijke, reine, gezonde boslucht.

Diep blauw is de hemel boven mij, bijna roerloos staan de dennen op de hellingen van ons valleitje; grillige, knoestige, scheef gewaaide dennen zijn 't, geheimzinnig en vreemd als sprookjesfiguren.

't Prille licht flakkert in duizend dauwdruppels om me heen

en tekent lange schaduwen van bomen en tenten over 't mos. In een van de dennen beweegt wat, een vogeltje. 't Wipt heen en weer op een takje, schudt z'n veertjes uit tot 't een ruig bolletje lijkt en strijkt ze dan met z'n snaveltje zorgvuldig glad.

Doodstil lig ik toe te kijken.

Als de kleine kerel klaar is met z'n ochtendtoilet, rekt hij zich uit, strekt z'n keeltje, keert z'n kopje naar de zon en zingt. Nee, tòch niet, ik hoor niets. Ach, dat is waar ook, dat gaat nu niet meer.

Even is 't me, of alles iets minder heerlijk is om me heen. Ik denk aan de vele keren, dat Moeder en ik zo 's morgens heel in de vroege 'kop aan kop' half in, half uit de tent lagen te genieten van alle mooie dingen en van 't blijde geluid van de vogels, die de nieuwe dag begroetten. Ik had al gedacht vanmorgen, dat dit terrein zeker veel minder vogelrijk was dan vroeger en pas nu, nu ik 't kleine beestje met trillend keeltje zie jubelen tegen de helle zon en alles om me heen toch doodstil blijft, nu opeens begrijp ik, dat 't aan mij ligt. Ach natuurlijk, ik hoor 't immers niet. M'n gedachten dwalen af naar de grote veranderingen, die over me gekomen zijn, sinds ik voor de laatste keer wakker werd in dit tentje en 't is net of er een schaduw drijft voor de zon en voor al 't mooie om me heen.

Maar dan schud ik mijn bol een paar maal nijdig heen en weer. 'Idioot', scheld ik mezelf uit, 'ondankbare idioot! Je lijkt wel een klein kind, dat een tulband krijgt, zó groot, dat hij 'm onmógelijk op kan en dat dàn nog dreint en zeurt om *ook* nog 't kapje, dat er op hoort. Zonet had je nog 't gevoel, dat je 't niet òp kon, niet verwerken kon, al die pracht, die zalige weelde van zon en zomer, bomen, dauw en harsgeur, en nu zanik je, omdat er niet nòg meer heerlijks voor je weggelegd is. Ondankbaar schaap. Ouwe zeur!

'Heb je 't tegen mij?' vraagt Greet verschrikt en steekt haar bol buiten boord.

'Neen, tegen mezelf,' lach ik, 'maar ik was niet van plan om 't hardop te doen. Lekker geslapen, Greetje, kom hier ook liggen, 't is zalig!'

In een wip ligt Greet naast me en ademt diep de heerlijke lucht in!

‘Goddelijk, Joep!’ zucht ze. ‘Ieder jaar neem ik me voor nóóit meer in een huis te wonen, als ik weer zo'n nacht buiten geslapen heb.’

We liggen nog een half uurtje te bomen en te genieten en dan wijst mijn horloge half zeven en besluiten we onze collega's te wekken. We kruipen uit onze dekens, trekken alleen een paar sandalen aan en stappen naar buiten. Na de eerste rilling genieten we van de heerlijke, koele morgenlucht langs onze slaapwarme ledematen.

Eerst komen Ems en Connie aan de beurt, die geuwend beweren er nog niet over te denken om op te staan, maar als we dreigen dan alleen de grote-tent bewoners te zullen wekken, springen ze op. 't Eerste ontwaken en morgentoilet van de ‘nieuwelingen’ willen ze zich voor geen goud laten ontglippen.

We sluipen naar 't circus, zoals Connie onverwijd de punttent gedoopt heeft en lichten de voorhang op.

Rie ligt onvindbaar onder een toren van dekens en jassen. Mies daarentegen prijkt luchtig daarnaast in 'r pyama.

‘Nou, die zal 't koud hebben,’ grinnikt Ems, ‘wisten jullie, dat die Rie zo'n haai was?’

‘Je weet nooit overdag, wat je 's nachts van je vriendinnen te verwachten hebt,’ meent Connie wijsgerig. ‘Jij snurkt bijvoorbeeld, Ems. Ik heb geen oog dicht gedaan.’

‘Dat jok je!’ stuift Ems op, ‘dat was Greet.’

‘Joep?’ roept Connie me ter verantwoording, ‘zeg jij me eens, was 't Greet?’

‘Vraag 't haar zelf maar,’ grinnik ik, dolgelukkig, dat de jongens zo helemaal vergeten kunnen, dat ik zoiets immers niet horen kan. O, dat liplezen, wat een zegen, dat we dat kunnen, wij doven!

‘Kijk eens,’ lacht Greet, wijzend op Kit, die met een grote zakdoek over haar gezicht ligt te slapen als een marmot. ‘Kijk eens, dat is voor 't spinnen gevaar! Wacht, we zullen 'r eens te pakken nemen.’

Doodvoorzichtig tilt Greet de zakdoek van Kit's argeloos aanschijn, zoekt buiten een geschikt sprietje en begint deskundig Kit's reukorgaan te bewerken. Eerst, Kit is blijkbaar een gezonde slaapster, zonder 't minste resultaat, maar daarna

komt haar hand loom uit de dekenvracht te voorschijn, veegt langs haar neus, maar dan ineens, als ze beseft, waar ze is en wat de mogelijke oorzaak van dit matineuse gekriebel kan zijn, vliegt ze overeind, met een snerpende gil: ‘Hoéoéoéóé! een spin, een spin, help!’

Mies en Rie vliegen op, kijken verwilderd om zich heen. Wij vieren rollen om van 't lachen.

‘Mispunt’, schreeuwt Kit en wil Greet te lijf, die ze op 't sprietje betrapt, maar Greet wipt naar buiten en springt in haar roze pyama als een vreemdsoortige Puck door de struiken. Kit, die haar achterna wil, loopt met haar blote voeten in 't kletsnatte mos, bedenkt zich en keert bibberend terug.

‘Wacht maar, ik zal je wel krijgen,’ dreigt ze.

Intusschen hebben Rie en Mies een woordenwisseling over de onrechtmatige dekenvracht van Rie. Mies is zo koud als een botje en verzekert, dat ze vannacht Bonzo tussen hen in plaatsen zal om haar dek te verdedigen.

‘Nou vooruit, opstaan,’ commandeert Greet.

‘Vlug, dan kunnen we een grote tocht maken. 't Is pracht weer.’

We halen wasbakken en waterzakken te voorschijn en onze toiletzakjes en dan begint 't geploeter. Rie weigert pertinent, om dat in de buitenlucht te doen en ook Mies en Kit kijken een beetje kouwelijk bij deze eerste kampgebruiken. Maar zonder pardon slepen we Rie, die hevig tegenspartelt naar buiten; Greet stroopt onbarmhartig haar pyamajasje over haar bol en dan beginnen Connie en Ems haar te schuieren met 't koude water, gezicht, hals en armen, terwijl ik de waskom vasthoud. ‘Ziezo’ zegt Greet tevreden, als de bibberende Rie even later in haar shirtje schiet, ‘nu ben je gedoopt! Is 't lekker of niet?’

‘Ja, als je er door bent,’ geeft Rie toe, die, ineens klaar wakker, ook meteen weer onze genoegelijke sportieve kameraad is en zich een beetje geneert over haar ‘wekelijke allures’, zoals Con 't noemt.

Mies en Kit, die zich zachtens spiegelen aan Rie's lot, houden zich groot, kleden zich met een gezicht of ze al jaren gekampeerd hebben, net als wij uit in de frisse morgenlucht, boenen

en poetsen naar hartelust en geven ook volmondig toe, dat 't verrukkelijk is.

Dan kleden we ons haastig aan na de waspartij en vallen aan op de broodvoorraad. Ik snij, Connie smeert en Kit belegt, terwijl de rest rondhannist met 't primusstel om thee te zetten. Dan worden de tenten aan kant gemaakt, een afvalkuil gegraven even buiten ons valleitje en dan gaan we op stap voor onze eerste grote tocht.

Onze 'nieuwelingen' zijn ingeburgerd!

De dagen vliegen.

't Is net of ze hier wel twee maal zo vlug omgaan als thuis, in 't gewone schoolleventje en toch gebeurt er zoveel.

We beleven hier in een dag meer dan thuis in een week.

't Weer is na de onweersbui van de eerste dag ideaal geworden, niet te koud en niet te warm. We boffen kolossaal.

We zijn van plan, om de andere dag een grote tocht te maken, op de fiets, of te voet en de andere dagen een beetje in de buurt om te luieren, te lezen en te praten in de bossen, verder paddenstoelen zoeken en zwemmen in de Vecht bij Beerse. Vandaag is 't weer klungeldag, zoals Connie 't elegant uitdrukt. 't Plan is, om met boeken er op uit te trekken naar de meertjes, daar te liggen lezen, boterhammen te eten en dan op de terugweg ergens te gaan zwemmen. Om een uur of negen (op klungeldagen zijn we niet zo matineus) klauteren we uit ons valleitje, sjouwen 't kamp door, pikken onze post in 't voorbijgaan op bij 't hoofdgebouwtje van 't kampcentrum en peddelen weg op ons dooie gemak in de stralende zomermorgen.

'Niet eerst de post lezen,' roept Greet, 'dat houdt zo op. Straks bij de meertjes.'

We zijn 't met haar eens en stoppen onze schatten in onze zak. Ik heb een heerlijke brief van Moeder uit Grindelwald, waar ze met Paps logeert. Fijn! Straks heerlijk er van genieten.

'Hoe moeten we gaan, Joep?' vragen de anderen.

O ja, dat is waar ook, ik ben de gids.

'Hierheen,' roep ik 'ga maar mee,' en ik steek de treinrails over vlakbij, sla een zandig karrepad in, dat 't bos indraat, en dan verder tot waar de meertjes liggen, stil, ongerept, in de uitgestrekte bossen van Eerde. Het is er sprookjesachtig

mooi; vooral 't tweede meertje, waar donker bos de achtergrond vormt, is me heel dierbaar; 't diepblauwe water, geheimzinnig verzonken tussen de sombere dennen, is bijna helemaal bedekt met waterlelies, rose en wit, in een wilde overvloed, een schoonheid zó puur en zuiver, dat je ademloos staat te kijken, je handen gevouwen, je ogen wijd open, om dat sprookje op te nemen.

We verspreiden ons en zoeken ieder een rustig plekje met onze brieven op. Ik kruip in m'n eentje op een laag heuveltje, waar een eenzame den staat te dromen. 't Mos is er dik en week en zalig om te liggen. Dit was Moeder's lievelingsplekje twee jaar geleden en hier maak ik nu haar brief open. Als ik hem uit heb zit ik een hele poos stil voor me uit te staren over 't geheimzinnige meertje.

Moeders brieven zijn zulke kostbare dingen. Niet bepaald om haar stijl, die natuurlijk heel vlot en soepel is, omdat Moeder nu eenmaal schrijfster is, maar om de inhoud.

Over haar lotgevallen en leefwijze schrijft ze maar heel kort, ze vindt die zelf, geloof ik, erg onbelangrijk, maar haar gedachtenleven kan ze je geven zó sterk en zó fijngevoelig, dat je 't gevoel krijgt iets heel kostbaars gekregen te hebben.

Ik lees nog eens 't gedeelte over, waarin Moeder schrijft over mijn doofheid:

‘Joep, ik weet zo, lieveling, hoe 'n stempel je hardhorendheid op heel je wezen heeft gezet, hoe dapper je ook je best doet “gewoon” te zijn. Maar hier in de rust en de wonderlijk grootse schoonheid van dit Alpendorp, waar Vader en ik tot bezinning kunnen komen, na 't wel héél moeilijke jaar, dat achter ons ligt, hier voel ik pas, hoe weinig je gebrek in de grond van de zaak aan je wezen afbreuk doet. Integendeel, ik zie soms in gedachten, hoe er uit deze strijd en dit eerste grote leed een milde, sterke, jonge vrouw te voorschijn zal treden in plaats van ons wilde, onbesuisde meisje, dat zó'n zware last werd opgelegd. En ik vraag me wel eens af, Joep, of niet, juist, doordat je nu leren moet het innig menselijke contact te bewaren buiten de woorden om, je karakter aan *menselijkheid* zal winnen, tot zegen van jezelf en van ieder die je omringt. Als je maar nooit twijfelt aan je eigen kracht en aan de liefde, die ik in jouw hart weet voor alles en allen

om je heen, want dat en dāt alleen Joep, zal je door de strijd heendragen, die 't leven je heeft opgelegd en ik durf te zeggen, lieveling, dat deze beproeving je leven tenslotte rijker zal maken dan 't ooit anders geworden zou zijn.

Maar dat is iets, dat pas waarde voor je krijgt, als je dat zelf hebt begrepen en erkend.'

Ach, Moeder hoe heb je onder woorden gebracht, wat ik vaag gevoeld heb in de laatste maanden; ja, ik *ben* anders geworden en ik kan nooit meer terug, nooit meer gewóón worden, hoe ik 't ook probeer.

Als ik bij de meisjes ben en malligheden uithaal, is 't toch anders dan vroeger. De meisjes! allemaal nog zo onbezorgd, als ik zelf een half jaar geleden ook nog was. Ik geniet wel net als vroeger van 't samenzijn met hen, 't samen opbouwen van een zorgeloos, jolige sfeer, maar tegelijk ben ik ook een andere dan zij allen, ik, die nu ook weet wat eenzaam zijn betekent. En dan denk ik ook, dat mijn doofheid zoveel onvermoede gevolgen heeft gehad, zoveel verdriet met zich gesleept heeft, waar ik in 't begin nooit aan gedacht had, terwijl daarentegen veel, wat me eerst mysterieus en onoverkomelijk toescheen, tenslotte bleek wel mee te vallen. Ik denk b.v. aan 't liplezen. Wat een malle, griezelige voorstellingen had ik me daarvan gemaakt! En hoe heel anders bleek het tenslotte te zijn. Ik weet nu, dat 't liplezen maar voor een heel klein deel bestaat uit 't letter voor letter aflezen en 't samenvoegen er van. 't Is veel meer 't vanzelfsprekende aanvullen van 't gehoor door 't gezicht. 't Is snel combineren, maar bovenal *inleven* in de gedachten en 't wezen van je partner.

Neen, volleerd ben ik er nog lang niet in, maar ik heb al zo onnoemelijk veel gehad aan de enkele lessen van Juffrouw Melano.

Ik kan 't nog lāng niet zo, dat ik een gesprek zou kunnen volgen, zonder één geluid meer op te vangen. Maar evenmin kan ik iets meer verstaan, hoe luid ook gesproken, zonder er bij naar de lippen te zien. Ik moèt 't dus wel doen. En dat oefenen, onwillekeurig, ieder uur, dag in, dag uit; week in, week uit, leert me 't meeste. Juffrouw Melano toont me dan verder de fijne puntjes van de techniek.

Maar ach, hoeveel 't ook helpt, 't kan toch nooit de isolatie

helemaal opheffen, waarin ik me soms zo wanhopig teruggeduwd voel.

Ja, thuis met Vader en Moeder en met de club, die altijd wat luidruchtig is, dan gaat 't best. Ik ben zo aan hun monden gewend, ze spreken zó luid, in hun jolige pret en ik ben zó één met hen en hun gedachtenleven, dat me geen woord ontgaat. Wat ik niet versta, lees ik af en als me dat ook ontgaat, raad ik 't er wel bij. Dat gaat zo vlot en gewoon, dat ik heus zelf niet weet, waar 't horen ophoudt en 't zien begint. Wat ik zie, meen ik te horen met de oude, vertrouwde intonatie van hun bekende stemmen en ik geloof, dat ze gewoonlijk helemaal vergeten, dat ik nu anders hoor dan vroeger. Ik vergeet 't hier immers zèlf heel vaak. Maar als ze eens iets zeggen met afgewend hoofd, of 's avonds in de schemering, of als 't vreemden zijn, die me aanspreken, of mensen met een zachte of lage stem, dan span ik me in, tot ik doodmoe ben en dan sta ik er toch vaak buiten.

Of in een groot gezelschap, zoals laatst bij Henk. Wat afschuwelijk was dat! Je kunt toch niet naar alle monden tegelijk kijken en dan nog in de open lucht, waar de acoustiek toch al zo slecht is. En dan alle geluiden, waar ik niet op voorbereid ben en die ik dus niet hoor en de natuurgeluiden, vogels, en wind en golven, die me nooit meer zullen bereiken. Neen, een stempel zal 't zeker op me leggen, dat kan niet anders. Maar is dat erg?

Moeder schrijft over 't vertrouwen in mezelf. Maar dat is eigenlijk, als ik er goed over denk toch iets anders, het is een vertrouwen in.... ja in wat? in 't Leven misschien, of in God? Die woorden drukken nog lang niet uit, wat ik voel. Ik weet zo zeker, heel diep binnen in me, dat tenslotte alle dingen goed zijn, zoals ze zijn; ik weet zó zeker, dat er achter en in alles iets leeft, dat onze liefde en ons vertrouwen duizendvoudig verdient en 't is dat vertrouwen, wat me tenslotte altijd weer doet inzien, dat mijn wanhoop dom is. Als alles goed is, zoals 't is, dan moet alle verdriet niets anders zijn dan kortzichtigheid van ons, mensen.

Bedoel je dàt, Moeder? Ja, dan hebt U gelijk, want het geeft niet, of je 'je flink wilt houden,' of 'je verzetten tegen je verdriet,' dat is allemaal maar een opgeschroefde houding.

Pas als je werkelijk durft te vertrouwen op dat iets in je, dat absoluut goed is, pas dan zie je in, dat je verdriet eenvoudig een domheid is en helemaal geen zin heeft.

Maar o, 't is zo moeilijk en toch is 't de enige weg.

Want 'berusten', je maar heel genoegelijk, maar innerlijk mokkend, neerleggen bij een beproeving, dat is een opgelegde, aangeleerde houding, onwaar, laf. Ja, dat zie ik nu zelf ook in, Moeder.

'Liever zie ik je zielsongelukkig, dan berustend op *die* wijze,' heeft Moeder me gezegd, die ene moeilijke avond, toen ik hoorde, dat ik voorgoed doof zou blijven, en nu begrijp ik haar.

Neen, als ik werkelijk vertrouwen heb, dan ligt de fout alleen aan mezelf, wanneer ik nog verdriet heb over iets.

Maar o, wat is 't moeilijk en wat ligt 't verdriet vaak op de loer op plaatsen, waar je het 't allerminst verwacht!

Ik kijk over 't mos en 't hoge wuivende riet aan de oever van 't meer en naar de talloze waterlelies met wijd open hart. Verderop is 't bos donker, in 't diep groene mos blinken gele, rose, en rode paddenstoelen, Russulla's met hun broze, teergekleurde hoeden. Geheimzinnig is 't hier als een oude, oude legende.

Overall verspreid liggen de vriendinnen. Greet onder een grote den, voorover met 'de kleine Johannes' open voor zich, haar kin in haar handen. Doodstil ligt ze, alleen slaat ze af en toe een blad om. Ik lach zachtjes: dat komt zeker door de betovering van dit plekje, dat ze zo lang achtereen stil kan liggen. Een eind verder, waar ze een prachtig gezicht heeft op 't meertje, zit Kit met haar schetsboek voor zich. Kit tekent schitterend en later zal ze vast nog eens een echte schilderes worden. Haar ogen kijken nu ingespannen op haar papier en dan weer in bijna dwepende bewondering naar 't wonderlijk mooie schilderij voor haar.

Connie en Ems zitten samen te redeneren onder een jenever-bessenstruik, ze praten zachtjes en hun gezichten staan ernstig. Waar zouden ze 't over hebben?

Rie ligt stil in 't mos en leest en herleest nog eens de bende brieven en briefkaarten, die ze gekregen heeft. Rie heeft een bijzonder talrijke familie, die erg aan elkaar klit en ieder af-

wezig lid bedelft onder een stapel correspondentie. Zie je, daar heb je 't al, daar vist ze een onooglijk stompje potlood en een blocnote uit haar zak en begint consciëntieus de hele verzameling te beantwoorden. Goede Rie! altijd goed gemutst en dankbaar voor elk hartelijkheidje.

Waar zou Mies zitten, ik zie haar nergens.

Omkijkend en overal rondspiedend, ontdek ik haar plotseling vlak bij me onder aan de voet van mijn heuveltje. Ze ligt achteloos voor zich uit te staren met een verdrietige uitdrukking in haar ogen. Doelloos speelt ze met wat denappels, waar ze takjes en stokjes in steekt, om ze even later verveeld weer weg te gooien. Dat is een hele nieuwe kijk op Mies.

We kennen haar van ons clubje 't minste. Om de een of andere reden komen we maar zelden bij haar aan huis en Mies zit altijd zo vol malligheden en dwaze verzinsels, dat we aan een wat ernstiger gesprek nooit toekomen. Connie noemt haar de 'club-clown' en 't is eigenlijk nooit in ons opgekomen, dat Mies wel eens wat anders kon zijn, dan uitgelaten dol. Zou ik nu de echte Mies zien, nu ze denkt, dat er niemand naar haar kijkt? Of zou ze slechte berichten van huis hebben gekregen?

Voorzichtig laat ik een denappel naar beneden rollen, die met een plofje precies in haar schoot duikelt. Mies kijkt op, trekt direct een opgewekt snuit en zwaait lachend een arm naar me: 'Hallo! smijt jij met die dingen?'

'Ja', roep ik 'kom eens hier boven, je hebt hier zo'n pracht gezicht'.

Mies staat op en beklaught 't heuveltje. In een oogwenk zit ze naast me.

'Mooi, hè?'

'Ja, prachtig.'

'Is er iets, Mies?' vraag ik voorzichtig.

'Wel neen', zegt ze luchtig, 'wat zou er zijn?'

'Nou, ik dacht misschien slechte berichten van huis.'

Mies lacht bitter: 'helemaal geen berichten van huis bedoel je.'

'Hadst jij geen post?'

'Ja, een ansicht met "de hartelijke groeten van Tante Cato", lacht ze wrang.

Ik heb 't gevoel of ik heel dicht nader aan een pijnlijke plek in Mies' leven en durf niet verder te gaan, maar dat hoeft ook niet. Ineens begint ze zelf.

‘Ja, van zoiets heb jij geen benul, Joep; jij met zó'n Vader, die je letterlijk op de handen draagt en die schat van een Moeder, die je gewoon in alles begrijpt en alles met je meeleeft. Ik heb in al die dagen nog geen letter gehad, nòch van Vader, nòch van Moeder. Bäh, ik geloof, dat ze dàt nog te veel moeite vinden!’

Dikke tranen rollen opeens uit haar ogen.

Ik kijk haar ontsteld aan, wat een tragisch leven ligt er achter Mies' uitgelaten dwaasheden.

‘t Is zo vreselijk, Joep’ snikt ze, ineens alle schijn opgevend, ‘altijd, altijd is 't akelig bij ons. Moeder is eeuwig en altijd uit en Vader is stil en verdrietig en als Moeder eens een keer thuis is, of bijvoorbeeld aan tafel, dan zeggen ze geen woord tegen elkaar. 't Is afschuwelijk!’

‘Houden.... houden ze niet veel van elkaar?’ vraag ik met trillende stem; dat lijkt me 't ergste wat er bestaat.

‘Nee’, schudt Mies, ‘neen, dan zou 't toch wel anders zijn thuis. Ze houden wel van mij, allebei, maar Vader denkt, dat ik alleen om Moeder geef en Moeder denkt, dat ik op Vaders hand ben. En ik ben 't geen van tweeën, Joep, 't kan me allemaal niets schelen, als ik maar van ze allebei mocht houden.’

Hoe kan zoiets bestaan, denk ik vòl wroeging, dat Mies vier jaar lang onze club-clown is, onze vriendin zogenaamd, en dat ik nooit vermoed heb, in wat een zee van misère ze dapper voortleeft met haar humor en haar levenslust om zich drijvende te houden.

Egoïst, die ik ben! Alleen maar opgaan in mijn eigen verdrietjes en zorgjes en geen ogenblik aanvoelend de misère van een vriendin, vlak naast me.

Ik grijp Mies' hand en luister met gespannen aandacht en met mijn hele hart naar 't jammerlijk verhaal van haar eenzaam leven; ik luister zonder iets te zeggen, tot Mies geen woorden en geen tranen meer heeft.

‘Vroeger,’ zegt ze op 't laatst nadenkend, ‘vroeger vond ik 't altijd idioot, als er in boeken zo'n misbaar gemaakt werd

over de liefde. Al die boeken, waar ze zich zolang bedenken, of waar ze 't zo vreselijk ernstig opnemen, als ze zullen gaan trouwen, zoals in de boeken van Alcott, weet je wel? Maar in de laatste tijd geef ik ze gróót gelijk. Als je je dáárin vergist, Joep, dat is iets vréselijks, heus; niet voor jezelf misschien, maar voor je kinderen. Ik geloof, dat ik later nóóit ga trouwen, zó bang ben ik om zo'n vergissing te maken.

O, Joep, Joep! 't Is een hel bij ons thuis. En er is niemand, die me kan helpen. Ik heb geen broers of zusters en Vader of Moeder kan ik 't natuurlijk helemaal niet vertellen. Jij bent de enige.... ik begrijp 't zelf niet, dat ik je dat nou allemaal...., maar jij houdt je mond wel, hè?’

Ik knik heftig: ‘Natuurlijk!’

‘Jij hebt natuurlijk ook veel verdriet gehad, Joep, de laatste tijd, meen ik; maar jij hebt alles kunnen zeggen aan je Moeder en zij helpt je zeker 't te dragen.’

Maar nu weet ik, wat ik antwoorden moet. ‘Mies, luister eens, jou verdriet en 't mijne kun je helemaal niet met elkaar vergelijken, maar één ding is toch 't zelfde: we moeten 't allebei helemaal zèlf dragen. Dat moet ieder mens. Ja, 't is heerlijk, méér dan heerlijk, dat Moeder me zo volkomen begrijpt, maar boven je verdriet uitgroeien, dat kunnen we alleen maar zelf, héél eenzaam en héél alleen, maar 't kan *altijd*. En als je bedenkt, dat er zóóveel mensen zijn, die naast je vechten met hun moeilijkheden, dan voel je je juist zo heerlijk één met hen, tenminste, dat vind je altijd.’

‘Je bent 'n schat, Joep’ zegt Mies warm.

‘Ik?’ zeg ik verbaasd, ‘ik voel me juist zo'n miserabel schaap, dat ik je nu helemaal niet helpen kan, terwijl ik toch zó met je meevoel.’

‘Dat *is* 't juist, Joep, ik heb nog nooit iemand ontmoet, die zó goed kan luisteren als jij! Ik weet wel, dat Greet je echte vriendin is, maar mag ik - wil jij ook voor mij een beetje meer.... dan zo alleen maar in de club, je snapt me wel....’ En ik knijp haar hand haast fijn, zó'n warm en diep gevoel komt er in me op.

Op dat ogenblik steekt Greet haar bol boven de heuvelrand. ‘Hallo, wat voeren jullie uit?’ vraagt ze vrolijk.

‘Keitjes schiefelen over 't meer!’ antwoordt Mies onmiddellijk.

Maar Greet is niet van gisteren, ze kijkt van Mies' rode ogen naar mijn zeker wat opgewonden gezicht en verdwijnt bescheiden met een hartelijk 'Tot straks, hoor, ik ga nog wat lezen.'

'Vertel je 't nou zometeen ook aan Greet?' vraagt Mies benauwd.

'Ben je mal,' zeg ik verontwaardigd, 'denk je, dat ik iemands geheimen verder vertel?'

'Zou Greet daar dan niet boos om zijn?'

'Greet boos?' vraag ik verbaasd, 'neen, dan ken je Greet niet. En dat zou toch ook heel erg klein zijn. Zo'n vriendschap zou maken, dat je voor de hele wereld verder een nietsnut was. Neen, pieker daar maar nooit over. Je weet nog niet half, hoe nobel Greet is!'

'Dan is 't goed,' zucht Mies opgelucht.

Nog een hele poos blijven we kijken naar 't sprookje van 't donkere meer vóór ons en dan eisen onze kampgenoten ons weer op.

'Aan tafel, aan tafel,' schettert Connie, die corvée heeft en samen met Ems de meegebrachte hap-hap netjes uitgestald heeft op een groot servet.

Van alle kanten rijzen we als paddenstoelen uit de grond, we hebben allemaal honger.

'Jongens,' zegt Greet, 'straks cantherellen zoeken, ik heb trek in paddenstoelensoep!'

'Ja, ja,' juicht 't koor. De cantherellen hebben alle magen en tongen veroverd, toen we ze de dag na aankomst, direct hebben gezocht en klaargemaakt.

'Maar als jullie allemaal zoekt, moeten Greet of Joep ze nog eerst één voor één controleren,' conditioneert Rie benauwd.

'Natuurlijk,' zegt Greet verontwaardigd, 'denk jij soms, dat ik mijn leven waag aan bijvoorbeeld Connie's botanische kennis?'

'Stil maar, Greetje, ik zal jou geen knol-amaniet voor een cantherel verkopen!' lacht Connie lachend al haar paddenstoelen-wijsheid, want met deze twee soorten is ze zowat uitgepraat.

'Ik weet wat,' zeg ik, 'jullie gaat zoeken en ik kijk ze hier na

en als je een enkele vreemde vindt, roep me dan even, ik heb mijn boeken bij me.'

'Zullen we hem voor je plukken?'

'Neen, dat is zonde, dat doe ik alleen maar, als ik hem helemaal niet ken en determineren moet.'

Greet en ik hebben van Moeder een grote liefde geleerd voor die geheimzinnige bosbewoners; niet alleen, omdat sommige soorten zo lekker zijn, maar vooral, omdat ze zo mooi zijn en hun leven zo geheimzinnig en belangwekkend is.

En Ommen is het paddenstoelenland bij uitnemendheid.

Na 't eten installeer ik me verwachtingsvol met twee grote stukken papier voor me en een mes in m'n hand tegen een dennenstam, klaar om de buit van de anderen te sorteren en maar meteen panklaar te maken.

Connie ruimt de 'tafel' af en de rest verdwijnt in 't bos. Mies, die alleen als je 't weet nog een beetje rode ogen heeft, maar overigens weer de gewone, jolige Mies is, verdwijnt 't laatst met een veelbelovend: 'Ik zal een nieuw prachtexemplaar voor je zoeken, Joep!'

'Aannemen!' roep ik, want een nieuwe, mooie paddenstoel is me meer waard, dan een zak vol cantherellen, hoe lekker ook.

Daar komen Kit en Rie, de eerste jagers, weer aan, maar de buit is mager, de paddenstoeltjes zijn klein en als ze schoongemaakt zijn, is er niet veel meer van over.

Maar even later verschijnt Greet triomphantelijk met een zak vol. 'Hoe kom je daar aan?' vraagt Kit achterdochtig.

'Nou,' lacht Greet, 'ik heb eerst naar eiken gezocht, daaronder en in de buurt staan ze 't liefst.'

'Zeg dat dan eerder,' moppert Kit verontwaardigd. 'Wat een gekke dingen, wat hebben ze nou aan zo'n eik,' en ze verdwijnt met Rie, vastbesloten met een grotere buit terug te komen.

In een uur tijd heb ik nu een flinke voorraad bijeen, telkens word ik weggeroepen door één of andere enthousiasteling met de juichkreet: 'Joep! een pracht paddenstoel voor je! een heel bijzonder soort, maar dan blijkt 't steeds een gewone Russula te zijn, of een of andere boleet en één maal haalt Connie me bij een paddenstoel, die er volgens haar 'zo

lekker uitziet' en die blijkt een knolzwam te zijn, die hier in de bossen van Eerde nog al eens voorkomt. Ik schrik me een ongeluk. 'Ben je niet wijs, Con! Roep gauw de anderen er bij, dan kun je allemaal eens goed kijken, wàt je eten moet, als je levensmoe bent!'

'Is die zo giftig?' vraagt Con griezelen.

'Nou! 't ergste van allemaal!'

En Greet en ik demonstreren even later aan onze verzamelde kampgenoten de verraderlijke, kleine sluipmoordenaar met z'n mooie, gave, verleidelijke, teergroene hoed en zijn feilloos dodend gif.

'Ziezo, nou weet je 't,' besluit Greet. 'En als je er ooit zo een ontmoet, loop dan liever een eindje om.'

'Ik eet geen enkele paddenstoel meer,' griezelt Rie.

'Ach, kind, met cantherellen kun je je toch nooit vergissen!'

'Nou', zegt Con bedenkelijk, 'ik had haast daarnet een paar zwavelkopjes meegeplukt.'

'Nou ja,' vind Greet onhoffelijk, 'bij jou is alles mogelijk,' waarna een bokswedstrijd de botanische les besluit.

's Avonds eten we cantherellensoep, cantherellen ragout, en gebakken cantherellen toe, zelfs Rie, die, ondanks haar besluit verlost wordt door de geur. 't Is een geluk, dat we allemaal sterke magen hebben!

't Is een smoorhete dag in onze tweede kampweek. 'Vandaag is 't volle maan,' weet Kit secuur, 'en dan slaat 't weer daarna om.'

'Gunst, ik dacht, dat dat gisteren al was!' zegt Connie, 'hij was zo vol, d'r kon geen steek meer bij.'

'Nou, dan heeft hij van avond een uitwas, want 't is pas vandaag officieel volle maan,' houdt Kit vol.

'Wat zou dat eigenlijk,' vraagt Rie, 'of hij vol is, of half vol of voller dan vol?'

'Nou, Kit beweert, dat 't weer dan omslaat,' leg ik uit.

'Zullen we dan vandaag eens een hele zwemdag maken?' stelt Greet voor.

'Ja, en vanavond eens niet zo vroeg naar bed. Als we een hele dag zwemmen en in de zon luieren, hoeven we toch niet zo gauw slaperig te zijn. Dan gaan we dwééééépen in de volle maan,' kweelt Mies.

‘Hè, ja,’ ijvert Kit, die vandaag metereologische neigingen schijnt te hebben, ‘hè, ja, voor 't laatst, want morgen is hij niet vol meer.’

‘Schei nou uit over die overvolle maan, hè,’ verzoekt Ems, ‘ik word er wee van.’

‘Vooruit, zwemgoed halen, aantreden!’ commandeert Greet. We duiken in de tenten, zoeken ons boeltje bij elkaar.

Uit 't circus klinkt een heftige woordenwisseling op.

‘Wat doen jullie daar,’ vraag ik belangstellend, als wij, door de ingang kijkend, de drie circusbewoners slaags zien.

‘Mies haalt mijn hele boeltje overhoop, omdat háár zwempak weg is,’ klaagt Rie, terwijl ze krampachtig op haar rugzak blijft zitten, die Mies wil fouilleren. De inhoud van Kit's rugzak ligt al overal verspreid.

‘Zeg, terroriseer jij 't zaakje hier?’ vraagt Greet en Mies knikt trots, ‘natuurlijk, als ze ook mijn zwempak inpikken!’ ‘Bedoel je dit vodje soms?’ vraagt Ems, terwijl ze met een vies gezicht een bemodderd blauw propje uit een struik vist en tussen duim en wijsvinger houdt.

Met een juichkreet springt Mies er op af, drukt 't verloren schaap in haar armen: ‘Gunst ja, dat is waar ook, dat had ik op die struik te drogen gehangen.’

‘Nou, maar jij pakt mijn rugzak maar weer in,’ moppert Kit en Mies, verrukt met haar weergevonden schat, propt bereidwillig al Kits bezittingen op en door elkaar als hutspot er in. ‘Zo, heb je nou alles? Vooruit dan maar.’

En we springen met veel drukte en lawaai op onze fietsen en willen net wegrijden als Con alarm slaat: ‘Hola, jullie vergeten 't brood.’

‘Zorg jij daar dan nog maar even voor, dan komt 't zèker wel in orde.’

Even later hobbelen we toch heus over 't ongelijke kampterrein naar de grote weg, die naar Beerse voert, waar 't zalig zwemmen is in een dode arm van de Vecht en waar je heerlijk kunt zonnebaden op de begrasde oever.

Binnen vijf minuten plonsen we er achter elkaar in. 't Water is donker en ondoorzichtig, maar toch fris.

Eerst zwemmen we wat rond met lange, forse slagen en dan organiseren we een wedstrijd.

‘Schoolslag’, roept Rie, die niet kan crawlen.

‘Vrije slag,’ schreeuwt Con, duikt onder als een eend en komt proestend weer boven.

‘Allebei,’ beslis ik, ‘eerst schoolslag, dan crawlen.’

De eerste wedstrijd wint Rie, de tweede ik. Dan houden we nog een grote springerij van de plank, maar duiken durven we niet, omdat we niet weten, hoe diep 't is en we geen lust hebben, met ons hoofd vooruit, in de modder te zakken.

En als we uitgedold zijn ploffen we in 't gras, zalig languit, met wijd gespreide armen en laten ons bakken in de zon, onze ogen dichtgeknepen voor 't felle licht. En daarna voorover, met ons gezicht begraven in 't warme gras, dat ruikt naar hooi en milde, vochtige aarde, laten we onze natte schouders drogen en bruin branden en we voelen ons zó levend en krachtig, zo dóór en dóór verzadigd van zon en gezondheid, dat we 't gevoel hebben er ons hele leven mee toe te kunnen.

En als we 't weer te warm krijgen en genoeg geluierd hebben, springen we er weer in en zwemmen en dollen, als uitgelaten jonge kikvorsen.

‘Jongens, wat een zaligheid,’ schreeuwt Connie, terwijl ze op haar rug liggend van de ene oever naar de ander crawlt à la Nida Senff.

‘Weet je, wat ik vind,’ zegt Ems, als we even later weer liggen te drogen in 't gras: ‘Ik vind, dat we 't in al die jaren, dat we mekaar kennen, nog nooit zo goed samen gehad hebben, als in dit kamp.’

‘Word je sentimenteel?’ vraagt Greet achterdochtig.

‘Heb ik daar ooit last van?’ stuift Ems verontwaardigd op, ‘ik bedoel maar.... nou ja, hebben we 't genoeglijk samen gehad of niet?’

‘Dat hebben we,’ zegt Mies gul en knikt me eventjes toe.

‘Ja, dat hebben we’, beaamt ook de rest.

‘Dus ik stel voor,’ gaat Ems voort, ‘om dit kamp volgend jaar weer dunnetjes over te doen.’

‘Hoera, hoera! vast en zeker! Leve Ems!’ gillen we door elkaar. We sjoeren Ems omhoog, hijsen haar op onze schouders, hossen met haar langs de oever en gooien haar tot slot in de Vecht.

't Is een dag om nooit te vergeten!

Verbrand als Morianen en loom van buitenlucht, zon en water keren we pas tegen vijf uur terug in 't kamp.

's Avonds na 't eten, Rie en Kit, die corvée hebben, zetten ons een twijfelachtig maal voor, dat ze 'dikke soep' noemen, maar dat meer lijkt op rijstebrij, hangen we eerst 'n beetje om in ons valleitje, ruimen de tenten op, wat er van ochtend bij ingeschoten is en wassen de vaten om.

'Ik heb nòg honger,' beweert Connie, met een verwijtende blik op de corvéeërs, 'die rijstebrij-soep leek wel snert'.

'Léék 't maar op snert,' vindt Greet somber en Ems schraapt de restjes uit de pan en beweert, dat 't met boter en suiker misschien wel te genieten is.

'Jullie weten niet wat lekker is,' verzekeren de corvéeërs verontwaardigd.

'Schiet nou op, zeg!' por ik ze aan, 'zometeen is de maan op en weer onder voor we er naar hebben kunnen kijken.'

Eindelijk, na veel gezeur, ligt 't laatste bord schoon in de bak.

'Ziezo,' zegt Greet, tevreden neerploffend op 't veerkrachtige mos, 'nou gaan we een zalige lange avond maken.'

'Laten we eerst op de heuvel blijven,' stel ik voor, 'dan kunnen we de zon zien ondergaan.'

En we klimmen op de helling van ons valleitje en zoeken allemaal een makkelijk plaatsje tegen een boomstam of zo iets. Zo zitten we hier iedere avond na 't eten te genieten van de zonsondergang, iedere avond weer nieuw en héél anders dan de vorige en telkens weer even mooi. Tot nu toe hebben we daarna altijd direct onze slaapzakken opgezocht, want dan is er in een kamp toch niets meer te beleven, maar vandaag willen we, volgens Mies, dwééééépen in de, door Kit voorspelde, volle-maneschijn.

'Maar dan kruipen we er bij in 't circus, hoor!' vindt Greet.

't Is véél te koud zo zonder kampvuur op de grond!'

'Doodzonde, dat we dat hier niet mogen hebben,' zucht Connie.

'Maar dat is veel te gevaarlijk,' zeg ik, 'je weet niet hoe gauw of er bos- of heibrand van komt.'

‘Is 't weer niet mooi genoeg?’ tiert Greet, die niet de minste aanmerking over ons illuster kamp kan verdragen. ‘Zometeen krijg je een pracht zonsondergang en daarna volgens Kit een volle maan en nou zeur je nog om een kampvuur.’

‘Schei nou uit met dat gezanik,’ bromt Rie, ‘kijk liever.’

Ze heeft gelijk. De zon zakt gloeiend rood weg achter een met dennen begroeide heuvel. Een knoestige tak strekt zich als een grillig silhouet voor de vurige bol. Kleine, roze wolkjes, waarachter een groot, stil licht schijnt te branden, drijven er omheen op de diep donkerblauwe achtergrond.

Heel stil zitten we nu te kijken. Mies, iets lager tegen de helling, leunt met haar hoofd tegen mijn knie, haar handen gevouwen om haar opgetrokken benen. Connie zit op de laagste tak van een knoestige den.

Een eindje van ons af staat Greet 's lange, slanke figuur, geleund tegen een boomstam. Haar armen over elkaar, haar vlechten stil op haar rug en haar ogen turend naar 't wonder vóór haar. Hoe goed, hoe innig is dit samenzijn zo. Allemaal verdiept in een zelfde schoonheid. Heb ik me wel ooit zo één gevoeld met hun allemaal, zo zonder woorden vriendinnen. Mijn hand glijdt door Mies' korte, stugge haar. Ze kijkt op, knikt me toe. 't Is een mooi kamp geweest, een goed kamp, waarvan we veel mee zullen dragen naar onze eigen stad, naar school en later in ons leven.

Langzaam zakt de zon.

Halfweg is ze achter de heuvelrug, nu rust er nog een blinkend streepje op 't grijze zand en nu is 't weg en de hemel blijft blind en leeg achter.

Mies zucht diep! ‘Gelukkig, dat je zeker weet, dat ze morgen weerkomt,’ zegt ze.

‘En nou de maan,’ juicht Kit. Greet maakt zich langzaam los van haar boomstam en kijkt even verwezen naar Kit's uitgelatenheid en commandeert dan: ‘vooruit naar 't circus!’

't Is nodig ook. Nu de zon weg is, wordt 't dadelijk kil. De avonwind is guur en blaast ons hier boven wat tè erg.

We kruipen in 't circus, een beetje nauw, mannetje aan mannetje, maar 't gaat toch. De voorhang, die gelukkig op 't Oosten is, laten we wijd open.

En nu is 't wachten op de volle maan.

‘Zuster Anna, Zuster Anna....’ reciteert Connie.

‘De voorstelling gaat niet door,’ kondigt Greet plechtig aan.

‘Waar blijf je nou met je maan, Kit?’

‘Heb je je niet vergist? Misschien is 't wel *nieuwe* maan,’ oppert Rie.

‘Ach, wel neen, gisteren was ie toch ook haast vol,’ zegt Kit, die zich een beetje geneert voor haar voorspelling.

‘Nou, dat kon toch wel?’ verdedigt Rie zich onder een storm van hoongelach, ‘na volle maan komt toch nieuwe maan.’

‘Hoeveel heb jij voor cosmographie,’ informeert Kit venijnig.

‘'n Vier,’ zucht Rie prompt.

‘Da's vier te veel,’ vind Greet, ‘als de Driehoek je nou eens hoorde!’

Terwijl de anderen gekheid verkopen, zie ik de hemel achter de Oostelijke heuvels licht worden.

‘Kijk eens,’ wijs ik, ‘daar komt ie.’

En werkelijk, vijf minuten later rijst zilverwit en wat onzeker in de nog lang niet donkere hemel de heldere maanschiif boven de top.

‘Zie je wel,’ triompheert Kit, ‘hij is vol.’

‘Je bent een puike impressario,’ prijst Greet, ‘je artist treedt precies op tijd op!’

't Wordt donkerder en donkerder in de tent, de gezichten zijn nog maar lichte plakaten, die uit de schemering te voorschijn komen en waarin vaag de monden bewegen. Ik tuur en tuur, tot ik er lichtende strepen en sterretjes van voor m'n ogen krijg, maar ik moet 't tenslotte opgeven. 't Is nu net, of hun stemmen dof worden, of ligt dat aan mij? Ja, natuurlijk, ze praten net als eerst, maar ik kan 't niet meer volgen. Af en toe vang ik een brokstuk op, maar de snelle grappen en plagerijen ontgaan me geheel.

Wat zal ik nu doen? M'n hoorn halen uit m'n eigen tent? Wat een opschudding allemaal en 't zal nog niet eens veel helpen, ik ben al zó gewend aan de steun van mijn ogen. De laatste week had ik m'n hoorn zelfs nooit nodig. Ook mèt de hoorn voel ik me in 't donker moe en onzeker in zo'n kruisvuur. Ik vind 't helemaal niet erg, om er zo stilletjes bij te zitten en te genieten van de zilverwitte maanbol in de nu diep donkerblauwe hemel; als ze 't maar niet merken, geen mede-

lijden hebben of zich gaan inspannen om te schreeuwen, als ik maar niet anders ben dan zij allen, in hun ogen.

Heel stil blijf ik zitten om geen aandacht te trekken, lach als ik de anderen zie lachen en kijk bewonderend naar buiten, als een van hen daar iets moois aanwijst.

Ach, als ik toch alsjeblieft maar één kan blijven met hun allen. Ze praten, ze lachen, een monotoon gegons is 't in mijn oren. 't Gaat goed, niemand merkt 't. O, géén medelijden! als je *blijft* geen medelijden. Ineens wendt Connie zich vol naar mij, ze vraagt wat; o, wat afschuwelijk is dat!

Radeloos kijk ik naar Greet.

Die begrijpt me onmiddellijk: 'Zal ik je hoorn even halen?' roept ze me toe.

Ik schud m'n hoofd. 'Neen dank je, dan word ik toch moe zo in 't donker. Toe alsjeblieft, gaan jullie gewoon door? Ik vind 't heus niet akelig. Toe, laat me nu maar.'

Greet zwijgt, de anderen ook en dan begint Mies afleidend met de anderen te praten. In een ogenblik zijn ze weer druk aan 't redeneren en laten mij met rust.

Hete tranen dringen in mijn ogen, krampachtig knijp ik m'n handen tot vuisten. Ik vind 't zó heerlijk, als ze 't vergeten, soms bijna niet geloven kunnen, dat ik doof ben en nu deze jammerlijke aftocht.

Ach, waarom voel ik 't ook als een schande om anders te zijn dan anderen, ik kan 't toch niet helpen. Ik mis toch niet zoveel aan dit gesprek? 't is toch geen levenskwesitie? Waarom ben ik dan zo vreselijk bedroefd?

'Ze hebben me niet nodig,' peins ik, 'ze hebben net zo'n pret, als zo pas, toen ik nog meedeed.'

Ah bah! Dus gepikeerd, dàt ben ik! niet verdrietig, maar beledigd! Goed, dat ik dat zelf ontdek. Waar zouden ze nu over praten? Ze lachen niet meer zoveel. O, o, o, als ze 't maar niet over mij hebben, me beklagen, medelijden hebben, als ze maar niet samen overleggen om een middel te vinden, om me te troosten, als ze maar niet....

Plotseling hoor ik binnen in me een stem, zó duidelijk, dat ik heus even verschrikt omkijk: 'Een gewaarschuwd mens geldt voor twee. Als ooit dat lelijke wantrouwen z'n hoofd bij je opsteekt, herken 't dan direct, Joep.'

O, is 't dan tòch waar, wat Juffrouw Melano me die middag zei? Komt dat wantrouwen dan voor ons allemaal, voor alle mensen, die hun medemensen niet meer verstaan kunnen? Ik kòn 't toen niet geloven, ik, die nooit iets kwaads van een ander wou denken. Maar dit, *is* dit wel wantrouwen? Ik dacht toch niets lelijks van de jongens, niets onaardigs?

O, ja, jawel ik *wil* eerlijk zijn, dit was wel degelijk een begin er van. En als ik 't niet direct herken, zal 't weer komen, telkens weer en ik zal tenslotte nog geloven, dat ze me belasteren en uitlachen. Die goede jongens!

Ja, medelijden hebben ze misschien, neen zeker, àllemaal, maar ze gouden toch nooit daarover spreken, waar ik bij was, stilletjes, als ik 't niet kan verstaan. Ze gouden toch nooit iets zeggen, dat ze niet gezegd zouden hebben, als ik ze horen kon. O, ik *wil* niet worden als de doven, waar Juffrouw Melano me van vertelde, die achterdochtig en vijandig, zich 't onderwerp menen van elk gesprek en 't mikpunt van elke grap. En ik wil zelf ook niets denken, stiekum, dat ze niet mogen weten. Ik wil gewoon en open met ze zijn, zoals altijd vroeger en geen comédie spelen.

‘Jongens,’ zeg ik schor, ‘jullie moet 't niet erg vinden voor me, heus, 't is niks erg, die stilte, als jullie maar nooit medelijden hebt. Ik wou me eerst groot houden, zie je, maar dat is laf, dat was alleen, omdat ik dacht.... dat jullie me zó, niet leuk zouden vinden, zo'n.... zo'n saaie stakker.... Maar dat is gemeen van me, dat gehuichel. Jullie moogt 't precies weten....: Als 't donker is kan ik niet meer meedoen. Ik vertrouw jullie zo, ik weet nu heus wel, dat jullie toch precies even veel om mij.... om mij geeft, ook al ben ik nu zo saai. Toe, als je blijft, ga gewoon door, maar laat mij geen comédie meer spelen. Ik weet wel, dat je me niet zult gaan beklagen en anders zult vinden dan vroeger. Toe!’

't Is er uit!

Na een snik, die ik niet bedwingen kan, houd ik m'n mond. Als ze 't maar niet idioot vinden, als ze 't maar een beetje begrijpen, wat ik meen.

Ineens voel ik Mies' wang tegen de mijne en met haar mond vlak bij m'n oor zegt ze warm en innig: ‘Jij bent Joep, net precies als vroeger en we zullen je nooit beklagen, want dat heb *jij* niet nodig.’

In de schemering zie ik ze allemaal heftig knikken en Greet's hand grijpt de mijne en knijpt die zo stevig, dat m'n botjes kraken.

Kit's maanavond is een heerlijkheid geworden.

Ook voor mij.

Juist voor mij.

XIV

't **K**amp is weer voorbij! Een beetje weemoedig is 't wel, dat al die joligheid, waar we ons al maanden te voren zo op verheugd hadden, nu achter ons ligt, maar we hebben ons heilig voorgenomen volgend jaar weer te gaan, naar dezelfde plaats op 't zelfde terrein.

We hebben er ook zo onbeschrijfelijk genoten. De eerste dagen thuis kon ik eerst maar niet wennen aan gesloten kamers en 't slapen binnenshuis.

Moeder genoot van alle verhalen en leefde er zo echt helemaal in mee, dat ik alles nog eens opnieuw beleefde, redenerend en gesticulerend in 't heiligdom de eerste avond.

Paps vooral is blij, dat ik heelhuids weer thuis ben. Wat er nu eindelijk voor gevaarlijks aan geweest is, heb ik nog steeds niet begrepen, maar voor iemand, die nog nooit gekampeerd heeft, schijnt 't iets bar griezeligs te zijn.

Gelukkig toch, dat Moeder zelf er zo van houdt en 't zo gezond voor me vindt. Zonder haar voorspraak, ik ben er zeker van, kreeg ik van Vader in der eeuwigheid geen toestemming.

‘Hè, hè,’ zucht Paps opgelucht, als ik eindelijk aan 't slot van mijn avonturen ben, ‘ik ben blij, dat 't weer achter de rug is.’

‘Maar Paps,’ protesteer ik verontwaardigd, ‘ik heb toch ieder jaar met Moeder gekampeerd!’

‘Nou ja, maar zo zonder behoorlijk geleide met zo'n troep dolle Driesen!’

‘Vader,’ zegt Moeder met een fijn lachje, ‘Joep is al zeventien jaar en dan kan ze toch heus wel op zich zelf passen, en anders wordt 't tijd, dat ze 't leert.’

Ik knik Moeder dankbaar toe. Fijn is dat, als je zo vertrouwd wordt.

‘Volgend jaar wilden we weer gaan, mag 't, Moeder?’

‘Van mij natuurlijk,’ lacht Moeder.

‘Nou en ik zal wel weer moeten zwichten,’ zucht Vader komiek.

‘Hoera,’ roep ik, ‘fijn! volgend jaar weer.’

't Is alles nog wat onwennig voor me. Ik merk nu pas, hoe heerlijk de omgang alleen met de vriendinnen was. Zo altijd in hun drukke, luidruchtige pret, met hun lawaaïge, vrolijke stemmen en hun grote bereidheid, om me in alles te laten delen, heb ik zo gewoon en zonder veel inspanning, gewoonlijk zelfs zonder hoorn, mee kunnen doen, dat 't me wel eens moeilijk valt, om weer in 't gewone leven te staan, met allerlei mensen om te gaan, die ik niet versta, ieder ogenblik m'n hoorn te grijpen en te vragen: ‘ik ben doof, wilt U alseblieft wat duidelijk spreken?’

Als je zo iets zegt zijn de mensen eerst heel verbaasd en dan gaan ze overdreven hard praten, zodat 't bijna zeer doet in je oren en na een paar zinnen zijn ze 't vergeten en zakt hun stem weer af tot 't doffe gemompel, waar ik zo gloeiend 't land aan gekregen heb.

Zo gaat 't met de meesten. Er zijn heel weinig mensen, die, maar even je weg kruisend, aanvoelen *hoe* ze zich 't beste kunnen houden in de omgang met slechthorenden.

Vandaag ben ik razend geweest, in een winkel, waar de juffrouw vreselijk binnensmonds praatte. Nadat ik tweemaal vriendelijk gevraagd had, om iets duidelijker te spreken, snauwde ze me plotseling de prijs (daar ging 't om) zò nijdig toe, dat ik er van schrok.

Ineens voelde ik zo'n ziedende drift in me opkomen, dat 't een haar gescheeld had, of ik had haar over de toonbank heen een draai om haar oren gegeven. Maar ik beheerste me nog net, stak m'n hoorn in m'n tas en zei: ‘dag Juffrouw, ik kom nog wel eens terug, als U behoorlijke manieren hebt geleerd tegenover een dove,’ en stapte de winkel uit.

Nog rood van drift kom ik bij Juffrouw Melano aan ('t gebeurde juist op weg naar lipleesles) en die informeert natuurlijk

direct naar de oorzaak van mijn verhitte uiterlijk; opgewonden en struikelend over m'n woorden doe ik 't hele verhaal. Juffrouw Melano kijkt me eens aan, als ik klaar ben en zegt bedaard: 'Je moet je niet zo dik maken, Joep!'

'Niet zo dik maken??' bries ik, 'zo'n ellendig mens! 't Is immers tòch al zo afschuwelijk om telkens weer te moeten vertellen, dat je doof bent en telkens weer de bereidwilligheid van de mensen te moeten inroepen! Moet zo'n mens je dan ook nog afsnauwen?'

'Hoor eens Joep, die handelwijze van die juffrouw is beneden alle critiek, daar praten we niet eens meer over, maar als jij 't je niet aantrok, kon je er ook geen verdriet van hebben, dus tenslotte ben *jij* de ware schuldige.'

'Nou, dat is ook wat,' grom ik obstinaat, 'zo kun je wel zeggen, dat je van àlle narigheid zelf de schuld bent.'

'Precies,' zegt Juffrouw Melano tevreden, 'dat is ook zo.'

Ik kijk haar aan, een beetje onwillig en niet begrijpend.

'Ach, Joep,' zegt dan Juffrouw Melano, met overtuiging, 'geloof je nu heus, dat die onhebbelijkheid van die juffrouw of van wie ter wereld ook, maar *iets* veranderen kan aan de innerlijke waarde van een mens? En dat is toch 't enige wat belangrijk is. Een mens maakt zich alleen maar druk over dingen van *buiten*, als hij niet helemaal vast vertrouwt op en genoeg heeft aan de dingen van binnen. Natuurlijk is 't even lastig, om dat in te zien, maar ik geloof toch wel, dat je me begrijpt.'

'Jawel,' zeg ik aarzelend, 'ik begrijp U best en U hebt ook vast gelijk, maar als 't weer gebeurt, dan kan ik dat niet zo gauw bedenken.'

Juffrouw Melano schiet in een lach.

'Je moet zo iets niet gauw even in je zelf repeteren, als 't eens nodig mocht zijn,' zegt ze, 'maar je moet je met die opvatting zó vertrouwd maken, dat de ware Joep, de echte mens in je, door de omstandigheden nooit gedeerd kan worden, zodat je houding nooit anders kan zijn dan in overeenstemming daarmee.'

'Nou ik hoop 't hartelijk,' zeg ik twijfelachtig, 'want zonder een hoop zelfbeheersing vlieg ik zo'n snauwend mens op een keer nog eens aan!'

‘Zelfbeheersing is belachelijk,’ zegt Juffrouw Melano bedaard en terwijl ik haar met open mond aanstaar om dat nieuwe gezichtspunt gaat ze voort: ‘t is dubbele moeite. Eerst krijg je verkeerde gevoelens en daarna moet je je uitsloven om die weer te beheersen. Met een zuivere levenskijk, *krijg* je eenvoudig die verkeerde gevoelens, die driftige reacties, niet.

Zelfbeheersing is net zo doelloos en mal als een kind, dat aanhoudend op z'n lei krabbelt, om 't daarna moeizaam weer uit te vegen. Zorg eenvoudig, dat je niet krabbelt, dan is er ook niets uit te vegen.’

In stomme verbazing kijk ik mijn kittig leraresje aan, die zo maar de meest ongewone dingen verkondigt. Nog nooit heb ik er zo over gedacht, maar warempel ze hééft gelijk. En ik weet zeker, dat Moeder zou opgaan in zo'n gesprek en 't helemaal met haar eens zou zijn.

‘Ik geloof,’ zeg ik met een diepe zucht, ‘dat ik nog heel wat meer van U kan leren, dan alleen liplezen.’

‘Dat komt, omdat je goedleers bent, Joep,’ zegt Juffrouw Melano zacht en even ligt haar hand warm om de mijne. En dan begint weer de gewone les: aa, au, oei, oo, ie, ee.... van voren gezien, en profile, mèt stem zònder stem.

't Uur vliegt om.

Veel gauwer, dan ik verwacht heb, krijg ik gelegenheid Juffrouw Melano's woorden nog eens te overdenken.

Een week voor 't einde van de vacantie, vind ik Moeder aan de ontbijttafel met een open brief in haar handen.

‘Joep,’ zegt ze opkijkend, ‘Tante Jo vraagt, of je nog een paar dagen komt logeren, Agnietje en Trees zijn ook thuis.’

Tante Jo is een nicht van Vader, die op een groot buiten in Bussum woont. Ik geloof, dat Oom en Tante erg rijk zijn, tenminste Trees en Agnietje, de tweelingen, werden na hun eindexamen eerst voor een jaar naar een dure Zwitserse kostschool gestuurd, om een beetje bedaardheid te leren, volgens tante, die geen raad weet met haar lawaaiïge telgen. Als ze getemd zijn, mogen ze gaan studeren voor welk vak ze maar willen.

‘Ajakkés,’ zei Greet, toen ik haar indertijd de Zwitserse

escapade van m'n nichten vertelde, 'wat een saaie boel op zo'n jonge-juffrouwenhok.'

Ik weet nu ook niet, of ik wel dolverrukt ben met 't logeerplan. Vroeger kon ik 't opperbest met ze vinden, maar stel je voor, dat ze in hun uitheemse periode een paar nuffen zijn geworden. Moeder ziet op mijn gezicht, dat ik er niet onverdeeld voor voel.

'Weet je, dat oom's vader tegenwoordig bij hen inwoont?' zegt ze, kijkend in de brief. 'Hij is nu zes en zeventig jaar en heel erg doof.'

'Doof?' vraag ik en 't schiet me te binnen, dat ik, sinds ik zelf hardhorend werd, nog nooit met een dove heb omgegaan en opeens krijg ik 't gevoel, dat 't prettig moet zijn met een ander te praten, die wéét en zelf beleefd heeft, al die kleine speldeprikken en 't grote verdriet, dat zo'n gebrek met zich voert.

Snel besloten zeg ik: 'Als U 't goed vindt, wil ik wel graag gaan.'

'Zeker vind ik 't goed, lieverd; ik zou zeggen, dan morgen maar.'

De volgende morgen sta ik, gebogen uit een coupéraampje, Vader toe te wuiven, die me met de auto naar de trein heeft gebracht. M'n fiets is al vooruit gestuurd en in 't bagagenet ligt een valies met een stuk of wat fleurige zomerjurken, door de vereende krachten van Moeder en Eegje en mijzelf gisteren nog allemaal gewassen en gestreken. Ik begin echt schik in de tocht te krijgen.

'Dag, Joepjekind. Veel plezier, hoor! Opgepast! Voorzichtig zijn en veel groeten aan Oom en Tante!' roept Vader als de trein in beweging komt.

'Dag Vader, dag Paps! dááááág!!' roep ik, wuifend toot 't allerlaatste tipje van Vader's zakdoek uit 't gezicht verdwijnt. Dan plof ik neer, gezellig in 't hoekje en geniet van de stralende hemel, de langs glijdende weilanden en de voorbij zwaaiende slootjes, die schijnen te draaien om een middelpunt, ergens ver weg aan de horizon.

Zo'n treintocht helemaal alleen heeft iets avontuurlijks; ik vind 't op zich zelf al een heerlijke sensatie. En de logeerpartij lokt me ook hoe langer hoe meer aan. Tante Jo en Oom Carel zijn erg aardige mensen. Als de nichtjes nu maar geen

nuffen geworden zijn en als ze nu maar niet vervelend doen met mijn doofheid. Laat me eens bedenken, wat voor een stem had Oom Carel ook weer, erg laag geloof ik. Jammer is dat! Tante spreekt wel duidelijk. Als ze er nu maar niet te veel over zeuren! Enfin, Oom's vader is daar al bijna twee jaar in huis, dus zullen ze wel gewend zijn met doven om te gaan en *ik* ben eigenlijk alleen maar erg hardhorend.

't Zal wel loslopen.

De reis is kort: voor ik 't weet heb ik 't overstappen achter de rug en stoom ik weer voort, ditmaal in een overvolle coupé met vijf kleine kinderen en een radeloze moeder. Binnen vijf minuten heb ik een manneke van drie jaar op m'n ene knie en een zuigeling van negen maanden op de andere, terwijl de moeder dankbaar van de gelegenheid gebruik maakt, om een hooglopend meningsverschil tussen de twee oudste telgen, dat in handgemeen dreigt te ontaarden, te beslechten. De vijfde spruit houdt zich inmiddels onledig met pogingen de strikken van mijn pumps te plukken, gelukkig zonder succes.

Ik bewonder de moed van 't tengere vrouwtje, om zo met haar volledig kroost op reis te gaan, hobbel met mijn knie om de baby, een schat met grote blauwe ogen en een snoezig vuil mondje, zoet te houden en vertel een verhaaltje aan de andere kleuter, waarnaar gelukkig 't jochie op de grond ook komt luisteren, wat mijn pumps ten goede komt.

Ik vertel 't ene verhaaltje na 't andere om te voorkomen, dat de moeder iets zegt en ik, ook voor dit kleine traject, de uitleg van mijn gehoor zal moeten geven en voor ik 't weet zijn we in Bussum.

In allerijl neem ik afscheid van 't dankbare mevrouwtje, grabbel al mijn bezittingen bij elkaar, duw de rest van een plak chocola, die Paps me meegaf, in de handen van de oudste telg en spring op 't perron tussen m'n nichtjes en Oom Carel, die lichtelijk verbaasd kijkt naar mijn ontredderd voorkomen.

Daar heb je 't lieve leven al: Oom Carel zegt iets onverstaanbaars. Ajakkes, wat *is* dat toch een wanhoop, kun je nu nooit eens gewoon leven, als alle andere mensen. Altijd dat gezeur.

'Ik ben een beetje doof, Oom,' verklaar ik gelaten, voor de zoveelste maal in de laatste maanden, 'U moet iets duidelijker praten.'

Oom kijkt met een gezicht van: 'O ja, dat is waar ook,' en herhaalt z'n vraag zo luidkeels, dat alle mensen in onze buurt omkijken en ik een hoofd krijg als een biet.

Als resultaat van al deze misère geword mij nu de vraag, of ik een goeie reis heb gehad.

'Ja, Oom,' zeg ik zoet en dan keer ik me naar de tweelingen, die me een beetje benauwd aankijken.

't Is niks erg, hoor,' stel ik ze gerust, 'als je een beetje duidelijk praat versta ik je best.'

Agnietje lacht: 't Zal wel loslopen,' pakt mijn arm en vijf minuten later stap ik tussen hen in de weg over naar El Dorado, waar Tante al op de uitkijk staat.

Gelukkig! 't zijn geen nuffen geworden.

Als ik m'n handen gewassen en mijn gehavende garderobe wat opgeknapt heb, brengen Trees en Agnietje me de grote, zonnige eetkamer binnen en daar, in de serre, in een grote, gemakkelijke stoel, zit de fijne figuur van een oude man met een zilverwitte, patriarchale baard en zijdezacht, wit haar. Peinzend kijkt hij naar buiten en ziet niet op, als wij binnenkomen. 'Grootvader,' schreeuwt Trees, 'dit is nu Joep.'

Grootvader kijkt op, wat verschrikt, maar als hij mij ziet, groet hij vriendelijk en zegt iets, terwijl hij me een tengere, fijne oudemannenhand reikt, heel blank, met dikke aderen en aan de ringvinger een donkere zegelring.

'Een aristocraat,' denk ik direct, 'van buiten, maar vooral van binnen. Maar verstaan kan ik hem natuurlijk niet. Een mond met een baard!'

'Ik kan U niet verstaan,' zeg ik duidelijk. Hij antwoordt iets, wat me al precies zo ontgaat.

'Ik kan U niet verstaan,' herhaal ik. 't Is ongetwijfeld een komische toestand en 't verwondert me niets, dat de tweelingen moeite hebben niet te lachen. Maar ik kan niet lachen, er stijgt een prop in m'n keel; hoe ter wereld moet ik die vriendelijke, oude heer duidelijk maken, dat ik bijna even doof ben als hij. Ineens weet ik 't! Ik rits m'n grote tas open, haal m'n hoorn er uit, steek die in mijn oor en reik Grootvader de koperen pollepel aan, die op 't tafeltje naast hem ligt.

'Zo zal 't wel beter gaan,' zeg ik dan.

‘Och kind,’ hoor ik een milde, oude mannenstem meewarig zeggen, ‘ach kind, jij ook al? Je bent nog zo jong! Wat is dat jammer.’

Ik vecht met m'n tranen! Hoe komt 't toch in 's hemelsnaam, ik die vroeger nooit huilde, hoe kom ik nu op dit punt zo overgevoelig? Heeft die doofheid me dan zó diep gewond, dat iedere aanraking me pijn doet?

Ik knik maar, probeer te lachen en druk z'n vingers zo stevig als ik durf, want ik heb 't gevoel, dat ik de broze, oude handen wel zou kunnen bezeren in mijn potige greep.

En dan gaan we aan tafel en er wordt gepraat en gelachen en ik doe m'n uiterste best om er in te blijven. M'n hoorn ligt in m'n schoot en komt op de proppen, zo gauw Oom Carel iets zegt of Grootvader. Maar dat laatste gebeurt niet vaak. Tante en de meisjes kan ik wel volgen. Ze praten vrij duidelijk en ik ben al gauw aan hun monden gewend.

De logeerpartij is een succes.

Met de tweelingen schiet ik direct weer even goed op als vroeger, vooral met Agnietje, die jolig, spontaan en erg goedig is. Trees is meer een katekop en nogal scherp en ongeduldig. Oom en Tante zijn erg hartelijk en sloven zich uit om allerlei pretjes te verzinnen.

Maar 't gezelligste van alles vind ik 't, om af en toe eens een ogenblik bij Grootvader te zitten en met hem te bomen over allerlei dingen. Hij is zo wijs, Grootvader, zo rustig en bezonken en zò geduldig. En dat heeft hij wel nodig, want, en dat is 't enige, wat me hier geweldig hindert, ze hebben er hier in huis niet erg veel slag van, om hem in zijn gebrek te begrijpen. Vooral Trees en soms ook Tante kunnen nu en dan ongeduldig worden en bits uitvallen, als Grootvader eens vergeet z'n pollepel te gebruiken, of per ongeluk een onderwerp ter tafel brengt, waar we net lang en breed over uitgepraat zijn.

Op een avond op onze slaapkamer, die ik met de tweelingen deel, kan ik 't niet langer voor me houden.

‘Zeg Trees,’ begin ik, wat aarzelend, ‘waarom ben je soms zo venijnig tegen Grootvader? De man is toch niet voor z'n plezier doof.’

‘Ach,’ zegt ze onwillig, ‘t is zo'n gezeur en hij doet ook niks z'n best om er in te blijven. Neem nou jou bijvoorbeeld, jij

bent toch ook doof, maar jij helpt zelf mee, van jou heb je nooit last.'

'Je rekent dus de doven zo'n beetje onder de lastige meubels! Originele opvatting!' zeg ik, driftig wordend. 'Ach nee,' vergoelijkt Trees, 'dat nu niet, maar 't is toch wel een gezeur als Grootvader 't gewoon telkens verdraait z'n hoorn te gebruiken. *Jij* bent er toch altijd wèl bij.'

'Je vergeet,' zeg ik koel, 'dat Grootvader nog veel dover is dan ik en bovendien ben ik zeventien en hij zeven en zeventig. Liplezen is erg vermoeiend, daar denk je misschien nooit over na, maar ik kan me best begrijpen, dat 't voor Grootvader veel te inspannend is op zijn leeftijd. Die arme man, 't is heus al erg genoeg om doof te zijn. Je hoeft er hem niet onhebbelijk om te behandelen.'

'Pfui,' vinnigt Trees, 'wat een drukte, je doet net, of 't even erg is als blind zijn!'

Verstomd kijk ik haar aan. Daar heb je weer die domme gedachteloze vergelijking van mensen, die er niets van weten. Ik heb daar de laatste tijd al zo vaak kennis mee gemaakt, 't is een merkwaardig soort troost, die verschillende mensen me hebben menen te moeten geven: 'Wees maar blij, dat 't je ogen niet zijn.'

Iemand, die in even sterke mate slecht-ziend is, als ik slechthorend ben, krijgt een bril en vergeet 't. Maar mensen als ik....: een hoorn, liplezen, ontzettende dagelijkse inspanning en nòg zet 't een stempel op je hele leven.

't Is wel mogelijk, dat *volslagen* blind op zich zelf erger is dan *volslagen* doof, maar de mensen maken 't laatste oneindig zwaarder te dragen.

Een blinde, de pathetische, tastende gebaren, de uitgebluste, hulpzoekende ogen, wie kan anders dan geduldig en vol zorg zijn voor zo'n misdeeld medemens? Wie zou de neiging voelen hem voor de gek te houden, of uit te lachen?

Maar een dove, voor wie toch ook de mooiste gaven van de schepping verloren zijn gegaan, die óók hulpeloos rondtast in zijn doodstille wereld, wordt uitgelachen, voor de gek gehouden en afgesnauwd. Als er in een toneelstuk een blinde voorkomt is hij altijd de tragische figuur, maar de dovenrol is de komische.

Komisch, ten koste van zichzelf! O, nee, de dove heeft 't in de *buitenwereld* veel zwaarder. Maar 't geeft toch niets, zo'n eigenwijs kind zo iets aan 't verstand te brengen.

Ik stap dus in m'n bed en zeg alleen maar: 'ik hoop niet voor je, dat je die onzin nog eens in de praktijk zult kunnen nagaan.'

Maar tot m'n voldoening valt Agnietje me bij. Wat ze precies zegt ontgaat me, maar ze schijnt Trees ook nogal op haar nummer te zetten, tenminste, die houdt verder haar mond. Een kwartier later zijn de tweelingen onder zeil, maar 't duurt nog heel lang voor *ik* kan inslapen.

Maar de volgende dag, de laatste van m'n verblijf hier, loopt 't spaak. We zitten allemaal om de koffietafel en maken plannen voor een grote autotocht in de middag, als besluit van de logeerpartij.

'Gaat U ook mee, Vader,' vraagt Tante van de andere kant van de tafel.

Grootvader, verdiept in z'n eitje, kijkt niet eens op.

'Grootvader!' schreeuwt Trees ongeduldig en vlak naast hem.

'Wat is er, kind?' vraagt Grootvader verschrikt.

'Of U mee gaat rijden,' vraagt Tante.

'Wat zeg je,' vraagt Grootvader met z'n hoofd in grote ingespannen aandacht scheef.

'Gebruik toch Uw hóór'n,' schreeuwt Trees ongeduldig. Agnietje kijkt angstig naar mij.

Oom Carel, aan dergelijke scènes gewend, eet kalm verder.

'Ach, ach,' zucht Tante met ten hemel geslagen ogen, als was zij de zwaarst bedeelde, 'ach, ach, 't is toch zo lastig, dat Grootvader z'n pollepel niet gebruikt, 't is zo vermoeiend voor ons.'

Ik begin bloed te zien! M'n servet knijp ik in een prop in elkaar, m'n tanden klem ik open. Alsjeblieft geen scènes! Maar dan hoor ik Trees schreeuwen zó hard, dat 't snerpt door mijn gevoelige oren: 'Grootvader U verdrààit 't, geloof ik, om dat ding te gebruiken, U wordt nog ijdel op Uw oude dag. Wij worden schor van 't schreeuwen.'

'Wat zeg je, kind?' vraagt Grootvader vriendelijk.

Trees doet haar mond open, maar bedenkt zich. Ze krijgt mij in de gaten en ik geloof, dat mijn ogen gevaarlijk staan.

En nu doet ze 't ergste, wat ze in mijn gevoel doen kan, ze liegt: 'Ik vroeg, of U mee ging rijden vanmiddag?'

Grootvaders antwoord gaat verloren in mijn stem: 'Akelig, laf spook!' hijg ik, niet meer in staat me te beheersen, 'denk jij soms, dat Grootvader, die honderd maal belangrijker gedachten in z'n hoofd heeft dan jij, de hele dag voor jullie plezier met zo'n afschuwelijk ding in z'n hand moet zitten. Hij heeft heus wel wat beters te doen, dan geduldig te wachten op de wisselwasjes, die jullie hem misschien te vertellen hebt. O, jullie moesten je schamen, jullie zeggen maar dingen, die je nooit zou zeggen, als hij ze zou kunnen verstaan, jullie maken *misbruik* van iemands gebrek, dat is.... dat is gewoon bedrog!'

Ik snak naar adem, ik voel, dat ik krietwit ben en mijn handen bibberen.

Tante kijkt ontsteld en wil iets in 't midden brengen, maar ik geef haar geen kans. Eerst zal ik ze eens goed de waarheid zeggen.

'Ja, hè!' roep ik hartstochtelijk, 'als hij maar blind was, wat zouden jullie hem dan helpen en verzorgen. Als hij met zielige gebaren iets probeerde te grijpen, zou je hem ook niet iets anders in de handen duwen. Maar een dove, hè Trees, dat is niet zo erg, die kun je wel bedriegen, 'm eerst afsnauwen en later zeggen, dat 't niet waar is, of in zijn bijzijn over hem praten, alleen omdat hij zich niet verdedigen kan.

Doven zijn wantrouwend, hè, maar wiens schuld is dat? Wie maakt ze zo? De goedhorenden, zoals *jullie* bent, *jullie* maakt ons zo.

O, als Moeder 't eens wist! Ze zou je ranselen....'

Ik spring van m'n stoel, vlieg de kamer uit, nog net in staat me zó in te tomen, dat ik Trees niet aanvlieg. Regelrecht naar boven stuif ik en, voorover op m'n bed, snik ik 't uit, met schokkende, gierende halen, totaal overstuurd van drift en verdriet.

Hoe lang ik zo gelegen heb, weet ik niet. Ik begin net een beetje te bedaren, als de deur zachtjes opengaat en er iemand binnenkomt. 't Is Oom Carel. Direct ben ik weer helemaal op stoom, ik zal hem nooit vergeven, dat hij daar maar kalm door at en z'n oude Vader liet brutaliseren door zo'n kattenkop,

als Trees. Nu komt hij me natuurlijk een standje maken over de scène, maar 't kan me niks schelen, met de avondtrein ga ik toch naar huis, ik wil geen ogenblik langer meer hier zijn. Oom Carel wil iets zeggen.

‘Wacht even,’ snauw ik vinnig, ‘mijn hoorn ligt nog benee, anders vindt U mij misschien ook nog 'n lastpost, die niets verstaat.’ Maar Oom Carel haalt bedaard mijn hoorn uit zijn zak en reikt hem mij over; een beetje verbaasd steek ik hem in m'n oor. Onverwacht zacht zegt Oom: ‘Joepje, je bent een beste meid.’

Met open mond kijk ik hem aan, dat pakt heel anders uit, dan ik dacht.

‘Je vindt me misschien wel een erge sul, dat ik mijn Vader zo laat afsnauwen?’

Meer oprecht dan beleefd knik ik ijverig van ja. ‘Maar zie je Joep, Tante meent 't niet zo kwaad en ze heeft er vast nooit zo over gedacht. En eigenlijk wij geen van allen, Joep! Je hebt in de grond volkomen gelijk met dat bedrog en zo, maar zie je, daar denken wij zo niet bij na. Daar moet je zelf doof voor zijn, om dat zo te voelen. 't Is misschien wel goed, dat we 't eens gehoord hebben, al had 't misschien wel een beetje anders gekund, driftkop, die je bent.’

‘t S ijt me, Oom Carel,’ zeg ik zacht en direct getemd door zijn hartelijkheid: ‘maar ik kàn 't niet helpen, U.... U weet niet, hoe vréselijk 't is om doof te zijn en.... en als ze je dan nog afsnauwen en stiekum over je praten, dan heb je lust om.... om....’

Oom Carel streelt even door m'n pruik, die rechtop staat van emotie. ‘Je bent precies je Moeder, Joep,’ zegt hij zacht.

‘Waar zijn de anderen, Oom,’ vraag ik, ‘ik wou graag naar Tante om.... om te zeggen, dat ik 't niet zo erg gemeend heb, tenminste niet tegen haar.’

‘Tante is gaan wandelen om te bekomen van de schrik,’ glimlacht Oom, ‘maar ze is heus niet boos op je. En de tweelingen zijn er samen op uit, ik geloof, dat Agnietje 't dunnetjes over doet en Trees vanmiddag haar plezier op kan en dat heeft ze verdiend ook. 't Zal niet weer gebeuren Joep, nu je me eens precies hebt uitgelegd, hoe erg 't eigenlijk wel is.’

Ik word er haast verlegen van; hoe heel anders loopt alles af, dan ik verwacht had.

‘En Grootvader vraagt, of je vanmiddag wat bij hem komt zitten in de serre. Wil je dat?’

‘Dòlgraag!’ roep ik en in een wip zijn we de kamer uit en even later zit ik, nog met verwarde haren en een behuild gezicht, maar innerlijk weer bedaard en knus-tevreden op 't lage stoeltje aan Grootvaders beste oor. Hij wilde zelf, toen ik hieraan kwam, dat ik hem zo noemen zou; mijn eigen Grootvader heb ik nooit gekend.

Mijn hele hart gaat uit naar deze fijne, oude man met de zilver glanzende baard en de goede, vriendelijke ogen, die kijken, of ze héél veel weten en begrijpen.

Een ogenblik zit hij me glimlachend aan te zien en dan vraagt hij vriendelijk: ‘En waar heeft mijn Joep zich zo boos om gemaakt?’

Met schrik bepeins ik, wat Grootvader wel moet denken van die scène aan tafel. Heb ik hem niet meer kwaad dan goed gedaan? Misschien had hij anders nooit geweten, dat de anderen vaak ongeduldig zijn. Wat moet ik nu toch antwoorden? Maar Grootvader zelf helpt me uit de brand. Met een stille glimlach zegt hij: ‘Je bent een heethoofd, Joep, maar je hebt een hart van goud. Ik weet heel goed, waar je je zo over hebt opgewonden, maar kind, heus als je wat dieper over de dingen nadenkt, dan zul je inzien, dat zo'n snauw en al dat ongeduld òns niet deren kan; 't is alleen maar erg voor degene, die zo lelijk kan handelen. Wij.... ach, wij doven leren toch wel alléén te vertrouwen op wat we zelf innerlijk waard zijn. Alle dingen van buiten glijden daarbij af.’

Verbaasd kijk ik hem aan. Dat is immers bijna 't zelfde, wat Juffrouw Melano zei! Maar van hem overtuigt het me nog meer. Grootvader, die al twintig jaar de treurige praktijk kent. Ik duw m'n hoorn dieper in m'n oor en schuif m'n stoel nog dicht bij.

‘Grootvader, hebt U nog wel eens verdriet over.... over Uw doofheid, of bent U daar nu helemaal over heen?’

Grootvader glimlacht en z'n oude ogen krijgen iets peinzends.

‘Ik heb er vroeger héél erg onder geleden, kind,’ zegt hij nadenkend, ‘maar nu, neen, als we de les willen leren, als we

niet murmereren, maar vertrouwen hebben, dat 't leven 't goed met ons meent, ook al beproeft 't ons nòg zo zwaar, dan kan er een grote blijdschap groeien uit 't leed en kan in de stilte een geluk ontstaan, waar we duizend maal 't offer voor over hebben. Maar dat is iets, kind, dat je pas begrijpt als je 't zelf beleefd hebt.'

Ik knik maar en kijk hem vol verwachting aan. Al zijn rustige woorden, zijn wijsheid en mildheid doen me zo goed.

'Heb *jij* er veel verdriet over, Joep?' vraagt hij vol deelneming. De kamer is leeg, niemand kan ons verstaan, ook al moet ik heel duidelijk spreken en in de intimiteit van ons gesprek, in 't weldadig gevoel van eindelijk iemand te hebben, die begrijpt, die weet uit eigen bittere ervaring, stort ik m'n hart uit en vertel alles, alles in Grootvaders pollepel, wat me deze maanden zo telkens weer gekwetst en gewond heeft. Van school, van de moeilijke lessen, van Henk's partijtje, van mijn mislukte studie, van al die keren, dat ik vertellen moest: 'ik ben doof,' en dat ik vragen moest om hulp, om luider te spreken. Van de hoorn en mijn afschuw er voor en van 't wantrouwen, dat tòch mijn gedachten binnen geslopen is, als een grijnzende, grauwe gast.

Ik praat en praat, opgelucht, dat ik 't eindelijk eens uiten kan voor begrijpende oren en Grootvader luistert vol deelneming en streelt zachtjes mijn handen, die krampachtig de hoorn vasthouden in mijn schoot.

'Wat lijkt je veel op je Moeder, Joep,' zegt hij opeens als ik zwijg, 'je hebt precies haar ogen en haar mond.'

'Kent U Moeder?' vraag ik verrast.

'Ja kind,' zegt Grootvader ernstig, 'en daar ben ik altijd dankbaar voor geweest. Met zo'n Moeder kun je nooit wanhopen, Joep!'

'O, maar dat doe ik ook niet!' roep ik verontwaardigd.

'Nooit, hoor Grootvader! Maar Moeder is niet zelf doof geweest, zou zij me nu wel zò helemaal begrijpen?'

'Je Moeder is een van die gelukkige mensen, Joep, die 't geheim hebben gevonden om elk leed, wàt dan ook, te overwinnen, en als jij van binnen net zoveel op haar lijkt als van buiten, dan zul je zeker eenmaal een volkomen gelukkig mens worden.'

‘Ik hoop 't, Grootvader,’ zeg ik ernstig.

Als Tante een uur later met de tweelingen thuiskomt, voel ik me zó rustig en tot bedaren gekomen, dat 't geen comediespel meer is, als ik naar haar toestap en zeg: ‘Tante, 't spijt me, dat ik zo opgespeeld heb vanmiddag, bent U niet boos op me?’

‘Neen kind,’ zegt Tante en geeft me een zoen, ‘een klein beetje gelijk had je wel. We hadden een lesje misschien wel nodig, al had 't wel wat zachtzinniger gekund.’ Dankbaar zoen ik haar terug. Ze is toch erg lief, Tante Jo, ik heb altijd zoveel van haar gehouden en ik weet zeker, dat zij alleen maar uit onnadenkendheid zo onaardig was.

Maar Trees, neen, naar Trees ga ik niet toe. Ik word weer warm als ik haar zie en denk aan haar lelijke onoprechte handelwijze. Ik zie, dat Agnietje haar een duwtje geeft in mijn richting, maar ik trek me direct terug. Nou geen liefdoenerij, waar we niks van menen. Een beetje hulpeloos staat Trees er bij. ‘Niets voor die zelfgenoegzame Trees om zo ongelukkig te kijken,’ denk ik ‘net goed, 't is haar eigen schuld.’

‘Treesje,’ klinkt vanuit de serre Grootvaders zachte, wat klankloze dovenstem.

Trees kijkt op. Op z'n stoel zit Grootvader en strekt liefdevol z'n armen naar haar uit en met 'n snik vliegt Trees er regelrecht in, geknield op de grond, met haar hoofd op zijn schoot, wordt alles weer goed zonder woorden.

Zwijgend ga ik de tuin in.

Ach, Grootvader, zal ik ooit nog eens zo wijs worden als U?

Een uurtje later komt Trees me zoeken in de tuin. We zeggen niet veel, maar als ze mijn hand grijpt, knijp ik die zo stevig, dat we allebei ‘au!’ roepen en in de lach schieten.

't Wordt een heerlijke laatste dag, ook al is de autotocht in 't gedrang gekomen. Er is een warme intimiteit in ons samenzijn, die mij een heerlijk gevoel meegeeft op reis naar huis. En als Oom en Tante vragen nog eens weer te komen, zeg ik ‘dòlgraag!’ uit de grond van mijn hart.

En aan Grootvader beloof ik te schrijven, lange brieven, waarop ik me nu al verheugen kan en ik ga naar huis met 't heerlijke besef een nieuwe, trouwe vriend gevonden te hebben.

XV

We zijn al weer een eindje in October en zo helemaal gewend aan 't schoolleven, dat 't net is, of er geen vakantie geweest is. Alleen 't nieuwe lokaal, ditmaal aan de straat, is nog een afwisseling.

Maar ik merk nu wel, hoe hard ik me moet inspannen, om gewoon met de anderen mee te komen. Hoe langer hoe meer gaat 't liplezen bij mij de hoorn vervangen, maar op school, waar ieder woord er zó op aan komt, heb ik die beide hulpmiddelen toch tezamen nodig. Vooral de Mof, die een extra laag basgeluid heeft en de aardrijkskunde leraar, met z'n woeste baard en snor drijven me dikwijls tot wanhoop!

Gelukkig houdt Greet een oog in 't zeil en heeft 't direct in de gaten, als ik iets belangrijks gemist heb; dan schrijft ze 't vlug op een kladje, of, en dat gebeurt de laatste tijd meer en meer, ze herhaalt 't duidelijk met haar lippen, zonder geluid. De leraren weten 't allemaal en laten ons op de eerste bank kalm onze gang gaan. Zo kom ik toch nog goed mee, al kost 't me veel inspanning.

Bij Juffrouw Melano schiet ik goed op. De laatste keer, dat ik er was, kreeg ik een reuze pluim van haar. 't Is ook wel een zegen, dat 't liplezen mogelijk is, 't maakt, dat we zo veel makkelijker in 't gewone leven mee kunnen komen. De woorden van mensen, die ik goed ken, kan ik nu zelfs volgen, zonder dat ze hun stem hoeven te verheffen. Alleen als ze binnensmonds, onduidelijk of heel zacht praten moet m'n hoorn op de proppen komen. Ook als er weinig licht is, of als er veel mensen bijeen zijn. Van partijtjes heb ik dan ook voorlopig genoeg. Trouwens er is zoveel schoolwerk en bovendien zoveel gezelligs thuis en met de vriendinnen, dat ik daar ook weinig behoefte aan heb. Met Mies ben ik na 't kamp veel intiemer geworden. Ik kom nu nogal eens bij haar aan huis, maar nog véél vaker is ze bij ons.

‘O Joep,’ zegt ze soms met stralende ogen, ‘wat een héérlijk thuis heb jij toch, je voelt de zon als je hier binnenkomt!’ Ik heb daar nooit zoveel over nagedacht en ben maar gelukkig geweest, onbezorgd, intens gelukkig, zonder me er rekenschap van te geven of in te zien, dat dit een voorrecht is, maar nu

ik wel eens kom in 't koude, liefdeloze gezin, waarin Mies leeft, begrijp ik haar enthousiasme volkomen. Aan Moeder heb ik natuurlijk niets van Mies' geheim vertelt, maar 't is, of Moeder zulke dingen *voelt*. Ze is zo lief voor haar, zó hartelijk, dat ik heus geloof, dat Mies zich bij ons veel meer thuis zal voelen, dan in haar eigen omgeving.

Of Greet precies de reden begrepen heeft, waarom ze de laatste tijd zoveel bij ons is weet ik niet, maar Greet vraagt niets, is vrolijk en hartelijk en geen ogenblik geeft ze blijk van jaloezie, waar Mies in 't begin zo bang voor was.

‘Greet is een kraan,’ zegt ze bewonderend, als op een middag Greet haar voor de derde maal in één week bij mij treft en zonder enige aanmerking na een half uurtje weer vrolijk verdwijnt.

‘Ach,’ zeg ik, ‘Greet is zó'n trouwe vriendin, dat 't niet in haar opkomt, dat een ander 't niet zou zijn. Ze weet best, dat ik altijd evenveel van haar zal houden, al had ik er nog tien vriendinnen bij. Je weet niet, wat ze altijd voor me is geweest, vooral nu, sinds ik doof ben. Ik zou niet buiten haar kunnen, geloof ik.’

‘En Greet niet buiten jou,’ zegt Mies, ‘weet je, wat ze laatst tegen me zei? Ik vroeg haar, of ze 't ook vervelend vond, dat ik zoveel bij jou kwam de laatste tijd, maar ze zei: ‘Welnee, waarom? Als je zoveel bij Joep bent, zal er wel een reden zijn, dat je haar erg nodig hebt. Dat kan ik best begrijpen. Ik heb haar ook zo nodig.’

‘Greet *mij* nodig??’ vraag ik ongelovig, ‘waarom in vredesnaam?’

‘Omdat je zo'n mispunt bent,’ lacht Mies, wars van sentimentaliteit en geeft me een stomp en ik stomp terug en we ravotten met divankussens en ik voel me o, zo gelukkig.

Ook ben ik de laatste tijd weer aan 't piano studeren gegaan. Na die vreselijke dag in April, toen ik besepte, dat ik voor goed doof zou blijven, heeft 't maanden geduurd voor ik de piano weer aan durfde raken. Ik was zó bang, dat ook dàt voor mij verloren zou zijn. Moeder vroeg me niets, maar zei, zonder dat ik er over hoefde te spreken, mijn lessen af.

Maar na de vakantie vat ik moed en op een dag, dat ik toevallig

een uurtje alleen in huis ben, open ik voorzichtig onze dierbare, oude vleugel en laat angstig en onwennig mijn vingers over de toetsen glijden. Maar 't gaat, werkelijk, 't gáát. Wel heel anders dan vroeger klinken de tonen, zachter, véél zachter en vooral doffer, maar ik hoor ze toch alle, nu ik er zo vlak bij zit en zeker zal ik ook hieraan eens wennen, als ik vergeten zal zijn, hoe helder ze eenmaal konden zingen.

‘Ach, als we toch maar niet altijd vergeleken met vroeger, hoeveel gemakkelijker zouden wij doven dan 't leven van nu kunnen aanvaarden,’ denk ik bij me zelf, als ik hoor, hoe de muziek onder mijn handen groeit tot een innig lied, anders misschien dan vroeger, minder gloedvol, minder helder, minder luid, maar toch óók mooi, met 't zelfde gevoel er in.

‘Zo gaat 't de mensen ook,’ mijmer ik al spelend, ‘als we zó geschonden weer in 't leven terugkomen: uiterlijk veranderd en misschien minderwaardig, maar innerlijk 't zelfde, o, ja precies 't zelfde.’

En als Moeder plotseling achter me staat vraag ik zonder inleiding: ‘Moeder, ik wil graag weer met pianoles doorgaan?’

‘Goed, kind!’ zegt Moeder blij. ‘Heb je 't geprobeerd? Gaat 't, lieveling?’

Tot enig antwoord zet ik 't accompagnement in van ons beider lievelingslied: ‘Der Frühling naht mit Brausen’, en ofschoon buiten de najaarswind giert en de bruine, natte bladeren door de mistige avondlucht jagen, valt Moeders krachtige sopraan juichend in en jubelt 't Lentelied, dat spreekt van overwinnig na leed.

En we zingen en spelen de hele verdere avond, tot innige blijdschap van Paps, die stilletjes in een grote fauteuil gedoken zit toe te horen en zó blij kijkt o, wel minstens even blij als ik. O, Goddank, Goddank, dat dit mij gelaten is!

De volgende dag op school vertel ik 't Greet.

‘Ik heb weer gespeeld,’ fluister ik enthousiast, ‘t gaat Greet, ik kan 't goed genoeg horen, vindt je 't niet fijn?’

Greet springt van verrukking haast uit de bank.

‘Ssst,’ sis ik met een blik op de Driehoek, die net bezig is, Rie's, op 't punt van Cosmographie weinig bevattelijk brein, een som over declinatie uit te leggen.

Greet zwijgt, laat alleen haar schitterende ogen vertellen, h e blij ze is.

We zijn de laatste tijd voorbeeldig ‘zoet’ in de klas. De leraren laten ons zóveel vrijheid, ze vertrouwen er z  volkomen op, dat, als we fluisteren en smoezen, 't is over de les, die Greet me moet souffleren, dat 't gemeen zou zijn daar misbruik van te maken.

Dus eindigt onze H.B.S.-tijd onverwachts met een brave-Hendrik jaar. Erg tot onze spijt!

Ik kijk met blijde ogen uit 't raam, waar de wind de kale takken langs zwiept en de regenstralen striemend tegen aan jaagt. Wat een gekletter zal 't zijn voor de anderen.

‘Joep!’ Greet geeft me een por, wenkt in de richting van den Driehoek. Verschrikt kijk ik om, hij heeft me blijkbaar al een paar maal geroepen en nog altijd krijg ik bij zo iets een vreselijke kleur en 't gevoel of iedereen me aankijkt.

‘Voor 't bord komen,’ souffleert Greet en ik stap uit de bank, pak 't krijgt en moet een som maken over azimuth, declinatie en meridianen tot 't me duizelt. De Driehoek staat vlak naast me en als hij wat te zeggen heeft, doet hij 't duidelijk en langzaam.

Ik heb erg veel lust om hem voor Sinterklaas een paar pantoffels te borduren.

‘Joep,’ zegt Greet om twaalf uur als we buiten komen, ‘nou moeten we gauw een muziekavondje bij ons thuis hebben.’

‘Puik,’ zeg ik blij, ‘wanneer?’

‘Morgen? Dan is 't Zaterdag en dan kan Peter ook.’

‘Goed,’ zeg ik en de hele dag heb ik een prettig gevoel van een heerlijke avond, die komen gaat.

Zaterdagavond om acht uur sta ik met de grote map muziek voor Greet's huis en bel aan.

Peter doet me open. ‘Dag Joep,’ zegt hij hartelijk, ‘wat heerlijk, dat je weer komt spelen. Geef mij je muziek, dan kun jij je op je gemak pellen.’

En hij helpt me vlug uit m'n regenjas en m'n kletsnatte muts ('t giet buiten) en presenteert me z'n zakdoek om mijn gezicht af te drogen, dat letterlijk druipt.

‘'t Is een schone,’ zegt hij animerend. Ik lach en boen me

dankbaar droog. Blij en vol verwachting stap ik voor hem uit in de grote, lichte huiskamer, waar de piano al opengeslagen staat met Peter's cel in de hoek er tegen aan geleund.

‘Dag Mevrouw, dag Mijnheer, Jan,’ groet ik vrolijk. ‘Waar is Greet?’

‘Die komt zo, ze maakt nog even wat huiswerk af. Wil je niet eerst een kopje thee, Joep?’

‘Graag Mevrouw,’ en gezellig om de grote tafel, vlak bij de knus knappende haard drinken we met ons allen nog even thee.

Daar stuift Greet binnen. ‘Hallo Joep, ben je er al?’

‘Zoals je ziet! Ik verlangde zó, dat ik maar vroeg gekomen ben.’

‘Nou, laten we dan maar meteen beginnen.’

‘Hè, hè,’ zegt Mijnheer vergenoegd, terwijl hij z'n stoel achteruit schuift en zijn benen voor de haard strekt, ‘ik ga er vanavond eens echt voor zitten om te genieten.’

‘Wat is de ouverture?’

‘Joep begint,’ zegt Peter.

‘Nee hoor, m'n handen zijn nog stijf van de kou, eerst jullie maar.’

Peter zoekt in z'n muziek, reikt Greet een accompagnement over en stemt z'n cel.

Ik nestel me heerlijk in de grote rieten fauteuil, die ik zó draai, dat mijn linker oor naar hen toegekeerd is.

En dan verzet Peter z'n stoel en z'n standaard en komt vlak bij me zitten. Zo gewoon zonder er ophef van te maken doet hij al die kleine dingen, die zo tonen, hoe hij me begrijpt en helpen wil.

Goeie, beste Peter.

Ik weet ook al bij voorbaat, welk stuk hij spelen zal, 't stuk, dat ik zo dolgraag hoor. Daar beginnen Greet's handen zacht 't ragfijne voorspel te spelen, dat klinkt als 't klateren van een beekje en dan valt Peter's cel in, die, innig ontroerend, de melancholieke, lyrische melodie weergeeft van Saint Saens' *le Cygne*. Doodstil luister ik naar de zingende cel, tuur naar Peter's slanke, sterke handen, kijk naar zijn blonde bol in aandacht gebogen over 't bruine hout en er komt een grote dankbaarheid in me op, dat ik dit nog horen kan. Ja, ik moet

er vlak bij zitten en enkele, heel lage tonen kan ik onmogelijk meer horen, maar ik luister zó met mijn hele hart, dat ik de tonen, die ik van buiten niet meer opvangen kan, onbewust binnen in me hoor. En dat is óók goed, ó, zo goed. En dan spelen ze nog een heel repertoire, allemaal oude, vertrouwde stukken en als 't ene uit is, vraag ik alweer om een ander.

‘Toe, nu nog 't Ave Maria en dan nog die oude Kerkzang.’

‘Die moet jij dan maar begeleiden, Joep,’ zegt Greet, haar vingers schuddend, ‘ik krijg er gewoon kramp van in m'n handen. Jij bent in staat om iemand uit te putten.’

‘Ik wil 't wel proberen,’ zeg ik aarzelend, ‘maar dan moet Peter vlak bij me komen zitten aan de andere kant.’

En Peter, bereidwillig, verhuist met hutje en mutje naar de andere hoek van de piano, aan m'n beste oor en aarzelend, angstig bijna of ook dit wel gaan zal, glijden mijn vingers over de toesten en dankbaar merk ik, dat ik de cel kan horen zingen ook boven de tonen van de piano uit, waar ik nu zo vlak bij zit. En we spelen, overgegeven en met intense toewijding voor 't eerst weer samen, elkaar begrijpend en aanvullend precies als vroeger.

‘Wat volg jij toch heerlijk, Joep,’ zegt Peter verrukt, als 't uit is ‘Greet speelt ook best, maar die wil 't nog wel eens op haar eigen houtje doen, terwijl jij hélemaal aanvoelt, waar de ander heen wil en je er helemaal naar voegt.’

‘O, wat een ideale vrouw,’ plaagt Jan, ‘Joep, de gedweë, volgzame, zachtzinnige vrouw. Da's een nieuwtje.’

Maar ik keil hem een divankussen naar z'n hoofd om hem onmiddellijk van dat waandenkbeeld te genezen.

Jan is de enige van de Van Raelte's, die totaal niet muzikaal is en geen enkel instrument bespeelt, ik beschouw 't dus als een groot compliment, dat hij er de hele avond bij gezeten heeft. Mevrouw schenkt ons allemaal nog een kopje thee in, presenteert er een taartje bij.

‘Ter ere van de eerste muziekkavond weer, Joep!’ zegt ze hartelijk.

‘Hoera,’ kraait Jan en ik zeg ontnuchterd, ‘o, nou weet ik waarvoor je gebleven bent, ik dacht al, dat we zo hartveroverend speelden.’

‘Kan je net denken,’ zucht Jan ‘ik hoor nog liever messen slijpen, dan dat gezaag van Peter.’

‘Jongetje, jongetje,’ zegt Peter hoofdschuddend en bergt bedaard z'n cel op. ‘wat moet er nog uit jouw groeien?’

Ik schiet in de lach, Peter en Jan doen me altijd denken aan een grote, goede lobbes van een Sint Bernhard en een klein, keffend foxje.

‘Wat doe je, Peter? Waarom zet je je cel weg?’

‘Nou moet jij eens voor ons spelen,’ zegt Peter, ‘toe Joep, mijn lievelingsstuk?’

‘O’ schrik ik, ‘ik weet niet of dat wel gaat. Ik heb in acht maanden niet gespeeld en de techniek is helemaal uit m'n vingers.’

‘Dan maar zonder techniek,’ beslist Peter. ‘Hierbij gaat 't toch alleen om 't gevoel.’

En dolgraag bereid hem plezier te doen speel ik, eerst wat aarzelend, maar allengs zekerder en vaster de eerste maten van de Sonate Pathétique. En al spelend vergeet ik alles, techniek en aarzeling en ga alleen nog maar op in de muziek, die me nog nooit eerder zó mooi en zó ontroerend heeft toegeleken.

Toen ik verleden jaar eens voor Moeder de Pathétique speelde, zei ze heel ernstig toen 't uit was: ‘t is uitstekend gespeeld Joep, maar *dit* stuk moest niet vertolkt worden door mensen, die nog nooit intens geleden hebben.’

Ik moet daar onwillekeurig aan denken nu, nu ik voor 't eerst na dit moeilijke jaar weer die melodie hoor, die klinkt als één grote smartkreet.

Beethoven, wat was er ook weer met hem, ik heb er eens iets over gehoord of gelezen. Werd hij niet blind in 't laatst van zijn leven? Of... neen, ja toch, nu weet ik 't zeker, hij werd doof, *volslagen doof!* Hij die leefde voor de muziek, voor de klank, juist hem ontnam de natuur de gave die klanken te horen, tenminste met 't oor ‘van buiten’. Wat moet die man geleden hebben, wat een wilde opstand moet er in dat hart geweest zijn! En toch, en tòch heeft hij tenslotte ontdekt, dat de muziek niet *buiten*, maar *in* hem was, want zijn mooiste werk heeft hij gecomponeerd na zijn doof worden.

Ik ben genaderd aan 't Adagio en als ik de eerste maten speel,

die klinken als één grote snik, een hopeloze klacht van een onherstelbaar gewond mens, glijdt plotseling warm een traan langs m'n gedicht en drupt op de witte toetsen, die 't lied verder zingen van het grote leed, dat mensen kunnen lijden.... 't Is uit.

Werkeloos zit ik nog even met mijn handen in mijn schoot, nog helemaal verdiept in 't lied, dat verklonken is. En dan ontdek ik met schrik, dat 't al elf uur is en overhaast neem ik afscheid.

‘Ik breng je thuis, Joep,’ beslist Peter.

‘Goed,’ zeg ik, schud ze allemaal de hand en schiet in m'n jas en muts.

Peter neemt m'n muziektas.

Zwijgend lopen we een poos naast elkaar en dan zegt Peter: ‘Joep, je hebt de Pathétique nog nóóit zo gespeeld als vanavond. 't Was zó mooi. Ik dank je wel.’

‘Peter, wist je, dat Beethoven helemaal doof is geworden en dat dat langzaam aan is gekomen?’

‘Ja,’ knikt Peter.

‘Denk eens aan Peter, een mens, die àl z'n geluk, alle vreugde vond juist in en door 't geluid. Wat moet hij geleden hebben, toen hij 't ongeluk van dag tot dag nader voelde komen. Wat ontzettend moet dat geweest zijn.’

‘Ja,’ zegt Peter weer.

‘Maar *in* hemzelf leefde toch de muziek Peter, want hij componeerde zijn prachtigste werk in dien tijd. Ik zal dat nooit vergeten meer, als ik ooit nog eens wanhoop.’

‘Ja Joep,’ zegt Peter ernstig en ik voel, dat hij me volkomen begrijpt.

't Is begin November en we zitten druk in de repetities van 't toneelstuk voor de H.B.S. fuif, begin Januari.

De Fransoos, onze joviale Franse leraar, die de leiding heeft bij dergelijke gelegenheden, heeft de hele toneelclub, al bij elkaar getrommeld en staande de vergadering de spelers aangewezen voor 't nieuwe stuk. Van de kampclub hebben Connie en ik beiden één van de hoofdrollen gekregen, wat we reuze fijn vinden.

Connie als oude dame en ik als haar dochter.

Greet zal voor dienstmeisje spelen en Ems, Mies en Kit zijn figurant, omdat ze volgens de Fransoos hoegenaamd geen toneelaanleg hebben. Rie mag niet meedoen, omdat haar Ouders dan helemaal 't ergste vrezen voor haar eindexamen. 't Is een grandioos stuk, waarin bijna alle leden van de toneelclub meewerken.

Maar 't is dan ook voor 't vijf en twintig jarig bestaan van onze H.B.S. bond. Jan, Henk en Bram doen ook mee; Bram is mijn tegenspeler, waar ik tenslotte mee moet trouwen. 't Zal me benieuwen, hoe dat nog gaat, want al die verliefde scènes in zo'n stuk zijn zo onmogelijk.

We repeteren om de beurt bij de verschillende leden aan huis, vooral onze grote muziekkamer geniet de eer nogal vaak. Moeder vindt 't altijd best; die ziet nooit op tegen herrie in huis, terwijl de meeste andere Ma's achttien rumoerige H.B.Essers gewoonlijk wat te veel van 't goede vinden. 't Wordt dus hoe langer, hoe meer gewoonte, dat 't hele stel met de Fransoos voorop, op repetitie-avonden op onze stoep staat.

'Daar hei je ze weer van de comédie,' komt Eegje me dan met een geheimzinnig gezicht waarschuwen met haar duim onelegant gebarend over haar schouder en dan stuif ik naar de hal, help ze de toren jassen, mutsen en hoeden op elkaar stapelen en ga ze voor naar de muziekkamer, waar Connie, onbescheiden, regelrecht naar de theetafel stuift, om te zien op wat voor zaligheden Moeder nu weer fuift.

'Ik geloof, dat bij jou thuis alles kan,' zegt Mies met iets verlangends in haar stem, 'bij mij weten ze amper, waar ik nu ben en van een voorstelling weten ze helemaal niets.'

'Komen ze ook niet kijken,' vraag ik ontsteld.

'Welneen,' lacht Mies wrang, 'waarom?'

En even later verkoopt ze weer de grootste malligheden en houdt haar hele hoek in een lachstuip.

Ik voor mij ben altijd blij, als we maar weer aan 't repeteren gaan; zo'n algemeen gesprek en dat kruisvuur van grappen en plagerijen, daar sta ik toch voor goed buiten. Ik ben niet meer ad rem; als ik eenmaal goed begrepen heb, wat er gezegd is, heeft een ander allang geantwoord. En al scheld ik mezelf ook nog honderd maal uit voor 'laf mormel' ik kan er niets aan

doen, dat 't me toch altijd nog verdrietig maakt en als iemand mij dan apart aanspreekt ben ik kribbig en snauwerig uit vrees, dat ze 't uit medelijden doen.

Ik *wil* geen medelijden! Bah! ik zal zelf wel de kastanjes uit 't vuur halen. Trouwens, ik kan die tijd best gebruiken met m'n rol nog eens na te kijken, want ik heb wel in de gaten, dat toneelspelen nu nog heel wat anders is dan vroeger. Ik had er de vorige keren, tot wanhoop van de Fransoos, zo'n handje van om m'n rol nauwelijks te leren en dan gruwelijk te hengelen op den souffleur. Maar dat zit me nou niet glad meer. Ik kan toch onmogelijk strak in 't souffleurshok staren. 't Publiek zou denken, dat ik hem wou biologeren; of liever 'haar', want we hebben ditmaal een souffleuse. Kit, die met grote zelf-kennis tenslotte vond, dat ze zelfs voor zwijgende figurante geen aanleg bezit, heeft zich vrijwillig voor deze bescheiden taak opgegeven.

'Beginnen, beginnen, commençons,' overschreeuwt de Fransoos met moeite 't spektakel en dan stellen we ons op in slagorde voor 't eerste bedrijf, terwijl de overigen, die niet direct op hoeven, op een kluitje blijven zitten, flauwiteiten verkopen en ons op alle mogelijke manieren aan 't lachen maken.

'Mond houden,' brult de Fransoos, 'straks als je spreken moet, staan jullie met je mond vol tanden. Beginnen.'

'Ach kind, ach kind,' kraakt Connie's oude-vrouwenstem, terwijl ze over de rand van de bril kijkt, die ze niet draagt, 'ach kind, wat moet er nog van je worden?'

Wat speelt ze toch enig Con, ze draagt 't hele stuk en sleept ons allemaal mee en we repeteren telkens en telkens weer met animo en plezier en 't is half elf voor we 't weten.

Dan zeilt 't hele stel na een wanhopig gegrabbel en gezoek in de stapel jassen, de voordeur uit met duizend flauwiteiten en ga ik nog even bij Moeder in 't heiligdom verslag doen van de dolle avond, terwijl Paps z'n hoofd schudt over 't latertje.

De correspondentie met Grootvader bloeit boven verwachting. Ik heb hem al drie lange brieven gepend en prompt komt er dan na een paar dagen met de morgenpost een enveloppe met 't fijne, aristocratische schrift, dat ik nu al zo goed ken. Ik schrijf hem over alle dingen, die me al zo overkomen, vooral

in verband met alle grote en kleine moeilijkheden, die 't vaak onverwachte gevolg zijn van mijn doofheid en mijn gedachten er over, die vaak erg opstandig zijn.

Grootvaders wijze bezonkenheid, die ik van hem, die 't zelf doormaakt, niet als phrase voel, is altijd weer olie op de golven. En o, wat heb ik dat vaak nodig. Die heerlijke kamptijd deze zomer was voor mij op allerlei manieren een vakantie. Ik ging met niemand om, dan met mijn luidruchtige vriendinnen, die allemaal hun best deden 't me zo makkelijk mogelijk te maken, maar daarna begon de strijd weer van voren af aan, de ontelbare kleine dagelijkse moeilijkheden, de speldeprikken, die al je zelfbeheersing nodig maken om niet onredelijk en ongeduldig te worden. Maar Grootvader denkt daar heel anders over, die zegt warempel ongeveer 't zelfde als Juffrouw Melano. 'Zelfbeheersing is alleen maar een noodzakelijk kwaad, Joep,' schreef hij in z'n laatste brief. 'Als je de vrede en de volkomenheid in je zelf gevonden hebt, vraag je niets meer van de wereld buiten je en dan komt er ook geen ongeduld of boosheid in je op, als je dat onthouden wordt. Als 't nodig is, dat je zelfbeheersing toepast, dan is de fout allang gebeurd. Zorg dat dat "zelf" helemaal in orde is, dan hoeft je 't niet te "beheersen" als een wild dier, maar je kunt 't vrij en frank zich laten uiten in zijn meest volkomen openbaring. Je bent een driftkop, Joep, maar als je probeert die drift te beheersen, kom je van de wal in de sloot. Zorg liever, dat je een zuiver begrip krijgt van wat de ware reden is van je gekrenkt voelen, dan zul je zien, dat tenslotte de schuld bij je eigen onvolkomenheid ligt en dan zal de drift helemaal niet eens opkomen. Dat is de zekerste weg.'

Als ik zo'n brief gekregen heb, begrijp ik 't alles zo volkomen en dan heb ik 't gevoel, of ik zeker eenmaal wel de weg zal vinden, waar Moeder van sprak, de weg tot werkelijk blijmoedig aanvaarden, wat héél iets anders is dan doffe berusting, die er vaak zo verraderlijk veel op lijkt, maar die, daar ben ik nu wel achter, gewoon zelfbedrog is.

Maar door al 't schrijven aan Grootvader heb ik langzamerhand een nieuwe hobby gekregen. Ik kan nu vaak uren lang zoek brengen met 't opschrijven en uitpluizen van mijn gedachten, die me zo, al schrijvende, pas helemaal helder en klaar voor

ogen staan. Ook schrijf ik vaak verhaaltjes of gedichtjes.

Natuurlijk verscheur ik al dat gekrabbel, waar geen sterveling behalve ik zelf plezier van heeft, direct weer, maar toch voel ik deze liefhebberij helemaal niet als onnut. Of je nu voor je plezier leest of schrijft, dat komt toch op 't zelfde neer. En ik vind 't zó heerlijk!

Soms zit ik met rode wangen en schitterende ogen zo verdiept, dat Eegje me moet porren om te vertellen, dat 't eten op tafel staat.

Ach, als ik er niemand kwaad mee doe! Ieder diertje, z'n pleziertje, denk ik maar.

‘Gunst Joep,’ schudt Eegje vaak haar hoofd, ‘wat heb je tegenwoordig een prullemanden vol snippers! Dat komt vast van dat eindexamen.’

‘Nou,’ knik ik geheimzinnig, ‘dat valt ook lang niet mee Eeg!’

‘Dàt wil ik geloven,’ zegt ze met eerbiedige bewondering.

In Eegje's ogen is 't eindexamen een soort veelkoppig monster, dat van de ongelukkige kandidaten 't summum vergt van menselijke geleerdheid. Ach Eeg, je moest eens weten, hoe weinig ik me er van aantrek.

Als ik slaag, wat dan nòg? Er is immers niets, dat daarna op me wacht.

We hebben een drukke tijd: repetitie's van de toneelclub, repetitie's (maar van een veel grimmiger soort) voor 't kerstrapport; en Sinterklaasdrukke.

De week voor vijf December zien de leraren gelukkig wat door de vingers en zijn iets minder kwistig met proefwerken.

‘Zeg,’ stelt Ems vier dagen voor Sinterklaas voor, ‘willen we de frikken wat sturen voor Sint, 't is ons laatste jaar.’

‘Dat willen we tenminste hopen,’ zucht Rie benauwd.

‘Hoe verzin je 't, Ems?’ vraagt Con verbaasd.

‘Ach, zo maar, ze hebben toch ook een hoop voor ons gedaan al die jaren en 't is nou een leuke gelegenheid, om ze te tonen, dat we dat toch wel waarderen.’

Greet denkt zichtbaar na, trekt haar voorhoofd in rimpels.

‘Ik voel er voor,’ zegt ze tenslotte beslist, ‘maar alléén voor de aardige. We moeten 't doen, omdat we 't echt menen en niet als formaliteit.’

Daar zijn we 't allemaal gloeiend over eens en vinden Ems plan luminieus.

We besluiten 's avonds weer bij elkaar te komen op Greet's kamer, die 't grootst is, om passende geschenken te verzinnen en toepasselijke gedichten te wrochten.

Om half acht is de hele kampclub present.

'Hè,' zucht Kit, terwijl we allemaal een plaatsje opzoeken en ditmaal Mies en ik op de grond ons heil moeten zoeken, 't lijkt wel een kampvergadering voor de grote vakantie! Jongens, wat wàs dat een fijne tocht, hè?'

'Stil maar,' troost ik, 'volgend jaar gaan we weer.'

'Hoeóeóe,' griezelt Con 'dan zijn we al van school en al haast student.'

'Ik niet,' zeg ik kort.

'Hè, waarom??' vragen de anderen.

'Ik kan geen dokter worden zo,' en ik wijs op m'n oren. Behalve Greet weet niemand nog iets van mijn mislukte luchtkasteel, ontsteld en verschrikt kijken ze me aan 'Ach Joep, wat vreselijk jammer!'

'Never mind,' lach ik luchtig, 'dokters genoeg in de wereld.'

Maar de anderen vliegen er niet in, ze kijken sip en al heb ik woest 't land aan medelijden, 't doet me, diep binnen in me, goed, dat ze er toch iets van begrijpen.

'Ga dan met *mij* studeren,' stelt Connie hoopvol voor. Ze wil Mr. in de rechten worden.

Maar ik lach een beetje wrang, 'een dove advocaat, dat zal gezellig worden in een rechtzaal.'

Ze kijken allemaal nadenkend en zinnen op een vak, waar je niet voor hoeft te horen, maar ik weet bij ondervinding, dat 't erg onvruchtbaar is.

'Schwamm drüber,' zeg ik luchtig, 'ik zal vandaag of morgen nog wel eens tegen zo'n wondervak oplopen. Vooruit, met welke frikken zullen we nu beginnen?'

Gelukkig, ze stappen van 't onderwerp af en ik voel me meteen opgelucht, dat ze 't nu maar ineens weten. Ik heb al zo lang tegen die uitleggerij opgezien.

't Wetboek,' vindt Greet.

'Ja, ja, natuurlijk,' vinden we allemaal, want 't gezellige, dikke Wetboek staat bij ons allemaal in de pas.

‘De Driehoek,’ roep ik.

‘En jij wou hem al een paar pantoffels borduren, Joep!’ plaagt Greet.

‘Ben je niet wijs! Dat was toch maar een mop. Ziet de Driehoek er naar uit, of ie geborduurde pantoffels draagt?’, vraag ik verontwaardigd.

‘Nou, goed dan de Driehoek ook,’ besluiten de anderen. Ik denk aan de kiese, fijnvoelende manier, waarop de Driehoek me altijd heel onopvallend geholpen heeft, aan zijn rustige, klare stem en zijn nadrukkelijk bewegende lippen, als ik hem moest verstaan.

‘Ik zal 't wel helemaal betalen,’ bied ik aan, ‘ik heb er m'n hele spaarpot voor over.’

‘Welneen zeg, waarom? Wij vinden den Driehoek ook een bovenste beste. Ik zei 't alleen maar om je te plagen,’ lacht Greet.

‘Puik,’ zeg ik, ‘dan de Driehoek wat extra moois.’

‘De Fransoos!’ dweept Rie, die altijd negens van hem krijgt en Frans 't enige vak vindt, dat voor een normaal verstand te bevatten is. Rie is nu eenmaal geen hoogvlieger.

‘Goed, de Fransoos ook,’ vinden we eenparig.

‘De Mof,’ kraait Con met ernstig gedicht.

‘De Mof? Ben je niet goedjes? Ik zou je danken! In d'r eeuwigheid niet.’

Aan de Mof, die altijd foetert en raast en op geen andere manier de orde kan bewaren, dan door barse strengheid, hebben we allemaal gloeiend 't land. We twijfelen dan ook één moment aan Connie's geestvermogens, tot we aan haar flikkerogen zien, dat 't maar een mop was.

‘Mispunt.’

‘Flauwert.’

‘Nou Bye-bye dan,’ maakt Con 't weer goed.

‘Da's betere praat,’ vindt Greet en ook Bye-Bye, onze sportieve Engelse leraar wordt unaniem een geschenk toebedacht. Eindelijk hebben we de lijst van gegadigden klaar. 't Zijn er zeven en de club trekt een bedenkelijk gezicht, want onze spaarpotten tonen in deze tijd angstwekkend hun bodems.

‘Een gulden voor elk,’ rekt Ems, ‘dat is voor ons ook een

gulden voor elk. Zou je voor een gulden wat leuks kunnen kopen?’

‘Vast wel,’ meent Kit optimist. ‘Ik heb schattige dingen bij Perry gezien.’

‘Wat dan bijvoorbeeld?’

‘Nou, zakdoekensachet's en Eau de Colognespuitjes en een heleboel meer,’ somt Kit vaag op.

Mies trekt een vies gedicht. ‘Wou jij de Fransoos een Eau de Colognespuit offreren?’ en ook ons lijkt Kit's arsenaal niet buitengewoon geschikt.

‘Nou, wat dan,’ vraagt Kit, op een toon of hiermee alle mogelijkheden uitgeput zijn.

‘Een das,’ vindt Rie, die met Sinterklaas al de mannelijke leden van haar talrijke familie zo'n nuttig kledingstuk present doet. Ze moet minstens achttien broers, neven en ooms beschenken en ik kan me voorstellen, dat haar fantasie op den duur uitgeput raakt.

‘Allemaal een das!’ juicht Con, ‘de Fransoos een rooie, de Driehoek een gele en Bye-Bye een pimpelpaarse met een goud randje!’

‘Neen Rie, we moeten wat originelers verzinnen.’

‘Dan niet,’ berust Rie, ‘maar je moet van *mij* geen nieuwtjes meer verwachten, want ik ben al gaar van 't verzinnen.’

We geloven 't graag, als je ook zo'n familie hebt en ze plichtsgetrouw ieder jaar weer bedenkt, komt er tenslotte een eind aan je originaliteit.

‘Een boek,’ vind ik beslist. ‘Er is geen mooier cadeau dan een boek.’

De rest voelt voor 't idee, alleen Kit betwijfelt, of je wat behoorlijks op dat gebied kunt krijgen voor een gulden.

Maar daar ben ik van overtuigd. ‘De Fransoos krijgt een Frans boek natuurlijk,’ vindt Ems. ‘En Bye-Bye een Engels.’

‘En de Driehoek,’ verzint Mies met een grafstem, ‘krijgt een boek over ‘Goniometrie und kein Ende.’

‘Neen,’ zeg ik gedediceerd, ‘de Driehoek is geen droogstoppel. Hij krijgt een bundel van Adema van Scheltema.’

‘Ben je dwaas, Joep? Hoe weet je, dat hij daarvan houdt?’

‘Ik heb 't toevallig gezien,’ beken ik, ‘dat hij daarin zat te lezen, terwijl wij proefwerk zaten te maken.’

't Zat in z'n boekentas en hij was er helemaal in verdiept.'

'Joep zorgt voor de Driehoek,' beslist Greet, 'jij hebt zijn ondoorgrondelijke ziel gepeild!'

'Mag ik voor de Fransoos zorgen?' vraagt Rie vol vuur.

'Ja, als je maar op 't laatste moment niet tòch een das uitzoekt,' conditionneert Ems. 'Ze moeten allemaal een boek krijgen, hoor!'

De rest heeft geen voorkeur, dus loten we verder om de overigen en dan wordt 't een poos doodstil, omdat we ons verdiepen in een toepasselijk gedicht.

'Wat rijmt er op boek?' vraagt Kit, die niet poëtisch is aangelegd.

'Zoek, koek, hoek. Vraag of hij je nu nooit meer in de hoek zet!' verzint Greet.

'En wat rijmt er dan op klas?'

'Pas, gras, das, gas, boenwas, 't lijkt me een heel bruikbaar woord,' animeert Con.

Even is 't stil, Kit laat blijkbaar alle rijmwoorden de revue passeren.

'En wat rijmt er dan op dankbaar?' vraagt ze weer, in haar wanhoop blijkbaar sentimenteel wordend.

'Zeg, wie maakt dat gedicht nou eigenlijk jij of wij,' verliest Mies haar geduld.

'En ga nou niet zitten zeuren over die dankbaarheid,' waarschuwt Ems, 'die moeten ze maar begrijpen uit 't cadeau.'

'Ik geef 't op!' gaat Kit in staking en we besluiten om haar ode aan Bye-Bye maar met ons allen over te nemen.

'Ziehier een boekske wonderfraai

Voor onze Engelse Bye-Bye,' declameert Mies.

'Neen toch?' schrikt Rie, die nooit zo gauw ernst van flauwiteit kan onderscheiden, 'hij weet niet eens wie Bye-Bye is!'

'Ach, zou je denken? Verzin jij dan wat anders!'

'Ik kan alleen verzen maken op dassen!' zucht Rie, 'ik heb al werk genoeg aan de Fransoos.'

Met vereende krachten komt eindelijk 't gedicht klaar.

En terwijl Kit de rest van de avond thee moet schenken en ons verder gruwelijk ophoudt en afleidt, zwoegen we met rode hoofden aan onze eigen gedichten voort.
Pas

laat in de avond zijn we klaar en hollen op een draf door de koude winteravond naar huis.

Sinterklaas is voorbij.

De leraren hebben met detective-speurzin uitgevonden, wie hen zo bedacht heeft. Ze vonden 't, geloof ik, erg leuk en de meesten vroegen, of we, nu 't toch uitgekomen was, meteen maar wat voorin hun boeken wilden schrijven.

En terwijl ik me over 't bundeltje gedichten van den Driehoek buig, om er met m'n keurigste schrift 'Ter herinnering aan de meisjes van V B' in te schrijven, vraagt hij lachend: 'Hoe wist je, dat ik zoveel van deze gedichten houd, rakker?'

'Ik heb U betrapt,' beken ik, 'toen we laatst proefwerk hadden en U keek net of U 't heel, héél mooi vond,' en zachtjes voeg ik er bij, 't moest toch iets zijn, waar U ècht blij mee bent, U.... U doet altijd zoveel voor mij.'

De Driehoek vloeit zorgzaam mijn krabbels af en zegt warm: 'Als ik er in lees zal ik altijd denken aan een kranig meisje, dat zich nooit door 't leven zal laten overwinnen.'

Ik zou voor de Driehoek door een vuur gaan, geloof ik.

De proefwerken zijn niet van de lucht, twee soms drie op een dag, er is geen bijhouden meer aan en we worden allemaal kriebelig en humeurig. Nog maar een week en dan is 't gelukkig Kerst-vacantie. 't Wordt hoog tijd ook, want van 't toneelstuk komt, tot wanhoop van den Fransoos, tot nu toe nog niet veel terecht. In de vakantie gaan we repeteren dag in, dag uit, want vijf Januari, vlak voor 't begin van de school, is de uitvoering al. 't Nadert angstwekkend en als ik bedenk wát we nog allemaal moeten instuderen voor die tijd slaat de schrik me om 't hart. Ik heb nog 't land om iets anders ook. Vorig jaar om deze tijd had Henk me allang gevraagd voor 't souper op de H.B.S.-fuif. 'Volgend jaar vraag ik je weer,' zei hij toen 't afgelopen was, zo prettig had hij 't blijkbaar gevonden.

'n Onverdeeld genoeg was 't voor mij anders niet geweest; ik zit liever gewoon en op mijn gemak met Greet en Jan en Peter (die nog altijd op de fuiven van z'n oude school komt) en de clubgenoten, dan bij Henk en z'n kennissen. Henk heeft een heel ander stelletje vrinden en vriendinnen, ik weet niet

precies, wat ik tegen hen heb, maar ik voel me altijd een beetje opgeschroefd bij hen. Ze zijn wat lawaaiig en aanstellerig. En toch hindert 't me dit jaar, dat Henk er helemaal niet over rept. Ik verbeeld me zelfs, dat hij me de laatste tijd opzettelijk vermijdt. Nou, als hij bang is, dat ik hem aan de afspraak zal herinneren, dan heeft hij 't mis. Ik weet niet waarom, maar ik kom lang niet zo gauw meer onder de indruk van z'n leuk, gezellig praten, z'n vlotte manieren en z'n joyeuse snuit. 't Is net of er iets hols in zit, iets onechts, iets, dat helemaal niet lijkt op de eerlijke, hartelijke, kameraadschap van Jan en Bram of Peter.

Erg rouwig ben ik er dus helemaal niet om, als er van dat souperen niets komt, alleen.... de reden? Soms ben ik zo bang, dat mijn gehoor.... mijn hoorn, ... Dat zou ik lam vinden. Maar als ik in m'n gedachten zo ver gekomen ben, geef ik me zelf een geestelijke draai om m'n oren. 'Zeurpiet, wat kan 't jou schelen, wat z'n motieven zijn, laat 'm naar de maan lopen. Vooruit, morgen heb je drie proefwerken achter elkaar, werk liever en zanik niet!'

De Fransoos loopt op en neer als een getergde leeuw en grabbelt met allebei z'n handen in z'n krullebol.

'Hoe is 't mogelijk, hoe is 't mogelijk!' roept hij in wanhoop uit, als Connie voor de zesde maal in haar monoloog blijft steken, 'jullie kent er nog niets van, je hengelt en pingelt op de souffleur....' ('souffleuse,' verbetert Kit laconiek.) 'Souffleuse dan,' schreeuwt de Fransoos woedend, 'niemand let op z'n wachtwoord en jullie acteert als harken, als stijve Klasen, als.... als....' Hij heeft geen woorden meer voor z'n verontwaardiging.

'Mijnheer,' verdedigt Con ons schuchter, 'we hebben ook zo vreselijk veel proefwerken gehad de laatste tijd, wel drie maal voor Frans....'

'Zwijg, Connie,' tiert de Fransoos, nijdig over deze steek onder water, 'als je er nog langer over praat, is 't nog mijn schuld.'

Connie lacht. 'Nee, Mijnheer, dat niet, maar 't was heus erg druk. Nu 't vakantie is zullen we echt goed repeteren. Wacht U maar eens tot de volgende keer. Dan kunnen we er Kit gewoonweg bij missen.'

Kit meesmuilt en ook bij den Fransoos wil deze grootspraak er blijkbaar niet zo grif in, maar hij wordt er wel iets bedaarder van.

‘Ik hoop 't,’ zegt hij wantrouwig, ‘want ik verzeker je, dat ik 't stuk niet met jullie opvoer, als 't zo gaat, we hebben warempel nog maar tien dagen.’

‘Als de tijd dringt, werk je altijd 't best,’ troost Con filosofisch.

‘Dan heb ik nog een beetje hoop voor je eindexamen,’ merkt de Fransoos hatelijk op. Connie heeft tot dusver nooit meer dan een vijf voor Frans geboekt.

‘Hè, Mijnheer,’ roepen we in koor, ‘wat bent U onaardig.’

En de goede Fransoos, waar we 't altijd opperbest mee kunnen vinden, geeft toe en sluit de bijeenkomst met de opmerking: ‘Nou, dan zullen we 't nog maar eens proberen en vaak repeteren. Al doende leert men.’

‘En forgeant on devient forgeron!’ vertaalt Connie prompt, met een doodernstig gedicht, waarop de Fransoos in de lach schiet en de repetitie nog eendrachtig beëindigd wordt.

XVI

Met kunst en vliegwerk hebben we 't zover gekregen, dat de Fransoos 't met ons aandurft. Bij de laatste repetitie was hij zelfs heel tevreden en vond, dat we in die korte tijd verbazingwekkende vorderingen hadden gemaakt. ‘Wacht maar,’ blufte Connie, als een geboren actrice, ‘als we eenmaal schmink ruiken, dan zult U eens wat zien.’

Maar gelijk heeft ze.

't Is net of er iets vurigs over je komt, zo gauw je de eigenaardige geur van schmink en poeder ruikt en de hitte en 't geroezemoes in de kleedkamers om je heen hebt.

‘Een strijdros, dat kruitdamp ruikt,’ vergelijkt Mies plastisch.

Vier Januari 's middags al om half een, haal ik Greet af voor de generale. Greet moet er al heel vroeg zijn, omdat ze meespeelt in 't H.B.S orkest.

Ik denk aan 't vorige jaar, toen ik daarin de pianopartij had en Greet, die evengoed viool als piano speelt, bij de eerste violen was ingedeeld.

Maar meedoen in een orkest, neen, dat kan ik nu niet meer. Al die instrumenten, die de piano moet steunen en leiden, ik zou ze immers niet ieder apart meer zuiver kunnen horen. Greet heeft nu de pianopartij van me overgenomen en omdat we vroeger altijd gewend waren samen naar de repetities te stappen, haal ik haar nu ook maar voor de gezelligheid af, al ben ik voor de toneelrepetitie wel anderhalf uur te vroeg. In de zaal van de Dierentuin is 't schemerig en ongezellig. De opgeklapte stoelzittingen maken een onnozele indruk, of ze met de hele repetitie niets te maken hebben en er zich ook niets van aantrekken.

Alleen in 't orkest is 't licht; de kleine lampjes op de lessenaars beginnen één voor één te gloeien als, de een na de ander, de luidjes binnenkomen en hun plaatsen opzoeken.

Ik klauter op de rand van 't toneel naast 't souffleurshok en kijk beenbungelend genoeglijk naar 't spektakel beneden. Greet gaat naar de vleugel, klapt hem open en zet haar muziek op volgorde. Aan alle kanten wordt ze bestormd met 't verzoek om te stemmen.

‘A.... á....áááááá’ slaat Greet aan en een verward koor van min of meer ontstemde viool-á's doet me met een pijnlijk gezicht naar m'n oren grijpen. 't Is waar, dat ik niet veel meer hoor, maar ik ben akelig gevoelig geworden voor 't beetje, dàt ik nog hoor. Snerpende, schrille of valse geluiden kunnen me tot wanhoop drijven, zo irriterend weergalmt 't dan in mijn dove oren.

Als ze met de á klaar zijn, krijg ik variatie's op 't thema a-e, a-e enz. te genieten, van twaalf violen! en daarna beginnen de cellen ook nog.

Jantje van Brakel, onze kleine fluitist uit 't derde, jubelt er met onvolgbare vaardigheid alle mogelijke loopjes en trillers doorheen.

‘Jantje, schei alsjeblieft uit,’ verzoek ik, schoppend in de richting van z'n lessenaar, ‘ik word er wee van!’

Als enig antwoord klatert er een waterval van hoge, schelle, heldere toontjes uit z'n fluit en z'n ondeugende ogen

boven z'n bolle blaaswangen kijken me uitdagend aan. 't Is beelderig, Jantje,' zucht ik, 'als je zometeen ook zo luidruchtig speelt, krijg *jij* alleen nog een ovatie.'

Jantje neemt z'n fluit van z'n lippen, komt vlak naast me staan en zegt trouwhartig: 'Zuur, dat je niet meer meedoet, Joep, je kon ons zo heerlijk op dreef helpen, als we knoeiden.'

'Greet speelt nog veel beter,' zeg ik met overtuiging, 'wacht maar, Jantje, als jij blijft steken, trommelt ze zo hard, dat niemand 't merkt.'

'*Als* ik maar niet blijf steken,' piekert Jantje benauwd. Ik lach; 't is 't aantrekkelijke van onze kleine eerste fluitist, dat hij zelf niet vermoedt, hoe buitengewoon goed zijn spel is en altijd nog weer in de rats zit bij elke uitvoering, dat hij fouten zal maken.

'Ben je mal,' troost ik, 'je zult zien, 't gaat puik.'

Daar betreedt de enige contrabassist, die ons schoolorkest rijk is, de arena en begint z'n kolossal instrument uit 't foudraal te pakken.

't Lijkt wel een kampeertent,' schreeuwt Greet me toe van achter de vleugel.

De contrabassist evenaart z'n instrument in proporties, hij is 1.90 Meter lang, heel mager en luistert naar de naam van Pummeltje. Zo heeft hij geheten, vanaf de eerste klas, toen hij op de eerste dag, in 't eerste lesuur, bedeesd kenbaar maakte, dat hij luisterde naar de naam van Gerrit Pummel, en hij zal voor ons tot zijn laatste snik Pummeltje blijven, al groeit hij er nog 20 cM. bij.

Pummeltje is al twee jaar van school en al lang en breed candidaat in de rechten, maar aangezien onze hele H.B.S. geen liefhebbers oplevert voor zo'n buitenissig instrument als een contrabas, hebben we hem, in strijd met de schoolbepalingen, ieder jaar voor de uitvoering gevraagd, waaraan Pummeltje ieder jaar weer, uit pure clubliefde gevolg geeft.

Pummeltje gaat stemmen. In mijn handpalmen en mijn maagstreek voel ik de trillingen van zijn snaren.

Daar komt Charley van Heuvel, uit IV A, de muzikaalste jongen van de school, die 't hele zaakje zal dirigeren. We mogen hem allemaal graag en op z'n leuke, vlotte manier heeft hij in een oogwenk orde in de chaos gebracht.

‘Greet, vooruit geef de a nog eens aan, zijn jullie allemaal zuiver? Bart, heb je krijgt aan je sleutel gesmeerd, je zakte zo afschuwelijk de vorige keer.’

Bart zwaait triomphantelijk een vioolhals in de lucht, waarvan de sleutels kwistig bekrijt zijn....

‘Mooi zo! Nou jij, Pummeltje. Wat doe je daar? Ga toch meer naar rechts met je kistje. Je staat pal naast Jantje. Wou je soms een apotheose geven van David en Goliath?’ Pummeltje schiet een heel eind naar rechts.

‘Nou zit ie bijna op m'n knie,’ weeklaagt een cellist, ‘ik kan m'n arm niet eens strekken.’

Charley, van achter z'n lessenaar, priemt de punt van de dirigeerstok in 't knoopsgat van Pummeltje's colbertje en sleurt hem weer terug, plant hem precies in 't midden.

‘Ziezo, daar kom je op z'n voordeligst uit. Vlak voor 't souffleurshok, dan zie je daar meteen niets van.

Zo! Alles klaar? Allemaal naar de zaal, die niet mee doen en je mond houden daar hoor! Joep, wat voer jij daar nog uit?’

‘Ik.... ik wou 't zo graag eens horen,’ zeg ik een beetje verlegen. In de zaal is 't natuurlijk mis voor me.

Maar Charley, direct begrijpend, zegt: ‘Best, hoor! dan ben jij onze mascotte.’

Doodstil is alles nu. Charley tikt af, heft z'n handen en als ze neerdalen stijgt 't krachtige, jonge, schallende lied op, dat hij zelf gecomponeerd heeft. Ik hoor 't vandaag voor 't eerst, maar Greet heeft er niets te veel van verteld. 't Is prachtig! Ademloos luister ik toe, kijk naar de gebogen hoofden, de spelende handen, de ernstige ogen beneden me en als 't uit is, spring ik met een plof dwars over Pummeltje's strijkstok heen en knijp Charley's hand haast fijn.

‘Prachtig is 't, prachtig! Jongen, hoe kun je 't zó uitdrukken?’

‘Meen je dat, Joep?’ vraagt Charley ernstig, ‘daar ben ik verduveld blij om.’

Als de repetitie afgelopen is, is 't juist twee uur en stapt de Fransoos 't toneel op, gevolgd door een stel trawanten. Nu is de beurt aan ons.

De muzikanten, tenminste die niet ook, zoals Greet, met 't toneelstuk meedoen, ruimen op en gaan deftig, breeduit stalletjes zitten, om ons op hun beurt te becritiseren.

Greet en ik trekken naar de meisjes-kleedkamer, waar Connie, Kit, Mies, Ems en de meisjes uit de andere klassen al met veel lawaai bezig zijn zich te verkleden. We zijn met ons tien. Kit, die niets anders te doen heeft, dan een zomerjurk aan te schieten, omdat 't in 't souffleurshok zo allemenselijk warm is, speelt voor kamenier. De metamorphose van Con tot eerwaardige oude dame is 't grootst. Met vereende krachten hijsen we haar in een gewaad van Ems grootmoeder en sjoeren de ontelbare haakjes dicht, waarmee het tot hoog aan de hals sluit.

‘Schei uit,’ schreeuwt Connie woedend, als Kit voor de zoveelste keer verkeerd mikt en de haak in Con's schouder priemt, ‘schei je nou uit, of ik word gevaarlijk.’

Ems schiet te hulp, voelt zich een beetje aansprakelijk voor 't toilet en haakt deskundig 't hele geval toe. Connie's ogen draaien en met gestrekte hals en vooruitgestoken lippen probeert ze de boord met twee vingers te rekken.

‘Ik verongeluk nog in dat ding,’ protesteert ze, ‘òf je Oma is magerder dan ik, òf 't ding is gekrompen.’

‘Oma is zelfs dikker,’ beslist Ems, ‘je bent er eenvoudig niet aangewend, dat is alles. Pluk er nou niet verder aan. 't Flatteert je bepaald.’

Ik ben intussen bezig me puffend en blazend in 't skicostuum te steken, waarmee ik in 't eerste bedrijf afscheid moet komen nemen van Grootmoeder, Connie, die, in haar schrik over de vrijgevochten moderne vrouw, aanleiding moet vinden voor de bewuste monoloog, waarmee ze de Fransoos tot wanhoop heeft gedreven.

‘Ik heb zometeen geen krummel schmink nodig,’ puf ik, terwijl ik tot slot de broeiwarme muts over mijn purperrode oren trek en de ski's in m'n gehandschoende handen neem.

‘Vooruit Con, ben je nou klaar, we moeten over tien minuten op en we moeten nog naar den kapper.’

Even later zit ik leidzaam voor de spiegel in 't kleine kapkamertje, waar onze toneelfigaro de scepter zwaait. Met kwistige hand smeert hij de vette schmink op mijn bloedrode wangen. ‘Maar mijnheer,’ protesteer ik, ‘ik lijk wel de ondergaande zon.’

‘O neen, juffrouw,’ lacht de kapper minachtend, ‘daar heb

ik heus jarenlange ervaring over. Voetlicht maakt bleek. U stelt toch een gezonde jonge dame voor?’

Ik kan zijn gedicht precies in de spiegel zien en hem zo op m'n gemak verstaan, zonder me om te draaien.

‘Wat zie jij er welvarend uit,’ hoont Connie, als ik tenslotte klaar ben en zij op mijn plaats neerploft.

De kapper strijkt al haar haar glad achterover in een naïef klein knoedeltje en trekt deskundig een enorme grijze pruik met krulletjes over haar bol.

‘Lekker,’ hoon ik met leedvermaak, ‘nou kun jij je plezier ook op met die hitte.’

De kapper kijkt me afkeurend aan, vindt me, geloof ik, opruierig en strijkt met zwier Con's konen vol met 'n geel rose kleurseltje, een nuance minder jeugdig dan dat van mij. Met een potlood tekent hij nog een paar bedriegelijke rimpels en dan rinkelt plotseling de toneelschel.

Connie springt op, pakt haar sleep met beide handen beet en rent 't toneel op. Ik ren mee, want de Fransoos is niet mak, als we te laat komen.

M'n ski's, die ik niet goed hanteren kan, ratelen en klossen over de planken achter me aan. Kit kruipt met een martelaarsgezicht in haar hokje, de non-combattanten worden weggejaagd en naar de zaal verwezen.

Connie installeert zich met 'n handwerkje en een stoof in een makkelijke stoel midden op 't toneel en 't spul begint.

Achter de coulissen wacht ik puffend van de hitte op 't wachtwoord om op te komen, als ik ineens Henk kant en klaar en geschminkt ontdek achter een stapel touwwerk.

Hij staat te lachen en te redeneren met een van de boerenmeisjes uit 't tweede bedrijf, een meisje uit de derde klas, dat ik maar heel oppervlakkig ken. Ik lach, als ik bij me zelf denk, dat die mijn plaats aan de souper tafel wel in zal nemen. Ik ben er niets rouwig om. 't Zal veel leuker zijn met m'n eigen kornuiten.

Daar geeft de Fransoos me een wenk, want zelf kan ik Connie's wachtwoord natuurlijk niet verstaan.

Ik storm 't toneel op, waarna Connie hoofdschuddend met de bewuste monoloog van wal steekt.

‘Ach kind, ach kind....’

De Fransoos achter de coulissen bibbert, Greet, Ems, Bram en Jan, de hele familie bibbert mee, Kit hangt helemaal uit haar hok om als 't nodig is bij te springen, maar 't is niet nodig. Fier en zonder één keer te haperen steekt Connie de hele monoloog af, geestig vlot en met zulke enige gebaren, dat de Fransoos met open mond bewonderend toehoort.

Con heeft schmink geroken!

't Is allemaal prachtig van stapel gelopen. De critici in de zaal klappen verwoed en de Fransoos is verrukt.

‘Als jij maar half zo goed Frans sprak, als je toneel speelt, wat zouden we dan een goede maatjes zijn!’ complimenteert hij Con, die met een ruk haar pruik van haar hoofd getrokken heeft, niet meer in staat 't nog één seconde langer uit te houden in de hitte en er nu vrij schaapachtig uitziet.

IJlings trekken we naar de kleedkamer, want 't is al vijf uur.

't Is daar heerlijk leeg in vergelijking met zo pas. Alleen Con, Greet en ik speelden in 't laatste bedrijf en de anderen zijn nu al aangekleed en verdwenen.

‘Hè, hè,’ puft Con, ‘dat is net bijtijds, ik dacht, dat ik 't bestierf met dat warme ding op m'n hoofd.’

Vlug trekken we de toneelkleren uit en onze gewone plunje weer aan, slaan een handdoek om en beginnen ons naarstig te ontsminken voor de kleine kapspiegeltjes.

‘Fijn ging 't, hè?’ zegt Greet opgetogen en glimmend van 't vet.

‘Reusachtig,’ beaamt Con met één gerimpelde en één normale wang.

Daar ineens stuift Kit naar binnen, rood en warm en zó opgewonden, dat we ons verbaasd en een beetje nieuwsgierig omdraaien. Kit is woedend, dat zien we direct.

‘Dat mispunt, dat ellendige mispunt,’ hijgt ze met gebalde vuisten.

‘Waar heb je 't over, Kit,’ vraag ik verschrikt, ‘over wie heb je 't? Wat is er gebeurd?’

‘Die misselijke jongen, die lammeling,’ tiert Kit, met mijn schminklap wrijvend over haar verhit gezicht, zodat ze in een ogenblik ontoonbaar is.

‘Je moet al z'n dansen weigeren. Joep, hij is niet waard, dat je nog één woord tegen hem zegt.’

‘Over wie heb je 't in vredesnaam?’ vraag ik onthutst, terwijl ook Greet en Connie Kit verwilderd aankijken.

‘Over Henk, die vlegel. Hij stond te praten met dat kind uit III A, je weet wel, dat aanstellerige wicht, met dat polkahaar, vlak bij mijn hok, maar ze wisten niet, dat ik er in zat. Eerst lette ik ook niet op, want ik zat rollen te sorteren. Mij een zorg, hè, wat ze te hannissen hebben.

Maar ineens hoor ik hem vragen, of ze met hem souperen wil.’

‘Nou en wat zou dat?’ vraagt Greet scherp, ‘wat kan dat Joep schelen.’

En ik schiet opgelucht in de lach. ‘Is dat alles? wat denk je wel van me? Omdat ik vorig jaar met hem gesoupeerd heb? Dat vond ik niet eens leuk. Mag ik daarom nu niet meer met hem dansen?’

‘Je mag 't niet, je màg 't niet,’ roept Kit hartstochtelijk, ‘we moeten geen van allen meer iets met hem te maken willen hebben.’

‘Wat een dwaasheid,’ vindt Greet. ‘Mijn sympathie was ie nooit, maar dàt is toch onzin, Kit.’

Eén moment kijkt ze ons aan, wanhopig om onze geringe bevattelijkheid en dan gooit ze er uit; ‘Dat kind vroeg, of hij dan niet weer met jou soupeerde, Joep, en toen zei hij, die lammeling, dat hij.... dat hij zich geneerde voor z'n kennissen voor dat kind met die hoorn!’

‘Uilskuiken! houd toch je mond,’ tiert Greet woedend, met een angstige blik op mij.

Maar ik sta doodstil, m'n handen slap langs m'n lichaam en met niets ziende ogen. Zulke striemende woorden heb ik nog nooit gehoord. En terwijl Connie ontsteld van de een naar de ander kijkt en Greet de arme Kit zo heftig onder handen neemt, dat ze, toch al van streek, in snikken uitbarst, keer ik me af en begin werktuigelijk m'n boeltje op te ruimen.

O, niet dat onnozele kinderachtige souper, waar ik allang met opluchting niet meer op rekende, maar *dit*, die afschuwelijke woorden, die plotseling en voorgoed in m'n geheugen gegrift staan. Zo spreekt dus Henk, die ik vroeger toch wel leuk

vond, zo spreken misschien wel een heleboel mensen, stilletjes, als ik ze niet hoor. En een drift, zoals ik nog nooit heb gevoeld komt in me op. O, die ellendige jongen, wat voor recht heeft hij zo te spreken, ik ben toch ook een mens, die mag leven als ieder ander. O, als ik hem hier had, ik zou hem aanvliegen, geloof ik! *Hij* zich generen voor *mij*. Ben ik dan zò afschrikwekkend met m'n hoorn, zó belachelijk? Ik moet toch ook in 't leven staan, net als alle anderen. Ik ben toch óók een mens met m'n eigen waarde, die toch precies 't zelfde is als vroeger?

Maar àls dat zo is, als m'n innerlijke waarde onveranderd is gebleven, zoals Moeder en Grootvader en Juffrouw Melano zeggen en zoals ik 't zelf ook voel, waarom zou ik me dan iets aantrekken van zo'n laffe opmerking? 't Toont alleen maar hoe klein en onvolkomen hij zelf is. Er zijn toch genoeg mensen, die langs mijn hoorn heen, me beschouwen als de oude Joep, als een volwaardig mens, die midden in 't leven staat.

Kit snikt erbarmelijk, de stumperd, ze heeft 't zo goed bedoeld en als Greet kwaad wordt, is ze lang niet mak.

Ik draai me om en geef Kit een zoen. 'Huil nou niet, ouwe jongen,' zeg ik schor. 't Was heus wel goed, dat je 't zei. Nu weet ik meteen, dat ik wat uit m'n ogen moet kijken. Ik trek 't heus me niet meer aan, er zullen misschien wel meer van die leeghoofden zijn, die er zo over denken en dan is 't toch maar goed, dat ik 't eens hoor. 't Kan me toch niet echt kwetsen, weet je, al is 't eerst wel even lam natuurlijk. Heus Kit, ik ben blij, dat ik 't weet. Stel je voor, dat hij me uit "goedigheid" nog om een dans vroeg? Nou kan ik hem lekker afpoeieren.'

Kit bedaart gelukkig wat. Greet, die allang weer spijt heeft van haar uitval, steekt haar hand uit en Kit legt direct met een klap de hare er in.

'Hè, gelukkig,' zucht Con, die helemaal niet tegen ruzie kan, 'maar dat mispunt boycotten we allemaal op 't bal.'

Dat denkbeeld kan 't schrijnende in me niet verzachten, maar 't doet me toch goed, dat de jongens zo helemaal met me meevoelen. Vlug schminken we ons verder af en duiken in onze jassen en mutsen. In de tram staren de mensen ons vol

verbazing aan, want Con heeft vergeten de rimpels weg te poetsen.

's Avonds ga ik vroeg naar m'n kamer. Vader en Moeder hebben visite, een collega van Paps; een mijnheer met een baard en daar moet ik niets van hebben. Trouwens ik heb er behoefte aan vanavond even kalm na te denken, over wat me vandaag is overkomen. Ik kàn 't maar niet kwijtraken. Vanmiddag aan tafel onder alle geanimeerde verhalen over 't verloop van de repetitie, bleef 't als iets akeligs op de achtergrond van mijn gedachten. En ik kon er niet toe besluiten er iets van te vertellen. Eerst wil ik 't zelf uitgevochten hebben, want vaag voel ik, dat mijn drift van vanmiddag weinig doordacht was.

Wáárom was ik zo woedend, overpeins ik, terwijl ik voorover gebogen zit in 't haardstoeltje, mijn armen tussen mijn knieën en mijn handen gestrekt naar 't knus warme vuur. Ik was woedend uit teleurstelling, uit gekwetste ijdelheid. Ik was bang, dat hij misschien gelijk kon hebben en ik werkelijk zo onmogelijk ben met die buitenissige, enorme hoorn, bang ook, dat meer mensen, misschien wel alle mensen er zo over denken.

En ik tel op m'n vingers: 'Dus één; op m'n tenen getrapt, twee: ijdelheid, drie: wantrouwen. Een mooi drietal, Joep! Wat wil je de schuld nou nog op een ander gooien, begin maar eerst met jezelf, met al die fraaie gedachten van je. Waarom ben ik op m'n tenen getrapt? Omdat ik zo'n eigendunk had, dat ik geen aanmerking, gegrond of niet, kan verdragen. Waarom ben ik ijdel? Omdat ik niet genoeg zelfvertrouwen heb om 't zonder de uiterlijke schijn te stellen. En waarom heb ik wantrouwen? Tòch weer wantrouwen. Alweer, omdat ik niet genoeg durf bouwen op mijn eigen innerlijke kracht, om onaantastbaar te staan tegenover 't oordeel van anderen.

Ik neem me zelf eens duchtig onder handen, want ik voel duidelijk, dat als ik niet elke moeilijkheid in m'n leven (en hoeveel heb ik er niet de laatste tijd) direct helemaal en eerlijk onder de ogen zie, mijn leven een chaos wordt. Zo verdiept ben ik in al dat gepieker, dat ik den ongelukkigen

bewerker van dit alles glad vergeet en als Henk me plotseling weer te binnen schiet, merk ik met verbazing, dat ik onverschillig, maar zonder boosheid over hem kan denken. Hij is eigenlijk niets anders dan de onwillekeurige oorzaak van alles.

Op eens schrik ik op. Ik zie mijn deurknop heftig heen en weer zwaaien, als ruggelde er buiten iemand aan de deur. Ik sta op en doe open.

't Is Peter!

'Wat gezellig, Peter, kom gauw binnen, wat doe jij hier?' vraag ik verrast, 'en wat deed je griezelig met die deurknop!' 'Ja,' zegt Peter bescheiden, 'ik kon toch niet onaangediend binnen stappen en mijn kloppen hoorde je niet. Ben je erg geschrokken?'

'Nou, 't zag er erg spookachtig uit, maar ik begreep 't wel zowat. Wil je een kopje thee?'

'Neen, dank je, dan moet jij weer naar beneden en ik heb net gehad ook.'

'Hier, een bonbon dan,' presenteert ik, 't is nog van Sinterklaas.'

'Dank je! Zeg Joep, wat ik vragen wou, blijf jij morgenavond lang?'

'Ja, hoe bedoel je dat?' vraag ik verwonderd.

'Nou, ik kom natuurlijk eerst naar jullie kijken, ik moet jou en die lieve zuster van me toch op de planken bewonderen. Maar Jentink vroeg, of ik daarna bij hem kwam blokken. We hebben gauw tentamen, weet je?'

'O, ja,' vraag ik belangstellend, 'zó gauw al? En wanneer heb je dan examen?'

'O, pas in Mei. Maar als al je tentamens goed zijn scheelt 't al een heel stuk.'

'Candidaat in de medicijnen,' zucht ik, 'goeie Grietjes, wat een geleerdheid, ik durf je gewoon niet meer bij je naam te noemen, als 't zover is.'

'Gek kind,' lacht Peter, 'zeg, die dingetjes zijn lekker.'

'Pik maar, hoor, ze staan er voor. Maar wat heeft jouw examen met mijn plannen voor morgen te maken?'

'Nou, zie je, als jij nou daarna een stukje blijft eten (Peter heeft gloeiend 't land aan 't woord souperen) blijf ik ook,

da's wel leuk. Als je tenminste niet zo onbereikbaar bent als vorig jaar.'

'Je bedoelt,' zeg ik langzaam, terwijl ik de boosheid weer voel opkomen, 'je bedoelt met andere woorden, of ik met je wil souperen?'

'Precies,' knikt Peter vergenoegd, 'als je die onmogelijke uitdrukking liever hoort?'

Met een slag valt mijn hand op 't tafeltje.

'Hoe verwinnen jullie 't,' barst ik los, trillend van verontwaardiging, 'Greet moest zich schamen. Hoe kan ze zoiets vertellen, en jij! hoe kun jij me zo vernederen om me nù, nù uit medelijden.... om me te troosten.... Ongevoelige schapen zijn jullie en ik heb jullie medelijden niet nodig. Ik heb *niets* nodig, ik ga na 't stuk naar huis, doodgewoon....' Ik ben opgesprongen, mijn ogen flikkeren en mijn handen knel ik krampachtig om de leuning van mijn stoeltje.

Peter is ook opgestaan. Eerst kijkt hij me aan in opperste verbazing, maar bij mijn laatste uitval wordt hij ook boos.

'Joep! Kleine driftkop, hè! beheers je een beetje. Ik begrijp helemaal niet, waar je 't over hebt.'

'Begrijp je 't niet? Begrijp je dan niks,' snik ik hartstochtelijk.

'Is 't soms niet erg genoeg dat.... van vanmiddag, moeten jullie me nog meer vernederen met je medelijden. Ach, dat arme kind hè, offer je maar eens op, neem jij haar maar op sleeptouw! Greet en jij! bah, wat een onkiesheid!'

'Joep,' Peter begint nu ook kwaad te worden. 'Ik zeg je nog eens, dat ik er geen syllabe van snap. Wil je tenminste behoorlijk uitleggen, waar je 't eigenlijk over hebt en waarom je ons zo uitmaakt. Anders ga ik weg.'

Er is iets in Peter's besliste stem, dat me temt.

'Ga zitten, Joep, en wees alsjeblieft even redelijk.'

Werktuigelijk ga ik zitten, kijk met m'n tanden op elkaar in 't vuur.

'Nou en wat is er nou, want denk je nou precies, dat wij gedaan hebben?'

'Ik vind 't miserabel, dat Greet jou dat hele verhaal verteld heeft en dat jij....'

'Wat verteld heeft? Joep, spreek nou toch in vredesnaam één moment duidelijk. Greet heeft me niets verteld, ik heb

haar niet eens gezien, want ik kom regelrecht uit Leiden.’

‘Niets verteld???’ Ik kijk hem aan met open mond en onbeschrijfelijk opgelucht ineens. ‘Niets verteld? Wou je zeggen, dat 't puur toeval is, dat je ausgerechnet op dit idiote moment daar mee aan komt zeilen?’

‘Puur toeval,’ bevestigt Peter droog, ‘maar waarom 't een idioot moment ervoor is, snap ik nog steeds niet.’

Een loden last valt van me af; och natuurlijk, trouwe, eerlijke Greet; hoe kon ik denken, dat ze erover kletsen zou; natuurlijk is 't gewoon toeval geweest. En ineens, voor ik er iets aan doen kan, helemaal in de war van alle indrukken van deze dag, begin ik te huilen tomeloos en wanhopig met m'n hoofd op m'n arm.

Ineens voel ik Peters hand op mijn schouder en z'n mond vlak bij m'n oor zegt zacht ‘Joepje! ach kind, wie heeft jou zo'n verdriet gedaan?’

Er ligt zo'n waarachtige hartelijkheid in z'n stem, zo'n warm meeleven, dat ik al m'n trots laat varen en vertel: heel die ongelukkige geschiedenis, de striemende woorden en mijn wanhopig verdriet.

Peter op de leuning van m'n stoel luistert aandachtig toe. Als ik zover ben, dat ik hakkend, want ik schaam me er zelf voor, de afschuwelijke woorden herhaal, die Kit me overbracht, springt hij op en loopt met grote stappen door de kamer, z'n handen in z'n zakken, zijn lippen op elkaar geperst en ik vertel maar voort, m'n handen in m'n schoot en starend in 't vuur, alles en alles wat er in me omgegaan is, sinds vanmiddag en ik zwijg pas, als er niets meer is, dat ik nog niet heb gezegd. En ik vraag me verbaasd af, hoe ik er toe komen kon om mijn gedachten uit te spreken, zo volkomen, als ik zelfs nooit bij Moeder gedaan heb.

‘Als ik die vlegel hier had,’ zegt Peter, als ik eindelijk zwijg, ‘dan sloeg ik hem bont en blauw, maar dat helpt jou niet veel, arme, kleine rakker.’ Zijn warme toon doet me innig goed. Greet's grote broer, mijn kameraad van af mijn eerste schooljaar, hoe gewoon en rustig is 't hem alles te vertellen.

‘Joep,’ vraagt Peter terwijl hij weer tegenover me gaat zitten aan de andere kant van de haard, ‘heb je er ook verdriet over, dat juist *hij* dat gezegd heeft?’

Verbaasd kijk ik op.

‘Hè? Hoe kom je dáárbij?’

‘O, gelukkig,’ vindt Peter, ‘want zo'n vent is niet waard, dat jij je één moment dik over hem maakt.’

‘Begrijp je niet, Peter,’ zeg ik nadenkend, ‘dat 't voor mij geen verschil maakt, *wie* zo iets zegt; maar *dát* zo iets gezegd kan worden.... Misschien wel door een heleboel mensen gezegd wordt. Of gedacht. Dat is precies even erg.’

‘Hoor eens, Joep, dat is te gek! Je mag niet generaliseren. Omdat één zo'n lammeling toont, hoe oppervlakkig hij is, mag jij nog niet ergdenkend worden tegenover anderen. Er zijn heus nog heel wat eerlijke en verstandige luidjes, die zulke bijkomstigheden, als een hoorn, niet eens opmerken en alleen maar op Joep letten.’

Ik lach een beetje droevig, ‘ach Peter, 't is toch niet alleen die hoorn. Je begrijpt toch wel, dat ik helemààl verander, niet van binnen natuurlijk, maar de hele omgang met mij wordt toch anders, minder vlot, minder soepel. Ik kan nou Goddank, goed liplezen, maar anders zou de omgang met mij helemààl onmogelijk worden.

Je begrijpt toch wel, dat ik dat allang gevoeld heb en dat dit van vandaag eigenlijk alleen maar een bevestiging is. Een beetje kras misschien, maar heus niet onverwacht.’

‘Maar Kit vergeef ik die stommiteit toch niet gauw,’ zegt Peter met gefronste wenkbrauwen. ‘Waarom bespaarde ze je die nonsens niet?’

‘Ik weet 't niet, Peter,’ zeg ik peinzend en moeite doend om mijn gedachten, die ik wel heel duidelijk voel, maat nooit heb geformuleerd, onder woorden te brengen, ‘ze meende 't goed en ze was heel erg opgewonden, doordat ze zo fanatiek partij voor me koos en misschien had ze 't niet verteld als ze er over nagedacht had, maar tòch is 't goed, dat ik 't weet. Zulke mensen als Henk zijn er ook en tussen zulke mensen moet ik óók m'n evenwicht kunnen bewaren.’

‘Waarom Joep? Je leeft toch tussen ons, tussen je vrienden, òns kun je toch vertrouwen, je hoeft je toch niets aan te trekken van die anderen, die leeghoofden?’

‘Neen Peter,’ zeg ik heel langzaam, want nu is 't o, zo moeilijk om *dit* goed te zeggen, ‘dat zie ik anders. Juffrouw Melano

heeft me eens gezegd, dat *ik* wel in 't volle leven zou kunnen blijven. In 't volle leven, Peter, dat betekent voor mij niet de omgang in een veilige, besloten kring, die je beschermt en verwent; dat betekent: leven in de wereld, in contact met alles en iedereen en als wij doven dan misschien meer slagen moeten opvangen, dan een ander, dan moeten we ons best maar doen om zo sterk te worden, dat die slagen ons niet meer deren. En dāt wil ik Peter: *midden* in 't *volle* leven blijven, want ik voel zó, dat geen mens ongestraft zich onttrekken kan aan zijn medemensen.

Kun jij niet zien Peter, dat er iets levends is tussen alle mensen, iets.... ik kan er geen naam voor vinden, dat maakt, dat je hele hart naar hen uit gaat, naar àllemaal; eenvoudig, omdat je allemaal samen staat midden in dat volle leven, 't doet er niet toe, of ze kleingeestig zijn of heel wijs, goed of slecht.

Ik.... ik kan me niet opsluiten Peter, ik wil er midden tussen blijven en vandaag heb ik begrepen, dat als zulke dingen me pijn doen, dat alleen komt, omdat *mijn* kracht en *mijn* liefde te kort geschoten zijn.'

'Dat is vreselijk moeilijk, Joep!' zegt Peter ernstig.

'En toch is 't de enige weg. Er is geen andere en wij, de gehavende mensen, worden 't eerst en 't dringendst voor dat begrip geplaatst.

O, je moet niet denken, dat ik nu nooit meer driftig of boos of verdrietig zal zijn! Nog honderden malen! Maar ik weet, dat er geen enkele andere uitweg is, dan eerlijk en sterk zijn, als ik waarachtig in het *volle leven* wil blijven staan.

En een onuitputtelijke Liefde....'

't Is een poos heel stil tussen ons.

Dan zegt Peter schor, terwijl hij zijn grote, warme hand om mijn koude vingers legt. 'Nu kan ik niets méér bedenken, Joep, dat je troosten kan, want 't allerbeste heb je zelf al gevonden. Je bent zo dapper, Joep! Zo dapper en zò lief....'

We kijken samen in de vlammen, die lekken en laaien om de gloeiende kolen en die seker gezellig knetteren, als de wind er door blaast.

't Is rustig en stil om ons heen en o, zo goed.

En dan staat Peter op, want 't schijnt, dat hij de torenklok een of ander onwaarschijnlijk laat uur hoort beieren.

‘Peter,’ vraag ik, als ik hem uitlaat bij de voordeur, ‘ben je niet meer boos over mijn onhebbelijkheid? Kun je een beetje begrijpen, dat de gedachte, dat jij nu kwam, opgepord door Greet, om me te troosten op zó'n manier, me wild maakte?’

‘Jawel,’ zegt Peter, ‘natuurlijk! Maar ergdenkend was 't toch wel, Joep. Je hadt eerder aan de grootste toevalligheid moeten geloven, dan aan zo'n onkiesheid en zo'n goedkoop medelijden van Greet.

En ook van mij....’

‘Sorry, hoor!’ zeg ik uit de grond van m'n hart.

‘En zó toevallig is 't ook niet; ik wachtte liever tot de laatste avond, zie je. Ik dacht.... of je soms liever met Henk.... en ik wou je je eigen zin laten volgen.’

‘Ik?’ vraag ik verbaasd. ‘Hoe kom je daar toch bij? Ik heb me gloeiend verveeld vorig jaar. Nou ja, ik vond 't leuk, dat hij net deed, of 't een grote eer voor hem was, dat ik met hem wou souperen. Zo kinderachtig wàs ik 't vorige jaar. Dat is alles!’

‘Heerlijk,’ zegt Peter ongemotiveerd. ‘Nou ga ik heus. Ga maar gauw naar bed, Joepje, welterusten.’

‘Dááááág,’ roep ik.

‘Zeg,’ steekt Peter z'n lachende bol nog even om de deur, ‘nou heb ik nòg geen antwoord op m'n vraag: Wil je met me souperen morgen?’

‘Graag,’ zeg ik uit de grond van m'n hart. ‘Groeten thuis!’

En de avond werd een glorie!

't Orkest, 't toneel, alles liep van een leien dakje. Connie en ik kregen allebei een reuze bouquet en we moesten wel vier maal komen buigen voor 't applaus. En na afloop moesten we ons in vliegende vaart verkleden en ontschminken, want we hadden al een massa dansen besproken. We dansten zonder ophouden, allemaal met goede kennissen en klasgenoten, maar Henk, die zeker lont rook, heeft 't gelukkig niet meer gewaagd om me te vragen.

't Na-broodje ('t woord souper vind ik al net zo onwijs als Peter) was 't toppunt van gezelligheid. De hele club zat op

een kluitje. Greet met Charley, Mies met Bram, Ems met Jan, Connie met Pummeltje en Kit en Rie met de twee broers Van der Woude en Peter en ik. We hadden een onbeschrijfelijke pret en verkochten de grootste flauwiteiten. Natuurlijk kon ik lang niet alles verstaan, maar dat deerde me niets. Ik genoot zó van 't besef van saamhorigheid, ik voelde zó, dat ze dolgraag wilden, dat ik er in bleef, dat ik m'n uiterste best deed. Ik hanteerde uitdagend m'n hoorn, want Henk zat aan 't andere eind van de tafel en kon me net zien. Hij keek een beetje wrang, had zeker gedacht, dat ik met m'n hoorn als een stenen beeld zou zitten. En ik bedwong met moeite een aanvechting om m'n tong uit te steken.

Tenslotte heeft hij me toch niets kunnen ontnemen.

En nu is 't after the ball en we zijn allemaal een beetje suffig. Ik dubbel door de grote inspanning om *er in* te blijven.

Maar erg voldaan! O, zo voldaan!

XVII

't Is eind Maart.

De winter, tam en kliemerig schuift voorbij. Er gebeurt niet veel wereldschokkends in. Behalve mijn verjaardag gebeurde er niets bijzonders. Nu ben ik dus achttien jaar, maar als ik mezelf vergelijk met de anderen voel ik me zoveel ouder. Dat is zo gekomen dit laatste jaar.

Op school naderen we de eindspurt. De leraren worden ongenietbaar en wij ook. De hele dag is 't refrein: 'Denk aan 't eindexamen', of 'dit en dat moeten we nog doen voor 't eindexamen'. Je wordt er naar van.

Maar tussen al 't geblok door zie ik toch nog kans om vrij veel tijd te besteden aan 'krabbelen', zoals ik m'n nieuwste hobby betitel. Verhaaltjes, gedichtjes en sprookjes schrijf ik op ieder vrij moment. Soms ook schrijf ik alleen maar op, wat er zo al in me omgaat, 't is zo prettig om eens precies je gedachten te formuleren; 't is dan net, of je alles veel duidelijker, bewuster beleeft. Als ik mijn gekrabbel overgelezen

heb, verscheur ik 't direct weer. Een enkel dingetje bewaar ik soms, als ik denk, dat 't me later nog eens tot hulp kan zijn. Meer en meer geef ik mijn tijd aan die liefhebberij, al naarmate er ook meer in mijn gedachten omgaat.

Want er is iets, dat ik allang vermoed heb en dat langzamerhand harde zekerheid voor me wordt: mijn gehoor gaat achteruit.

Toen ik Dr. van Bommel indertijd vroeg, hoe 't verder met mij gaan zou, heeft hij geantwoord: 'Daar is niets van te zeggen, meisje' en ach, ik ben dokterskind genoeg, om te weten, dat er ook zelden iets van zo'n kwaal te zeggen valt. In gesprekken merk ik 't nog 't minst, omdat ik van maand tot maand beter ga liplezen, maar toch heb ik tegenwoordig m'n hoorn veel meer nodig dan vroeger. Maar ik merk 't vooral aan de onpersoonlijke geluiden. Eerst hoorde ik nog een enkele maal, als er hard aan getrokken werd, onze voordeurbel, maar dat gebeurt nu nooit meer. En straatgeluiden en 't geroezemoes van veel mensen, bijvoorbeeld in de klas, 't verdoezelt alles langzamerhand tot niets.

Ik heb 't al gemerkt begin December, maar ik wilde 't eerst niet onder 't oog zien, drong mezelf maar op, dat 't verbeelding was, maar nu krijg ik dagelijks zulke afdoende bewijzen, dat ik er niet meer aan twijfelen kan. 't Zou struisvogelpolitiek zijn.

Soms heb ik 't gevoel, of ik langs een gapende afgrond ga en of ik m'n ogen stijf dicht moet houden, om niet te duizelen van de diepte en er in te vallen, en dan weer is 't me net, of ik alles heel scherp moet onderscheiden en onder de ogen zien, wil ik er heelhuids af komen.

Ik weet wel, 't ergste heb ik al gehad, toen ik op die vreselijke dag merkte, dat ik van uit 't gewone, vertrouwde leven voorgoed de wereld achter de doffe wanden was ingegaan, maar dit, dit is soms ook bijna niet te dragen, nu 't is, of langzaam, maar zeker die glazen muren dikker en dikker worden, die onherroepelijk staan tussen mij en de oude, vertrouwde wereld. Soms zijn er dagen, dat ik meen me vergist te hebben, dat ik weer wat beter hoor en alle verdriet en angst muizenissen lijken. Maar ze komen hoe langer hoe minder die dagen, hoe langer hoe zekerder weet ik, dat ik eenmaal misschien vol-

slagen doof zal zijn. O! ik voel me benauwd, ingesloten als een levend begravene, razend zou ik de wanden willen verbrijzelen, die zich zo zonder erbarmen om mijn eenzaamheid sluiten, steeds meer, steeds meer.

En ik wil, ik *wil* er toch bovenuit, boven dit leed, ik wil 't leren aanvaarden en er niet in ondergaan, ik houd zo van 't leven, precies zoals 't tot me komt, al is 't nog zo zwaar, ik *wil* er midden in blijven staan, midden in 't *volle* leven.

En 't kan.

Juffrouw Melano zegt 't en méér nog: *Moeder* zegt 't.

Moeder! Moeder weet immers, dat we boven elk leed, hoe erg ook, uit kunnen groeien, als we maar de weg weten. En Moeder heeft mij nooit iets onwaars gezegd! Ik heb er nog niets van verteld, nòch aan Moeder, nòch aan Vader, maar ik vrees, dat ze 't al wel gemerkt hebben. Ze kunnen me soms zo angstig verschrikt aankijken, als ik iets minder goed versta. En laatst, toen er iets achter me van 't buffet viel, en ik er niets van merkte, keken ze zo ontsteld.

Ik zou wel graag eens weer naar Dr. van Bemmelen willen gaan, ik wil zekerheid hebben. Pas als ik alles precies weet en alle vijanden overzie, kan ik mijn eigen wapens kiezen voor de strijd, die komen zal. Want, dat 't een strijd zal zijn, een vreselijke strijd, daaraan twijfel ik geen ogenblik. Maar even zeker weet ik, dat ik de baas zal blijven.

Ik *wil* 't, al is 't nog zo moeilijk.

's Avonds na 't eten, als Moeder en ik in 't heiligdom onze voeten roosteren voor 't open haardje, zeg ik 't ineens, zonder haar aan te zien: 'Moeder, ik zou graag nog eens naar Dr. van Bemmelen willen gaan.'

Moeder vraagt niets, toont geen verbazing. 'Goed, lieveling,' zegt ze rustig, 'morgen zullen we gaan.'

De volgende dag stappen Vader en ik in Paps grijze Fordje en tuffen naar den dokter. Paps heeft een uur afgesproken, zodat we gelukkig niet hoeven te wachten; nu de zekerheid nadert lijkt 't kleinste uitstel me ondragelijk. Op z'n prettige, hartelijke wijze stapt Dr. van Bemmelen ons tegemoet.

'Zo, is daar weer ons flink patiëntje?' lacht hij vrolijk. Ik

meesmuil. Flink. Pfui! Hij moest maar eens weten, hoe hard ik vechten moet, iederen dag opnieuw, sinds ik merkte, dat ik zoveel dover werd.

‘Laat maar eens kijken’ inviteert hij gemoedelijk en gelaten ga ik zitten op 't wit gelakte metalen tabouretje, en dan begint 't weer van voren af aan, net als toen ik nog in bed lag, met een horloge, stemvorken en met allerlei getallen en woorden. Ik word er nu lang zo moe niet van als vroeger, toen ik nog ziek was, maar zoveel te meer heb ik ditmaal aandacht voor de resultaten van 't onderzoek.

O, wat moet hij veel dichter bij me staan dan vroeger, voor ik de eerste klanken opvang! En als ik m'n ogen sluit is 't nog veel erger....

Eindelijk, eindelijk toch is 't onderzoek klaar en zwijgend wacht ik mijn vonnis. Dr. van Bemmél zegt iets tegen Vader, dat ik niet versta.

Daarover word ik altijd boos, want ik voel 't als een misbruikmaken van mijn gebrek.

‘U moet nooit iets zeggen, waar ik bij ben, dat U niet zou zeggen, als ik 't verstond,’ zeg ik kort.

Dr. van Bemmél kijkt me recht aan en zegt duidelijk: ‘Dat zou ik ook nooit doen, je mag gerust horen, wat ik nu aan je Vader zeg. En bovendien, voegt hij er met een fijn lachje bij, ‘zou 't niet slim van me zijn, want ik geloof, dat je alles van mijn lippen zou kunnen lezen.’

‘Ja, zowat,’ beaamt ik, ‘gelukkig wel!’

‘Maar kind,’ zegt hij nu weer ernstig, ‘ik zou er tòch niet over denken om jòu voor de gek te houden. Waarom ook? Een mens kan 't leven altijd aan, als je maar weet, waar je je aan te houden hebt.’

‘Ja, Dokter,’ zeg ik zacht, ‘wilt U me dan echt precies antwoorden?’

‘Als ik kan, stellig.’

Ik zie Vaders lieve gezicht, angstig kijkend van mij naar de dokter; Vader, die me zo graag mijn leven lang tegen elk verdriet had willen behoeden en beschutten in zijn alomvattende liefde.

En met m'n handen tot vuisten gebald vraag ik: ‘Ben ik erg achteruitgegaan sinds van 't zomer?’

‘Dat sul je zelf al wel gemerkt hebben,’ zegt Dr. van Bemmelen ernstig.

‘Geloof U, dat 't nog weer wat verbeteren kan, bijvoorbeeld, dat 't weer net zo wordt als in 't begin, vorige zomer?’

‘Neen, dat geloof ik niet. Ik vrees, dat dit wel blijvend zal zijn.’

Ik haal diep adem; nu de laatste vraag nog: ‘Zal ik later helemaal doof worden?’

‘Dat kan wel,’ zegt de dokter oprecht, ‘maar 't hoeft niet. Daar is volstrekt niets van te zeggen. 't Kan evengoed verder altijd zo blijven.’

Ik heb niets meer te vragen. Alle andere dingen zijn onbelangrijk.

Dr. van Bemmelen schudt m'n hand heel hartelijk bij 't afscheid en legt vaderlijk zijn arm om mijn schouder: ‘Zul je net zo'n ferme meid blijven, als je tot nu toe geweest bent?’ vraagt hij warm.

Ik knik maar zo'n beetje en bedank hem voor z'n hulp.

Dan tuffen Vader en ik weer naar huis terug. Onderweg spreken we geen woord. Paps tuurt strak naar de weg en alleen laat hij af en toe 't stuur los om mijn haar te strelen.

Ach, ik geloof, dat van ons beiden deze gang voor Vader 't zwaarst was.

Als ik achter Paps de voordeur binnen ga, ren ik nog vlug even naar boven naar mijn eigen kamertje. Ik heb behoefte om even, heel even, alleen te zijn en de gedachten, die wild komen stormen door mijn hoofd, te overzien en zelf tot rust te komen, vóór ik Moeder verslag uitbreng van 't onderzoek. Werktuigelijk borstel ik mijn pruik terech, die door al 't gepruts aan mijn oren wel een ragebol lijkt en zo, van binnen en van buiten geordend, ga ik naar beneden. Zachtjes doe ik de deur van 't heiligdom open, daar zal Moeder wel zijn. Maar op de drempel blijf ik staan, doodstil; in de grote stoel bij de haard zit Vader. Op zijn gezicht, in zijn ogen ligt zo'n vreselijk verdriet, dat er een prop in mijn keel schiet.

Slap hangen zijn handen tussen zijn knieën, zijn rug is gebogen en zijn haar is zo grijs, zo grijs. Vader, Vader! hoe groot moet jouw liefde voor me zijn, dat je zó kunt lijden om mijn verdriet.

Maar achter hem staat Moeder, haar arm ligt om zijn hals,

ze buigt zich over hem heen en legt haar wang op zijn haar. Een van haar handen vouwt ze om de rimpels in zijn voorhoofd.

O, Moeders sterke, smalle hand! Ik weet zo, hoe goed 't doet, dat lieve gebaar.

En Moeders grote, diepe begripen, Moeders blijde ogen, Moeders onbreekbare levensdurf.

O, Moeder, hoe sterk moet je zijn en hoe levensveel moet je van me houden, dat ik me zó rustig voel worden, nu ik naar je kijk.

En met een sprong ben ik bij de haard op de grond aan Vaders knieën en met m'n armen om z'n hals, hem zoenend op z'n wangen, z'n voorhoofd vol rimpels, z'n verdrietige ogen en z'n grijze haar, fluister ik er tussen door: 't Zal best terecht komen, Paps, hoor, 't is heus zo erg niet als 't lijkt. Ik kan toch immers zo goed liplezen. Ik zal er best komen.'

Paps, wat geschrokken door mijn plotselinge verschijning, trekt direct weer een lachend gezicht en ik verraad maar niet, dat ik daar al een paar minuten op de drempel heb gestaan en hem gezien heb, zoals hij werkelijk was.

En zo, op de grond voor 't vuur, tussen hun stoelen in, vertel ik Moeder alles van de doktersvisite.

'En nu ga ik extra m'n best doen met liplezen,' besluit ik zo opgewekt mogelijk, 'en als U 't goed vindt, wou ik ook graag spreekles hebben. Ik kan mijn eigen stem niet goed meer horen en ik wou zo graag geen doffe dovenstem krijgen, als ik 't helemaal niet meer controleren kan, mag ik?'

'Natuurlijk, mijn Lieve! alles, wat we kunnen doen om je de strijd te vergemakkelijken zullen we doen, maar 't àllemeeeste, 't allermoeilijkste moet je zelf doen.'

'Dat weet ik, Moeder,' zeg ik rustig, 'want ik heb wel leren zien in dit jaar, dat liplezen en m'n hoorn wel héél prachtige krukken zijn, maar dat ze alléén niet genoeg zijn, om me midden in 't leven te laten.'

'Maar kindje, kindje,' sust Vader en zijn stem klinkt troostend, 'je moet niet wanhopen. 't Is toch helemaal niet gezègd, dat je nog dover zult worden, heus Dr. van Bommel heeft je eerlijk de waarheid verteld.'

'Ik wanhoop niet, Vader,' zeg ik ernstig en kijk in 't vuur,

‘maar 't is verspilling van kracht om telkens weer te hopen en telkens weer teleurgesteld te worden.

Ik wil me niet blij maken over een toekomst, die misschien nooit komt, maar ik wil gelukkig zijn, *hier* en *nu* en dat kan alleen, als ik niet meer zeg: ‘Misschien gebeurt 't ergste niet,’ maar ‘als 't ergste gebeurt, wat dan nòg, begrijpt U me?’ ‘Mijn Joep,’ zegt Moeder en heel vast en innig liggen opeens haar sterke, oneindig liefdevolle armen om mij heen.

XVIII

't Is vier uur en ik kom uit school, landerig en moe. Dat is altijd zo Maandags, want dan hebben we toevallig drie uur achter elkaar vakken, waar vreselijk veel bij gedoceerd wordt en dat betekent natuurlijk voortdurend opletten. Anders geeft zo nu en dan een tekenles, of een les, waarbij veel overhoord wordt eens wat soulaas, maar vanmiddag heb ik van half twee tot vier onafgebroken moeten liplezen en mijn hoorn gebruiken.

En tot overmaat van ramp is Moeder uit. Dat is zo'n zeldzaam feit, dat ik me bepaald een beetje onwennig voel in onze vertrouwde huiskamer en in 't heiligdom, waar Eeg zorgzaam de thee voor me heeft klaargezet.

‘Dank je hoor, hè, dat smaakt,’ zeg ik dankbaar.

‘Ach ja,’ zegt Eeg hartelijk, ‘ik dacht zo, je kunt je plezier toch ook wel op tegenwoordig met dat malle ding’ (met een knik naar m'n hoorn, die bultig uit m'n tas steekt). ‘Je zult wel moe zijn, als je zo uit school komt.’

Verrast kijk ik op, goede Eeg! Hoe heeft ze zo begrepen, terwijl ik toch nooit klaag. ‘Je bent de beste, Eeg,’ zeg ik dankbaar. ‘Jij ook een kopje? en een krakeling?’

‘Niks hoor,’ lacht ze, ‘dan krijgen we vanavond geen eten, en ik heb al gehad ook. Ga jij maar lekker uitrusten, ik heb je muiltjes ook klaar gezet en de krant.’

Eegje verdwijnt overhaast en terwijl ik van m'n gloeiende thee geniet, overdenk ik, hoe ongelukkig mensen moeten

zijn, die niet voelen, dat ook in wat zij hun ‘ondergeschikten’ noemen een warme menselijkheid leeft.

't Komt me zo dom en kinderachtig voor, wanneer ik me bedenken, hoe moeilijk 't vaak is om in 't leven staande te blijven. Hebben wij kleine mensen elkaar dan niet allemaal nodig, alleen al, omdat we mensen zijn?

Hoe warm is Eegje's belangstelling niet altijd, hoe hartelijk haar meeleven. Dat ik nu toevallig wat meer geleerd heb dan zij, is toch waarlijk niet *mijn* verdienste.

Om Eeg te plezieren, die dol is op kranten en ze beschouwt als remedie tegen alle toberijen, vouw ik 't blad open. Willem de Zwijger en ook 't Wetboek dringen er geweldig op aan, dat we in de hoogste klas trouw de politiek volgen, maar ik kàn er maar geen belangstelling voor aankweken. Ik vind dat gedoe zo kinderachtig, al die buitenlandse staatslieden, die zo vreselijk gauw op hun teentjes getrapt zijn. Ik geloof heus, dat als wij schoolkinderen elke kleinigheid opbliezen tot een erezaak, zoals al die volwassenen 't in de politiek doen, dan was 't gewoon moord en doodslag op de H.B.S. De onhebbelijkheid van Henk op de generale repetitie bijvoorbeeld zou in journalistieke termen zo weergegeven kunnen worden: 'Een ernstig incident.'

Van wel ingelichte zijde (Kit) vernemen wij, dat er in besloten vergadering (Henk-kind uit III A) ernstig compromiterende verklaringen zijn afgelegd gericht tegen een buitenlands politicus (mijn persoon). In een krachtig gestelde nota heeft de desbetreffende regering om opheldering gevraagd. Punt.' Gelukkig, dat *wij* niet zo flauw zijn. *Ik* heb hem gewoon in z'n sop laten gaar koken.

Hè, wat toevallig, daar staat de aankondiging van 't laatste Mengelberg concert van 't seizoen met dezelfde cello solist, die we ruim een jaar geleden op die heerlijke avond in Brussel gehoord hebben.

En ik geloof warempel, dat hij 't zelfde stuk speelt. Was dat ook niet een concert van Dvorak?

Wat zou ik 't graag nog eens willen horen....

De krant glijdt op de grond en ik kijk in 't vuur. Ik denk aan Moeder's belofte over 't concert abonnement. Nooit hebben we er meer over gesproken, nadat ik doof werd; Moeder niet,

dat voel ik, om geen tere punten aan te roeren, waar ik zelf nog niet over denken wil en ik niet, omdat ik geen moed heb gehad om te proberen, hoeveel ik nog horen kan en hoeveel er voor altijd verloren is van zoiets moois als muziek, waar ik zóveel van houd. Onze speelavondjes, waar ik zelf vlak bij de piano zit, ja, die blijven nog binnen mijn bereik, maar een mooi concert....!’

Bij de laatste uitvoering van de H.B.S. bond moest ik immers vlak naast 't souffleurshokje zitten om alle klanken te kunnen opvangen van ons orkestje en nog heb ik van Pummeltjes baspartij de noten meer gevoeld dan gehoord.

Ja, en ik hoor nu nog zoveel minder dan toen. Als ik helemaal voor aan kon zitten, misschien dat 't dan nog gaan zou, maar hoe kom ik aan zo'n bevoorrecht plaatsje? M'n hoorn kan ik er ook niet bij gebruiken, die is alleen maar goed voor gesprekken, want alle tonen resoneren er zó onnatuurlijk in, dat 't niets meer zal lijken op violen en cellen, hobo's of clarinetten. O, ik zou zo zielsgraag nog éénmaal willen gaan om te proberen. Als ik maar durfde!

De deur springt open en voor me staat Moeder met rode wangen van 't haasten en verwaaid haar.

‘Ach, Joep, kind, wat spijt me dat. Ik ben altijd zo graag thuis als je uit school komt, maar ik moest een boodschap doen en onderweg sprong m'n achterband en toen moest ik helemaal terug lopen.’

‘Niks erg Moeder, hoor!’ lach ik, ‘nou wacht ik *U* met een kopje thee. Ga gauw zitten.’

Moeder kruipt behaaglijk in de andere grote stoel. ‘Brrr, wat is 't koud buiten,’ lacht ze, ‘wat doe je daar, Joep, lees *jij* de krant????’

‘Ja,’ zeg ik bijwijzend, ‘kijk eens Moeder is dat niet toevallig? Die solist uit Brussel, weet U nog wel, die speelt nu ook hier en net 't zelfde stuk.’

Moeder leest en vraagt voorzichtig: ‘Zou jij.... zou jij graag willen, Joep? Proberen?’

‘Weet niet,’ zucht ik, ‘als ik nou helemaal vooraan kon zitten, dan..... misschien.....’

‘Ik zal zorgen, dat je een plaatsje vooraan krijgt,’ zegt Moeder beslist.

‘Hoe wilt U dat doen,’ vraag ik verbaasd, ‘we zijn niet eens abonné?’

‘Laat maar aan mij over,’ zegt Moeder en ik weet bij ondervinding, dat als Moeder iets op die toon zegt, dan gebeurt 't ook, al moest er hemel en aarde voor bewogen worden.

En 't lukt ook heus.

Via een vriend van Vader, die weer een kennis is van een van de aandeelhouders van 't gebouw, veroveren we met moeite één kaart voor de allereerste rij.

En eigenlijk ben ik blij, dat ik alleen moet gaan en er niemand zal zijn, die de teleurstelling zal bijwonen, als 't eens niet gaat. Op de avond van 't concert ben ik opgewonden als voor een examen. In de tram betaal ik per ongeluk een halve cent inplaats van een dubbeltje en als de conducteur mij er opmerkzaam op maakt, versta ik hem pas als hij 't tot driemaal toe, steeds meer crescendo, herhaald heeft. Natuurlijk tot intense belangstelling van 't geamuseerde publiek, dat me stellig voor niet wijs houdt.

Met een kleur als een biet tram ik voort, vergeet uit te stappen bij de Zwarte Weg en rijd door tot 't Staatsspoor.

Eindelijk, na veel gezanik sta ik toch heelhuids in de garderobe van 't gebouw, waar ik m'n jas en muts afgeef, m'n haar fatsoeneer en wat tot bedaren probeer te komen, voor ik de zaal binnenga, achter al de prachtig opgetuigde dames aan. Ik heb maar een gewone donkere jurk aan, al die malligheid van die toiletten vind ik onzin. Wie heeft er op een concert nu tijd om daar op te letten. In m'n dooie eentje wandel ik 't eindeloze pad af tussen de stoelenrijen door, tot helemaal voor in de zaal. Dat is zeker mijn plaatsje daar, 't enige nog onbezette op de voorste rij. Verder is die helemaal in beslag genomen door oude, grijze dames en heren. Ik voel me als een schipbreukeling op een eiland in mijn schooljurk en zonder grijs haar.

Ze staren me vreselijk aan, of ze niet begrijpen, hoe ik daar verzeild raak, maar als ze m'n hoorn ontdekken, die ik voor eventuele gesprekken toch maar meegenomen heb, schijnen ze 't te begrijpen en kijken me opeens allemaal tersluiks medelijdend aan.

‘Ach, zó jong nog! Dat arme kind!’

Ik *voel* 't ze gewoon denken.

Soms zou ik met plezier die hoorn aan stukjes smijten. Maar de orkestruimte voor me, die zich al meer en meer vult met stemmende violisten, blazers met hun hoorns, cellisten en contrabassisten, boeit me zo, dat ik al gauw geen aandacht meer heb voor de dingen om me heen.

Ik popel van verwachting.

En daar, als 't hele orkest klaar zit, komt Mengelberg op, de dirigent, waarover me al zoveel wonderverhalen verteld zijn en die ik altijd zo dolgraag heb willen horen.

Zou hij 't ook zo heel intens *in* zich voelen al die muziek en het door zijn gebaren, door zijn persoon overbrengen op zijn orkestleden?

De dirigent tikt af. De violisten heffen hun strijkstokken, alles is doodstil en mijn hart bonst van spanning. De dirigeerstok daalt en langzaam glijden de strijkstokken omlaag langs de snaren, de vingers aan de slanke vioolhalsen trillen, maar ik hoor niets.... Ach, natuurlijk! de Ouverture uit Lohengrin begint met een heel hoge trillend-fijne, lang aangehouden noot, die langzaam aanzwelt, langzaam zich losmaakt uit de stilte en bevend en zacht in mijn doffe oren trilt.

Maar eenmaal gehoord, ontgaat het mij niet meer en gespannen tot 't uiterste voel ik, dat 't gaat, tòch nog gaat. Uit de ijle toon maakt zich 't smachtend weemoedige motief los, dat zich weeft door heel 't verdere stuk, dat ik zo goed ken van veel jeugdconcerten en dat ik altijd weer even mooi vind. Ademloos luister ik, voorover gebogen, m'n hand aan m'n oor om toch maar niets te verliezen en ik merk met grenzeloze blijdschap, dat 't hiermee gaat als met 't liplezen: de tonen, die ik niet meer hoor, en dat zijn er heel wat, hoor ik 'van binnen'. Ik weet niet eens precies, wat ik werkelijk opvang en wat alleen maar binnen in mij zingt.

O, hoe goed, hoe heerlijk is 't en hoe mooi. O ja, wel anders dan vroeger, de klanken zijn vlakker, doffer, er ligt niet zo'n gloed, niet zo'n diepte meer in, maar ach, die hoor ik er zelf wel bij. 't Is bijna uit, ik zie alleen aan de strijkstokken, dat er nog gespeeld wordt. Met dezelfde fijne, trillende toon eindigt 't lied, als een sprookje, dat voorbij gegleden is.

En dan volgt de cel solo.

Vol spanning kijk ik naar 't kleine podium, waarop de kunstenaar zal spelen en daar komt hij werkelijk, dezelfde solist als in Brussel. Ik herken hem, als een oude vriend.

Helder en melodieus begint 't orkest en na een poos valt de cel in.

O, nu kan ik 't verschil pas goed horen, kan ik pas goed merken, hoe geschonden en verminkt 't stuk me nu bereikt. Zo heel, heel anders dan toen. Maar ik merk ook, dat 't me nu tòch nog meer te zeggen heeft, dat 't me dieper ontroert en nog meer weerklink in me vindt. Er is iets in me, dat meezingt, meestrijdt met de eenzame cel, de eenzame mens, die alleen staat tegenover 't hele orkest, de hele wereld. En als in 't eind 't lied van de cel, overgenomen en gesteund door 't orkest, juicht door de ganse zaal, denk ik opeens aan de eenzaamste mens, waarvan ik ooit gehoord heb: de dove Beethoven, die toch in de grote stilte zijn *eigen* lied vond, waarmee alle mensen, over de hele wereld tenslotte instemden.

O, o, dat ik dat nooit eerder begrepen heb: muziek is niet iets dat je *hoort*, maar iets, dat je *beleeft*.

Ik zal Vader en Moeder vragen, of ik nog vaak naar concerten mag gaan, misschien kan 't nog maar heel kort.

Maar Beethoven kon muziek schèppen, ik kan alleen muziek beleven en bewaren en met me meenemen in de stilte.

Ach, eigenlijk kan er mij niets ontnomen worden.

Als ik twee dagen na 't bezoek bij Dr. van Bemmelen naar liplesles stap, besluit ik maar ineens Juffrouw Melano alles er van te vertellen en te vragen, om ook een uur spreekles iedere week. Vader en Moeder waren 't met mij eens, dat ik daar maar zo gauw mogelijk mee beginnen moest.

En ik vind 't ook niet zo moeilijk er met Juffrouw Melano over te spreken. 't Is net, of zij door haar voortdurend omgaan met doven, zo goed weet, wàt ze zeggen en doen moet om 't zo makkelijk mogelijk voor me te maken.

In de grote, lichte kamer, die me nu al zo vertrouwd is, doen we eerst de gewone oefeningen. Als 't half uur om is en we even pauzeren met een kopje thee, voor we aan 't praat-halfuur beginnen, spreek ik er maar meteen over.

‘Juffrouw, ik wou ook graag spreekles hebben, wilt U me die ook geven?’

Juffrouw Melano roert kalm haar thee om en toont geen verbazing. ‘Ik hoor mijn eigen stem niet goed meer,’ verklaar ik verlegen.

Juffrouw Melano knikt. ‘Je hoort minder goed de laatste tijd, hè Joep? Wat houdt je 't met liplezen toch prachtig bij. 't Is voor niemand te merken, dat je minder verstaat, dan een paar maanden geleden.’

Ik adem verlicht op. Juffrouw Melano had 't dus al begrepen, natuurlijk, zij is ook mijn lerares. Maar overigens, ja warempel, ik geloof ook, dat ik hoe langer hoe beter ga aflezen. Eigenlijk is 't geen liplezen meer, maar een begrijpen, waarbij ik me verbeeld heus de stemmen te hóren. ‘Dat is de beste manier,’ zegt Juffrouw Melano altijd.

‘O ja,’ zeg ik luchtig, ‘ik vind 't ook niet zo héél erg, hoor! Alleen muziek en zo en vogels en....’ Ik neem gauw een grote slok thee en blader in één van de vele boeken, die hier, als altijd, rondslingeren.

En dan gaan we weer voort met de les of er niets gebeurd is. Ineens kijkt Juffrouw Melano op; ‘binnen’ zeggen haar lippen. De deur draait open en er stapt een dame de kamer in.

‘O, bent U er al,’ zegt Juffrouw Melano verschrikt, ‘dan heb ik 't natuurlijk weer verkeerd opgeschreven. Maar dat is niets, U kunt er gerust bij blijven als U wilt, we zijn zo dadelijk klaar en dan begin ik daarna met Uw les.’

Dus een lotgenote! Nieuwsgierig bekijk ik haar; want behalve Grootvader heb ik er nog geen ontmoet, sinds ik zelf doof ben. Ze ziet er heel gewoon uit, gelukkig!

Dat is toch wel heerlijk, dat ons uiterlijk niets vreemds heeft en we niet meelijwekkend zijn, zoals een blinde.

Ik sta op en stel me voor: ‘Ik ben Joep Verstraete’, zeg ik heel duidelijk. De dame blijkt heel eenvoudig Mevrouw Jansen te heten. Dat is makkelijk te verstaan.

‘Bent U ook doof,’ vraagt ze medelijdend. ‘Zo jong nog? ach, arm kind.’

Ik kijk haar stom verbaasd aan. In deze maanden heb ik al van alles ondervonden: ik ben geholpen, uitgelachen, verkeerd begrepen, opgebeurd, afgesnauwd, geprezen, maar gelukkig

nog nooit zo onverholen beklagd. En dat door iemand, die zelf doof is!

‘Ach, waarom,’ zeg ik onwillig, ‘zo heeft ieder mens z'n pakje.’

‘Nou maar, je bent ook nog helemaal niet erg doof, anders dacht je er wel anders over,’ meent mevrouw Jansen.

‘Van U beiden is Joep verreweg 't ergst hardhorend,’ zegt Juffrouw Melano bedaard. ‘Joep leest prachtig af.’

‘Is ze dover dan ik?’ vraagt Mevrouw Jansen ongelovig, ‘hoe is 't mogelijk!’

We zitten nu alle drie om de tafel.

‘Vindt je 't dan niet vreselijk, als alle mensen wat met elkander te praten hebben en je er niets van verstaat?’ gaat Mevrouw Jansen voort.

‘Ach,’ zeg ik, ‘als ik maar begrijp, wat ze tegen *mij* zeggen ben ik al heel blij!’

‘Ja, maar wat ze dan onder elkaar zeggen! Je denkt dan steeds, wat zouden ze nu weer te vertellen hebben; 't beste deel van 't gesprek ontgaat je.’

Dat is ook een standpunt, denk ik verbaasd, zó kun je 't je altijd wel ondragelijk maken.

‘Ach, waarom?’ vraag ik weer, ‘een goedhorende kan toch ook niet verstaan, wat ze bij de burens zeggen? Daar trekt hij zich toch ook niets van aan. Als je maar verstaat, wat er tegen jezelf gezegd wordt, dat is toch 't enige, wat je nodig hebt te weten.’

Ik voel me langzamerhand nijdig worden op mijn onredelijke lotgenote. 't Is warempel net, of je nog niet genoeg ècht mist, dat je er nog zoveel gekks bij verzint. Stel je voor, dat je persé moet weten, wat anderen aan elkaar te zeggen hebben, als je er niets mee te maken hebt.

Maar tegelijk heb ik ook medelijden, groot medelijden, er ligt zo'n verdrietige, ontevreden trek om haar mond.

‘Kunt U nog muziek horen?’ vraag ik troostend.

‘O jawel, dat natuurlijk wel. Maar wat heb je daar aan, als je er in gezelschap altijd naast staat?’

‘En geluiden van buiten, hoort U die nog, de wind en zo...?’

‘Ja natuurlijk, maar....’

‘Natuurlijk,’ stuif ik op, ‘natúúúrlíjk noemt U dat en dan klaagt U nog? Dat is toch immers 't ergste van alles, als je dàt niet meer hoort.’

Mevrouw Jansen haalt haar schouders op. ‘Nou, maar *ik* vind 't dan 't ergste, dat de mensen nooit 't geduld hebben duidelijk te praten of iets te herhalen, zodat je niet eens antwoorden kunt.’

‘Dan moet U maar zorgen,’ zeg ik vinnig, ‘dat Uw antwoorden zo belangwekkend zijn, dat ze er die moeite graag voor over hebben.’

Maar op 't zelfde moment heb ik spijt van mijn kattige toon. 't Is toch vreselijk zielig als iemand zo'n verdriet heeft, al is 't voor driekwart overbodig en die dame is zeker veel ouder dan ik.

‘Neemt U me niet kwalijk,’ zeg ik opstaand en m'n hand uitstekend, ‘ik.... ik zou zelf zo dolgraag al die geluiden nog eens willen horen. Ik word zo kriebelig, als er iemand klaagt, die dat allemaal toch nog heeft. 't Spijt me erg....’ Haastig neem ik afscheid, want mijn uur is om.

Juffrouw Melano is stil, als ze me uit laat. zou ze kwaad zijn, dat ik zo onhebbelijk ben uitgevallen tegen haar leerling. Ajakkes, had ik toch ook m'n mond maar gehouden.

‘Bent U boos?’ vraag ik berouwvol.

‘Boos? maar kind, waarom?’

‘Ach,’ zeg ik opgelucht, ‘die Mevrouw kwam om les te nemen en niet om door mij afgesnauwd te worden.’

‘Die Mevrouw heeft een betere les gehad dan ik haar ooit kan geven,’ zegt Juffrouw Melano en geeft me een zoen.

XIX

Vandaag is 't 'n echte voorjaarsdag, geen zachte, stille voorloper van de zomer, maar een onstuimige en toch lichte dag. Langs de helder blauwe lucht jagen wolken, grijze en witte in razende vaart, de wind blaast vrij en uitgelaten door de dik beknopte takken, die lustig zwieren door de frisse lucht.

‘Der Frühling naht mit Brausen’, jubel ik onwillekeurig, als ik de trappen afren en in de gang mijn blazer aan schiet. Aan mutsen doe ik niet met zulk weer, 't is zo heerlijk, als de wind mijn haren verwaait, dan is 't soms net, of ik nog 't suizen en fluiten hoor, wat ik vroeger 't mooiste lied vond, dat je in de natuur kon horen. Nòg mooier haast dan 't bruisen van de omkrullende schuimkoppen van de golven, of 't verwoede kwetteren en tjilpen van een troep uitgelaten mussen op een stille zomernamiddag.

‘Moeder,’ roep ik met m'n hoofd om de deur van 't heiligdom, ‘Moeder, ik ga Greet halen.’

‘Ga je wandelen,’ vraagt Moeder, ‘wat een goddelijk weer hè?’

‘Ja, zalig, echt weer voor 't strand.’

‘Ja! o, prachtig zal 't zijn! Veel plezier, Joepje! Doe m'n groeten aan de zee en de duinen,’ lacht Moeder.

‘Ga je niet mee, Mams,’ vraag ik, een beetje verbaasd, dat Moeder op zo'n stralende, jagende, uitgelaten voorjaarsdag thuis zit. Gewoonlijk is ze er dan nog eerder bij dan ik om eens even ‘uit te razen’, zoals we dat noemen.

Maar Moeder lacht geheimzinnig: ‘Neen Joepje, 't heilig vuur brandt.’

‘O,’ roep ik verrast ‘is 't bijna klaar? Komt 't misschien klaar vandaag? Lees je 't vanavond voor?’

‘Misschien, misschien,’ belooft Moeder lachend, ‘ik zal hard werken, hoor!’

‘Houdt je taai, Moeder,’ roep ik, ‘dááááág!’

‘Dag Joep, veel plezier hoor!’

Als ik even later door 't raam gluur zie ik Moeder, al helemaal wèg, over haar werk gebogen met alle vijf vingers van haar linkerhand grabbelend door haar krullen. Ik lach stilletjes en verheug me bij voorbaat op vanavond. Als Moeder zó aan de gang is komt 't stellig klaar.

Moeder voèlt me kijken, geloof ik.

Ze ziet op en lacht. ‘Dag kind,’ roept ze, ‘geniet er maar van.’

Ik wuif en terwijl ik wegbeen, de laan af in de richting van Greet's huis, bedenk ik ineens met verbazing, dat ik van Moeders laatste groet van achter 't dikke vensterglas onmogelijk

ook maar één klank opgevangen kan hebben. Toch had ik er een eed op durven doen, dat ik haar stem woord voor woord gehoord had.

Er komt een dankbaar, blij gevoel in me op om die gave van makkelijk te kunnen afzien.

‘Dat is de beste manier van liplezen,’ zei Juffrouw Melano eergisteren nog tegen mij, ‘als je 't zó kunt, dat je je niet meer bewust bent, dāt je 't doet en dat je werkelijk meent te horen. Wees maar blij, dat je nog zo jong bent, kind. Op jouw leeftijd leer je 't makkelijker dan later.’

Ach, ja, 't leven meent 't toch nog altijd even goed met me als vroeger.

In deze veertien dagen na 't onderzoek bij Dr. van Bemmelen is er erg veel in me omgegaan, veel, wat ik nauwelijks onder woorden kan brengen, maar ik ben minder bang geworden voor de diepe stilte, die om me heen komt staan, naarmate de weken voorbij gaan. Ik weet, ik vertrouw, dat alles goed is, zoals 't is en 't alleen nog maar aan mij ligt, om dat goede in alles te vinden. En vaag, diep op de bodem van mijn denken ligt 't gevoel, dat ik eenmaal in de grondeloze stilte, die nader komt, een geluk zal vinden, zó groot, zó onbeschrijfelijk, dat al 't andere er in oplost. Hoe dat gevoel daar komt weet ik niet, maar 't is er, en 't maakt me bereid voor alles wat er nog komen zal.

En nu kan ik ook Greet vertellen van mijn bezoek bij den dokter. Ik heb dat niet eerder willen doen, eerst moet ik zelf klaar zijn, begrepen hebben en me ingeleefd in de gedachte. Straks, als we samen wandelen langs 't strand zal ik 't haar vertellen, Greet, die altijd bereid is alles met me te delen. Maar als ik bij de Van Raelte's de huiskamer binnenstap en naar Greet vraag, zegt Mevrouw iets, waaruit ik opmaak, dat Greet op verjaarsvisite is bij een Tante. Mevrouw vergeet nog altijd duidelijk te spreken, ze kan er maar niet aan wennen, dat ik doof ben. ‘Je merkt er zo niets van,’ zegt ze altijd en dan ben ik dolblij.

‘Hè, is ze uit? wat zonde,’ zeg ik teleurgesteld, ‘ik wou zo dolgraag met haar naar zee!’

‘Ja kind, 't spijt me,’ zegt Mevrouw nu duidelijker op een wenk van Peter, die even tussen z'n werk door in de huiskamer een kopje thee komt halen.

‘Kan *ik* ook als remplacant dienen,’ lacht hij, ‘ik voel ook veel voor 'n strandescapade met zo'n wind.’

‘Ja fijn,’ zeg ik blij. Peter is zo'n gezellige partner. Ik was al van plan om alleen te gaan, want zo'n stormtocht maak ik liever niet met iemand, die er niets van begrijpt, maar Peter, ik weet 't bij ondervinding, geniet even intens van zulke dingen als Greet of ik. Vlug schiet hij een korte fietsjas aan.

‘Dàààààg,’ roepen we en stappen heen. In een half uur zijn we bij 't strand. Prachtig is 't hier, 't overtreft al onze verwachtingen. De Westenwind jaagt, stuift, stòrmt dwars over de zee, 't strand over en zweept de golven op, die omhoog springen met spierwitte schuimkoppen. Die krullen om en duikelen naar beneden langs hun grauwgroene rug om uitgelaten, holderdebolder, 't strand op te stuiven, waar ze uitvloeien tot aan de glinsterende vloedlijn.

Mijn haar fladdert wild, mijn lippen smaken zout.

‘Fijn, hè!’ zeg ik met stralende ogen. Peter knikt me toe. ‘Prachtig! ik ben blij, dat je op 't idee kwam.’

Hoe 't komt weet ik niet, maar 't is net, of ik in 't donderend lawaai van wind en golven, al hoor ik dat zelf maar flauw, beter 't gesprokene kan verstaan. Zou 't komen, omdat de mensen in zo'n rumoer onwillekeurig hun stemmen meer uitzetten, of is er een andere onbekende reden? In ieder geval is 't een feit en ik ben dubbel blij, dat ik juist dèze tocht uitzocht.

Een poos lang staan we zwijgend te kijken naar de overweldigende pracht vóór ons en dan begin ik te vertellen, zo helemaal van zelf sprekend, aan Peter, wat ik eerst aan Greet wou vertellen.

Peter staat stil te luisteren, z'n handen in de zakken van z'n fietsjas en z'n ogen starend over de zee.

Als ik uitgepraat ben, keert hij zich naar me toe en op zijn gezicht ligt zó 'n zachte uitdrukking, zo 'n teder meeleven, dat ik voel, dat ik nooit aan enige vriendin, zelfs niet aan Greet zo volkomen mijn vertrouwen kan geven, als aan deze grote vriend uit mijn kindertijd.

‘Heb je veel verdriet, Joep?’ vraagt hij zacht en kijkt me recht in m'n ogen, als om te voorkomen, dat ik me groot zal houden.

‘Soms wel,’ beken ik eerlijk, ‘maar toch niet zo erg, als jij denkt, Peter.’

‘Ach kind, 't leven wordt voor jou wel heel zwaar gemaakt, maar je hebt toch ook nog zoveel, waar je niet dankbaar genoeg voor kunt zijn,’ troost hij innig, ‘je hebt zo'n open oog voor alle mooie dingen om je heen en je kunt zo prachtig afzien.

Ach Joep, je mist ontzettend veel, dat weet ik wel, maar er is je nog zoveel gelaten, daar kun je misschien nog gelukkig door worden.’

Maar ik schud mijn hoofd.

‘Neen Peter,’ zeg ik overtuigd, ‘t is niet goed om te treuren over wat je verloren hebt, 't is erg dom zelfs, maar als ik waarachtig gelukkig wil zijn, dan moet dat óók niet wezen, om de resten, die mij per gratie nog gelaten zijn, maar om iets, waar ik nu nog geen naam voor weet, maar dat ik *altijd* bezeten heb en dat me *nooit* ontnomen kan worden. Dat voel ik zo, ik weet niet hoe 't komt.’

En Peter, alles begrijpende Peter, zegt ernstig: ‘Als je dat zo voelt, Joep, dan zal misschien nog eenmaal de tijd komen, dat je voor dit verdriet dankbaar zult zijn, want dat iets, waar jij van spreekt, dat is geloof ik datgene, waar alle mensen bewust of onbewust naar zoeken.’

We lopen voort over 't lichte strand. De meeuwen klapwieken tegen de wind en schieten soms pijlsnel omlaag, scheren over 't water en stijgen dan loodrecht weer naar boven. De zon flikkert op 't grauwe water en de schuimvlokken stuiven wild over 't strand.

't Is een spel van kracht en leven, waar we niet genoeg van kunnen krijgen. Plotseling ontdek ik met schrik, dat mijn horloge half vijf wijst.

‘Peter, ik moet weg, 't is al laat, en ik moet nog een bende huiswerk maken. Je weet zelf, wat een geploeter en gerepeteer 't is, zo tegen 't eindexamen. Ja, en waarvoor eigenlijk,’ besluit ik met een zucht.

‘Heb je al nieuwe studieplannen, Joep?’ vraagt Peter voorzichtig. Hij weet, wat een verdriet ik gehad heb over mijn verloren illusie.

‘Neen,’ zeg ik een beetje moedeloos, ‘ik heb al zo gepiekerd

en gedacht, maar ik geloof, dat er geen enkel vak is, waar je je oren niet voor nodig hebt.’

‘Ik weet er wel een,’ zegt Peter en kijkt naar een meeuw, die haastig over 't strand trippelt.

‘Ja?’ vraag ik nieuwsgierig.

‘Minstens even mooi, als dat van dokter.’

‘Wat dan, Peter, zeg 't nou gauw?’

‘Doktersvrouw, Joep. Zou je dat willen worden?’

Ik kijk op, niet begrijpend, maar dan ineens, als Peter's ogen me aanzien warm en sterk, begrijp ik.

Nooit, nooit in mijn leven is de gedachte daaraan in mij opgekomen. Peter was Peter, Greet's broer.

Maar ineens, is 't me, of 't nooit anders geweest is als nu.

Dit is vanzelfsprekend en vertrouwd en zó goed, ó zo goed.

‘Ja, Peter,’ zeg ik rustig.

We zijn blijven staan. Tot vlak bij onze voeten vloeien de golven uit over 't brede strand. We staan heel stil te kijken en zeggen niets.

Er gaat zo vreselijk veel in me om, zo veel, dat bijna niet te zeggen is en dat ik nu toch zeggen moet.

‘Ja,’ herhaal ik zacht, ‘dat wil ik héél graag, Peter, ik geloof, dat er geen mooier “vak” voor me kan zijn, maar Peter, ik ben doof.’

‘Ach, kind, wat geeft dat, jij bent toch Joep gebleven en meer is er niet voor nodig.’

‘Dat weet ik Peter, maar ik ben natuurlijk toch anders dan andere meisjes. Ik zal nog zo vreselijk veel moeilijkheden moeten overwinnen, voor ik geleerd heb mijn leven werkelijk blij te aanvaarden. Ik wil dat eerst zelf uitvechten, Peter en als nu dat vak, wat je me zonet noemde, me nu al helemaal vervulde, zou 't misschien worden tot een veilige haven, waarin ik zou vluchten voor de moeilijkheden in 't leven. En dat wil ik niet. Ik wil niet alleen gelukkig wòrden, maar ook gelukkig máken en dat kan alleen, als ik geleerd heb om mèt mijn gebrek midden in 't volle leven te staan en ook dáár gelukkig te zijn. Begrijp je me, Peter? En wil je me daarmee helpen?’

‘Ja, Joep,’ zegt Peter ernstig, ‘ik begrijp je volkomen. Je hebt gelijk en je kunt op me rekenen, helemaal. Je bent 't sterkste, dapperste meisje, dat ik ooit ontmoet heb, Joep.

Als ik 't je nu maar niet moeilijker gemaakt heb, dan 't al voor je is.'

'Moeilijker??' met stralende ogen kijk ik hem aan, 'Peter, al zullen we hierover in lange tijd misschien niet meer spreken, ik verzeker je, dat er niets zou kunnen zijn, dat me zó sterk had kunnen maken, als de herinnering aan deze middag. De gedachte, dat jij *mij* waardig vond voor dat.... dat "vak" *mij*.... met mijn hoorn....'

Hand in hand staan we nog lang te kijken over 't wijde water en de verre hemel, als twee kinderen.

En dan zeg ik zachtjes:

'Ik moet eerst volkomen *mens* worden voor ik er aan mag denken *vrouw* te zijn.'

XX

't Is 'n Woensdagmiddag in April en zulk wonderlijk zacht en zonnig weer, dat 't lijkt, of 't heus voor goed zomer geworden is. 't Maakt me helemaal opgewonden blij. Hè, nu een lange tocht, uren lang naar een of ander mooi plekje, waar je de Lente nog meer kunt beleven dan hier, midden in de stad. Maar Greet heeft pianoles en Moeder moet op verjaarsvisite, een akkevietje, waar ze gruwelijk 't land aan heeft, maar waar ze toch zo af en toe aan moet geloven. Enfin, dan ga ik er maar alleen op uit, dat is ook wel heerlijk. Zo rustig, als je enkel maar kijken en genieten kunt en eens niets hoeft te verstaan.

'Dag Moeder! Veel plezier, hoor!' plaag ik, en Moeder meesmuilt met een scheef gezicht: 'Wacht maar, rakker!'

Lachend rij ik weg, m'n schooltas met papier en vulpen achterop, want hoe langer hoe meer krijg ik de gewoonte, om wat ik zo denk en beleef op te schrijven.

Naderhand verscheur ik 't dan weer, 't dient alleen maar om me eens te kunnen uiten, want sinds ik doof ben is dat tegenover anderen soms niet zo makkelijk. Waar zal ik heengaan? Naar 't strand? Neen, daar is 't mooier bij stormweer, als er iets wilds in de hele natuur leeft. Naar de Bosjes? Neen, ook niet, daar is 't uitzicht niet wijd en

ver genoeg. Neen, naar de weilanden achter de ijsbaan, daar, waar je 't eerst de lente voelt komen.

Ik stuif voort op m'n fiets. Zó zeker en zó gewend aan mijn spiegel, dat ik geen oogenblik vaart hoef te minderen, behalve bij zijwegen rechts, aan de kant van mijn slechte oor. Maar ach, daar ben ik ook al aan gewend en iemand, die 't niet weet, zal heus niet merken aan mijn rijden, dat ik doof ben.

Dwars door de stad, door 't drukke centrum, suist mijn fiets licht en vlug, triomphantelijk klingelt mijn bel, luid, omdat ik plezier heb in de helder zingende toon in de lichte lentelucht en ik 't zelf wil horen.

Verder door de buitenwijken, aan de andere kant van de stad en dan ben ik er, bij de helgroene landen en de spiegelende slootjes.

Diep en vrij adem ik op. O, wat is alles heerlijk! Zo sterk en jong lijkt de aarde in dat heerlijke, vroeg voorjaarslicht. De koeien zijn al in de wei en de kalfjes maken de malste sprongen op hun jolige, lange poten.

De wilgen botten weer uit en strekken vol verwachting hun takken naar de hemel. Die is zó blauw, zó diep zuiver blauw, doorstraalt van licht, dat je er niet genoeg naar kijken kunt. Er glijden bolle wolken langs, witter dan sneeuw, met geheimzinnige schaduwen er in. Ze hebben zelf plezier in hun wonderlijke vormen en zeilen trots langs de hemel.

O, dáár, die ene, dat lijkt wel een toren van donzen deken, en die andere een witte marmergrot, waar licht uit straalt, geheimzinnig sprookjesachtig licht. Ik zou er zó in kunnen stappen. Kijk, nu ben ik in die andere wolk, die wel een schip lijkt met bolle zeilen, die in snelle vaart over de blauwe klaarte glijdt. Hola! hola! wat gaat dat hard! M'n muts waait er van af en de frisse wind blaast al mijn haar recht achteruit.

En de madelieven knikken me toe en de ranke zwaluwen schieten langs me en delen de vreugde om hun snelle vlucht aan me mee.

Een geluk zó groot, dat ik 't bijna niet dragen kan, is over me gekomen. Het lijkt op alle vreugden, die ik heb gevoeld in mijn leven, geluk om Vader en Moeder, die zo levensveel van me houden, geluk om mooie boeken en mooie muziek, om Peter, die me zo begrijpt, om Greet, die ik zo innig

vertrouwen kan, en om Connie en Mies en de Driehoek en alle andere mensen, waarvan de warme hartelijkheid me omringt.

't Lijkt op blijdschap om een zonnestraal, die lichtjes tovert uit een glimmend koperen melkbus op een vroege zomerochtend; of om een frisse windvlaag, die een klaar blauw slootje in rimpels blaast en op de blijdschap om van al die mensen en dingen te kunnen houden.

Maar *dit* geluk omvat dat allemaal en is nog veel meer. Met wijde ogen kijk ik uit over 't stralende land.

O, hoe goed is 't leven, hoe kòn ik toch eenmaal denken, dat ik voorgoed ongelukkig zou zijn, nu ik doof ben. Als ik nu de leeuwerik eens horen kon, die ik zie verdwijnen als een klein zwart puntje in 't eindeloze blauw, of de bolle wind, die zingend langs mijn dove oren vaart, zou mijn geluk onmogelijk groter, inniger kunnen zijn. Nee, zelfs als ik 't ook niet zien kon, deze zonnige Lentedingen en niet voelde de warme zon en de strelende wind, dan nòg zou het 't zelfde blijven, want dit geluk, ik voel 't, ligt binnen in mijzelf, en 't straalt naar buiten uit mijn hart en maakt alle dingen goed!.. O, Moeder, dat bedoelde je dan zeker, die ene avond, lang geleden, dat geluk, dat ieder zelf moet vinden en dat je nooit ontnomen kan worden. Nu begrijp ik 't pas!

En zittend op een vermolmd hekje, met m'n ogen telkens kijkend over heel de mooie wereld om me heen, schrijf ik ademloos met gloeiende wangen een sprookje:

‘t *Orgeltje*.’

Er was eens een kerkorgel, een onaanzienlijk, bruinhouten kastje met een smal wit toetsenbord en enkele glimmende registerknoppen.

't Was nog niet zo heel lang geleden in de kerk geplaatst, waar het elke Zondag gebruikt werd en 't nam maar een bescheiden plekje in, dicht bij de grote, deftige, gebeeldhouwde preekstoel, waarbij 't kleine orgeltje helemaal in 't niet verzonk. Maar hoog boven hen beiden verhieven zich de machtige orgelpijpen, zo mooi en indrukwekkend, dat men zich nauwelijks kon voorstellen, dat ze door het kleine orgeltje bespeeld werden. Dat had daar zelf wel allerminst enig vermoeden

van, ja, 't wist zelfs niets van 't bestaan van de orgelpijpen af, want 't stond er met de rug naar toe.

Bovendien sliep 't orgeltje veel en ontwaakte alleen, wanneer de organist voorzichtig het deksel van het toetsenbord openklapte, om weer in te slapen, zo gauw het weer gesloten werd. Dat alles gebeurde elke Zondag, als er dienst was in de kerk. Dan werden de kerkdeuren wijd open gezet om alle mensen binnen te laten en ze bleven gedurende de gehele dienst openstaan, want er was nooit plaats genoeg in de kerk en de mensen, van heinde en verre toegestroomd, verdrongen zich voor de deur en tot op 't kerkplein, om toch de dienst maar te kunnen volgen.

De predikant zei, dat het om zijn mooie preken was, maar de mensen zeiden, dat 't om de organist was. En de organist zei in 't geheel niets, maar speelde, en de mensen luisterden ademloos toe.

En zo kwam het, dat het kleine orgeltje nog nooit de kerkdeuren toe gezien had, want als de organist het toetsenbord opende, stonden ze al wijd open, en eerst, als ook de organist, na 't sluiten van 't deksel, als laatste de kerk verliet, werden ze weer gesloten.

Het orgeltje gevoelde zich volkomen gelukkig. Als hij Zondagsmorgens wakker werd en de kerk vol zag van licht en zonneschijn, ging een grote vreugde door hem heen. Door 't glas-in-lood raam viel het zonlicht naar binnen en maakte op wanden en vloer vlekken als druppels bloed, of als glinsterend smaragd en door de open deur viel het in de kerk in een stroom van vloeibaar goud. Dan gleed stil en liefkozend de hand van den organist over zijn onaanzienlijke toetsen en dan kwam in zijn hart zo'n wonderlijk diep geluk, dat het hem overweldigde en hij het bijna uitsnikte.

En dan begon het mooiste van alles: de muziek. In vervoering luisterde het orgeltje toe. Het klonk, als juichen en jubelen, en soms als 't snikken van een mens, als 't zingen van de vogels buiten, of als 't ruisen van de wind. 't Was of er iets in hem open ging, dit was geen muziek meer, 't was het geluk zelve. 't Orgeltje kon het onmogelijk uitdrukken, zoals hij het voelde, maar deze muziek was als 't leven zelf, 't geluk, omdat alles goed is, zoals het is.

‘Hoor! de zon zingt,’ zei ‘t orgeltje dan in stille verrukking; want dáárvan was hij vast overtuigd: alleen iets zó mooi als de zon, kon zó zingen.

‘O, wat mooi,’ zuchtte hij soms, als de muziek hem heel gelukkig had gemaakt. Dat hoorde eens de deftige preekstoel.

‘Hm! ‘t mocht wat!’ bromde die, ‘ik zeg maar, dat ‘t schande is, om de gedachten van de mensen zo af te leiden. Ze luisterden meer naar al dat lawaai, dan naar de preek. Wie zou dat kabaal toch maken?’

‘Ik denk, dat ‘t de zon is, die zingt,’ antwoordde ‘t orgeltje schuchter.

‘De zon? ja, dat is best mogelijk! Net iets voor haar. ‘t Is al precies even indringerig, als de manier, waarop ze ook door dat venster schijnt en al die kakelbonte kleuren neergooit. De mensen kijken daar veel meer naar, dan naar mij,’ en hij mopperde nog een poos door, zodat de predikant er van in de war raakte en de mensen hun hoofd niet meer bij de preek konden houden.

‘t Orgeltje had heel verschrikt gezwegen en maar stilletjes gewacht tot de zon weer zingen ging en ‘t geluk weer kwam, heel diep in hem.

Maar eens op een dag gebeurde er iets vreemds.

‘t Was geen Zondag en de organist was heel alleen de kerk binnen gegaan, omdat hij behoefte had aan muziek en had de kerkdeuren achter zich dicht getrokken en zo gebeurde het, dat toen het deksel geopend werd en het orgeltje ontwaakte, het voor ‘t eerst de kerkdeuren gesloten zag.

Toen kwam er in zijn hart zo’n eindeloos verdriet, dat het haast te groot leek voor zo’n klein orgeltje.

Nu zag hij weer de zon in alle mooie kleuren van het raam, maar de muziek zou hem niet bereiken. ‘t Zingen van het gouden licht zou stellig afstuiten op de doffe kerkdeuren. Hij zou de lieve, warme zon zien, maar nooit meer horen, als zij het lied zong, dat geen muziek meer was, maar het geluk zelve. En toen de organist zijn toetsen streelde, merkte hij het nauwelijks, zo vervuld was hij van zijn groot verdriet.

Maar hoor! wat was dat? Wat zong daar? Even mooi, neen, nòg mooier dan anders? Het oude lied! Het oude geluk!

Niet van buiten kwam 't, want onverbiddelijk sloten de kerkdeuren elk geluid buiten. Hier binnen zong 't, binnen in de kerk.... binnen in hem zelf! en toen opeens wist het kleine orgeltje alles, de muziek, het geluk, dat was hij zelf....

En zijn juichend lied zwol en groeide en vulde de ganse kerk. De organist luisterde met gebogen hoofd en zijn handen gleden over de toetsen, als waren hij en het orgeltje één. En in de eenzaamheid en de grote stilte groeide het hoogste geluk.

Toen dankte het orgeltje den Organist, omdat hij de kerkdeuren gesloten had....

Ach, alleen in een sprookje kun je zoiets zeggen, geloof ik. Ik zit nog stil met 't open schrift op m'n knieën, als ik opeens voel, dat er iemand achter me staat. Vlug draai ik me om. 't Is Moeder.

Moeder in een sportief, kort jasje, de fiets aan de hand, zonder hoed, met verwaaide krullen en rode wangen van de spurt.

Haar ogen stralen om mijn verbazing.

‘Dat had je niet gedacht, hè? Maar zie je, ik verlangde zó naar buiten, dat ik 't maar heel kort gemaakt heb daar. Ik dacht wel, dat je hier zou zijn op ons plekje. Wat doe je daar?’ Ik krijg een kleur. ‘Ach, zo maar,’ zeg ik vaag.

Moeder vraagt niet verder, zet haar fiets neer en leunt over 't hekje; met stralende ogen kijkt ze in de verte.

Ik bedenk, dat Moeder me nooit iets te lezen vraagt, nooit mijn vertrouwen eist, maar 't ernstig en als iets van grote waarde aanneemt, als ik haar dat geef. Moeder niet vertrouwen? Hoe zou dat kunnen? Moeder, die alles meevoelt, begrijpt, die zich nooit schaamt te erkennen, dat zij zelf een zoekend, strijdend mens is, Moeder, mijn innigste kameraad... ‘Moeder, jou zou ik 't ook gewoon wel willen vertellen, wat ik vandaag begrepen heb,’ zeg ik zacht, ‘maar dat kan ik niet, alleen zó, als een sprookje....’

Ik reik Moeder 't schrift over.

Stil volg ik de blik van haar ogen, die glijden langs de regels en haar hand, die de bladen omslaat tot 't einde toe.

Dan kijkt Moeder me aan en zegt ernstig: 'Ik ben blij, Joep, zo verschrikkelijk blij.'

'Begrijpt U me, Moeder?'

'We hebben elkaar nog nooit zo volkomen begrepen, Joep.'

Een hele zwerm zwaluwen glijdt in scherende vlucht over onze hoofden en brengt de Lente mee.

'Joep, je hebt 't vorig jaar zo'n héél groot verdriet gehad, toen je geen dokter kon worden.'

'Ja,' zeg ik verwonderd, 'ja, hoe bedoelt U dat?'

'Heb je wel eens, nu Vaders vak niet voor je weggelegd is, over.... over *mijn* "vak" gedacht?' Moeder lacht.

'Uw vak?' vraag ik verbaasd. 'Uw werk? Schrijven? Maar Moeder, dat is toch geen werk, dat je "kiezen" kunt, daar moet je toch talent voor hebben?'

'Nu, en? Als je dat nu eens had, Joep?'

'Moeder!' roep ik, 'denkt U.... dacht U.... zou ik?'

'Ja, Joep, ik geloof 't zeker, ik heb 't altijd, als ik je opstellen las, gehoopt en vermoed, zonder 't je te zeggen, maar nu', Moeder's hand glijdt liefkozend over mijn schrift: 'nu ben ik er zeker van.'

Er gaat een wereld voor mij open. Werk, dat mijn hele hart heeft, al mijn gekrabbel, dat me zo gelukkig kon maken, eenmaal misschien ook van waarde voor anderen? Niet alleen een *gelukkig* mens worden, maar ook een *nuttig* mens!

'Joepje, mag ik dit houden?' vraagt Moeder, 't heeft me zo blij gemaakt, omdat ik nu weet, dat mijn heerlijke werk later ook 't jouwe zal zijn en dat je 't misschien nog veel beter en zuiverder zult beheersen dan ik. Maar ik ben vooral zo blij, om de gedachte, die in dit sprookje ligt.'

'Moeder,' zeg ik zacht, 'herinnert U zich die ene avond in Uw heiligdom, toen U me "t Gelukskind" voorlas?'

Toen heeft U me gezegd, dat er iets was in ieder mens, dat 't hoogste geluk en een oneindige liefde is?'

'Ja, Joep?'

En dat U er geen naam aan geven wilde, omdat die voor ieder mens anders is en door ieder mens zelf gevonden moet worden?'

'Ja, Joep?' verwachtingsvol, begrijpend ziet Moeder me aan.

Ik kijk met blijde ogen over de wijde aarde en de witte wolken, waarin klankloos, maar uitgelaten een leeuwerik omhoog stijgt en waar de wind geluidloos, maar innig langs mijn warme wangen streelt en zachtjes zeg ik:

‘Ik noem het: ‘De blijde Stilte’.

EINDE